

Secretariaat Ministerraad
Ministerie van Algemene Zaken

> Retouradres Postbus 20001 2500 EA Den Haag

Aan de informateurs
H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Kabinet Minister-President

Binnenhof 19
2513 AA Den Haag
Postbus 20001
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
3116182

Datum 26 september 2012
Betreft Beantwoording SZW (verzoek 201200034)

Geachte heren Kamp en Bos,

In antwoord op uw verzoek d.d. 24 september 2012 (kenmerk 201200034) treft u bijgaand aan de beantwoording van de staatssecretaris van SZW, de heer De Krom.

DE MINISTER-PRESIDENT,
Minister van Algemene Zaken,

Mark Rutte

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

> Retouradres Postbus 90801 2509 LV Den Haag

Aan de minister-president
Ministerie van Algemene Zaken
Binnenhof 19
2513 AA S GRAVENHAGE

Postbus 90801
2509 LV Den Haag
Anna van Hannoverstraat 4
T 070 333 44 44
F 070 333 40 33
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

mw. N. de Groot
T 070 333 52 84
NdGroot@minszw.nl

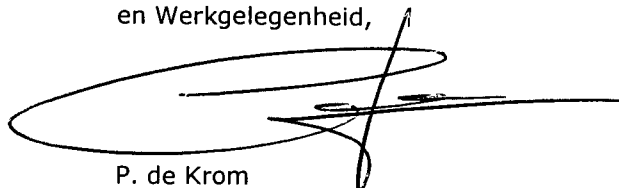
Onze referentie

2012-0000029673

Datum 26 september 2012
Betreft Maatregelen om het armoedebeleid te intensiveren

Naar aanleiding van uw verzoek zend ik u, ter doorgeleiding aan de informateurs,
bijgevoegde notitie met maatregelen om het armoedebeleid te intensiveren.

Hoogachtend,
de Staatssecretaris van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid,

P. de Krom

Betreft: Intensivering armoedebeleid

Vraag informateurs

Kunt u aangeven op welke wijze geïntensiveerd kan worden in het armoedebeleid, met als randvoorwaarden:

- een algehele sollicitatieplicht in de bijstand.
- zoveel mogelijk wegnemen van de armoedeval.
- extra ruimte voor bijzondere bijstand voor gemeentelijk minimabeleid.
- sportfonds voor jongeren om lid te worden van een sportclub.

Wat zijn hiervan de kosten/opbrengsten en zijn er andere zaken die van belang zijn, bijvoorbeeld voor de uitvoering.

Antwoord

Algemeen:

- Toename armoede- en schuldenproblematiek verwacht door crisis en verwachte koopkrachteffecten. Armoede is sterk conjunctuurgevoelig; financiële problemen verschuiven echter ook naar een breder deel van de samenleving zoals huizenbezitters en mensen met hogere inkomens.
- Financiële problemen zijn vaak onderdeel van multi-problematiek. Dat vraagt om een integrale maatwerk-aanpak op lokaal niveau en samenwerking met (ook private) partijen.
- Intensivering van preventie, naleving en maatwerk door gemeenten is essentieel.
- Doel is versterken van de zelfredzaamheid van burgers, deelname aan de arbeidsmarkt en in een vroeg stadium voorkomen van financiële problemen.

Algehele sollicitatieplicht in de bijstand:

- De WWB kent reeds een arbeidsverplichting (naar vermogen algemeen geaccepteerde arbeid zoeken en die aanvaarden). De WWB kent ook een re-integratieverplichting (gebruik maken van door de gemeente aangeboden voorzieningen gericht op arbeidsinschakeling).
- Verder aanscherping is mogelijk. Door preciezer om te gaan met ontheffingen (circa 100.000). Momenteel zijn er twee situaties waarin een ontheffing kan worden verleend, voor alleenstaande ouders en bij een dringende reden een individuele ontheffing.
- Deze ontheffingen beperken het activerende karakter van de bijstand. Bij alleenstaande ouders met kinderen tot vijf jaar wordt niet getoetst op de noodzaak van de ontheffing. Verder is er onvoldoende aandacht voor het behoud en herstel van arbeidsvaardigheden tijdens de ontheffing, wat de afstand tot de arbeidsmarkt vergroot.
- Omvormen van de genoemde verplichtingen tot een algehele sollicitatieplicht zal het activerende karakter van de bijstand vergroten:
  - geen categoriale ontheffingen meer,
  - een individuele ontheffing alleen ten aanzien van de arbeidsverplichting en gepaard gaande met het aanbieden van een re-integratievoorziening en
  - slechts een ontheffing van zowel de arbeids- als de re-integratieverplichting verlenen als de uitkeringsontvanger volledig en duurzaam arbeidsongeschikt is.

Naleving arbeidsinschakeling

- Naast een juiste vormgeving van de algehele sollicitatieplicht is het van belang dat de uitkeringsontvangers die naleven en dat de gemeenten met lik-op-stuk-beleid handhaven. De regelgeving is op deze punten transparanter, robuuster en effectiever te maken door:
  - landelijk in de WWB vast te leggen dat de uitkering gedurende drie maanden wordt geweigerd als uitkeringsontvangers hun sollicitatieplicht niet nakomen;
  - de uitkering niet automatisch te hervatten na afloop van de weigering, maar op verzoek van belanghebbende.

Armoedeval verkleinen

- De armoedeval (als mensen financieel beter af zijn in de bijstand dan wanneer zij werken) moet worden voorkomen. Verplichtingen en naleving helpen hierbij. Daarnaast speelt de armoedeval vooral voor alleenstaande ouders in de bijstand. Voor een oplossing zie het formatiememo 'kindregelingen'. NB: ook de kosten van kinderopvang dragen sterk bij aan de armoedeval.
- De navolgende maatregelen m.b.t. de bijzondere bijstand kunnen de armoedeval verkleinen.

Extra ruimte bijzondere bijstand en gemeentelijk minimabeleid

- Aandachtspunt bij het toevoegen van extra middelen aan het budget bijzondere bijstand is dat dit de armoedeval kan verslechteren als er meer geld gaat naar groepen die over het algemeen

niet participeren. Door te sturen op individueel maatwerk door gemeenten en op aandacht voor groepen met een laag inkomen die niet (meer) in de bijstand zitten, kan de armoedeval worden verkleind.

- Maatwerk biedt gemeenten mogelijkheden voor ruimte voor een eigen invulling van het armoedebeleid. Maatwerk kan bereikt worden door de mogelijkheden voor categoriale bijzondere bijstand (aannemelijke kosten) te verkleinen en de individuele bijzondere bijstand (daadwerkelijke kosten) te intensiveren. Gemeenten kunnen zo maatwerk bieden en extra aandacht schenken aan bijvoorbeeld werkenden met financiële problemen.
- Een optie is om geen categoriale bijstand meer toe te kennen voor:
  1. de kosten verbandhoudend met ouderdom, chronische ziekte en handicap; en
  2. kosten maatschappelijke participatie van schoolgaande kinderen.Ook de langdurigheidstoeslag (Ldt) kan door middel van een strikt individuele (niet langer categoriale) benadering van de doelgroep worden vormgegeven. De Ldt wordt dan een individuele toeslag voor iemand die langdurig van een laag inkomen moet rondkomen zonder dat hij uitzicht op inkomensverbetering heeft.
- Twee soorten categoriale bijzondere bijstand kunnen worden geïntensiveerd over de band van de 110%-inkomensnorm:
  1. De categoriale bijzondere bijstand in de vorm van een aanvullende zorgverzekering; en
  2. categoriale mogelijkheden van verstrekking stadspas voor cultureel en maatschappelijke en sportieve activiteiten (komt ook ten goede aan jongeren en kinderen).Hoewel veel gemeenten van oudsher de 110%-norm hanteren, kan het een optie zijn om gemeenten meer vrijheid te geven door hen de mogelijkheid te bieden bij deze soorten categoriale bijzondere bijstand bij armoedevaleffecten tijdelijk de 110% inkomensnorm te vervangen door een glijdende schaal. NB. Bij de individuele bijzonder bijstand is de 110%-inkomensnorm niet van toepassing.
- Om er zeker van te zijn dat de gemeenten bij de bijzondere bijstand het accent verleggen naar maatwerk zullen de gemeenten in een verordening moeten vastleggen hoe aandacht wordt besteed aan de mogelijkheden van individuele inkomensondersteuning. Dit kan bijdragen aan het terugdringen van het bestaande niet-gebruik. Voorts kan dit bijdragen tot evenwichtige aandacht voor de diverse doelgroepen, ook voor groepen die nu te weinig worden bereikt zoals kleine zelfstandigen, werkenden met een inkomen rond het WML, ouderen met een klein pensioen. Dit ook met het oog op het verkleinen van de armoedeval.
- Om de armoedeval verder te verkleinen kunnen gemeenten glijdende schalen instellen bij het bepalen van financiële draagkracht en het extra accent op individueel maatwerk in plaats van een categoriale benadering.

Sportfonds voor jongeren

- Voor kinderen is van belang dat zij de mogelijkheid krijgen om hun talenten te ontwikkelen; deelname aan sport is hier onderdeel van. Voor de participatie van kinderen is doorslaggevend of ouders werken en wel of niet een opleiding hebben gevolgd (SCP).
- Op het vlak van het stimuleren van sporten wordt al veel gedaan, zo is er het programma Sport en Bewegen in de Buurt van VWS waar vanaf 2013 € 70 miljoen per jaar naar toe gaat. Specifiek voor kinderen uit gezinnen met een laag inkomen is er een Verordeningplicht voor gemeenten waarin zij moeten omschrijven wat er wordt gedaan om deze kinderen meer te laten participeren.
- Beleid kan worden geïntensiveerd door:
  - verlengen overheidssteun aan het Jeugdportfonds Nederland. Hierbij kan als eis gesteld worden dat de samenwerking met het Jeugdcultuurfonds (en het mogelijk op te richten Jeugdeducatiefonds) versterkt wordt; en
  - verhogen financiering Sportimpuls (lokale sportaanbieders die ondersteuning krijgen om buurtgericht sportaanbod te realiseren). Dit kan direct of indirect leiden tot lidmaatschap van een sportclub.

Relatie met schuldenbeleid

- Schulden kunnen leiden tot armoede. Preventie van schulden voorkomt armoede. Door burgers financieel bewust te maken en te helpen financieel redzaam te zijn worden financiële problemen en schulden voorkomen. Hiervoor fungeert in eerste instantie het platform Wijzer in Geldzaken, met paritaire financiering vanuit rijksoverheid en financiële sector. Vanuit dit platform lopen momenteel 2 pilots Geldloketten, gericht op financiële informatievoorziening. Beleid kan worden geïntensiveerd door:
  - Verhogen van de inzet op financiële educatie van burgers;
  - Vergroten van aandacht voor geldzaken in het onderwijs;
  - Bezien of het lenen voor studenten minder eenvoudig moet worden.
  - Vormen van een centraal beslagregister

- Verruimen private schuldbemiddeling
- Opzet van een landelijke voorziening voor financiële voorlichting

Bedragen in miljoenen euro	2014	2015	2016	2017	structureel
Beperken vrijstelling sollicitatieplicht	-3	-5	-10	-15	-15
Naleving (maximaal)*	-10	-40	-80	-80	-80
Extra ruimte bijzondere bijstand en gemeentelijk minimabeleid	20	40	40	40	40
Verlengen subsidie Sport- en cultuur fonds jongeren		0,25	0,25		-
Verhogen financiering Sportimpuls (is nu 10 miljoen)	5	5	5	5	5
Financiële educatie (is nu 1,75, uit begroting Fin.)	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Landelijke voorziening financiële voorlichting	5	10	10	10	10
Totaal	17,5	10,75	-34,25	-39,5	-39,5

*Uitgaande van weigering van de uitkering gedurende 3 maanden. Indien besloten wordt om deze maatregel te verzachten (tot bijvoorbeeld 1 maand weigering), dan nemen de opbrengsten proportioneel af.

Voorzitter

Aan de heer H.G.J. Kamp en de heer drs. W.J. Bos
Binnenhof 1A
2513 AA Den Haag

Den Haag, 25 september 2012

Kenmerk: 2012Z16215

Mijne heren,

Hierbij zend ik u het stenografisch verslag van het ordedebat van heden toe.
Met deze brief breng ik het verzoek van het lid Van Hijum over en vraag u mij te willen berichten of u aan dit verlangen kunt voldoen.

Met vriendelijke groet,

M. Bosma
Tijdelijk Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal

Regeling van werkzaamheden

Mijnheer van Hijum, u had ook nog een tweede verzoek.

De heer **Van Hijum** (CDA):

Ja, dat gaat over de begrotingsbehandeling. Volgende week starten wij met de algemene financiële beschouwingen. Daarna vindt de behandeling van de afzonderlijke begrotingshoofdstukken plaats. Vorige week heeft mijn fractievoorzitter, de heer Van Haersma Buma al gevraagd aan de verkenner hoe de onderhandelingen over een nieuw akkoord zich verhouden tot de behandeling van die begrotingen. Vandaag viel in een ochtendblad te lezen dat er bij PvdA en VVD gedachten leven om de stemmingen over de begrotingen uit stellen. Het is de vraag om wat voor stemmingen het dan zou gaan: stemmingen over moties of amendementen. Wij stellen voor om de beide informateurs om een brief te vragen om inzicht te geven in de wijze waarop volgens hen de beide processen zich tot elkaar verhouden en hoe wij, gelet op de formatiepoging, tot een ordentelijke en zorgvuldige behandeling van de begroting kunnen komen.

De **tijdelijke voorzitter**:

Dit is wat ongewoon. Informateurs gaan overigens niet over stemmingen in dit huis, laat dat duidelijk zijn. Ik stel voor om het stenogram van dit deel van de vergadering door te geleiden aan de informateurs.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Harbers** (VVD):

Ik heb nog een toevoeging. De heer Van Hijum kan vragen om een brief van de informateurs. Ik heb hetzelfde bericht gelezen, maar ik heb geconstateerd dat de Kamer zelf over haar agenda gaat. Mij is geen verzoek bekend om de algemene financiële beschouwingen van de agenda te halen. Volgens mij is het antwoord daarmee al gegeven.

De heer **Van Hijum** (CDA):

De heer Harbers weet ook dat wij niet alleen de begrotingen behandelen, maar dat er ook gestemd wordt en dat wij wel tot een zinvolle behandeling van begrotingen moeten kunnen komen en ook van de stemmingen over moties bijvoorbeeld.

De tijdelijke voorzitter:

Het is helder. Ik heb al een conclusie getrokken.

De heer Van der Staaij (SGP):

Ik blijf het toch een enigszins merkwaardige procedure vinden om de informateurs iets te vragen over iets wat echt het proces in eigen huis raakt. Ik vind dit geen goede vraag om aan de informateurs voor te leggen.

De tijdelijke voorzitter:

Dat punt is bij dezen genoteerd. Het is geen vergezocht punt.

De heer Koolmees (D66):

De heer Harbers zei net dat wij volgende week de algemene financiële beschouwingen hebben. Gaan wij volgende week dan ook gewoon stemmen over de moties die bij de algemene financiële beschouwingen worden ingediend?

De tijdelijke voorzitter:

Over de moties gaan wij wel stemmen, maar dan een week later. Tenzij de Kamer iets anders wil.

> Retouradres Postbus 20001 2500 EA Den Haag

Aan de informateurs
H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Kabinet Minister-President

Binnenhof 19
2513 AA Den Haag
Postbus 20001
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
3116200

Datum 27 september 2012
Betreft Beantwoording verzoek informateurs

Geachte heren Kamp en Bos,

Bijgaand treft u aan de beantwoording van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, mevrouw Spies, op uw drie verzoeken d.d. 24 september 2012 (kenmerk 201200030, 201200033 en 201200035).

DE MINISTER-PRESIDENT,
Minister van Algemene Zaken,

Mark Rutte

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

De Minister-President,
Minister van Algemene Zaken
Postbus 20001
2500 EA Den Haag

Bestuursondersteuning

Afdeling advies

Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag

Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

N.E.A.M. Leijendeckers

T 06-52043755
nicole.leijendeckers@minbzk.nl
|

Datum 26 september 2012
Betreft verzoek informateurs inzake BZK

2012-0000555146

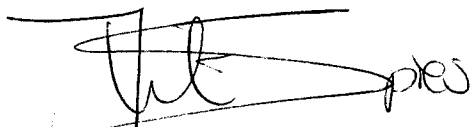
Uw Kenmerk
3116155

Geachte heer Rutte,

Bijgaand doe ik u toekomen de antwoorden in reactie op drie brieven (kenmerk 201200030; 201200033 en 201200035) d.d. 25 september 2012 van de informateurs, de heren Kamp en Bos, met een viertal specifieke vragen betreffende het beleidsterrein van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Graag vraag ik u om de reactie door te geleiden naar de informateurs.

Hoogachtend,
De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Mevrouw mr. drs. J.W.E. Spies

Op welke wijze kan de opschaling van provincies en gemeenten op natuurlijke wijze tot stand komen? Hierbij in te gaan op de betekenis van omvangrijke decentralisaties, het uitgangspunt dat decentralisatie naar gemeenten wordt geconcentreerd bij regiogemeenten en het uitgangspunt dat bij de uitkering aan gemeenten een inwonertal van 100.000 de norm vormt.

De betekenis van omvangrijke decentralisaties voor gemeenten

- In de interbestuurlijke verhoudingen geldt als uitgangspunt dat zoveel mogelijk beleid dicht bij de burger wordt belegd. Bij een omvangrijke decentralisatieoperatie op het terrein van de Jeugdzorg, Werken naar Vermogen en WMO/AWBZ dient er oog te zijn voor beheersing van de financiële en bestuurlijke opgaven die op gemeenten afkomen.
- Schaalgrootte is daarbij een belangrijke factor. Financiële risico's kunnen immers deels worden ondervangen door ze te delen met andere gemeenten via samenwerking of door herindeling.
- Dit naast oplossingsrichtingen als ontschotting van rijksmiddelen, overdracht van voldoende middelen en aanpassing van de financiële mix tussen middelen vanuit het Rijk en lokale belastingen. (Zie ook CEC-advies.) Aandacht is ook nodig voor de ten opzichte van eerdere jaren relatief moeilijke financiële positie waarin gemeenten reeds verkeren, bijvoorbeeld door tegenvallende inkomsten uit grondexploitatie en de financieel-economische ontwikkelingen.
- Schaalgrootte is verder van betekenis voor de bestuurlijke - en uitvoeringskracht van gemeenten. Wel is in de praktijk sprake van diverse schaalniveaus waarop geacteerd moet worden. Zo vraagt de samenwerking met werkgevers in arbeidsmarktregio's om een hoger schaalniveau (ca. 35 regio's) dan benodigd is voor de uitvoering van de WMO. Ook zitten er grenzen aan de voordelen van een grotere schaal, bijvoorbeeld wanneer beleid te ver af komt te staan van de burger en schaalvoordelen in de uitvoering omslaan in -nadelen. Ook vragen herindelingen op de korte termijn om investeringen en bestuurlijke tijd en aandacht.
- Het betreft een omvangrijkere decentralisatieoperatie dan in de jaren '80. Een dergelijk proces van decentralisatie, zeker als het wordt verbonden aan een proces van bestuurlijke vernieuwing, vergt strakke coördinatie binnen het Rijk en goede ondersteuning van gemeenten en provincies. Nodig zijn een nauwgezet wetgevingsprogramma en een gecoördineerde vormgeving van de bestuurlijke en financiële randvoorwaarden. Bij opschaling behoeven beleids- en uitvoeringsmodaliteiten die de nabijheid van de burger borgen aandacht.
- Essentieel voor een voortvarende bestuurlijke vernieuwing is dat bij Regeerakkoord een volstrekt eenduidige richting wordt aangegeven.

Natuurlijke wijze opschaling gemeenten

- Om een proces van opschaling mogelijk te maken is van belang dat het criterium draagvlak een minder absolute betekenis krijgt toegekend dan in de huidige situatie. Bijvoorbeeld om de provincie in staat te stellen voorstellen tot herindeling aan de minister van BZK te doen in gebieden zonder draagvlak in alle betrokken gemeenten. Dit is de situatie zoals die bestond voor het huidige beleidskader herindeling
- Opschaling op natuurlijke wijze kan starten door gemeenten expliciet aandacht te laten besteden aan de betekenis van de decentralisaties voor hun slagkracht. Via een strak geregisseerd proces, waarin onder regie van het Rijk elke provincie de rol neemt om hierover in gesprek te gaan met gemeenten. Dit met een expliciet afgebakende termijn (bijvoorbeeld een half jaar) waarbinnen dit tot uitkomsten moet leiden. Uitkomst is dan dat elke gemeente aangeeft met welke gemeenten zij wil herindelen, of de consequenties aanvaardt van het zelfstandig blijven (zoals het niet overgedragen krijgen van taken en middelen). Vervolgens duurt het wetgevingsproces herindeling nog minimaal 1,5 jaar.
- Gemeenten worden geprikkeld tot opschaling wanneer het Rijk taken en middelen alleen overdraagt aan grote gemeenten. Ook kan bij de berekening van de bij decentralisatie over te dragen middelen worden uitgegaan van schaalvoordelen. Verder kan het helpen om gemeenten die fuseren hiervoor (tijdelijk) financieel te belonen, bijvoorbeeld door het basisbedrag vanuit het Gemeentefonds de eerste jaren na fusie niet af te romen.

Decentralisatie naar gemeenten wordt geconcentreerd bij regiogemeenten en het uitgangspunt is dat bij de uitkering aan gemeenten een inwonertal van 100.000 de norm vormt

Drie varianten:

- 1) *Alleen 100.000+ gemeenten voeren de te decentraliseren taken uit en fungeren als centrumgemeente voor omliggende gemeenten (taakdifferentiatie)*
- 2) *Er wordt direct ingezet op uitsluitend 100.000+ gemeenten*
- 3) *Via samenwerking uitvoeringskracht organiseren*

Variant 1) 100.000+gemeenten met rol als centrumgemeente (taakdifferentiatie)

- Decentralisatie vindt plaats naar 100.000+gemeenten. Dit geldt zowel voor taken als middelen. Gemeenten kiezen voor herindeling om 100.000+ te worden, dan wel accepteren dat een 100.000+gemeente wordt aangewezen als hun centrumgemeente. Centrumgemeente en omliggende gemeenten maken waar nodig samenwerkingsafspraken, bijvoorbeeld over decentrale uitvoeringsloketten.
- Nederland kent nu 42 gemeenten die of 100.000+ zijn, bij de G32 horen of tegen de 100.000 aanzitten. Dit aantal zal bij de voorgestelde beweging toenemen. Raadzaam is enig maatwerk toe te staan. Bijvoorbeeld in een provincie als Zeeland waar een schaal van 100.000 te hoog gegrepen lijkt, aangezien de grootste gemeente (Vlissingen) momenteel 44.000 inwoners telt. Omgekeerd ontstaan in de Randstad bij een schaal van 100.000 juist meerdere centrumgemeenten dicht bij elkaar.
- Bij de start van de decentralisatie moet duidelijk zijn welke gemeenten de taken krijgen toebedeeld en welk verzorgingsgebieden (andere gemeenten) worden onderscheiden. De wetgevingsprocessen benodigd voor decentralisatie en opschaling lopen parallel op. Invoering is dan vanwege het tijdpad van herindelingen op zijn vroegst mogelijk per 1 januari 2015, waarbij geen rekening is gehouden met vertraging als gevolg van bestuurlijke weerstand.
- Het is raadzaam om ten behoeve van integraal maatwerk de rol van de centrumgemeente niet te beperken tot nog te decentraliseren taken, maar hierbij samenhangende bestaande gemeentelijke taken te betrekken.
- Een bezwaar is dat inwoners van niet-centrumgemeenten via de gemeenteraadsverkiezingen geen invloed kunnen uitoefenen op te decentraliseren taken. Tegelijkertijd ligt hierin een prikkel om gemeenten te stimuleren tot natuurlijke opschaling. Een risico is verder dat niet-centrumgemeenten kiezen voor een te beperkte taakopvatting.

Variant 2) Alleen 100.000+-gemeenten:

- In deze variant wordt onder regie van Rijk en provincies een traject gestart om gemeenten in heel Nederland op te schalen tot 100.000+, gelijktijdig aan het uitwerken van de decentralisatieoperatie. Decentralisatie vindt in deze variant uitsluitend plaats naar 100.000+gemeenten. Dit geldt zowel voor taken als middelen. De keuze voor gemeenten beperkt zich tot het aanwijzen van de partners waarmee zij tot 100.000+ gemeente willen samengaan.
- Opgemerkt zij dat een dergelijk absoluut criterium wringt met de ruimte voor maatwerk.
- Afhankelijk van de uitkomst van de opschaling ontstaan uitgaande van een ondergrens van 100.000 ca. 100-130 gemeenten. De invoeringstermijn is gelijk aan die bij variant 1. Meer dan in variant 1 dient de gemeentelijke opschaling in samenhang gezien te worden met provinciale opschaling.
- De vraag kan gesteld worden of deze variant voldoet aan het uitgangspunt van 'natuurlijke wijze van opschaling'.

Variant 3) Regionale samenwerking:

- Deze variant bouwt voort op de huidige praktijk van gemeenschappelijke regelingen voor (sub)regionale samenwerking. In deze variant hebben gemeenten als keuzemogelijkheid om zich te groeperen tot een regionaal samenwerkingsverband met minimaal 100.000 inwoners. Het Rijk stelt eisen aan de samenwerking, bijvoorbeeld aan een congruente indeling van samenwerkingsverbanden, en baseert de overdracht van middelen op de schaalvoordelen van gezamenlijke beleids- en uitvoeringsorganisaties.
- Bij deze variant wordt het tijdpad bepaald door het tijdpad van de decentralisatiewetgeving; invoering kan eerder starten dan per 1 januari 2015.
- Regionale samenwerkingsverbanden kunnen desgewenst rechtstreeks worden gefinancierd (vergelijk de Veiligheidsregio en de WGR+). Daarmee is evenwel niet langer sprake van decentralisatie naar (regio)gemeenten. (Financiering via specifieke uitkeringen kan bij materiewet worden geregeld. Voor rechtstreekse toekenning van middelen uit het gemeentefonds is wijziging nodig van de Financiële verhoudingswet.)
- Deze variant heeft als bezwaar dat een vierde bestuurslaag ontstaat, met een indirect gekozen bestuur. Wel kan deze variant gepaard gaan met een stevige vermindering van het aantal samenwerkingsverbanden en versterking van de mogelijkheden voor gemeenteraden om de samenwerkingsverbanden aan te sturen en te controleren.

Opschaling provincies

Twee varianten:

1. *Opschaling uitsluitend langs natuurlijke weg*
2. *Een door het Rijk geregisseerd proces*

Ook bij opschaling van provincies is essentieel dat bij Regeerakkoord een volstrekt eenduidige richting wordt aangegeven.

Variant 1

- Grootschalige herindeling van gemeenten zet druk op positie van de provincie. Dit wordt versterkt wanneer de vergrote gemeenten met elkaar blijven samenwerken in regionale verbanden.
- Daarbij wordt aangetekend dat de kerntaken van gemeenten in het sociale domein liggen en die van provincies in het fysieke.
- Er kan zo momentum ontstaan voor de opschaling van provincies. Net als de opschaling van gemeenten dient de opschaling/herindeling van provincies te gebeuren bij formele wet, wat een taak voor het Rijk impliceert.

Variant 2

- In deze variant neemt het Rijk stappen om het proces van provinciale herindeling te versnellen. Dit kan door provincies een half jaar de tijd te geven om te komen met een eigen voorstel tot opschaling binnen door het Rijk gestelde kaders, bijvoorbeeld een maximum van vijf landsdelen.
- Als vliegwiel kan dienen om bij Regeerakkoord af te spreken om Flevoland op te heffen en/of de provincies Flevoland, Utrecht en Noord-Holland samen te voegen en/of de drie noordelijke provincies.

Hoe waterschappen door de wetgever kunnen worden ondergebracht bij provincies

Formeel opheffen van de waterschappen vereist een **grondwetsherziening**. Dit is een langdurig proces (minimaal vijf jaar), waarbij de kans op succes niet op voorhand vaststaat. Er zijn tot die tijd twee andere mogelijkheden denkbaar –waarvan de tweede grondwettelijke complicaties kent– om de waterschappen in materiële zin onder te brengen bij de provincies:

1. Ambtelijke fusie provincies en waterschappen; waterschapsbestuur blijft zelfstandig

In deze optie blijven de zelfstandige besturen van de waterschappen gehandhaafd; de beleidsmatige en uitvoerende taken van de waterschappen (ambtelijke organisatie) worden bij de provincie ondergebracht. Deze optie biedt de mogelijkheid om bestaande dubbeling van taken tussen provincie en waterschappen weg te nemen (efficiencywinst); de waterschapsbesturen kunnen worden verkleind. Deze optie impliceert daarmee slechts gedeeltelijke onderbrenging bij provincies en betekent 2 opdrachtgevers voor 1 ambtelijke organisatie (nadeel). Dit traject kan organisatorisch zonder wetswijziging worden doorgevoerd, maar vereist wel goede bestuurlijke afspraken met alle betrokken overheden (rijk, provincies, gemeenten en waterschappen). Indien er geen bestuurlijke overeenstemming kan worden bereikt, moet een wetstraject worden gestart om alsnog een ambtelijke fusie af te dwingen.

Deze optie kent geen grondwettelijke bezwaren, maar heeft ook een beperkte opbrengst. Zij voorkomt wel politisering van het waterbeheer (zie onder Overige aandachtspunten). Er dient voorts rekening gehouden te worden met hogere transactiekosten naarmate deze optie onder hoge tijdsdruk tot stand gebracht wordt.

De verwachting is dat met het proces van bestuurlijke afspraken en eventuele wetgeving minimaal twee jaar is gemoeid, afhankelijk van de verwachte tegenstand. Tegelijkertijd vragen de waterschapsverkiezingen om een strak tijdspad, dan wel om het treffen van een separate voorziening. Immers, deze verkiezingen dienen uiterlijk in november 2014 te worden georganiseerd. De vorige Kamer heeft bij het uitstel van de waterschapsverkiezingen van 2012 aangedrongen op een variant waarbij de waterschapsbesturen gelijktijdig met de gemeenteraden worden gekozen (maart 2014). Een dergelijk voorstel wordt ingewikkeld indien de waterschappen ambtelijk onder worden gebracht bij provincies. Het gelijktijdig kiezen van de waterschapsbesturen met Provinciale Staten kent het probleem dat de zittingsduur van de huidige waterschapbesturen afloopt (januari 2015), voordat de PS-verkiezingen van maart 2015 plaatsvinden. Een hernieuwde verlenging van de zittingsduur is onwenselijk en vermoedelijk onhaalbaar zonder juridische kunstgrepen.

2. Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten fungeren als waterschapsbestuur.

In deze optie nemen Gedeputeerde Staten het waterschapbestuur waar (GS=dagelijks bestuur); de horizontale verantwoording vindt plaats via PS (Provinciale Staten=algemeen bestuur). Dit zorgt wel voor een onduidelijke bevoegdheidsverdeling omdat Provinciale Staten dan zowel provinciale als waterschapsverordeningen afgeven (dubbele pet). De ambtelijke organisaties worden samengevoegd (zie optie 1). Deze variant vereist wetswijziging (Waterschapswet).

Voor deze variant geldt dat er strijd is met de Grondwet. De Grondwet ziet de waterschappen immers als zelfstandige bestuurslaag. Hieraan zou tegemoet kunnen worden gekomen, door gelijktijdig te werken aan een Grondwetsherziening. Echter, hoe dan ook geldt dat zelfs indien de grondwetswijziging wordt gestart, de wijziging van de waterschapswet die deze optie regelt, vermoedelijk op stevige juridische bezwaren zal stuiten (Raad van State en EK) omdat het wetsvoorstel in strijd is met de Grondwet die op dat moment nog niet gewijzigd is (en bovendien onzeker of de tweederde meerderheid zal worden gehaald). Een ander risico is dat het starten en het vervolgens mogelijk moeten terugdraaien van deze bestuurlijke herinrichting, veel problemen en kosten met zich mee zal brengen, en ondertussen de uitvoering van de waterschapstaken onder druk zet. Bovendien kunnen ook in deze variant bij het starten van een transitieproces complicaties ontstaan met de noodzaak om uiterlijk in november 2014 verkiezingen te organiseren.

Het tijdspad is twee jaar, waarbij ook in deze variant een voorziening moet worden getroffen met betrekking tot de verkiezingen. De transitiekosten zijn hier hoger dan bij optie 1. De opbrengst is op langere termijn wel hoger, maar zeer onzeker in verband met de hierboven beschreven problematiek met betrekking tot de Grondwet.

Overige aandachtspunten

Onderbrengen van de waterschapstaken bij de provincie impliceert verder:

Voor zowel optie 1 als 2:

- Het toezicht op de waterschapstaken dat door de provincie wordt uitgevoerd, dient te worden overgeheveld naar het Rijk. Het heeft de voorkeur het toezicht op de gemeentelijke watertaken eveneens naar Rijksniveau over te hevelen, omdat de provincie anders een dubbele pet heeft. [vereist wetswijziging]
- De grenzen van de waterschappen worden bepaald door waterkundige criteria en staan los van de grenzen van gemeenten en provincies. Meer dan de helft van de waterschappen is interprovinciaal. Ook de Europese Kaderrichtlijn Water – gaat uit van waterbeheer op basis van de stroomgebiedbenadering (minimaal 7 gebieden in Nederland). Bij opschaling van provincies kan met dit gegeven rekening worden gehouden.
- Een wijziging van de bestuurlijke positionering van de waterschappen kan de besparing uit het Bestuursakkoord Water in gevaar brengen (750 mln. doelmatigheidswinst in 2020, bedoeld voor houdbaarheid Rijksbegroting en om lastenverzwaring te voorkomen) omdat de afspraken tussen de huidige partners belast wordt met een reorganisatie van besturen en ambtelijke organisaties.

Voor alleen optie 2:

- De waterschappen hebben een gesloten financiële huishouding met een wettelijk afgebakend takenpakket en een daarvoor bestemd eigen belastinggebied (functioneel bestuur). Bij volledige onderbrenging bij de provincie, zal het waterbeheer moeten concurreren met andere beleidsprioriteiten (politisering waterbeheer).
- Aandachtspunt is de belastingheffing voor de watertaken. De belastingplichtigen voor de waterbelastingen zijn niet gelijk aan degenen die motorrijtuigenbelasting betalen, waardoor twee systemen van belastingheffing overeind blijven (kleinere doelmatigheidswinst).
- Bij optie 2 geldt dat als Gedeputeerde Staten het bestuur overnemen, de geborgde zetels zoals we die nu in het waterschapbestuur kennen, vervallen. Gezien de taakuitbreiding, verdient het overweging of het aantal gedeputeerden bij deze optie dient te worden uitgebreid [vereist wetswijziging].

Het verdient de voorkeur een dergelijke wijziging als waarnaar in de vraag verwezen wordt, bij uitvoering in samenhang met eventuele andere voorgenomen wijzigingen in het binnenlands bestuur te beleggen in één coördinerende hand, zijnde BZK.

N.B. Bij beide opties kan tevens onderzocht worden of een deel van huidige waterschapstaken elders dan bij de provincie kan worden belegd. Dan moet gedacht worden aan het (geheel) onderbrengen van het watersysteembeheer bij Rijkswaterstaat (primaire keringen) of het oprichten van een waterketenbedrijf (gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven), werkzaam op het terrein van drinkwater, riolering en afvalwaterzuivering). [vereist wetswijziging]

Vraag: Graag verzoeken wij u de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties te vragen om ons ten behoeve van onze werkzaamheden op de kortst mogelijke termijn antwoord te geven op de vraag welke internationaal aanvaardbare mogelijkheden er zijn tot beperking van een meervoudige nationaliteit.

Antwoord: Meervoudige nationaliteit ontstaat door:

1. verkrijging van meerdere nationaliteiten bij geboorte;
2. verkrijging van het Nederlanderschap met behoud van de oorspronkelijke nationaliteit; en
3. verkrijging van een vreemde nationaliteit met behoud van de Nederlandse nationaliteit.

Verkrijging van meerdere nationaliteiten bij geboorte kan binnen de huidige verdragsrechtelijke kaders niet worden beperkt. Dit kan alleen bij naturalisatie en verkrijging van het Nederlanderschap door optie. Thans geldt al een afstandsplicht bij naturalisatie, maar hier zijn uitzonderingen op, en de afstandsplicht geldt niet voor alle categorieën optanten. Bij vrijwillige verkrijging van een vreemde nationaliteit gaat het Nederlanderschap verloren, maar ook hier zijn uitzonderingen op. In het voorstel tot wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap dat thans bij de Tweede Kamer ligt (33201), zijn de mogelijkheden voor het beperken van meervoudige nationaliteit binnen de internationale juridische kaders benut. In dit voorstel wordt de afstandsplicht op drie manieren versterkt:

1. afstandsplicht wordt ingevoerd voor optanten die in Nederland geboren zijn en enkele andere categorieën optanten;
2. uitzonderingen op de afstandsplicht bij naturalisatie en optie, met name die voor degenen die gehuwd zijn met een Nederlander, vervallen; en
3. uitzonderingen op verlies van het Nederlanderschap bij vrijwillige verkrijging van een vreemde nationaliteit vervallen.

De vraag is gerezen of meervoudige nationaliteit kan worden tegengegaan door alleen de afstandsplicht voor vreemdelingen die Nederlander willen worden te handhaven en uit te breiden en niet te bepalen dat Nederlanders die een andere nationaliteit aannemen daardoor het Nederlanderschap verliezen, of althans de bestaande uitzonderingen op die regel te handhaven.

Het geheel laten vervallen van de afstandsplicht voor die Nederlanders stuit op het Verdrag tot beperking van meervoudige nationaliteit, maar dat kan eventueel worden opgezegd, zoals ook veel andere Europese landen hebben gedaan. Er ontstaat echter dan wel een praktisch bezwaar, althans dilemma, in die zin, dat in bepaalde gevallen een vreemdeling die tot Nederlander is genaturaliseerd en zijn oorspronkelijke nationaliteit heeft ingeleverd, deze laatste zou kunnen herkrijgen met behoud van het Nederlanderschap. Bijvoorbeeld: een Turkse man, getrouwd met een Nederlandse vrouw, vraagt om naturalisatie tot Nederlander. Op grond van de voorgestelde wet 33201 zou hij afstand moeten doen van de Turkse nationaliteit. Indien vervolgens, geen verlies van het Nederlanderschap zou optreden bij verkrijging van een vreemde nationaliteit, zou hij echter vervolgens weer, zonder verlies van het Nederlanderschap, de Turkse nationaliteit kunnen aanvragen.

Een mogelijkheid om de meervoudige nationaliteit voor immigranten te beperken, maar Nederlanders in het buitenland te ontzien, is het invoeren van de afstandsplicht

voor optanten die in Nederland geboren zijn en enkele andere categorieën optanten
(de maatregel onder 1 hierboven).

Vraag

Op welke wijze kan het dragen van gelaatsbedekkende kleding ontmoedigd worden in het kader van de toegang tot de sociale zekerheid, scholen en het openbaar vervoer?

Reactie:

Sociale zekerheid

Bij werkloosheid dient degene die een beroep doet op de sociale zekerheid alles in het werk te stellen zo snel mogelijk terug te keren naar de arbeidsmarkt. Daarbij dient de belanghebbende zich te onthouden van gedragingen of handelingen die leiden tot verwijtbare werkloosheid of die de werkloosheid verwijtbaar in stand houden.

Een keuze voor een bepaalde kledingwijze kan worden gezien als een belemmering van de arbeidsinschakeling. Indien naar het oordeel van de gemeente of het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (UWV) sprake is van verwijtbare werkloosheid die voortvloeit uit het dragen van gelaatsbedekkende kleding, kan de uitkering op basis van de Wet werk en bijstand of de Werkloosheidswet worden gekort.

Gemeenten kunnen worden aangespoord streng op te treden tegen personen die hun kansen op de arbeidsinschakeling belemmeren door hun gedrag of kleding, door korting, intrekking of weigering van een uitkering.

Scholen

Elke school kan huisregels opstellen voor een verbod op het dragen van gelaatsbedekkende kleding. Een aantal scholen doet dit al.

Een verbod op gelaatsbedekkende kleding kan weliswaar worden gezien als indirect onderscheid naar godsdienst, maar kan objectief gerechtvaardigd worden met het oog op de noodzaak van communicatie en identificatie op scholen en de wettelijke taken van scholen ten opzichte van hun leerlingen.

Het algemeen belang van onderlinge communicatie, identificatie en naleving van wettelijke taken is zwaar genoeg om op te wegen tegen het belang van het dragen van gelaatsbedekkende kleding als religieuze uiting.

De rijksoverheid kan voor zover nodig (meer) scholen aansporen om - met inachtneming van deze criteria - hierover regels op te stellen.

Een ontwerpvoorstel om tot een verbod op gelaatsbedekkende kleding op scholen te komen is in een vergevorderd stadium stilgelegd. De Afdeling advisering van de Raad van State heeft daar een kritisch advies over uitgebracht.

Openbaar vervoer

Voor zover identificatie in het persoonsvervoer per trein, metro, tram of bus wordt verlangd, bijvoorbeeld bij een abonnement, is dit al wettelijk geregeld. Indien men niet meewerkt aan identificatie kan de toegang tot het vervoermiddel worden geweigerd. Als de passagier niet meewerkt aan identificatie wordt de politie ingeschakeld.

Daarnaast zijn vervoerbedrijven bevoegd in hun vervoersvoorwaarden nadere regels te stellen inzake het gedrag van passagiers in het belang van een ordelijke gang van zaken tijdens het vervoer, in het bijzonder in het belang van de orde, rust en veiligheid. Met de vervoersondernemingen kan overleg worden gevoerd over de mogelijkheden om in hun

algemene voorwaarden (huisregels) regels te stellen ten aanzien van gelaatsbedekkende kleding in het openbaar vervoer met het oog op de genoemde belangen.

Openbare orde

Naast bovengenoemde mogelijkheden, wordt voor de volledigheid gewezen op mogelijkheid voor gemeenten om een verbod op het dragen van gelaatsbedekkende kleding voor bepaalde plaatsen en gedurende een bepaalde periode uit te vaardigen op grond van de Wet op de openbare manifestaties (Wom). De Wom geeft de burgemeester de bevoegdheid om naar aanleiding van een kennisgeving van een betoging, voorschriften en beperkingen te stellen of een verbod te geven. In dat kader, kan gelaatsbedekkende kleding tijdens een betoging worden verboden. Daarnaast kan de burgemeester een verbod baseren op de noodbevelen verordeningbevoegdheden op grond van de Gemeentewet of bij ordeverstoringen op basis van de algemene plaatselijke verordening.

Ook kan worden gewezen op de identificatieplicht op grond van de Wet op de identificatieplicht.

Burgers zijn verplicht om aan politieambtenaren en toezichthouders onder omstandigheden – voor zover noodzakelijk ten behoeve van hun redelijke taakuitoefening – zich te identificeren. Ook een drager van gelaatsbedekkende kleding is gehouden aan de identificatie mee te werken. Indien hij of zij dat nalaat, kan aanhouding plaatsvinden en maatregelen ter identificatie worden toegepast.

De betrokkene kan in dat kader worden verplicht de gelaatsbedekkende kleding af te leggen. Veelal moet de betrokkene daarvoor mee naar het bureau.

Met de politie kan overleg worden gevoerd over de mogelijkheid om mensen te verplichten ter plekke de gelaatsbedekkende kleding af te leggen.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Aan de minister-president
minister van Algemene Zaken
drs. M. Rutte
Binnenhof 19
2513 AA DEN HAAG

Kenmerk: 201200069

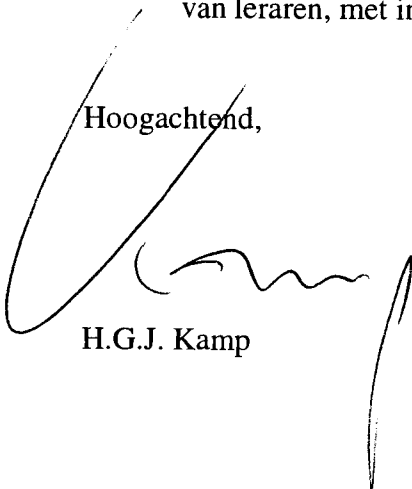
Den Haag, 27 september 2012

Geachte heer Rutte,

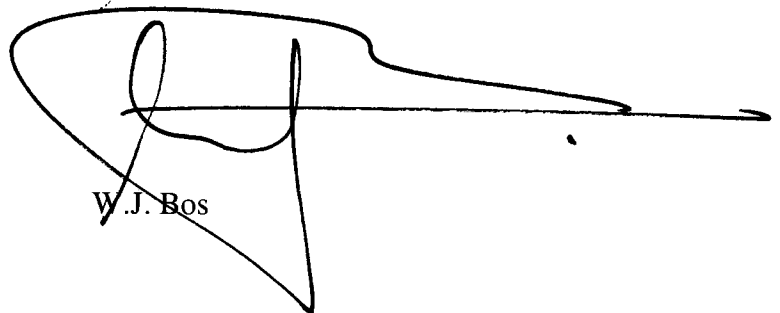
Graag verzoeken wij u de staatssecretaris van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur te vragen om ons ten behoeve van onze werkzaamheden op de kortst mogelijke termijn antwoord te geven op de vragen

- welke mogelijkheden er zijn tot vereenvoudiging van (rechtspositionele) maatregelen ten aanzien van onvoldoende/disfunctionerende leraren ?
- welke voor- en nadelen verbonden zijn aan een wettelijke verplichting tot bijscholing van leraren en een wettelijk verplichte registratie hiervan ?
- op welke wijze toezicht gehouden kan worden op het personeelsbeleid ten aanzien van leraren, met inbegrip van de onderwerpen van beide voorgaande vragen ?

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

201200070
Voorzitter

Aan de Leden

Binnenhof 1a
2513 AA Den Haag
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

T 070 318 20 00

E voorzitter@tweedekamer.nl
I www.tweedekamer.nl

Den Haag, 27 september 2012

Tijdens de hedenmiddag gehouden Regeling van Werkzaamheden heeft de heer Pechtold mij enkele vragen gesteld over een voorgenomen bezoek van de informateurs aan HM de Koningin. Ik kan u hierover het volgende melden.

Tijdens mijn kennismakingsgesprek met de beide informateurs op 26 september jl. is door ons gezamenlijk geconcludeerd dat het gepast zou zijn dat de beide informateurs een beleefdheidsbezoek zouden brengen aan HM de Koningin.

Nu gebleken is dat over dit voorgenomen bezoek bij meerdere fractievoorzitters vragen zijn gerezen hecht ik eraan om bij deze aan u schriftelijk te bevestigen dat ik nadrukkelijk met de informateurs heb afgesproken dat de inhoud noch het tijdsplan van de kabinetsformatie aan de orde komen tijdens dit bezoek.

Voorts kan ik u melden dat met de fractievoorzitters is afgesproken om voor de duur van de kabinetsformatie tijdig met elkaar te overleggen hoe te handelen in deze – ook voor de Kamer – nieuwe procedure.

Een afschrift van deze brief zend ik aan de beide informateurs.

Met vriendelijke groet,

Anouchka van Miltenburg
Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

2012 000 71

Voorzitter

Aan de Leden

Binnenhof 1a
2513 AA Den Haag
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

T 070 318 20 00

E voorzitter@tweedekamer.nl
I www.tweedekamer.nl

Den Haag, 27 september 2012

Tijdens de hedenmiddag gehouden Regeling van Werkzaamheden heeft de heer Pechtold mij enkele vragen gesteld over een voorgenomen bezoek van de informateurs aan HM de Koningin. Ik kan u hierover het volgende melden.

Tijdens mijn kennismakingsgesprek met de beide informateurs op 26 september jl. is door ons gezamenlijk geconcludeerd dat het gepast zou zijn dat de beide informateurs een beleefdheidsbezoek zouden brengen aan HM de Koningin.

Nu gebleken is dat over dit voorgenomen bezoek bij meerdere fractievoorzitters vragen zijn gerezen hecht ik eraan om bij deze aan u schriftelijk te bevestigen dat ik nadrukkelijk met de informateurs heb afgesproken dat de inhoud noch het tijdsplan van de kabinetsformatie aan de orde komen tijdens dit bezoek.

Voorts kan ik u melden dat met de fractievoorzitters is afgesproken om voor de duur van de kabinetsformatie tijdig met elkaar te overleggen hoe te handelen in deze – ook voor de Kamer – nieuwe procedure.

Een afschrift van deze brief zend ik aan de beide informateurs.

Met vriendelijke groet,

Anouchka van Miltenburg
Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Platform Hoogspanning

201900078

Platform Hoogspanning
Secretariaat p/a Gemeente Oostzaan
Mw. drs. L. Schipper
Postbus 20
1530 AA Wormer

De heer H.G.J. Kamp
Informateur
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Oostzaan, 25 september 2012

Betreft: oplossing problematiek hoogspanningslijnen

Geachte heer Kamp,

Vandaag hebben de gemeenten die verenigd zijn in het Platform Hoogspanning een gezamenlijke verklaring uitgebracht (hierbij gevoegd) waarin het nieuwe kabinet wordt opgeroepen in de formatie afspraken te maken over oplossingen voor knellende woonsituaties nabij hoogspanningslijnen. Graag neem ik de gelegenheid deze verklaring hierbij toe te lichten.

In de zomer van 2011 is in de Tweede Kamer besloten een tweetal regelingen te ontwerpen ter verbetering van de woonsituatie rondom 110/150 kV en 220/380 kV hoogspanningsverbindingen (Kst. II, 2010-2011, 31 574, nr. 19). Dit besluit werd breed gedragen, ook door de VVD-fractie (en de PvdA-fractie). Aan de regelingen is sindsdien door het ministerie van EL&I, in nauw overleg met het Platform Hoogspanning, gewerkt. Tot op heden zijn er echter geen besluiten over genomen. Graag brengen wij dit onderwerp daarom nu onder uw aandacht. Wij vragen u dringend te bevorderen dat tijdens de kabinetsformatie afspraken worden gemaakt over de uitwerking van de regelingen en de daarvoor benodigde middelen worden gereserveerd. Bewoners verkeren al te lang in onzekerheid over wat de nieuwe regelingen voor hen gaan betekenen.

Het Platform vraagt u, en de formerende partijen, daarom concreet het volgende:

- 1) Afspraken te maken over de financiering van de regelingen.
Toenmalig minister Verhagen heeft de Kamer voorgerekend dat maximale uitvoering van de voorgenomen regelingen zo'n 1,7 miljard euro zou kosten (Kst. II, 2010-2011, 31574, nr. 18). Het Platform Hoogspanning benadrukt dat het hierbij niet gaat om middelen die uiteindelijk ten laste van de rijksbegroting komen. Het gaat om een bedrag dat over een periode van meerdere jaren zou moeten versleuteld in de elektriciteitsrekeningen. Er zijn echter wel middelen nodig om uitvoering van de regelingen voor te financieren. Wij doen een beroep op de formerende partijen om dat via het aankomende coalitieakkoord mogelijk te maken.
- 2) Te kiezen voor maximale uitvoering van het verkabelingsprogramma.
Destijds is voorgesteld om via een meerjarenprogramma op termijn alle 110- en 150 kV verbindingen die door woongebieden lopen te verkabelen. Het Platform Hoogspanning gaat er vanuit dat dat voornemen niet is gewijzigd, en verzoekt de formerende partijen een dergelijk meerjarenprogramma concreet mogelijk te maken. Het Platform zet het overleg over de precieze uitwerking daarvan graag met het nieuwe kabinet voort.

Platform Hoogspanning

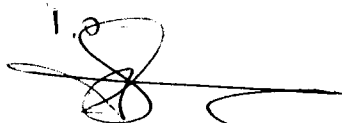
3) Verlichting te bieden voor de meest knellende situaties rondom 220/380 kV lijnen.

Het Platform Hoogspanning erkent dat het bieden van een oplossing voor individuele bewoners rondom 220- en 380 kV verbindingen een complexe aangelegenheid is. Het Platform pleit nadrukkelijk voor nader overleg met die gemeenten die dit aangaat. Er is maar een kleine groep gemeenten waar deze problematiek speelt, en zij worden in belangrijke mate in het Platform vertegenwoordigd. Centraal moet staan het bieden van een oplossing, op vrijwillige basis, die recht doet aan de problemen die sommige bewoners ervaren. Tegelijkertijd moet ook rekening worden gehouden met de grote gevolgen die het zou hebben als woningen op grote schaal zouden moeten worden gesloopt. Het moet niet worden onderschat welke negatieve invloed dit zou hebben op de leefbaarheid en stedenbouwkundige structuur van wijken. Ook vreest het Platform uitvoeringsproblemen als het gaat om appartementencomplexen en flatgebouwen, en de noodzaak van herbouw elders in de gemeente. Het Platform pleit dan ook voor een betekenisvolle tegemoetkoming in de kosten voor mensen die onder een hoogspanningslijn wonen en die daar echt weg willen, terwijl de woning daarna kan worden verkocht aan iemand die geen bezwaren heeft tegen het wonen onder de hoogspanningslijn.

Het Platform Hoogspanning hoopt met het bovenstaande het belang te hebben benadrukt van snelle en definitieve besluitvorming over de uitkoop- en verkabelingsregelingen. Het is zaak dat er een daadwerkelijk betekenisvolle oplossing komt, daar waar grote knelpunten worden gevoeld. Wij zijn uiteraard tot een nadere toelichting bereid, en zetten hoe dan ook het overleg graag met het nieuwe kabinet voort.

Hoogachtend,

Namens het Platform Hoogspanning

E. Taams
Wethouder, gemeente Oostzaan

Een gelijklopende brief is verzonden aan de heer drs. W.J.B. Bos (informatuur) en aan de heren drs. M. Rutte en ir. D.M. Samson. Afschriften zijn verzonden aan de Vaste Kamercommissie voor EL&I, de (voormalig) woordvoerders in die commissie, de fractievoorzitter van 50Plus (omdat die niet is vertegenwoordigd in de commissie), het ministerie van EL&I en Tennet TSO B.V.

25 september 2012

Nieuw kabinet moet einde maken aan onzekerheid over compensatieregelingen omwonenden hoogspanningslijn

Het nieuwe kabinet moet een einde maken aan de onzekerheid van tienduizenden inwoners die in de directe nabijheid wonen van een hoogspanningslijn. Dat stelt het Platform Hoogspanning, een netwerk van gemeenten die te maken hebben met vraagstukken rondom hoogspanningsverbindingen, in een brief aan de informateurs. In 2011 besloot de Tweede Kamer dat er een brede oplossing moest komen om mensen die dichtbij hoogspanningslijnen wonen te ontlasten. Mede door de val van het kabinet, is er tot op heden nog geen besluit genomen. Platformlid Eelco Taams (Wethouder Oostzaan): "Het huiswerk is gedaan. Nu is nog maar één ding nodig: een besluit van het nieuwe kabinet. Onze inwoners verdienen zo langzamerhand duidelijkheid!"

In Nederland staan tienduizenden huizen in de directe nabijheid van een hoogspanningslijn. De afgelopen jaren is die situatie aanleiding geweest voor de nodige beroering en zorgen bij veel omwonenden. In 2011 besloot de Tweede Kamer tot een brede oplossing om mensen dichtbij hoogspanningslijnen te ontlasten. Dit betekende woningen in de buurt van 220 en 380 kV hoogspanningslijnen opkopen en hoogspanningslijnen van 110 en 150 kV ondergronds brengen. Vanwege de val van het kabinet is het dossier blijven liggen. Wel heeft de minister toegezegd dat verschillende varianten en de bijbehorende consequenties op een rij zouden worden gezet, zodat een nieuw kabinet snel een besluit zou kunnen nemen.

Het opkopen van woningen en het ondergronds brengen van hoogspanningslijnen kost veel geld. Eerder rekende de minister de Kamer al voor dat het kan gaan om een bedrag van honderden miljoenen euro's. Het Platform Hoogspanning vraagt dan ook nadrukkelijk nú aandacht voor dit onderwerp, zodat tijdens de formatie het benodigde budget kan worden veiliggesteld.

Wensen Platform

Het Platform Hoogspanning heeft duidelijke ideeën over de concrete invulling van de regelingen. De 110 en 150 kV verbindingen door woongebieden gaan, conform het eerste voorstel uit 2011, ondergronds. Voor omwonenden van de 220 en 380 kV verbindingen (waar ondergronds brengen vooralsnog niet haalbaar wordt geacht), vraagt het Platform om maatwerk. Het Platform: "Met het ministerie is gesproken over een tegemoetkoming in de kosten voor mensen die onder een hoogspanningslijn wonen en die daar echt weg willen. Hier staan wij achter". Dit betekent echter niet dat woningen massaal moeten worden gesloopt. Het lukraak slopen van woningen heeft lokaal ongewenste gevolgen. Gaten in straten en wijken brengen sociale, maatschappelijke, juridisch en stedenbouwkundige bezwaren met zich mee. Vrijkomende woningen kunnen volgens het Platform bijvoorbeeld worden verkocht aan mensen die minder bezwaren hebben tegen het wonen onder de hoogspanningslijn. Het Platform: "Wij hebben er alle vertrouwen in dat wij bij de verdere uitwerking van de regelingen nauw worden betrokken om de lokale implicaties van de regelingen te kunnen schetsen."

Noot voor de pers – niet voor publicatie

Het Platform Hoogspanning is een netwerk van gemeenten die te maken hebben met vraagstukken rondom hoogspanningsverbindingen. Het Platform Hoogspanning zet zich in om lokale belangen te vertegenwoordigen richting Rijk en elektriciteitstranporteur Tennet. Het Platform Hoogspanning is een initiatief van de gemeente Oostzaan. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Lieneke Schipper (gemeente Oostzaan), tel. 075 651 21 00.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw drs. L. Schipper
Platform Hoogspanning
Secretariaat p/a Gemeente Oostzaan
Postbus 20
1530 AA Wormer

Kenmerk: 2012000073

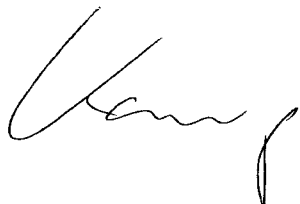
Den Haag, 28 september 2012

Geachte mevrouw Schipper,

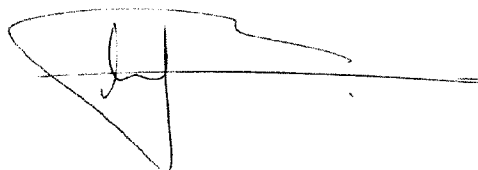
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200074

Geachte Heer Kamp.

Al mijmerend over partijen en belangen en hoe daarmee om te gaan, kwam een beeld in mij op dat ik bij deze in al zijn primitiefheid aan u wil voorleggen.

Hoe zou het zijn om middenin het te reformeren kabinet een Raad in te stellen, in te voegen!, van drie "wijzen"?

Ik denk aan drie personen, die wel degelijk weet hebben van politiek zeilen en zeilen, maar die afstand doen van deze politieke belangen. Ja, die zelfs afstand doen van hun eigen persoonlijke belangen.

Aan wie gevraagd wordt zitting te nemen in de Raad zuiver vanuit hun menszijn. medemens zijn.. onpartijdig.

Een soort luisterend, wikkenden wegend, middelend hart tussen strijdige belangen en ideeën aan wie degenen die zitting hebben in het kabinet hun ideeën voorleggen en bij wie ze te raden gaan [naast zekere kantoren en vertegenwoordigers van bekende organisaties] in een soort bezinnende ademruimte.

Ik beseef dat de 2° kamer en wellicht nog meer de 1° kamer die ruimte is toebedacht. maar ook daar wordt gedacht vanuit partij-belang.

Ik dacht voor die Raad in de eerste plaats aan vrouwen,
moederlijk als ze zijn van nature.

Maar ook iemand als Jan Terlouw voelt voor mij daar
heel wezenlijk op zijn plaats.

Of Joop Cohen? die als politicus niet uit de verf
bleek te komen. Maar misschien destemeeer
als onpartijdig meekemers?

- Dus: geen gedoog-kabinet,
maar juist: een kabinet met een onpartijdig hart.
ook als er meer dan 2 partijen zitting in nemen.

In de hoop dat u, wat ik hier heel primitief
als beeld beschreef, serieus wilt overwegen in uw hart,
vertrouw ik het u toe
met een hartelijke groet,

Els Kloppogge
Kortrijklaan 40
0121GE Olst.

Olst, 16 september 2012.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw E. Kloprogge
Kortricklaan 40
8121 GE Olst

Kenmerk: 2012000075

Den Haag, 28 september 2012

Geachte mevrouw Kloprogge,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

De heer drs. W.J. Bos
Informatieur
p/a PvdA-fractiesecretariaat de heer ir. D.M. Samsom
Postbus 20018
2500 EA 's Gravenhage

Amsterdam, 21 september 2012

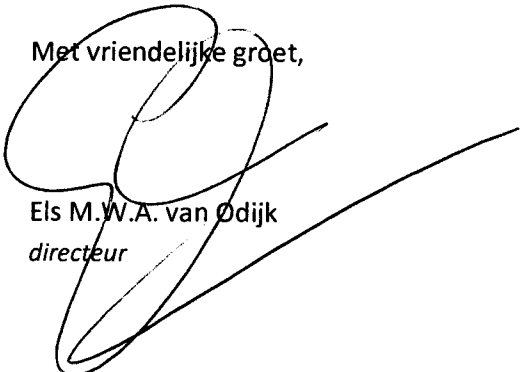
Geachte heer Bos,

Vanwege uw rol als informateur namens de PvdA stuur ik u bijgaand bericht, verzonden aan de fractievoorzitters en de woordvoerders Cultuur van de politieke partijen in de Tweede Kamer.

Juist in deze overgangperiode hopen we hiermee aandacht te vragen voor talentontwikkeling en zekering van het voortbestaan van de Rijksakademie en De Ateliers. De Rijksakademie van beeldende kunsten staat onder ernstige druk. Het zou buitengewoon treurig zijn als door de veranderende politieke constellatie dit bijzondere instituut tussen wal en schip valt en in 2013 niet verder kan.

Bijgaande brief spreekt voor zichzelf.

Met vriendelijke groet,

Els M.W.A. van Odiijk
directeur

Bijlage

Aan de formateur van de kabinetsformatie 2012
Aan de fractievoorzitters van de politieke partijen in de Tweede Kamer
Aan de woordvoerders Cultuur van de politieke partijen in de Tweede Kamer

Amsterdam, 14 september 2012

Geachte heer Bos,

Graag richten wij ons tot u met twee verzoeken:

1. het verzoek de voorgenomen stopzetting van rijkssubsidiëring van talentontwikkeling in de beeldende kunsten na 2016 te heroverwegen;
2. het verzoek het pad te effenen voor een succesvol samengaan van de Rijksakademie van beeldende kunsten en De Ateliers in één nieuw topinstituut in Amsterdam.

De Rijksakademie en De Ateliers zijn de twee meest succesvolle postacademische instellingen voor beeldende kunst in Nederland. Samen zorgen de beide instellingen ervoor dat Nederlands talent floreert, een brug slaat naar het buitenland en dat de meest talentvolle internationale kunstenaars naar Nederland komen om hun werk hier te ontwikkelen. Als specialisten in talentscouting en begeleiding maken wij Nederland tot bakermat van de kunst van de toekomst. Onze kracht wordt internationaal herkend en gewaardeerd¹. Dankzij de Rijksakademie en De Ateliers speelt Nederland internationaal een voortrekkersrol in talentontwikkeling.

In lijn met het advies van de Raad voor Cultuur hebben beide instellingen besloten de krachten te bundelen en te komen tot één postacademische kunstinstelling voor de ontwikkeling van toptalent op het hoogste niveau. Zo willen de Rijksakademie en De Ateliers een substantiële bijdrage blijven leveren aan het internationale aanzien van Nederland en aan versterking van het innovatieve en creatieve klimaat. Gezamenlijk vormen wij de belangrijkste toegangspoort tot de nieuwste hedendaagse kunst in Nederland voor professionals, pers en publiek, voor wetenschappers, onderzoekers en ondernemers. Uitgangspunten voor de samenwerking zijn pariteit en complementariteit.

---

¹ Visitatierapport Postacademische instellingen beeldende kunst Andersson Elffers Felix, 2010 & Advies Raad voor Cultuur

De Rijksakademie en De Ateliers behoren tot de meest succesvolle fondsenwerfers op hun terrein. Beide instellingen zien mogelijkheden de fondsenwerving met vereende krachten uit te bouwen en te intensiveren. Talentontwikkeling op het hoge niveau dat wij voorstaan, kan echter niet geheel worden overgelaten aan een markt. Als vitaal onderdeel van een krachtig kunst- en cultuurleven komt talentontwikkeling ten goede aan de gehele samenleving. Het beste wat Nederland op dat vlak te bieden heeft, moet voor de samenleving behouden blijven. Dat kan alleen wanneer de overheid als (mede)financier talentontwikkeling blijft ondersteunen.

Het samengaan van de Rijksakademie en De Ateliers vraagt offers. De totale capaciteit wordt met 20% teruggebracht van 75 naar 60 plaatsen. Het subsidiebudget is door de bezuinigingen nog slechts een kwart van wat voorheen voor beide instellingen beschikbaar was. Toch willen wij de kansen en mogelijkheden benutten om het bewezen succes in talentontwikkeling te continueren, teneinde de internationale toppositie van Nederland te kunnen blijven garanderen.

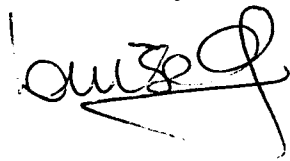
Zoals de Raad voor Cultuur heeft aangegeven is voor een succesrijke samenwerking nodig dat enkele specifieke kwesties eerst worden opgelost. Het vraagt om een oplossing voor de hoge huisvestingslasten van de Rijksakademie, gevestigd in een rijksmonument dat volledig is aangepast en ingericht voor talentontwikkeling van beeldend kunstenaars. De Rijksgebouwendienst en het Ministerie van OCW vragen wij een haalbare vorm van overdracht van dit gebouw mogelijk te maken. Het vraagt ook om oplossingen voor de personele lasten van de Rijksakademie, een interne reorganisatie is al in gang gezet. Tenslotte vraagt het om tijd en financiële ondersteuning vanuit het Ministerie OCW om in 2013 de stap naar een nieuw instituut te kunnen maken.

Joop Daalmeijer, voorzitter van de Raad voor Cultuur, wees er tijdens het Radio 1 Cultuurdebat van 8 september op dat talentontwikkeling, zoals bij de Rijksakademie, De Ateliers en de Jan van Eyck-akademie, onder zware druk staat. "De kweekvijvers voor talent drogen door de bezuinigingen snel op. En zonder talent geen vernieuwende culturele uitingen en ook geen excellentie." Hij riep de aanwezige politici op ervoor te zorgen dat ook over tien jaar het cultuuraanbod gevarieerd zal zijn en van hoog niveau.

De tijd dringt, voor 1 januari 2013 dienen stappen te zijn genomen. Concreet vragen wij de subsidie van €1.5 mio uit de basisinfrastructuur en de garantie van €1.2 mio uit de beurzen voor kunstenaars op postacademisch niveau voor de gecombineerde activiteiten van Rijksakademie en De Ateliers structureel beschikbaar te maken en direct aan de instellingen te subsidiëren zonder tussenkomst van een extra partij, ook voor de periode na 2016. Daarnaast vragen wij de huisvestingskosten van de Rijksakademie draaglijk te maken voor de gecombineerde instelling, hetgeen betekent dat er een forse afwaardering van de waarde van het gebouw moet plaatsvinden. Het wordt bijzonder moeilijk om de beoogde samenwerking door te laten gaan als op deze twee punten van de kant van de rijksoverheid geen ruimte wordt geboden.

Graag vragen wij u deze kwestie aandacht te geven en vanzelfsprekend zijn wij tot nadere toelichting bereid.

Namens de Rijksakademie van beeldende kunsten

Louise Gunning
Voorzitter Raad van Toezicht

Namens De Ateliers

Frank de Grave
Voorzitter Bestuur

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw E.M.W.A. van Odijk
Rijksakademie van beeldende kunsten
Sarphatistraat 470
1018 GW Amsterdam

Kenmerk: 2012000077

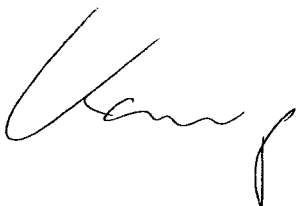
Den Haag, 28 september 2012

Geachte mevrouw Van Odijk,

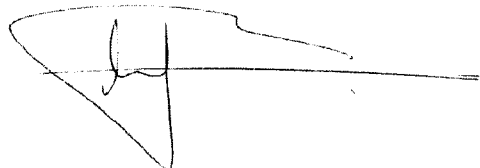
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal
t.a.v. de Informatuur van de PvdA
De heer drs. W.J. Bos
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

uw brief

uw kenmerk

ons kenmerk
0025/12/RI

datum:
21 september 2012

Onderwerp

Drie prioriteiten voor het wetenschaps – en innovatiebeleid

Geachte heer Bos,

De Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid (AWT) adviseert de regering op het terrein van kennis en innovatie. In alle adviezen heeft de AWT de afgelopen jaren het belang van investeringen in kennis en innovatie benadrukt. De AWT steunt van harte de kamerbreed gedragen ambitie voor Nederland om in de top vijf van de meest innovatieve landen te staan en te blijven. Dit is de beste garantie voor economische groei. De AWT benadrukt echter dat het zou moeten gaan om gebalanceerde groei: kennisontwikkeling, onderzoek en innovatie zijn noodzakelijk om de grote maatschappelijke uitdagingen van vandaag te lijf te gaan. Andere landen, ook in Europa, zijn op dit gebied actiever dan Nederland. Nederland kan leren van andere landen en de AWT zal de regering de komende jaren graag hierover adviseren.

In deze brief beperken wij ons tot drie hoofdpunten die cruciaal zijn voor de toekomst van Nederland: continuïteit, eenheid en verscheidenheid. De nieuwe regering heeft naar de mening van de AWT een belangrijke taak om deze drie punten in beleid te vertalen en te bevorderen dat het veld – of breder gezegd: de samenleving – de intentie van investeringen in kennis en innovatie deelt. Vanuit deze gedachte adviseren wij u in het regeerakkoord de volgende punten op te nemen:

Continuïteit in beleid is nodig omdat investeringen in kennis en innovatie pas over langere tijd renderen. Vasthoudendheid is nodig.¹ Het is daarom contra-productief om het roer bij iedere regeringswissel om te gooien en de organisatie op de schop te nemen. Twee dimensies zijn van bijzonder belang:

- Voortzetting van het topsectorenbeleid is zeer gewenst. Kernpunten zijn 'het bedrijfsleven aan zet' en een intensievere samenwerking tussen de kennisinstellingen en het bedrijfsleven. Thans is er *commitment* van publieke en private partijen en worden gezamenlijke agenda's succesvol geïmplementeerd. Deze inspanningen verdienen voortgang en uitbreiding naar maatschappelijke uitdagingen zoals bijvoorbeeld duurzaamheid en vergrijzing².
- Wetenschappers zijn cruciaal om economische en maatschappelijke innovatie te ondersteunen. Door het wegvallen van FES-gelden dreigt echter een generatie van jonge wetenschappers (aio's, postdocs) elders emplooi te zoeken, inclusief de steeds schaarser wordende bèta-wetenschappers³. Deze discontinuïteit kan Nederland zich niet veroorloven. De AWT adviseert daarom om voldoende middelen vrij te maken om het aantal promotieplaatsen weer op peil te brengen.

Eenheid en samenwerking zijn nodig om effectief te investeren in kennis en innovatie. Grenzen moeten daartoe verdwijnen op meerdere niveaus:

- Kijk over de grenzen van departementen heen. Innovaties op het gebied van ontwikkelingssamenwerkingbeleid⁴, milieubeleid, mobiliteitsbeleid, of bijvoorbeeld zorgbeleid zijn waardevol.⁵ Niet alleen omdat elke euro geïnvesteerd in kennis een veelvoud oplevert, maar ook om een innovatieve samenleving te zijn die bijdraagt aan het oplossen van klemmende problemen binnen en buiten Nederland.
- Met de schaarser wordende nationale middelen en de grotere betekenis van mondiale innovatie wordt de Europese Unie een steeds belangrijkere bron van innovatie en van de financiering daarvan. Aansluiting bij de Europese prioriteiten is daarom belangrijk.⁶ Maximaal gebruik van Europese fondsen

---

¹ AWT achtergrondstudie *Vasthoudend innoveren – Een onderzoek naar het Duitse wetenschapslandschap en R&D-beleid*. (verschijnt in november 2012).

² Zie het AWT advies 77 *Scherp aan de wind – Handvat voor een Europese strategie voor Nederlandse (top)sectoren*.

³ AWT ondersteunt de uitvoering van het Masterplan bèta-techniek van harte.

⁴ Zie het AWT advies 74, *Kennis zonder grenzen - Kennis en innovatie in mondiaal perspectief*.

⁵ In zijn advies nr. 76 *Kapitale Kansen - Slim geld voor ambitieuze ondernemers* betoogde de AWT dat in veel gevallen toegang tot kapitaal geen probleem is – inmiddels zijn na de kredietcrisis banken aanzienlijk terughoudender geworden, waardoor wellicht een actievere rol van de overheid gewenst is.

⁶ Zie o.a. het AWT advies 77 *Scherp aan de wind - Handvat voor een Europese strategie voor Nederlandse (top)sectoren*.

(o.a. KP7 en vanaf 2013 Horizon 2020) is nodig en het is gebleken dat dit ook nieuwe en productieve samenwerkingsvormen brengt met onderzoekers buiten Nederland. Matching van EU-gelden mag hiervoor geen belemmering zijn.⁷

- Ook op mondiaal niveau is bundeling van krachten en samenwerking nodig. Samenwerking met bijvoorbeeld Chinese onderzoekers, bedrijven en kennisinstellingen kan bijdragen tot snellere groei van noodzakelijke kennis.⁸ De overheid kan dit bevorderen door belemmeringen weg te nemen en eendrachtige samenwerking te faciliteren. Bijvoorbeeld door fora te ondersteunen die Europese en dus ook Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen helpen om gezamenlijk op te trekken in het buitenland.

Verscheidenheid is nodig zodat Nederland, en binnen Nederland elke regio, elke universiteit of kennisinstelling en elke kenniswerker tot zijn/haar recht komt. Landen, regio's, mensen moeten zich durven onderscheiden en zich willen profileren. Kiezen is daarbij noodzakelijk.

- Nederland moet zich slim specialiseren om op mondiaal niveau het hoofd boven het maaiveld uit te blijven steken. Topsectoren zijn hierin een eerste stap. Daarnaast zou het ingezette profileringsbeleid ingezet kunnen worden voor slimme specialisatie. Een aantal rapporten heeft dit benadrukt.⁹ Een meer systematische aanpak van sectorplannen is in de ogen van de AWT een veelbelovend instrument.¹⁰
- Ook hier is de Europese context van belang, met name de ontwikkeling van een *European Research Area* (ERA) en een *European Higher Education Area* (EHEA) en de integratie van onderzoek, onderwijs en innovatie zoals in het EIT, het Europees Instituut voor Innovatie en Technologie dat actief betrokken is bij *smart specialisation* via regio specialisatie en het aantrekken van toptalent en investeringen in die regio's.
- Ten slotte onderstreept de AWT dat het in de eerste plaats gaat om mensen. Er is een grote verscheidenheid aan mensen nodig. Zonder aandacht voor opleiding (*life long*), vaardigheden en talenten van de creatieve mensen die het moeten doen, kan geen enkel beleid succesvol zijn. Europa is dan niet alleen belangrijk voor wat betreft samenwerking en financiën, maar ook voor

---

⁷ Eerder heeft de AWT voorgesteld een matchingfonds op te richten. Zie Advies 77 *Scherp aan de wind - Handvat voor een Europese strategie voor Nederlandse (top)sectoren*.

⁸ Zie het AWT advies 77 *Scherp aan de wind - Handvat voor een Europese strategie voor Nederlandse (top)sectoren*.

⁹ Zie de discussies n.a.v. het advies van de commissie Veerman, *Differentiëren in drievoud*.

¹⁰ De werkgroep 'profilering en bekostiging' heeft hiervoor een aantal belangrijke aanbevelingen gedaan. Belangrijk hierbij is dat instellingplannen idealiter zouden moeten aansluiten bij de conclusies van sectorplannen.

wat betreft menselijk kapitaal. Er moet meer gebruik worden gemaakt van de mogelijkheden voor vrij verkeer van mensen binnen Europa maar ook daarbuiten. Actief beleid aansluitend op Europees beleid is hiertoe nodig.¹¹

De AWT denkt dat continuïteit, eenheid en verscheidenheid de komende jaren van doorslaggevend belang zijn om economische groei en maatschappelijke vooruitgang te bewerkstelligen. Uiteraard zal de AWT regering en parlement graag terzijde staan en gevraagd en ongevraagd adviezen uitbrengen die deze punten verder belichten.

Hoogachtend,

Prof.dr. J.A. Bruijn
Voorzitter AWT

mevrouw dr. DJ.M. Corbey
Directeur/secretaris AWT

---

¹¹Zie het AWT briefadvies *Talent is troef*

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer prof.dr. J.A. Bruijn
Adviesraad voor het Wetenschaps- en
Technologiebeleid
Javastraat 42
2585 AP Den Haag

Kenmerk: 2012000079

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Bruijn,

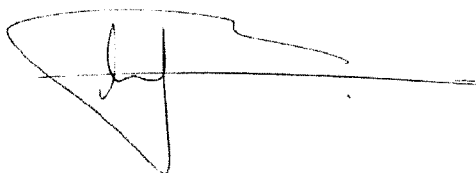
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

De heer H.G.J. Kamp
Informatieur
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Datum 21 september 2012

Kenmerk AIV-156/12

Onderwerp Briefadvies Kabinetsformatie 2012: krijgsmacht in de knel

Zeer geachte heer Kamp,

De AIV heeft tot taak de regering en de Staten-Generaal van advies te dienen over het buitenlands beleid, met inbegrip van het veiligheids- en defensiebeleid. De AIV maakt zich grote zorgen over eventuele nieuwe bezuinigingen op Defensie. Daarom richt de AIV zich met dit briefadvies ten tijde van de kabinetsformatie ook tot u.

Het doet mij genoegen u hierbij een exemplaar van dit briefadvies aan te bieden.

Hoogachtend,

Mr. F. Korthals Altes
Voorzitter AIV

BRIEFADVIES

KABINETSFORMATIE 2012

KRIJGSMACHT IN DE KNEL

No. 22, september 2012

Leden Adviesraad Internationale Vraagstukken

Voorzitter	Mr. F. Korthals Altes
Vicevoorzitter	Prof.dr. W.J.M. van Genugten
Leden	Mw. prof.dr. J. Gupta Mw. dr. P.C. Plooi-j-van Gorsel Prof.dr. A. de Ruijter Mw. drs. M. Sie Dhian Ho Prof.dr. A. van Staden Lt-gen. b.d. M.L.M. Urlings Mw. mr. H.M. Verrijn Stuart Prof.dr.ir. J.J.C. Voorhoeve
Secretaris	Drs. T.D.J. Oostenbrink

Postbus 20061
2500 EB DEN HAAG
telefoon 070 - 348 5108/6060
fax 070 - 348 6256
e-mail aiv@minbuza.nl
www.AIV-Advies.nl

Woord vooraf

De AIV heeft tot taak de regering en de Staten-Generaal van advies te dienen over het buitenlands beleid, met inbegrip van het veiligheids- en defensiebeleid. De AIV maakt zich grote zorgen over eventuele nieuwe bezuinigingen op Defensie. Daarom richt de AIV zich met dit briefadvies ten tijde van de kabinetsformatie tot de Staten-Generaal. Aan hen die te zijner tijd worden belast met de voorbereiding en formatie van een toekomstig kabinet, zal kopie van dit briefadvies worden toegezonden.

De AIV heeft dit briefadvies vastgesteld tijdens zijn vergadering op 7 september 2012.

Aan de leden van de Staten-Generaal

Datum 13 september 2012

Kenmerk AIV-147/12

Onderwerp Briefadvies Kabinetsformatie 2012: krijgsmacht in de knel

De AIV heeft tot taak de regering en de Staten-Generaal van advies te dienen over het buitenlands beleid, met inbegrip van het veiligheids- en defensiebeleid. Sinds het einde van de Koude Oorlog staan het veiligheids- en defensiebeleid in belangrijke mate in het teken van de bevordering van de internationale rechtsorde en wereldwijde inzet van de krijgsmacht bij vredesbewarende en vredesafdwingende operaties. Omvorming van de strijdkrachten naar een kleinere, volledig expeditionaire krijgsmacht maakt deel uit van dat beleid, met als belangrijke ijkpunten de Prioriteitennota 1993, de Defensienota 2000, de Prinsjesdagbrief 2003, de beleidsbrief Wereldwijd dienstbaar 2007 en de beleidsbrief Defensie na de kredietcrisis 2011. Elk van deze ijkpunten heeft geresulteerd in verdere verkleining van de omvang en middelen van de krijgsmacht. De omvang die resulteert na de besluitvorming van 2011 roept vragen op over de inzetbaarheid en het ambitieniveau van de krijgsmacht.

Tegelijkertijd wordt de toekomst gekenmerkt door grote onzekerheid over de ontwikkeling van de internationale en nationale veiligheidssituatie en een groeiend potentieel voor conflicten. De AIV maakt zich dan ook grote zorgen over eventuele nieuwe bezuinigingen op Defensie. Deze zouden ernstig afbreuk doen aan een effectief buitenlands- en veiligheidsbeleid. Tijdens de lijsttrekkersdebatten in de aanloop naar de verkiezingen van 12 september jongstleden is het veiligheids- en defensiebeleid niet ter sprake geweest; deze debatten hebben uitsluitend in het teken gestaan van de economische en sociale effecten van andere beleidsvoornemens van de politieke partijen. De AIV richt zich daarom met dit briefadvies ten tijde van de kabinetsformatie tot de Staten-Generaal en het toekomstige kabinet, temeer daar nieuwe bezuinigingen op Defensie in strijd zijn met de grondwettelijke taken van de krijgsmacht en verdragsrechtelijke verplichtingen van Nederland.

De ernst van deze situatie heeft de AIV doen besluiten zich in deze op de kabinetsformatie gerichte brief te beperken tot het onderwerp defensie-uitgaven.

Buitenlands beleid

Bepalende elementen voor het buitenlands beleid van Nederland zijn het opkomen voor nationale belangen en het dragen van internationale verantwoordelijkheden. De bevordering van de internationale rechtsorde is in de Grondwet verankerd. Beide doelstellingen – nationaal belang en internationale rechtsorde – zijn complementair. Nederland verdient een groot deel van zijn nationaal inkomen door internationale handel en buitenlandse investeringen en behoort tot de tien grootste exportlanden van de wereld. Een stabiele internationale omgeving is voor Nederland als handelsnatie van

groot belang. Mede daarom neemt Nederland deel aan vredesoperaties, is ons land actief in ontwikkelingssamenwerking en spant het zich met diplomatieke middelen in voor naleving van mensenrechten wereldwijd. Deze instrumenten van buitenlands beleid zijn sterk verweven in het kader van een geïntegreerd veiligheidsbeleid. Dit doet ons land niet alleen op grond van altruïstische motieven – een gevoel van solidariteit met anderen – maar ook op grond van een welbegrepen eigenbelang: onze eigen veiligheid en welvaart zijn ermee gediend.

Staat van de krijgsmacht

Een vergelijking van de Nederlandse defensie-inspanning met die van een representatieve groep benchmark-landen, uitgevoerd in het kader van de 'Verkenningen – Houvast voor de krijgsmacht van de toekomst', toont aan dat Nederland zijn krijgsmacht sinds 1990 meer verkleind heeft dan de meeste benchmark-landen. Afgezet tegen het inwonertal beschikt Nederland na Polen over de kleinste krijgsmacht van de Europese benchmark-landen, dat terwijl Nederland een van de rijkste landen ter wereld is, uitgedrukt in inkomen per hoofd van de bevolking. De AIV constateert dat de defensie-uitgaven sinds het einde van de Koude Oorlog als percentage van het nationaal inkomen aanzienlijk zijn gekrompen. Thans geeft Nederland nog maar € 7,87 miljard of 1,3 procent van het Bruto Nationaal Product uit aan Defensie, in 1990 was dit nog 2,7 procent. In 2015 zullen de defensie-uitgaven bij ongewijzigd beleid verder zijn gedaald naar ongeveer één procent. De NAVO-norm voor de nationale defensie-uitgaven is twee procent van het BNP. Deze cijfers geven echter nog een te rooskleurig beeld. Ten eerste is in het defensiebudget ook € 1,3 miljard opgenomen voor pensioenen, uitkeringen en wachtgeld. Ten tweede komt € 372 miljoen van het budget de Koninklijke marechaussee ten goede, wier taken grotendeels buiten de krijgsmacht liggen. Een 'geschoond' defensiebudget plaatst de Nederlandse defensie-inspanning in een zorgwekkend licht.

Onder meer naar aanleiding van het eindrapport 'Verkenningen – Houvast voor de krijgsmacht van de toekomst' oordeelde de AIV in juni 2010 'dat zeer zorgvuldig zal moeten worden bezien of het, in deze onzekere wereld, met zijn weerbarstige uitdagingen, en zijn vele crises in de maak, verantwoord is om op Defensie te bezuinigen'.¹ De AIV merkt op dat de in het Regeerakkoord 2010 overeengekomen bezuinigingen op Defensie – oplopend tot om en nabij één miljard euro structureel – ingrijpende gevolgen hebben voor de samenstelling en inzetbaarheid van de krijgsmacht. Zo is het besluit genomen om een compleet wapensysteem, de gevechtstank, geheel uit te faseren. Zoals de minister van Defensie in de beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' erkent, kan door deze bezuinigingen de doelstelling van een veelzijdig inzetbare krijgsmacht niet volledig worden waargemaakt. Door defensietaken op gelijke voet te behandelen met andere overheidstaken, wordt voorbijgegaan aan het beginsel dat staten over het geweldsmonopolie moeten beschikken en dat het, anders dan bij andere overheidstaken (zoals zorg), derhalve niet mogelijk is ter aanvulling van het defensiebudget een beroep te doen op maatschappelijke of particuliere bijdragen.

Het draagvlak voor de instandhouding van een veelzijdig inzetbare krijgsmacht neemt niet alleen af bij onze gekozen vertegenwoordigers, maar ook in de samenleving. Dit ondanks de positieve beeldvorming over (het personeel van) de krijgsmacht. Draagvlak in de samenleving is belangrijk, vooral bij deelname aan risicovolle missies. Het zou echter onjuist zijn als bezuinigingen bij de krijgsmacht primair of zelfs uitsluitend vanuit het

1 AIV-briefadvies nummer 17, *Kabinetsformatie 2010*, Den Haag, juni 2010.

perspectief van het maatschappelijk draagvlak worden gelegitimeerd. Het gaat immers om onze veiligheid die een kerntaak van de overheid vormt. De AIV meent dat de politiek hier een zware verantwoordelijkheid heeft.

De afgelopen jaren hebben de operaties in Afghanistan en Libië laten zien dat aan Europese kant ernstige militaire tekortkomingen bestaan die slechts konden worden opgevangen doordat de Amerikanen bereid waren bij te springen. Het betrof onder meer uitzendbare grondtroepen, helikopters, *air-to-air refuelling* van vliegtuigen, transport vliegtuigen en doelopsporingsmiddelen. Daarnaast stelt de AIV vast, dat de strategische prioriteiten van de VS aan het verschuiven zijn: het Amerikaanse buitenlandse en veiligheidsbeleid zal zich meer en meer richten op Azië en de Pacific. Europa zal vaker een zelfstandige koers moeten varen en meer op eigen militaire benen moeten staan in crisissituaties op of nabij het Europese continent die niet onder artikel 5 van het Noord-Atlantisch Verdrag vallen.

In een recent advies over Europese defensiesamenwerking wijst de AIV erop dat kostenbesparingen door verdergaande militaire samenwerking pas op termijn kunnen worden bereikt.² De AIV beklemtoont dat hier de kost voor de baat gaat, zoals ook blijkt uit de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking en het Duits-Nederlandse legerkorpshoofdkwartier. Toekomstige besparingen als gevolg van Europese defensiesamenwerking zullen hard nodig zijn om eerdergenoemde militaire tekortkomingen op te heffen. Nieuwe bezuinigingen zullen bovendien de betrouwbaarheid van Nederland als samenwerkingspartner ondermijnen. Voor de instandhouding van een moderne krijgsmacht is een adequaat niveau van investeringen vereist.

Onzekere toekomst

Studies zoals het eindrapport Verkenningen wijzen op de grote onzekerheid over de ontwikkeling van de internationale en nationale veiligheidssituatie en op een groeiend potentieel voor conflicten. Een onzekerheid die groter dan ooit is sinds het einde van de Koude Oorlog. In de Clingendael Strategische Monitor 2012, met de ondertitel 'Continuïteit en Onzekerheid in een Veranderende Wereld', wordt geconcludeerd dat het risico van onveiligheid de afgelopen jaren is toegenomen. Door de snel verschuivende machtsverhoudingen in de wereld komt de naoorlogse, door het Westen gedomineerde, internationale orde onder druk te staan. Opkomende machten, zoals Brazilië, China, India en Turkije, eisen meer ruimte op het wereldtoneel op. De historische ervaring leert ons dat de kans op internationale spanningen significant toeneemt als gevolg van verschuivende machtsverhoudingen. De financieel-economische crisis in de Verenigde Staten en Europa heeft die gewijzigde machtsverhoudingen pijnlijk duidelijk gemaakt. Risico's van onveiligheid doen zich ook voor bij andere grote uitdagingen van deze tijd, zoals de proliferatie van massavernietigingswapens, falende staten, massale migratie, schaarste van grondstoffen, water en voedsel, klimaatverandering, internationaal terrorisme, humanitaire rampen, post-conflict instabiliteit, genocide, *regime change* en digitale veiligheid. Uitdagingen, die geen enkel land alleen het hoofd kan bieden en die collectieve actie noodzakelijk maken. Deze ontwikkelingen vragen om een sterkere rol voor Europa in de wereld en een evenredige bijdrage van Nederland. Daarbij moet worden geïnvesteerd in *soft power*, waaronder ontwikkelingssamenwerking en diplomatie, en in *hard power*, die alleen door de krijgsmacht kan worden geleverd. Politieke machtsuitoefening is immers

2 AIV-advies nummer 78, *Europese defensiesamenwerking: soevereiniteit en handelingsvermogen*, Den Haag, januari 2012.

geloofwaardig noch effectief als deze niet wordt geruggensteund door militaire macht.

Gezien het groeiend potentieel voor conflicten is het opmerkelijk dat het draagvlak voor de instandhouding van een veelzijdig inzetbare krijgsmacht afneemt. De drie hoofdtaken van de krijgsmacht zijn nog onverkort van belang: bescherming van het eigen en bondgenootschappelijk grondgebied, bevordering van de internationale rechtsorde en stabiliteit, en ondersteuning van civiele autoriteiten. De krijgsmacht is in de afgelopen twintig jaar omgevormd tot een kleinere, professionele, expeditionaire krijgsmacht, die de Nederlandse belangen op hoog niveau heeft verdedigd in vaak risicovolle omstandigheden. Ons land heeft bij de omvorming naar een expeditionaire krijgsmacht in internationaal verband lange tijd voorop gelopen. Nederland zal ook in de toekomst een evenredige militaire bijdrage moeten leveren aan internationale verplichtingen in het kader van de VN, de NAVO en de EU, wil ons land geen *free rider* worden. Vooral de bereidheid om grondtroepen in risicovolle omstandigheden in te zetten is van belang voor de risicodeling tussen landen.

De Nederlandse krijgsmacht heeft succes geboekt met de geïntegreerde benadering van defensie, ontwikkelingssamenwerking en diplomatie binnen crisisbeheersingsoperaties. Een belangrijke les van de afgelopen decennia is dat een veilige omgeving een voorwaarde is voor duurzame ontwikkeling en respect voor de mensenrechten. Crisisbeheersingsoperaties, waarbij *soft power* en *hard power* in samenhang worden ingezet, blijven personeelsintensief en het streven naar een technologisch hoogwaardige krijgsmacht mag dan ook niet leiden tot steeds minder *boots on the ground*. Nieuwe operationele capaciteiten, zoals cyberwapens, vervangen geen militairen en conventionele wapens, maar horen wel thuis in de *toolbox* van een moderne krijgsmacht.

De krijgsmacht levert in het kader van civiel-militaire samenwerking dagelijks steun aan civiele autoriteiten en functioneert in noodsituaties als een onmisbaar vangnet. Het voortzettingsvermogen van civiele diensten, zoals de politie, is immers zeer beperkt. Calamiteiten of (terreur)dreigingen kunnen leiden tot maatschappelijke ontwrichting met als gevolg een groot beroep op nationale inzet van de krijgsmacht.

De krijgsmacht is thans verwickeld in een complex en omvangrijk reorganisatieproces. Nieuwe bezuinigingen op Defensie zouden niet alleen schade toebrengen aan de reputatie en betrouwbaarheid van Nederland als partner bij internationale samenwerking, maar onherroepelijk consequenties hebben voor de huidige reorganisatie en voor de militaire inzetbaarheid. Bij de inzet van militair vermogen, nu en in de toekomst, is de mens altijd doorslaggevend. De AIV maakt zich dan ook grote zorgen over de gevolgen van verdere bezuinigingen voor de motivatie van het defensiepersoneel, de reputatie van Defensie als werkgever, de werfkracht van de krijgsmacht voor veelbelovende jongeren alsmede het behoud van juist de beste defensiemedewerkers. Verdere bezuinigingen zouden voorts roofofbouw plegen op de loyaliteit van het defensiepersoneel. Dit heeft een te hoge prijs.

Tot besluit

De AIV acht verdere bezuinigingen op Defensie onverantwoord gelet op de nationale en internationale veiligheidsrisico's waaraan ons land kan worden blootgesteld. De krijgsmacht is te beschouwen als een verzekering voor onzekere tijden. Geen verstandig mens zal de brandverzekering van zijn huis opzeggen bij financiële krapte. Ook moet worden beseft dat het weer opbouwen van afgestoten militaire capaciteit vele jaren of

zelfs decennia vergt. De krijgsmacht is thans beperkt inzetbaar. Verdere bezuinigingen zullen desastreus uitpakken voor de defensieorganisatie en zijn tevens in strijd met de grondwettelijke taak van de krijgsmacht en de in internationaal verband aangegeane verplichtingen.

Hoogachtend,

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of connected loops and a long horizontal stroke at the end.

Mr. F. Korthals Altes
Voorzitter AIV

Door de Adviesraad Internationale Vraagstukken uitgebrachte adviezen*

- 1 EUROPA INCLUSIEF, *oktober 1997*
- 2 CONVENTIONELE WAPENBEHEERSING: dringende noodzaak, beperkte mogelijkheden, *april 1998*
- 3 DE DOODSTRAF EN DE RECHTEN VAN DE MENS: recente ontwikkelingen, *april 1998*
- 4 UNIVERSALITEIT VAN DE RECHTEN VAN DE MENS EN CULTURELE VERSCHIEDENHEID, *juni 1998*
- 5 EUROPA INCLUSIEF II, *november 1998*
- 6 HUMANITAIRE HULP: naar een nieuwe begrenzing, *november 1998*
- 7 COMMENTAAR OP DE CRITERIA VOOR STRUCTURELE BILATERALE HULP, *november 1998*
- 8 ASIELINFORMATIE EN DE EUROPESE UNIE, *juli 1999*
- 9 NAAR RUSTIGER VAARWATER: een advies over betrekkingen tussen Turkije en de Europese Unie, *juli 1999*
- 10 DE ONTWIKKELINGEN IN DE INTERNATIONALE VEILIGHEIDSSITUATIE IN DE JAREN NEGENTIG:
van onveilige zekerheid naar onzekere veiligheid, *september 1999*
- 11 HET FUNCTIONEREN VAN DE VN-COMMISSIE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS, *september 1999*
- 12 DE IGC 2000 EN DAARNA: op weg naar een Europese Unie van dertig lidstaten, *januari 2000*
- 13 HUMANITAIRE INTERVENTIE, *april 2000***
- 14 ENKELE LESSEN UIT DE FINANCIËLE CRISES VAN 1997 EN 1998, *mei 2000*
- 15 EEN EUROPEES HANDVEST VOOR GRONDRECHTEN?, *mei 2000*
- 16 DEFENSIE-ONDERZOEK EN PARLEMENTAIRE CONTROLE, *december 2000*
- 17 DE WORSTELING VAN AFRIKA: veiligheid, stabiliteit en ontwikkeling, *januari 2001*
- 18 GEWELD TEGEN VROUWEN: enkele rechtsontwikkelingen, *februari 2001*
- 19 EEN GELAAGD EUROPA: de verhouding tussen de Europese Unie en subnationale overheden, *april 2001*
- 20 EUROPESE MILITAIR-INDUSTRIËLE SAMENWERKING, *mei 2001*
- 21 REGISTRATIE VAN GEMEENSCHAPPEN OP HET GEBIED VAN GODSDIENST OF OVERTUIGING, *juni 2001*
- 22 DE WERELDCONFERENTIE TEGEN RACISME EN DE PROBLEMATIEK VAN RECHTSHERSTEL, *juni 2001*
- 23 COMMENTAAR OP DE NOTITIE MENSENRECHTEN 2001, *september 2001*
- 24 EEN CONVENTIE OF EEN CONVENTIONELE VOORBEREIDING: de Europese Unie en de IGC 2004,
november 2001
- 25 INTEGRATIE VAN GENDERGELIJKHEID: een zaak van verantwoordelijkheid, inzet en kwaliteit, *januari 2002*
- 26 NEDERLAND EN DE ORGANISATIE VOOR VEILIGHEID EN SAMENWERKING IN EUROPA IN 2003:
rol en richting, *mei 2002*
- 27 EEN BRUG TUSSEN BURGERS EN BRUSSEL: naar meer legitimiteit en slagvaardigheid voor
de Europese Unie, *mei 2002*
- 28 DE AMERIKAANSE PLANNEN VOOR RAKETVERDEDIGING NADER BEKEKEN: voors en tegens van
bouwen aan onkwetsbaarheid, *augustus 2002*
- 29 PRO-POOR GROWTH IN DE BILATERALE PARTNERLANDEN IN SUB-SAHARA AFRIKA: een analyse van
strategieën tegen armoede, *januari 2003*
- 30 EEN MENSENRECHTENBENADERING VAN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *april 2003*
- 31 MILITAIRE SAMENWERKING IN EUROPA: mogelijkheden en beperkingen, *april 2003*
- 32 *Vervolgadvies* EEN BRUG TUSSEN BURGERS EN BRUSSEL: naar meer legitimiteit en
slagvaardigheid voor de Europese Unie, *april 2003*
- 33 DE RAAD VAN EUROPA: minder en (nog) beter, *oktober 2003*
- 34 NEDERLAND EN CRISISBEHEERSING: drie actuele aspecten, *maart 2004*
- 35 FALENDE STATEN: een wereldwijde verantwoordelijkheid, *mei 2004***
- 36 PREËMPTIEF OPTREDEN, *juli 2004***
- 37 TURKIJE: de weg naar het lidmaatschap van de Europese Unie, *juli 2004*
- 38 DE VERENIGDE NATIES EN DE RECHTEN VAN DE MENS, *september 2004*
- 39 DIENSTENLIBERALISERING EN ONTWIKKELINGSLANDEN: leidt openstelling tot achterstelling?,
september 2004

- 40 DE PARLEMENTAIRE ASSEMBLEE VAN DE RAAD VAN EUROPA, *februari 2005*
- 41 DE HERVORMINGEN VAN DE VERENIGDE NATIES: het rapport Annan nader beschouwd, *mei 2005*
- 42 DE INVLOED VAN CULTUUR EN RELIGIE OP ONTWIKKELING: stimulans of stagnatie?, *juni 2005*
- 43 MIGRATIE EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: de samenhang tussen twee beleidsterreinen, *juni 2005*
- 44 DE NIEUWE OOSTELIJKE BUURLANDEN VAN DE EUROPESE UNIE, *juli 2005*
- 45 NEDERLAND IN DE VERANDERENDE EU, NAVO EN VN, *juli 2005*
- 46 ENERGIEK BUITENLANDS BELEID: energievoorzieningszekerheid als nieuwe hoofddoelstelling, *december 2005****
- 47 HET NUCLEAIRE NON-PROLIFERATIETEGIME: het belang van een geïntegreerde en multilaterale aanpak, *januari 2006*
- 48 MAATSCHAPPIJ EN KRIJGSMACHT, *april 2006*
- 49 TERRORISMEBESTRIJDING IN MONDIAAL EN EUROPEES PERSPECTIEF, *september 2006*
- 50 PRIVATE SECTOR ONTWIKKELING EN ARMOEDEBESTRIJDING, *oktober 2006*
- 51 DE ROL VAN NGO'S EN BEDRIJVEN IN INTERNATIONALE ORGANISATIES, *oktober 2006*
- 52 EUROPA EEN PRIORITEIT!, *november 2006*
- 53 BENELUX, NUT EN NOODZAAK VAN NAUWERE SAMENWERKING, *februari 2007*
- 54 DE OESO VAN DE TOEKOMST, *maart 2007*
- 55 MET HET OOG OP CHINA: op weg naar een volwassen relatie, *april 2007*
- 56 INZET VAN DE KRIJGSMACHT: wisselwerking tussen nationale en internationale besluitvorming, *mei 2007*
- 57 HET VN-VERDRAGSSYSTEEM VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS: stapsgewijze versterking in een politiek geladen context, *juli 2007*
- 58 DE FINANCIËN VAN DE EUROPESE UNIE, *december 2007*
- 59 DE INHUUR VAN PRIVATE MILITAIRE BEDRIJVEN: een kwestie van verantwoordelijkheid, *december 2007*
- 60 NEDERLAND EN DE EUROPESE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *mei 2008*
- 61 DE SAMENWERKING TUSSEN DE EUROPESE UNIE EN RUSLAND: een zaak van wederzijds belang, *juli 2008*
- 62 KLIMAAT, ENERGIE EN ARMOEDEBESTRIJDING, *november 2008*
- 63 UNIVERSALITEIT VAN DE RECHTEN VAN DE MENS: principes, praktijk en perspectieven, *november 2008*
- 64 CRISISBEHEERSINGSOPERATIES IN FRAGIELE STATEN: de noodzaak van een samenhangende aanpak, *maart 2009*
- 65 TRANSITIONAL JUSTICE: gerechtigheid en vrede in overgangssituaties, *april 2009***
- 66 DEMOGRAFISCHE VERANDERINGEN EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *juli 2009*
- 67 HET NIEUWE STRATEGISCH CONCEPT VAN DE NAVO, *januari 2010*
- 68 DE EU EN DE CRISIS: lessen en leringen, *januari 2010*
- 69 SAMENHANG IN INTERNATIONALE SAMENWERKING: reactie op WRR-rapport 'Minder pretentie, meer ambitie', *mei 2010*
- 70 NEDERLAND EN DE 'RESPONSIBILITY TO PROTECT': de verantwoordelijkheid om mensen te beschermen tegen massale wreedheden, *juni 2010*
- 71 HET VERMOGEN VAN DE EU TOT VERDERE UITBREIDING, *juli 2010*
- 72 PIRATERIJBESTRIJDING OP ZEE: een herijking van publieke en private verantwoordelijkheden, *december 2010*
- 73 HET MENSENRECHTENBELEID VAN DE NEDERLANDSE REGERING: zoeken naar constanten in een veranderende omgeving, *februari 2011*
- 74 ONTWIKKELINGSAGENDA NA 2015: millennium ontwikkelingsdoelen in perspectief, *april 2011*
- 75 HERVORMINGEN IN DE ARABISCHE REGIO: kansen voor democratie en rechtsstaat?, *mei 2011*
- 76 HET MENSENRECHTENBELEID VAN DE EUROPESE UNIE: tussen ambitie en ambivalentie, *juli 2011*
- 77 DIGITALE OORLOGVOERING, *december 2011***
- 78 EUROPESE DEFENSIESAMENWERKING: soevereiniteit en handelingsvermogen, *januari 2012*
- 79 DE ARABISCHE REGIO, EEN ONZEKERE TOEKOMST, *mei 2012*

Door de Adviesraad Internationale Vraagstukken uitgebrachte briefadviezen

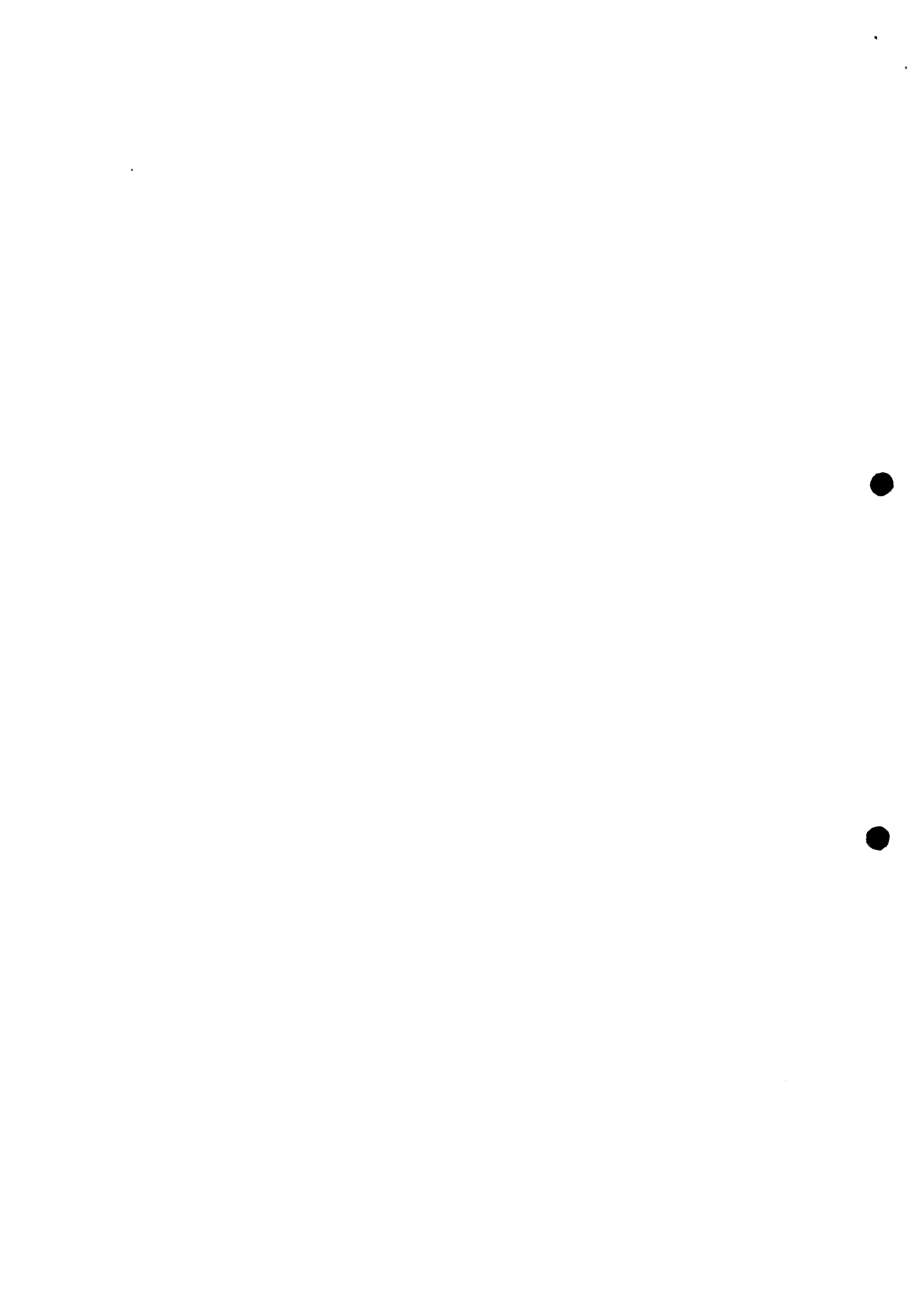
- 1 Briefadvies UITBREIDING EUROPESE UNIE, *december 1997*
- 2 Briefadvies VN-COMITÉ TEGEN FOLTERING, *juli 1999*
- 3 Briefadvies HANDVEST GRONDRECHTEN, *november 2000*
- 4 Briefadvies OVER DE TOEKOMST VAN DE EUROPESE UNIE, *november 2001*
- 5 Briefadvies NEDERLANDS VOORZITTERSCHAP EU 2004, *mei 2003*****
- 6 Briefadvies RESULTAAT CONVENTIE, *augustus 2003*
- 7 Briefadvies VAN BINNENGRENZEN NAAR BUITENGRENZEN - ook voor een volwaardig Europees asiel- en migratiebeleid in 2009, *maart 2004*
- 8 Briefadvies DE ONTWERP-DECLARATIE INZAKE DE RECHTEN VAN INHEEMSE VOLKEN. Van impasse naar doorbraak?, *september 2004*
- 9 Briefadvies REACTIE OP HET SACHS-RAPPORT: Hoe halen wij de Millennium Doelen, *april 2005*
- 10 Briefadvies DE EU EN DE BAND MET DE NEDERLANDSE BURGER, *december 2005*
- 11 Briefadvies TERRORISMEBESTRIJDING IN EUROPEES EN INTERNATIONAAL PERSPECTIEF, interim-advies over het folterverbod, *december 2005*
- 12 Briefadvies REACTIE OP DE MENSENRECHTENSTRATEGIE 2007, *november 2007*
- 13 Briefadvies EEN OMBUDSMAN VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *december 2007*
- 14 Briefadvies KLIMAATVERANDERING EN VEILIGHEID, *januari 2009*
- 15 Briefadvies OOSTELIJK PARTNERSCHAP, *februari 2009*
- 16 Briefadvies ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: Nut en noodzaak van draagvlak, *mei 2009*
- 17 Briefadvies KABINETSFORMATIE 2010, *juni 2010*
- 18 Briefadvies HET EUROPESE HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS: beschermer van burgerlijke rechten en vrijheden, *november 2011*
- 19 Briefadvies NAAR EEN VERSTERKT FINANCIËEL-ECONOMISCH BESTUUR IN DE EU, *februari 2012*
- 20 Briefadvies NUCLEAIR PROGRAMMA VAN IRAN: naar de-escalatie van een nucleaire crisis, *april 2012*
- 21 Briefadvies DE RECEPTORBENADERING: een kwestie van maatvoering, *april 2012*

* Alle adviezen zijn ook beschikbaar in het Engels. Sommige adviezen ook in andere talen.

** Gezamenlijk advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken (CAVV).

*** Gezamenlijk advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Algemene Energieraad (AER).

**** Gezamenlijk briefadvies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ).

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer mr. F. Korthals Altes
Adviesraad Internationale Vraagstukken
Postbus 20061
2500 EB Den Haag

Kenmerk: 2012000081

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Korthals Altes,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan de heer H.G.J. Kamp en
de heer drs. W.J. Bos
Binnenhof 1A
DEN HAAG

Lange Voorhout 8
Postbus 20015
2500 EA Den Haag
T 070 - 342 43 44
F 070 - 342 41 30
E voorlichting@rekenkamer.nl
W www.rekenkamer.nl

DATUM 21 september 2012
BETREFT Informatie nieuw kabinet

Mijne heren,

Graag brengen wij drie onderwerpen onder uw aandacht die van belang zijn voor de komende kabinetsperiode en daarmee voor uw werkzaamheden als informateurs. Het betreft onderwerpen waar de Algemene Rekenkamer vanuit haar wettelijke taak grote zorgen over heeft: de beheersbaarheid van collectieve uitgaven, het zicht op de risico's voor de overheidsfinanciën en het gebrek aan verantwoording.

Beheersbaarheid van collectieve uitgaven

De verwachting is dat het aanstaande kabinet zich gesteld ziet voor aanvullende bezuinigingen. Deze zullen gevolgen hebben voor de kwaliteit en de omvang van de publieke voorzieningen en de diensten van de overheid. Om ervoor te zorgen dat burgers en bedrijven weten waar ze aan toe zijn en dat de Tweede Kamer haar controlerende taak goed kan vervullen, moet het kabinet duidelijk maken wat de budgettaire en maatschappelijke effecten zijn van bezuinigingsmaatregelen. Met de *30 Miljard monitor* geeft de minister van Financiën halfjaarlijks inzicht in de budgettaire effecten van de bezuinigingen, maar over de maatschappelijke effecten is weinig informatie beschikbaar. Wij roepen via u het nieuwe kabinet op om bij een nieuwe bezuinigings-ronde een vervolg te geven aan de *30 Miljard monitor* en daarbij ook inzicht te bieden in de maatschappelijke effecten.

Bij het doorvoeren van bezuinigingen kan de zorgsector niet buiten beschouwing worden gelaten. De zorguitgaven groeien sneller dan het bruto binnenlands product (BBP). In 2011 was met de uitgaven in de zorg een bedrag gemoeid van ongeveer

€ 59 miljard. In 2002 was dit nog € 38 miljard. Het kabinet stelt per kabinetsperiode de omvang van de zorguitgaven vast in het Budgettair Kader Zorg (BKZ) en dit wordt telkens overschreden. De Tweede Kamer ontvangt daarover geen actuele en eenduidige informatie, zo constateerden wij in ons rapport *Uitgavenbeheersing in de zorg* (november 2011). De minister van VWS heeft te weinig inzicht in de ontwikkeling van de zorguitgaven en heeft weinig mogelijkheden om deze uitgaven te beheersen. De meeste tegenvallers worden pas geruime tijd nadat zij zich hebben voorgedaan, opgemerkt. Er is onvoldoende zicht op de achterliggende oorzaken. 2/4

Dit speelt ook bij de sociale zekerheid. Hiermee was in 2011 een bedrag van € 69 miljard gemoeid. In 2002 was dit nog € 53 miljard. Dat zijn de uitgaven die onder de budgetdisciplinesector Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt vallen (SZA). In de afgelopen jaren volgden de hervormingen in de sociale zekerheid elkaar in een hoog tempo op. Zo bevatten de Bestuursafspraken 2011-2015 voorgenomen hervormingen, taakstellingen en bezuinigingen voor de sociale zekerheidssector. De sector is op alle mogelijke manieren in beweging, zonder dat de gevolgen voor de financiële beheersing – via rijksuitgaven of via premies - duidelijk zijn.

De kosten voor de zorg en de sociale zekerheid nemen toe en de organisatiestructuren worden steeds complexer. Om de uitgaven voor beide sectoren beheersbaar te maken en de Tweede Kamer er meer inzicht in te bieden is het nodig verantwoordelijkheden, geldstromen, begrotings-, informatie- en verantwoordingsarrangementen ingrijpend te verbeteren. Dat vergt aanpassingen van alle betrokkenen. Wij pleiten met klem voor een samenhangende operatie Comptabel Bestel voor de zorg en voor de sociale zekerheid. Dit is dringend noodzakelijk om de financiële verantwoording weer op orde te krijgen en om de maatschappelijke effecten van maatregelen zichtbaar te maken.

Zicht op risico's voor de overheidsfinanciën

Het inzicht in de risico's voor de overheidsfinanciën laat te wensen over. In onze publicatie *Risico's voor de Overheidsfinanciën – Inzicht en beheersing* (juni 2012) constateren we dat het in de reguliere verantwoordingsinformatie voor het parlement ontbreekt aan een eenduidig overzicht. Tegelijkertijd stellen we vast dat deze risico's steeds verder toenemen: de omvang van de expliciete garanties van de overheid zijn de laatste jaren verdubbeld (van 42% BBP in 2008 tot 77% BBP in 2011), de aan vergrijzing gerelateerde uitgaven lopen sterk op en de verwachte groei van de economie is bescheiden. Daarnaast staat het Rijk ook nog impliciet garant, vooral binnen de financiële sector. Het is van belang dat de minister van Financiën deze risico's integraal en periodiek in beeld brengt en dat het komende kabinet strategieën

ontwikkelt om op (middel)lange termijn de risico's voor de overheidsfinanciën te verminderen. Het verheugt ons dat de minister van Financiën hier uitgebreid bij stilstaat in de Miljoenennota 2013.

3/4

Gebrek aan verantwoording

Uit ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek blijkt dat de rechtmatigheid van de overheidsuitgaven in ons land goed is. Toch zien we nog een aantal tekorten in de verantwoording, zowel binnen Nederland als op Europees niveau.

In eigen land zien we in toenemende mate een overdacht van taken van de rijksoverheid aan gemeenten en provincies. Bij het verplaatsen van taken naar andere overheden hoort ook het verplaatsen van geld. Het is van belang dat het nieuwe kabinet duidelijk aangeeft wat het voor dit budget van de medeoverheden verwacht. Ook dient de verantwoording over de uitgaven in orde te zijn. Wij zien dat er onvolkomenheden zijn in de controle van de verantwoordingsinformatie die het Rijk ontvangt van gemeenten en provincies over de door hen ontvangen specifieke uitkeringen.

Daarnaast is bij de decentralisatie van taken en budgetten vaak niet duidelijk wie waar verantwoordelijk voor is. Toch moet het voor burgers, organisaties en Tweede Kamer duidelijk zijn waar een minister wel of niet over gaat.

We hechten eraan dat de reikwijdte van de ministeriële verantwoordelijkheid steeds helder is bij:

1. de inning en besteding van publieke middelen op rijksniveau;
2. de uitvoering van publieke taken;
3. de bedrijfsvoering van het Rijk.

Wij vinden dat de minister te allen tijde aanspreekbaar is op en verantwoording moet kunnen afleggen over de inning en besteding van publieke middelen (begrotingsgeld, premies en tarieven) en over de wettelijke taakuitvoering. Deze verantwoordelijkheid geldt ook als de wettelijke taakuitvoering en/of de inning en besteding van de middelen door derde partijen plaatsvindt. De minister blijft dan altijd ten minste systeemverantwoordelijk; dit brengt met zich mee dat hij altijd over voldoende informatie moet beschikken en moet kunnen ingrijpen als dat nodig is.

Niet alleen in Nederland zien we mogelijkheden om de verantwoording te verbeteren, ook op Europees niveau zijn verbeteringen mogelijk.

Om de huidige Europese economische en financiële crisis en specifiek de gevolgen daarvan in een aantal eurolanden het hoofd te bieden zijn door de EU verschillende

financiële steunmaatregelen in het leven geroepen. In dit verband pleiten wij voor een goede organisatie van de verantwoording over de financiering van landenprogramma's via het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM). Zorg dat je bij het voorbereiden van maatregelen meteen voldoende aandacht hebt voor de controle op die maatregelen én de verantwoording daarover.

4/4

Dit geldt eveneens voor de andere maatregelen van de EU om de crisis te bestrijden. Het gaat daarbij onder meer om goed toezicht op de nationale begrotingen van de lidstaten, om beleid om economische prioriteiten te halen (EU-2020) en om beter toezicht op de financiële sector. Zorg dat Europa van tevoren regelt hoe we later kunnen vaststellen of de maatregelen hun beoogde werking hebben. Wat hier gebeurt bepaalt immers in hoge mate de toekomst van de betrokken landen – dus ook van Nederland – voor de komende tien jaar.

In het verlengde hiervan pleiten we voor harmonisatie van verslaggevingsregels binnen de Europese Unie. Op dit moment is er nog geen gelijkschakeling van de regels waarlangs de jaarverslagen van Europese overheden worden opgesteld. Hierdoor kunnen landen geen volledig en betrouwbaar beeld krijgen van elkaars financiële positie. Harmonisatie van verslaggevingsregels zorgt voor internationale vergelijkbaarheid, kwaliteitsverbetering en transparantie en draagt bij aan betere besluitvorming.

Tot slot

Wij maken deze brief openbaar op www.rekenkamer.nl en sturen een afschrift van deze brief aan de lijsttrekkers van partijen in de Tweede Kamer en aan een aantal kennisinstituten en adviesorganen. Een overzicht van geadresseerden treft u hierbij aan.

Wij wensen u succes bij uw taak en zijn vanzelfsprekend altijd bereid u daarbij terzijde te staan.

Algemene Rekenkamer

Gerrit de Jong,
wnd. president

dr. Ellen M.A. van Schoten RA,
secretaris

Overzicht van de adressanten die een kopie van deze brief ontvangen:

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

De heer prof. dr. J.A. Knottnerus

Centraal Planbureau

De heer prof. dr. C.N. Teulings

Sociaal en Cultureel Planbureau

De heer prof. dr. P. Schnabel

Nationale ombudsman

De heer dr. A.F.M. Brenninkmeijer

Raad van State

De heer mr. J.P.H. Donner

Sociaal-Economische Raad

De heer ir. W. Draijer

Tweede Kamer der Staten-Generaal:

De heer drs. M. Rutte

De heer ir. D.M. Samsom

De heer G. Wilders

De heer mr. S. van Haersma Buma

De heer E.G.M. Roemer

De heer drs. A. Pechtold

Mevrouw drs. J.C.M. Sap

De heer drs. A Slob

De heer H.C.M. Krol

Mevrouw mr. M.L. Thieme

De heer mr. C.G. van der Staaij

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer G. de Jong
Algemene Rekenkamer
Postbus 20015
2500 EA Den Haag

Kenmerk: 2012000083

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer De Jong,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200084

Geen adres

Den Haag, 24 september 2012

Aan de kabinetsinformateurs van VVD en PvdA
Ministerie van Algemene Zaken,
Binnenhof 19,
Postbus 20001,
2500EA Den Haag

Geachte heren Kamp en Bos,

Leraren in Actie wendt zich graag tot u om u een succesvolle formatie toe te wensen. Ongetwijfeld bent u er samen met ons van overtuigd dat goed onderwijs een zeer belangrijke rol speelt om Nederland sterker uit de crisis te laten komen. Uit onderzoeken is de laatste tijd keer op keer gebleken dat de kwaliteit van de leraar daarbij van doorslaggevende betekenis is. De kwaliteit van het onderwijs kan nooit beter zijn dan de kwaliteit van de leraren die dat onderwijs verzorgen. Het is aan de politiek die betere leraar te krijgen én te behouden.

Hopelijk lukt het u een Minister van Onderwijs aan te trekken die het onderwijs weer tot een aantrekkelijke sector maakt om in te werken. Een minister die de leraar niet met *dédain* tegemoet treedt, maar die oor heeft voor de argumenten van de leraar. Een minister die vooral niet luistert naar allerlei raden en deskundigen die het onderwijs omgeven, maar die liever praat met de beroepsgroep zelf. Een minister met ervaring in de praktijk van het onderwijsveld die zich bezig houdt met het wat, maar het hoe aan de leraar zelf overlaat. Kortom: een minister die het onderwijs hard nodig heeft en al veel te lang heeft moeten missen.

Met vriendelijke groet,

Peter Althuisen
Voorzitter Leraren in Actie

201200085

Rijswijk , 24 september 2012

Informateur de heer W. Bos
p/a PvdA - Tweede kamerfractie

postbus 20018

2500 EA - DEN HAAG

onderwerp.

Coalitie VVD - PvdA :

'Akkoord over structuurplan wonen'

Geachte heer Bos,

Veronderstel, dat binnen een paar weken De Telegraaf en andere bladen dit hoofdartikel zouden kunnen 'koppen' .....

Bij de coalitievorming VVD-PvdA wordt u primair geconfronteerd met de noodzaak van hervormingen in meerdere sectoren van de samenleving. Het is echter de woningmarkt, die uitzichtsloos en structureel is geblokkeerd door interne tegenstrijdigheden (vooral fiscaal). Onder de huidige financieel/economische crisismoments is dit uitzichtsloos. Alom is er in de politiek en kringen rondom het wonen de roep om 'hervormingen'. Wel waren er recent allerlei aanpassingen op zeer lange - of korte termijn, waaraan echter alle synergie en impact ontbreekt. Voortzetting van het al jaren slepende ongecoördineerde beleid van 'pappen en nat houden' vanwege twee fiscaal-politieke dogma's t.a.v. de eigenwoning:

eigenwoningforfaits moeten blijven en het box1 of box3 dilemma eigenwoning is onoplosbaar vanwege controversieel politieke visies t.a.v eigenwoningbezit.

Cruciaal: Wordt dit ook weer het beleid van een regering VVD en PvdA ?

Of:

Komen de informateurs met een voorstel in hoofdlijnen voor het regeerakkoord van een nieuwe regering VVD-PvdA:

een rationeel 'integraal structuurplan wonen' op korte termijn (2014) in hoofdlijnen. Tot deze hoofdlijnen in het regeerakkoord behoort echter primair wel de causale oplossing van de hypotheekrentediscussies. (*De volle boekenkasten van M.Rutte gaan dan leeg....*)

De twee politiek onoplosbare dilemma's worden dan causaal buitenspel gezet:

- Het eigenwoningforfait wordt afgeschaft en de eigenwoning verhuist naar een nieuwe fiscale box 4;
- In box 4 wordt voor de eigenwoning een 2 fasen-hypotheekrenteaftrek vast gesteld voor voorlopig alleen nieuwe gevallen ingaande 1 januari 2014. (zie hoofdstuk 7)

Mijn nota 'Integraal structuurplan wonen 21e eeuw' d.d. september 2006 heb ik geaktualiseerd naar heden. Daarom stel ik het op prijs u deze uitvoerige nota toe te zenden voor de komende coalitiebesprekingen. Gezien de complexe - en verweven politiek-fiscale benadering van de eigenwoning is het een uitvoerige nota geworden, maar wel met zeer concrete voorstellen voor een integrale benadering van de woningmarkt en de huurmarkt.

Bij een objectieve /pragmatische evaluatie van mijn nota door de leden van de coalitievorming VVD - PvdA zullen zij het m. i. met de innovatie van het boxenstelsel naar 4 boxen; raamwerk voor een 'integraal structuurplan wonen' i.c. de voorgestelde 2 fasen hypotheekrenteaftrek voor nieuwe gevallen snel eens worden. *Het krantenartikel kan dan verschijnen.....*

===

Als kiezer op één van beide partijen verwacht ik, dat een regering van slechts 2 partijen en een meerderheid in de Tweede kamer in staat is de heikele fiscale impasse rondom de hypotheekrenteaftrek eigenwoning definitief buitenspel te zetten.

Mijn uitvoerig geactualiseerde nota 2006 heb ik daarom uitsluitend toegezonden aan u en de vijf collega's betrokken bij de coalitiebespreking 'woningmarkt' voor een nieuwe regering.

Om deze reden zal ik mijn nota niet aan andere partijen en organisaties rondom het wonen zenden. Dit uit p.r.-overwegingen voor de positieve publiciteit als uw coalitie verrassend zal komen met het unieke voorstel van een 2 fasen-hypotheekrenteaftrek in een nieuwe box 4 en geen eigenwoningforfait + meer hoofdlijnen uit mijn 'integraal structuurplan wonen'.

Mochten t.z.t. toch nog andere partijen bij de coalitie worden betrokken dan verandert de situatie.

Vertrouwende, dat mijn voorstellen door u zullen worden overgenomen. Een 'turbo-formatie' van een nieuwe regering kan dan vanwege de woningmarkt plaats vinden.

Met vriendelijke groet,

G.M.W.Palm
G.Washingtonlaan 2A
2285 CG - RIJSWIJK

-
tel. 070 . 3.94.14.87
G.Palm2@kpnplanet.nl

BIJLAGEN:

- nota: 'eigenwoningforfait blokkeert integraal structuurplan wonen'
september 2012

- EK: 10 - 449 .

vergelijking hypotheekrenteaftrek:

**nota - G.M.W. Palm
versus
politieke visie van VVD en PvdA**

Als informateur wordt u bij de bespreking van mijn 2 fasen-hypotheek (hoofdstuk 7) geconfronteerd met de vergelijking van de tot dusver gepresenteerde voorstellen van VVD en PvdA. Alsmede hun politieke visie ten aanzien van het eigenwoningbezit tot dusver.

In dat verband enkele constatering en voor uw overleg:

- Mijn voorstel is het gevolg van uitsluitend pragmatische analyses / conclusies om de vastgelopen woningmarkt te deblokken en antithesen om te zetten in synergie. (zie nota)
- **VVD:**
VVD is bevrijd van het sinds jaar en dag verdedigen van onbeperkte hypotheekrenteaftrek van 52% voor hoge inkomens 'in dure huizen'. Maar ook van een steeds progressiever eigenwoningforfait voor alle woningen en/of de eigenwoning als 'melkkoe' te belasten in box3. De woningen boven de maximum hypotheek zijn gedéfiscaliseerd. Starters en lagere middeninkomens hebben gedurende 15 jaar fiscaal voordeel t.o.v. het momentele box1-regime. Bestaande gevallen blijven volgens het vigerende box1-regime behandeld tot zij verhuizen.
- **PvdA:**
De onbeperkte inkomensafhankelijk hypotheekrenteaftrek is afgeschaft. Bestaande gevallen worden ontzien, doch deze categorie bouwt zich snel af; zodra zij verhuizen. Starters en lagere middeninkomens hebben gedurende 15 jaar ca. 10% fiscaal voordeel t.o.v. het momentele box1-regime. (vlaktaks 45% en geen eigenwoningforfait)

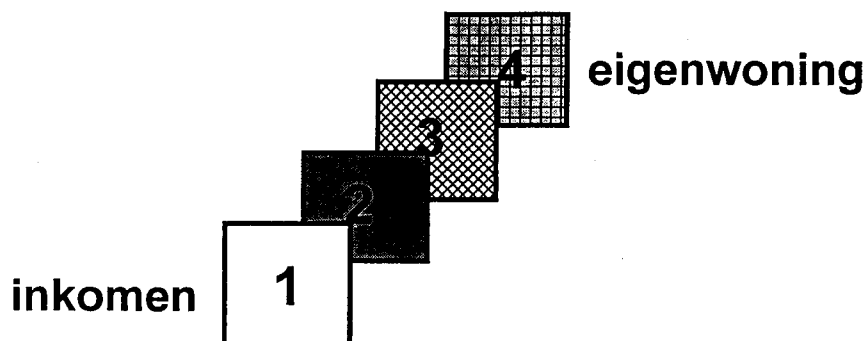
Duurdere eigenwoningen zijn vanaf de maximum hypotheek voor aftreK (E 500.000,-) gedéfiscaliseerd. Geen fiscale drempel voor doorstroming naar een duurdere eigenwoning. (§ 2.4 -2.5) De eigen woning is een ' bestedingsobjekt' ; gefinancierd door het 'besteedbaar inkomen' en/of gespaard vermogen.

eigenwoningforfait blokkeert integraal structuurplan wonen

De woningmarkt is vrijwel volledig vastgelopen door structurele tegenstrijdigheden en de slepende politieke patstelling rondom de hypotheekrenteaftrek voor de eigenwoning. Alom is er momenteel de roep om 'integrale hervormingen woningmarkt'.

Een 'integraal structuurplan wonen', waarin de tegenstrijdigheden van de woningmarkt causaal worden geëlimineerd, is alleen rationeel mogelijk als het '*huurwaarde-eigenwoningforfait*' verhuist naar het rijk der fabelen. Daarna kan fiscaal de eigenwoning verhuizen van box1 naar een nieuwe box4 en kunnen mensen weer hopen een eigenwoning te kopen.

G.M.W.Palm

september 2012

de fabel van het eigenwoningforfait is politiek fiscaal dogma

- Het eigenwoningforfait mist een fiscale ratio legis en is een politieke afgeleide van de '*huurwaardefabel*' uit 1893.
- Het eigenwoningforfait is politiek universeel bruikbaar gemaakt voor budgettaire opbrengsten via de eigenwoning en de vergelijking van huurders met eigenaarbewoners. Hierbij is weinig electoraal risico vanwege het mystieke karakter van dit forfait.
- De paradox is, dat het forfait om tegengestelde redenen, zowel in links politieke kringen als in rechts politieke kring moet blijven en daardoor een politiek-fiscaal dogma is geworden.
- Het eigenwoningforfait blokkeert een rationele hypotheekrenteaf trek en door de serieschakeling aan gevolgen een 'integrale herstructurering van de gehele woningmarkt'

INHOUD

voorwoord

hoofdstuk

- 1 fabel van het eigenwoningforfait is politiek dogma**
  - 1.1 fabel van de 'uitgespaarde huur'
  - 1.2 eigenwoningforfait blokkeert 'integraalstructuurplan wonen'

- 2 antithesen rondom de hypotheekrenteaftrek**
  - 2.1 cruciale keuze antithesen
  - 2.2 het politiek fiscale dogma van de 3 boxen
  - 2.3 de eigenwoning is geen beleggingsprodukt in box 3
  - 2.4 duur eigenwoningbezit maatschappelijk euvel of sociale meerwaarde
  - 2.5 geruststellende overwegingen

- 3 eigenwoning van box1 naar nieuwe box 4**
  - 3.1 separeer de eigenwoning in box 4 van de basale inkomenspolitiek via box1 en box3
  - 3.2 ontkoppel fiscaal eigenwoning in box4 en sparen en beleggen voor eigenwoning
  - 3.3 sparen - beleggen voor aflossing hypotheek in box 3
  - 3.4 verplichte annuïteithypotheken consolideren geblokkeerde woningmarkt

- 4 verhuurde woning van box3 naar box1**
  - 4.1 fiscale antithese verhuurde woning en hypotheekrenteaftrek
  - 4.2 hypotheekrenteaftrek voor verhuurder en eigenaarbewoner
  - 4.3 huurwoning met huurbescherming wordt (2001) beleggingsprodukt in box 3
  - 4.4 afbouw vrije huurmarkt
  - 4.5 scheefwonen als gevolg van de huurregulering en box 3
  - 4.6 scheefwonen en voortijdige huurliberalisatie
  - 4.7 inkomensafhankelijke huren en basale inkomenspolitiek via de verhuurder?
  - 4.8 verhuurde woning met huurbescherming is geen beleggingsprodukt - box3
  - 4.9 huurwoning van box3 naar box 1

- 5 integraal structuurplan wonen vanwege geblokkeerde woningmarkt**
  - 5.1 incidentele hervormingen of integrale herstructureringen
  - 5.2 'integraal structuurplan wonen'

- 6 hypotheekrenteaftrek- box 4 deblokkeert vast gelopen woningmarkt**
  - 6.1 antithese fiscaal-budgettair beleid contra het woonbeleid
  - 6.2 cruciale beleidskeuze hypotheekrenteaftrek eigenwoning
  - 6.3 sociaal-maatschappelijke meerwaarde eigenwoningbezit
  - 6.4 eigenwoning -box 4 en de aftrek van hypotheekrente
  - 6.5 hypotheekrenteaftrek eigenwoning is fundamentele noodzaak

- 7**   **rationele hypotheekrenteaf trek
voor eigenwoning in box 4**
- 7.1   unieke situatie bij ontwerpen rationele hypotheekrenteaf trek
  - 7.2   randvoorwaarden voor fiscale structuur in box 4
  - 7.3   2 fasen hypotheekrenteaf trek
  - 7.4   afgeschaft eigenwoningforfait
          stimuleert eigenwoningbezit lagere-middeninkomerns
  - 7.5   rationele hypotheekrenteaf trek- box4 heeft hoogste prioriteit
- 8**   **budgettaire aspecten versus economische spin-off**
- 8.1   budgettaire vergelijking fiscale structuren
          eigenwoning in box1 en box4
  - 8.2   de economische spin-off van de woningmarkt

== =

integraal structuurplan

voor het wonen 21e eeuw (2e deel - nota)

Bedoeld als raamwerk voor een integraal structuurplan wonen met structurele hervormingen van de 3 componenten van de woningmarkt. Gebaseerd op de nota van G.M.W.Palm - 2006: 'integraal structuurplan wonen 21e eeuw' . Geaktualiseerd naar woningmarkt: 2012.

VOORWOORD

Uw eerste reactie na het ontvangen van deze nota zal waarschijnlijk zijn:
' Ach, weer een nota van een auteur, die denkt de oplossing gevonden te hebben voor de hypotheekrenteaftrek en de veelsoortige problemen bij het wonen ' .

Een logische reactie. Immers sinds 2001 zijn ontelbare nota's en publikaties verschenen met voorstellen voor de hypotheekrenteaftrek bij de eigenwoning en deelproblemen in de woonsectoren. (*' Boekenkasten vol .....*' M.Rutte)

Bij de invoering van het analytische fiscale stelsel van de 3 boxen in 2001 werd de eigenwoning vanwege de fabel van de 'huurwaarde' ondergebracht in box1. Als reactie van de zijde van Groen Links: 'de eigenwoning is een beleggingsprodukt, dat thuis hoort in box3'. Hierdoor is reeds in 2001 het politiek-fiscale 'box1-box3 dilemma ontstaan, dat in het voorbije decennium is geëscaleerd naar een climax anno 2012!

Reeds in 2001 voorzag ik, dat dit dilemma bezien vanuit de woonoptiek desastreus zou worden en schreef ik een nota: *' de eigenwoning verlangt een andere fiscale structuur in box 4'*

De grootste antithese binnen de woonsector heeft een climax bereikt: fiscale behandeling van de eigenwoning in box1 óf box 3 en controversieel woonbeleid ten aanzien van eigenwoningbezit als gevolg. De politiek opgebouwde electorale patstellingen rondom de hypotheekrenteaftrek maakten ook voor de laatste regering een fundamentele fiscale herstructurering onmogelijk. En daardoor de realisatie van een: 'integraal structuurplan wonen' Wel een verplichting tot annuïteithypotheek, die de geblokkeerde woningmarkt verder consolideren. En thans van de zijde van politieke partijen:afbouw van het eigenwoningforfait en opbouw van VRH in box3 gedurende 15-30 jaar voor de verhuizing van de eigenwoning van box1 naar box3....

Het vooruitzicht blijft: een structureel geblokkeerde woningmarkt en continue politieke discussies over afbouw hypotheekrenteaftrek in box1 ; opbouw van een VRH in box3 en stagnerende woningbouw.

Tenzij: een nieuwe fiscale box4 voor de eigenwoning per 1 januari 2014 en afschaffing van het eigenwoningforfait *'binnen het politieke gezichtsveld'* is gekomen.

Om deze reden heb ik gemeend deze uitvoerige nota te moeten schrijven, opdat politieke partijen door de structureel geblokkeerde woningmarkt thans wel tot dit inzicht zouden kunnen komen. Dit was ook de reden voor de titel van deze nota: *'eigenwoningforfait blokkeert ' integraal structuur plan wonen 21e eeuw'* om hopelijk te overtuigen tot de conclusie:

Er is een nieuwe fiscale box4 voor de eigenwoning noodzakelijk, opdat ook in ons land het huurwaarde/eigenwoningforfait kan worden afgeschaft en een rationeel 'integraal structuurplan wonen 21e eeuw' , zoals voorgesteld, nog per 1 januari 2014 realiseerbaar is.

Rijswijk, september 2012

auteur: G.M.W. Palm

fabel van het eigenwoningforfait is politiek fiscaal dogma

1

1.1 fabel van de 'uitgespaarde huur'

Het huidige eigenwoningforfait is een politieke erfenis van een fundamentele denkfout bij het vergelijken van een VERhuurde woning en een eigenwoning eind 19e eeuw:

" de eigenwoning is een bron van jaarlijks inkomen wegens uitgespaarde huur". En moet dus volgens de tarieven van de basale inkomstenbelasting jaarlijks worden belast. Betaalde hypotheekrenten zijn dan verwervingskosten van dit fictieve inkomen. In de loop van de decennia bleek deze fabel van 'huurwaardetoerekening' wetenschappelijk steeds moeilijker aan eigenaarsbewoners uit te leggen. 1) Het huurwaardeforfait werd daarom listig omgedoopt in 'eigenwoningforfait', opdat de eigenaarsbewoner zal gaan geloven: "*bij een eigenwoning behoort nu eenmaal een eigenwoningforfait*". De fabels bleven indertijd, omdat een ratio ontbreekt. In de meeste w-europese landen werd het huurwaardeforfait afgeschaft en is het percentage eigenwoningbezit er hoger dan in ons land.

In ons land is dit 'eigenwoningforfait' een politiek-fiscaal dogma geworden, dat intrinsiek zijn eigen fabel verloochent. Afschaffing is tot dusver politiek 'onbespreekbaar' vanwege universele politieke bruikbaarheid; o.a. om budgettaire reden en om de onbeperkte inkomensafhankelijke hypotheekrenteaftrek te motiveren. In 2001 werd daarom de eigenwoning ondergebracht in de box1 voor de algemene inkomstenbelasting. (Tegen het advies van de Raad van State.) Hierdoor kon volgens het CBS de hypotheekrenteaftrek van 17 miljard euro in 2009 oplopen tot 33 miljard euro in 2011.

1.2 eigenwoningforfait blokkeert 'integraal structuurplan wonen'

Het historische huurwaarde/eigenwoningforfait blokkeert een rationele hypotheekrenteaftrek door een kettingreactie aan negatieve gevolgen: de noodzaak van onbeperkte inkomensafhankelijke hypotheekrenteaftrek van box 1 - het politiek / fiscale box1 of box3 dilemma - budgettaire manipulaties met het eigenwoningforfait - een MINIMUMgrens aan de hypotheekrenteaftrek - de slepende politieke discussies rondom het H-woord. Vervolgens komt de serieschakeling van de antithesen bij de woningbouw en huurmarkt. Hierdoor is in feite het tot standkomen van een effectief synergetisch 'integraal plan van hervormingen woningmarkt' blijvend geblokkeerd. 2) Hiervoor is immers een eerste vereiste, dat er een ultieme rationele hypotheekrenteaftrek voor de eigenwoning tot stand komt. En er een eind komt aan de uitzichtloze hypotheekrente-discussies: '*boekenkasten vol varianten in box 1 en box 3.....*' De woningmarkt is structureel een chaos geworden. 3)

De fabel van het huurwaarde-eigenwoningforfait blokkeert een rationele aftrek van hypotheekrente en door serieschakeling van antithesen bij de woningbouw en huurmarkt een 'integraal structuurplan wonen'. Afschaffing eigenwoningforfait is primair. 2)

1 G.M.W.Palm, de fabel van het huurwaardeforfait, ISBN 90-9006 137-1 december 1993 - 108 pag.

M.M.F.J. van Bakel, de fiscale mythe van het eigenwoningforfait, juli 2011 - 80 pag.

2 Parodie: Men zou de woningmarkt kunnen vergelijken met een lange stilstaande autofile met defecte auto's op een éénbaans autoweg. De wegenwacht (overheid) begint de defecte auto's eind en midden van de file te repareren. De eerste oude auto EWF -1893 (eigenwoningforfait), die niet meer kan rijden, vindt hij te gecompliceerd om te verwijderen.....

3 ESB - 2 maart 2012 - B. van Praag : de woningmarkt is een chaos.

antithesen rondom de hypotheekrenteaftrek

2

2.1 cruciale keuze antithesen

Een rationele fiscale structuur voor de eigenwoning wordt bij elke regering geblokkeerd door antithesen. Deze antithesen zijn tot dusver politiek niet te elimineren vanwege divergerende politieke uitgangspunten ten aanzien van eigenwoningbezit, de opgebouwde electorale hypotheekfobie en de vicieuze koppeling van de huurwaardefilosofie en de hypotheekrenteaftrek volgens de tarieven van de basale inkomenspolitiek.

Antithesen, waarbij voor een rationele hypotheekrenteaftrek c.q. een 'integraal structuurplan wonen' thans dringend een cruciale keuze moet worden gemaakt:

■ prevaleert het budgettaire bezuinigingsbeleid of primair het woon - economiebeleid ?

Zolang het financiële beleid (bezuinigingen eurocrisis) prevaleert zijn alle maatregelen gericht op minder belastingderving door hypotheekrenteaftrek en/of hogere belastingen eigen woning. (b.v. de verplichte annuïteithypotheek - afbouw hypotheekrenteaftrek - hoger eigenwoningforfait e.a.; zie ook § 6.1) Het gevolg zal zijn, dat de structureel geblokkeerde woningmarkt uitzichtsloos wordt geconsolideerd door ongecoördineerde maatregelen, die geen of een averechtse impact hebben.

of

Het streefdoel is: Een optimaal functionerende vraaggerichte woningmarkt en woningbouw met grote economische spin-off realiseren op de meest korte termijn. De woningmarkt, die al jaren door antithesen structureel wordt geblokkeerd vraagt thans met maximale urgentie om een effectief synergetisch 'integraal structuurplan wonen' met fundamentele fiscale hervormingen ten aanzien van de eigenwoning - vraaggerichte woningmarkt - huurmarkt. Hervormingen, waarbij politiek fiscale dilemma's en dogma's buitenspel worden gezet.

■ geen eigenwoningforfait of fiscale varianten

Het eigenwoningforfait is een MINIMUMgrens aan de hypotheekrenteaftrek en belemmert ondanks de 'wet Hillen/Palm' het volledig aflossen van de eigenwoningsschuld. Het is een fiscale drempel naar een eigenwoning.

De fabel van de "huurwaarde" maakt het fiscaal-juridisch onmogelijk een vlaktaks in box 1 voor de hypotheekrenteaftrek in te voeren vanwege het hysteresis-effekt, dat dan ontstaat. In andere politieke kringen moet de fabel van de 'huurwaarde' blijven voor budgettaire inkomenspolitiek via het eigenwoningforfait of om juist de onbeperkte inkomensafhankelijke hypotheekrente te kunnen 'motiveren'. En vanwege deze hypotheekrenteaftrek kan dan weer de noodzaak van een eigenwoningforfait 'gemotiveerd' worden. Een vicieuze cirkel; niet vrij van demagogie.

Afschaffing (ook in ons land) van dit historische 'eigenwoningforfait' is een fundamentele voorwaarde voor een synergetisch rationeel 'integraal structuurplan van hervormingen woningmarkt'. Ook geen andere belastingen, die de waarde van de woning tot grondslag hebben. Zij vormen een MINIMUMgrens aan hypotheekrenteaftrek; fiscale drempel ('accijns') naar een eigenwoning.

■ **het box 1 òf box 3 dilemma moet buitenspel worden gezet**

Bij de invoering van het boxenstelsel voor de inkomstenbelasting in 2001 bleek reeds, dat in de 3 boxen intrinsiek geen plaats is voor het hybride objekt 'eigenwoning'. Drie boxen gebaseerd op de categorieën: inkomsten (1) - aanmerkelijk belang (2) - beleggingsprodukt (3). Vanwege de fabel van het huurwaardeforfait (fictief inkomen) werd de eigenwoning door de regering ondergebracht in box1, opdat de onbeperkte inkomensafhankelijke hypotheekrenteaf trek kon blijven voortbestaan.

Als reactie hierop kwamen toen reeds van Groen Links en geassocieerde fiscaal-economen de eerste voorstellen de eigenwoning als 'beleggingsprodukt' in box3 te belasten. Hierdoor ontstond het voor de politiek en fiscaal-economen onoplosbare box1-box3 dilemma, dat tot op heden nog de oorzaak is van een decennium uitzichtsloze politieke hypotheekrente-discussies met *'boekenkasten vol varianten in box 1 of box 3*. 4) Het box1-box3 dilemma is door de regering causaal nog steeds niet buitenspel te zetten. In tegendeel.

2.2 het politiek fiscale dogma van de 3 boxen

Het analytische fiscale stelsel van de 3 boxen is een politiek fiscaal dogma geworden, dat de basis moet zijn voor alle fiscale vraagstukken in de samenleving. Ook een nieuwe rationele fiscale structuur voor de eigenwoning vanwege het woonbeleid moet dus voldoen aan de criteria van box1 of box2 of box3. Mede hierdoor is behalve voor Groen Links, ook voor D66 en CU het fiscaal behandelen van de eigenwoning als beleggingsprodukt in box 3 een budgettair droombeeld geworden

Door dit dogmatische uitgangspunt is het buitenspel zetten van het box1-box3 dilemma voor de fiscale behandeling van de eigenwoning in een nieuwe fiscale box 4 uitgesloten. Dit terwijl het analytische fiscale boxenstelsel juist voor fundamentele separaties is bedoeld.

Reden om in deze nota toch te trachten de nieuwe regering te overtuigen, dat de eigenwoning intrinsiek:

- geen 'bron van inkomen' is voor box 1;
- geen winst via 'aanmerkelijk belang' - box 2;
- geen 'beleggingsprodukt' is volgens box 3;
- een 'bestedingsobject van sociaal-maatschappelijk belang" is in een nieuwe box 4;
- rationele hypotheekrenteaf trek eigenwoning in box4 volledig gescheiden moet zijn van de fiscale ratio legis van de boxen: 1 -2 -3 M.a.w. : het box1 - box3 dilemma staat definitief buitenspel!

2.3 de eigenwoning is geen beleggingsprodukt - box 3

De introductie van een vermogensrendementsheffing in de wet I B - 2001 is vooral bedoeld om de belastingarbitrage, die opgang had gemaakt om belaste inkomsten uit vermogen om te zetten in belastingvrije waardestijgingen van het betreffende beleggingsobject, tegen te gaan. De forfaitaire vermogensrendementsheffing van box 3 is dus gericht op beleggingsprodukten, die als doel hebben waardestijgingen geheel of gedeeltelijk te muteren naar inkomen. Inherent aan dergelijke beleggingsprodukten is, dat conjuncturele waardestijgingen op het opportune moment door de eigenaar-beheerder kunnen worden verzilverd door verkoop van het betreffende beleggingsprodukt op de beurs of markt. Effecten, opties, rentegroefondsen, clickfondsen, edele metalen, e.d.

Het beleggingsaspect van een eigenwoning is geen primar doel, maar een ongewis gevolg van de wens of noodzaak om in een eigenwoning te wonen. Ook een tijdelijk grote waardestijging kan niet opportuun door verkoop van de eigenwoning worden gemuteerd naar vrij besteedbaar inkomen, zolang men elders weer een gelijkwaardige koopwoning wenst te blijven bewonen. De eigenwoning heeft wel een beleggingsaspect, maar de fiscale ratio is ten principale een 'bestedingsobject' en niet een 'beleggingsprodukt', waarvoor box 3 is ingevoerd.

Politieke partijen, die vooral duurder eigenwoningbezit ideologisch bezien als een maatschappelijk euvel, dat met een VRH van 1,2% in box3 moet worden bestreden, zullen dit duidelijk als standpunt moeten presenteren.

Als men echter individuele keuzevrijheid van wonen en de maatschappelijke meerwaarde van eigenwoningbezit overeenkomstig het gepretendeerde woonbeleid (WONEN) en de woonwensen van mensen als doelstelling presenteert en daarbij de eigenwoning fiscaal willen behandelen volgens het box3-regime, is er een misleidende fundamentele antithese. 5)

2.4 duurder eigenwoningbezit maatschappelijk euvel of sociale meerwaarde

Het eigenvermogen in een bewoonde eigenwoning is renteloos kapitaal; de gedeerde rente is een component van de woonlasten van een eigenaarbewoner. De eigenwoning behoort derhalve noch vanuit fiscale rechtsgrond noch vanuit het gepretendeerde woonbeleid - WONEN fiscaal geëxploiteerd te worden volgens de ratio legis van box 3.

Als het alternatief van het box1-regime wensen o.a. Groen Links, D66, CU en geassocieerde fiscaal-economen de eigenwoning te exploiteren als een beleggingsproduct in box 3. De fiscale drempel van het eigenwoningforfait voor een eigenwoning (< 1.000.000,- euro) wordt dan nominaal met een factor 5 versterkt! Weliswaar onder de suggestieve benaming van VRH-belasting (lees: 'accijns') op het bezit van een bestedingsobject. De hypotheekrente is dan niet meer aftrekbaar. Hypotheekschuld is door de saldering alleen nog bruikbaar om de VRH-belasting te mitigeren.

Consequente toepassing van het box3-regime is derhalve desastreus voor de eigen woningsector en de gehele woningmarkt. Als men poogt het box1-regime te implanteren in box 3, (CU) ontstaat een mix van box1 en box3. Het box1-box3 dilemma in praktijk gebracht! De blokkade van de woningmarkt nog voor jaren verzekerd. Regering en Tk- EK-fracties staan momenteel voor een cruciale keuze ten aanzien van het eigenwoningbezit vanwege het box1-box3 dilemma.

duurder eigenwoningbezit is een maatschappelijk euvel - box 3

Bij de links-politieke benadering via het box 3-regime schijnt het wonen in duurdere eigenwoningen ook zonder hypotheekrenteafrek als een maatschappelijk euvel te moeten worden beschouwd. Een euvel, dat met een regulerende VRH-belasting bestreden moet worden, zodra het wonen betreft duurder dan ca. E 300.000,-. Een VRH-belasting, die hoger wordt naarmate de eigenwoningsschuld wordt afgelost. Het zijn in deze politieke box3-benadering vooral de 'rijke bejaarden', die niet meer in een 'luxeuze' eigenwoning zonder hypotheek behoren te wonen en getroffen moeten worden door deze regulerende woonbelasting. 6)

of

eigenwoningbezit heeft een sociaal-maatschappelijkewaarde - defiscaliseren.

Een starter, die in loop der jaren door sparen en/of andere inkomsten zijn hypotheek aflost, bouwt vermogen op, dat is vastgelegd in een bestedingsproduct. Als hij in latere jaren het grensnut van zijn inkomen besteedt aan doorstroming naar een duurdere woning zonder hypotheek is dit vermogen toegenomen. De waarde van deze bewoonde eigenwoning blijft echter renteloos kapitaal. De gedeerde rente is een component van de woonlasten van de eigenaarbewoner. Niet te verdedigen valt, waarom deze zorgzaamheid fiscaal afgestraft moet worden met een progressief eigenwoningforfait, VRH of vermogensbelasting eigenwoning. Tenzij men (vooral duurder) eigenwoningbezit politiek beschouwd als een maatschappelijk euvel. Het box1-box3 dilemma blokkeert defiscaliseren van eigenwoning zonder hypotheek en fungeert als een fiscale drempel - 'accijns' naar / op een eigenwoning.

De overheid verzekert zich in de box3-benadering jaarlijks reeds van een voorschot op een onzekere en inflatoire vermogenswinst bij de laatste verkoop in de verre toekomst, omdat zij jaarlijks behoefte heeft aan: "een verbreding van de heffingsgrondslag, die bijdraagt aan stabiele belasting-opbrengsten..." (Belastingen in de 21e eeuw. Een verkenning) 7)

Cruciale vraag aan box 3 - politici:

Is nivellerende inkomenspolitiek via het eigenwoningbezit het prevalerende uitgangspunt (box 3) of dient een optimale woningmarkt met individuele keuzevrijheid en de meerwaarde visie van eigenwoningbezit het basale uitgangspunt te zijn voor de fiscale benadering? 8)

2.5 geruststellende overwegingen t.a.v. belastingderving eigenwoningbezit

Voor politieke fiscalisten, waarvoor het bewonen van een gedefiscaliseerd (duur) eigen huis budgettair een Tantaluskwelling is, zijn er geruststellende overwegingen:

- Het eigenvermogen in een bewoonde eigenwoning is renteloos kapitaal. De gedeerde rente is een component van de woonlasten van een eigenaarbewoner. Betaalde hypotheekrente is bij de hypotheeknemer belast en was bij de hypotheekgever belast bij zijn besteedbaar inkomen. (consumptieve uitgaven)
- Toenemende overwaarde van juist een dure eigenwoning geeft bij maximering van de aftrekbare hypotheekrenteafrek tijdens de bewoning geen fiscale voordelen. Wel nadelen vanwege de gemeentelijke profijtbelastingen en waterschapslasten.
- Zodra een eigenaarbewoner verhuist naar een huurwoning wordt de opbrengst van de verkoop alsnog een beleggingsprodukt, dat jaarlijks belast wordt met de VRH van box 3.
- Wanneer een eigenaarbewoner of een voormalig eigenaarbewoner verhuist naar het rijk der hemelen dan treedt de wet Erfbelasting in werking. De 'eigenwoningreserve' van de eigenwoning wordt dan fiscaal afgeroomd tegen percentages, die marginaal al gauw tot 40% kunnen oplopen! Tenzij de eigenaarbewoner na verkoop van zijn woning nog bijtijds kans heeft gezien de opbrengst met wereldreizen te verbrassen.....

4 Maandblad 'Fiscaal Recht' - juni 2010 :

Ca. 35 fiscale varianten eigenwoning in box1 of box 3 gebaseerd op basale inkomenspolitiek en budgettaire behoeften overheid. Fiscale dogma's: de fabel van het huurwaardeforfait = eigenwoning is een 'bron van jaarlijks inkomen' en een eigenwoning is een 'beleggingsproduct', zoals aandelen.

5 L.G.M.Stevens - ESB - 11 maart 2005

6 L.G.M.Stevens, ESB. 11 maart 2005 : 'Oudere bewoners, die een te groot huis bewonen, waarop de hypotheek is afgelost, worden door de vrijstelling van het eigenwoningforfait, (wet - 29209) gestimuleerd in dat huis te blijven wonen. Dit doet afbreuk aan de toewijzende efficiëntie .....

7 Ministerie van Financiën: 'Actualisatie varianten fiscale behandeling eigenwoningbezit', maart 2006; 3.9 variant G. Varianten voor het manipuleren met de tarieven van het eigenwoningforfait vanwege de gewenste budgettaire opbrengsten. Geen enkele concreet voorstel voor een ultieme fiscale structuur vanuit de woonoptiek.

8 A.L. Bovenberg en C.N.Teulings, ESB 11 maart 2005 , ' De vlaktaks in concreto'.

Ook in dit artikel vindt een volledige verweving plaats van hypotheekrenteafrek en het eigenwoningforfait met de inkomenspolitiek voor alle belastingplichtigen. Ook hier wordt het huurwaarde-eigenwoningforfait weer misbruikt voor politieke herverdeling van inkomen van bewoners van duurdere woningen naar andere sectoren. De euforie in dit artikel over de eenvoud van een vlaktaks wordt vervolgens gelogenstraft door vele nodige restricties en belastingverschuivingen elders vanwege het box1 -box3 dilemma.

SAMENVATTING

- De regering staat voor een cruciale keuze inzake de structureel geblokkeerde woningmarkt:
prevaleert het budgettaire bezuinigingsbeleid of primair fundamentele deblokkering woningmarkt met grote economische spinoff door een 'integraal structuurplan wonen'.
- De fabel van het huurwaarde-eigenwoningforfait blokkeert een rationele aftrek van hypotheekrente en door de serieschakeling van antithesen bij de woningbouw en huurmarkt een 'integraal structuurplan wonen'. Afschaffing (ook in ons land) van het huurwaarde - eigenwoningforfait is primair urgent.
- Het eigenwoningforfait is een antithese van de doelstelling tot bevordering van het eigenwoningbezit, doordat het een MINIMUMgrens is aan de aftrek van hypotheekrente. Afschaffing in een ultieme fiscale structuur is derhalve fundamenteel.
- De eigenwoning is om meerdere redenen GEEN beleggingsproduct volgens box 3. Bij politieke fiscalisten, die deze mening wel zijn toegedaan, prevaleert:
  - herverdeling van inkomen van bewoners van duurdere eigenwoningen naar andere sectoren;
  - een gereguleerde volkshuisvesting met een 'modale' woonsector, waarbij zelfs eigenwoningbezit zonder hypotheek in duurdere segmenten fiscaal bestreden moet worden met vermogensrendementsheffingen.
- Alle politieke voorstellen voor een vlaktaks voor de hypotheekrenteaftrek zijn door het box1-box3 dilemma een controversiele mix van langdurige afbouw eigenwoningforfait box1 en opbouw VRH en geen hypotheekrenteaftrek volgens het box3-regime.
- Bevrijd de eigenwoning van het politiek-fiscale box1-box3 dilemma door dit causaal buitenspel te zetten door een nieuwe fiscale box4. Afschaffing van het eigenwoningforfait en geen vervanging ervan door een VRH door de eigenwoning in box 3 onder te brengen. De eigenwoning is geen 'beleggingsproduct' , waarvoor box 3 is ingevoerd.

chaos door het box1-box3 dilemma

Recent zijn door politieke partijen voorstellen gedaan voor fiscale behandeling van de eigenwoning in de naaste toekomst. Hierbij veel voorstellen voor een vlaktaks voor de hypotheekrenteaf trek. Deze moeten wel geïmplementeerd worden in box1 of box3. Een impressie van de chaotische fiscale mix, die dan in beide boxen ontstaat.

Box 1:

Voorstellen voor een 4e schijf van 60% voor de algemene inkomstenbelasting. Volgens de filosofie van het eigenwoningforfait dan ook de hypotheekrenteaf trek tegen 60% ? Neen. Echter wel een vlaktaks van 30% voor de hypotheekrente af trek. Echter wel samen met een progressief eigenwoningforfait in dezelfde box1.

CDA: voorstel voor een algemene vlaktaks van 35% voor de hypotheekrenteaf trek en de algemene inkomstenbelasting. Hoge inkomens een belastingverlaging van 52% -35% = 17%punt ? Ja. Daarom weleen 'solidariteitsheffing' om deze dénivellering weer ongedaan te maken. Het eigenwoningforfait met progressief tarief in dezelfde box1 moet wel blijven.

Andere partijen: Het eigenwoningforfait wordt afgebouwd en een VRH 1,2 % in box3 opgebouwd gedurende 25 à 30 jaar..... Behandeling hypotheekrenteaf trek in dit tijdvak volgens het box1-regime en /of het box 3 regime. Ook een jaren lange afbouw van maximumgrenzen aan de hypotheekrenteaf trek van E1000.000,- naar de laagste prijsklassen van woningen.

box3:

Gr.Links heeft al sinds 2001 gestreefd naar behandeling van de eigenwoning in box3 als 'beggingsprodukt' met een VRH van 1,2% en een 'partiele vrijstelling op modaal niveau'.
(nota: 'Nederland hypotheekland')

Inmiddels streven ook CU en D66 gedurende komende 2 à 3 decennia de eigenwoning volledig te behandelen als 'beleggingsprodukt' in box3 met een VRH van 1,2% of hoger ? Wat een vooruitzicht voor starters en doorstromers , die verlangen naar een eigenwoning !

bijzondere beperking eigenwoningbezit:

- alleen nog annuïteithypotheke voor fiscale af trek van rente;
- overdrachtsbelasting afschaffen;

bijzondere faciliteiten eigenwoningbezit

- NHG
- startersleningen en tijdelijke startersaf trek;
- bouwsparen;
- schenkingsvrijstelling;

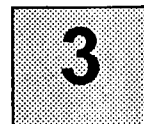
conclusies:

- De fiscale context van de eigenwoning is één mix van politiek-fiscale tegenstrijdigheden. Bij de fiscale antithesen is het box1-box3 dilemma de intrinsieke oorzaak. De fiscale antithesen bij het eigenwoningbezit worden vooral bepaald door een controversiële politieke visie:
Heeft ook het bewonen van een duurder eigen huis een sociale meerwaarde en mag deze zonder hypotheekrenteaf trek gedefiscaliseerd zijn' of
Is het wonen in een duurder eigen huis een maatschappelijk euvel, dat met VRH in box 3 en andere belastingen moet worden bestreden?
- Alle afbouw - en opbouwconstructies (VRH in box3) over lange termijn, ontnemen starters en doorstromers perspectief en ambitie op/voor een eigenwoning naar wens.
- Als een fundamentele fiscale sanering van de beschreven mix van antithesen door een nieuwe fiscale box 4 op de meest korte termijn bij de regering politiek ver buiten het gezichtsveld blijft dan is één feit verzekerd:

' de structureel geblokkeerde woningmarkt kan nog jaren voort.....'

eigenwoning van box 1 naar nieuwe box 4

3.1 separeer de eigenwoning in box 4 van de basale inkomenspolitiek via box1 en box3

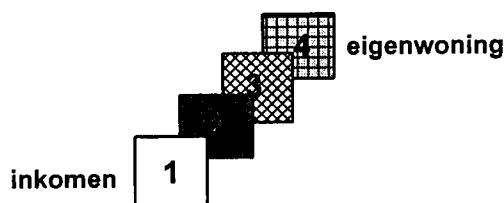
Alleen na het buitenspel zetten van ' de fabel van het eigenwoningforfait' en het box1-box3 dilemma door een nieuwe fiscale box4 voor de eigenwoning te introduceren, is fiscaal een rationele hypotheekrenteaftrek eigenwoning te ontwerpen, die ook past in de rentematrix van het boxenstelsel.

Een vraag is wel: *Hoeveel tijd heeft het voortschrijdend politiek inzicht hiervoor nog nodig?*

De fundamentele fiscale hervormingen, die de fiscale antithesen en dogma's buitenspel zetten, eisen een structurele herindeling in het analytische boxenstelsel. Hierna kan een rationele fiscale behandeling van de eigenwoning worden ontworpen. Hierbij dienen het beschreven streefdoel woningmarkt, doch ook een correcte fiscale ratio-legis uitgangspunten te zijn. Bij toepassing van deze criteria zijn dan de volgende maatregelen noodzakelijk:

Separeer het wonen van de basale inkomstenbelasting, die voor alle belastingplichtigen geldt; ongeacht hoe zij wonen of verblijven. Voor de eigenwoning is een nieuwe fiscale box4 nodig: *bestedingsobjekten met een sociaal-maatschappelijk belang*. Alleen dan kan een fiscale structuur (met vlaktaks) voor de eigenwoning ontworpen worden, die rechtlijnig overeenkomt met het woonbeleid en de woonwensen van mensen.

De utopische discussies over een vlaktaks òf juist niet voor de basale inkomstenbelasting in box1 kunnen dan tot St.Juttemis doorgaan, doch schaden niet meer de woningmarkt.9)

3.2 ontkoppel fiscaal eigenwoning in box4 en sparen / beleggen voor eigenwoning

De onbeperkte hypotheekrenteaftrek tegen de progressieve tarieven van box 1 gedurende 30 jaar veroorzaakt een beleid van eigenaarbewoners, dat permanent gericht is op maximale aflossingsvrije hypotheek. Er werd daarom een koppeling geconstrueerd van hypotheek- en kapitaalverzekeringen (KEW-SEW-BEW) met belastingvrij rendement van sparen-beleggen in box1. Weliswaar met de verplichting t.z.t. met het vrijkomende kapitaal de eigenwoningschuld af te lossen. Twee fiscale faciliteiten voor de eigenwoning: onbeperkt aftrekbare hypotheekrenteaftrek en gekoppeld belastingvrij sparen voor aflossing van hypotheek. Deze laatste faciliteit stimuleert juist het aanhouden van hoge eigenwoningschuld en discrimineert andere spaarvormen en spaarders zonder eigenwoning. Men kan zelfs belang hebben bij hoger percentage hypotheekrente.....

Deze 2e faciliteit (belastingvrij sparen - beleggen, bonussen voor aflossing, starter-subsidies) e.d. om de functionele 1e faciliteit (onbegrensde inkomensafhankelijke hypotheek-renteaftrek box1) af te bouwen, heeft geen of een averechtse impact op het aflossen.

Bovendien het bewijs, dat terzake de huidige hypotheekrenteaftrek intrinsiek niet deugt. Hier is alleeneen fundamentele hervorming affektief. De eigenwoning in de voorgestelde box 4 en een rationele hypotheekrenteaftrek, die intrinsiek ook de aflossing van de eigenwoningsschuld bij de eigenaarbewoner stimuleert, doch niet verplicht. Separeer daarbij fiscaal het sparen, beleggen, verzekeren voor/van de eigenwoning door deze daarvoor te behandelen volgens het regime van box3, dat voor alle belastingplichtigen geldt.

3.3 sparen - beleggen voor aflossing hypotheek in box3

Sparen voor aflossingen van hypotheek en het al dan niet separaat afsluiten van een kapitaal-verzekering, overlijdensverzekeringen, e.a. behoren te vallen onder het algemene box3- regime. Zij behoren dan tot het financiële beleid en verantwoordelijkheid van de individuele eigenaarbewoner. Zoals dit in vroegere decennia voor de hypotheekgever zelf veelal uitvoerbaar was. (Zelfs zonder hulp van de vele tussenpersonen voor adviezen: hypotheeken , verzekeringen, aflossen, woekerpolissen, etc.)

De 30 jaartermijn voor de fiscale renteaftrek- box4 zal de eigenaarbewoner doen beseffen wel een individueel aflossingsplan te maken. Bij voorbeeld: zelfstandig belastingvrij sparen/beleggen binnen de vrijstelling van box 3 en aflossen, zodra de vrijstelling overschreden wordt.

Een eigenaarbewoner, die meent gedurende de gehele 30 jaartermijn maximale renteaftrek te moeten nastreven en ondertussen een groot vermogen in box 3 opbouwt, betaalt dan jaarlijks een VRH = 1,2%. (Ook over de huidige eigenwoningreserve!) Hij zal er goed aan doen jaarlijks te evalueren of zijn netto-spaarrendement + beleggingsrisico's opwegen tegen het niet aflossen van hypotheek. De overheid als derde heeft in beide gevallen budgettair voordeel: belastingopbrengsten via VRH - box3 óf lagere hypotheekrenteaftrek dan thans het geval is.

3.4 verplichte annuïteithypotheeken consolideren geblokkeerde woningmarkt

In het Lenteakkoord is overeengekomen, dat vanaf 1 januari 2013 voor nieuwe hypotheeken alleen nog bij annuïteit- en lineaire hypotheeken renteaftrek mogelijk is. Deze maatregel moet een bezuiniging opleveren van ruim 5 miljard euro. Dit in het kader van de algemene bezuinigingen vanwege de euro-crisis.

De negatieve impact hiervan op de geblokkeerde woningmarkt c.q. de antithese met het gepretendeerde woonbeleid is hierbij ondergeschikt. Hierbij te bedenken, dat juist voor starters en doorstromers naar een eigenwoning de fiscale drempel verder wordt opgehoogd. De eigenwoning kent immers reeds de MINIMUMgrens van het eigenwoningforfait voor de hypotheekrenteaftrek..

Het jaarlijks al dan niet vrijwillig aflossen naar persoonlijke financiële mogelijkheden wordt belemmerd. Bij de voorgestelde fiscale structuur box4 (zie hoofdstuk7) en de ontkoppeling (§ 3.2 en 3,3) is een wettelijke verplichting van annuïteithypotheeken hoogst ongewenst en onnodig.

Verplichte annuïteit- en lineaire hypotheeken zal in de politiek-fiscale context van het box1-regime de structureel geblokkeerde woningmarkt verder consolideren.

9 G.M.W.Palm - nota: ' de eigenwoning verlangt een andere fiscale structuur - box4 '- januari 2001 - 64 pag.

- Senator E. Schuyer - D66 - EK 10 - 449 - dec.2003: 'eigen huis is geen beleggingsprodukt en hoort niet in box3' - 'eigen huis in een aparte box, zodat de idioterie van het eigenwoninforfait tot het verleden behoort'- 'dit naar aanleiding van nota Palm'

VERhuurde woning van box 3 naar box 1

4

4.1 fiscale antithese VERhuurde woning en hypotheekrenteaftrek

De huurwoning en de eigenwoning zijn in het circuit van het wonen elkaars supplement. Als in het kader van 'integrale herstructureringen' een rationele hypotheekrenteaftrek voor de eigenwoning in box 4 is vastgesteld, dient ook de fiscale behandeling van de verhuurde woning (vrije huursektor) hiermede in synergie te worden gebracht. Dit impliceert een fiscale structuur, die intrinsiek correct is voor de VERhuurder als eigenaar/exploitant van de verhuurde woning. De huurder is hierbij een derde.

Het ontwerpen hiervan is volgens de algemene beginselen van de inkomstenbelasting eenvoudig. Evenwel is het in de opgebouwde politiek-maatschappelijke cultuur van dogma's rondom 'de huren' versus 'eigenwoningbezit' politiek moeilijk hiervan te abstraheren. Hierbij te denken aan: de soorten 'huur' - 'gelijke fiscale behandeling huurders en eigenaarbewoners via het eigenwoningforfait' - vergelijkingen hypotheekrenteaftrek eigenwoning met huurtoeslag - budgettaire belangen min. Financiën - .....

Om deze reden enkele § om te motiveren wel te abstraheren van bovenbedoelde politieke dogma's. Dit vanwege de conclusie, dat de verhuurde woning in de vrije huursektor intrinsiek dient te verhuizen van box3 naar box1 in het kader van 'integrale structurele hervormingen' van de woningmarkt.

4.2 hypotheekrenteaftrek voor VERhuurder en EIGENAARBewoner

De aftrek van hypotheekrente voor de eigenwoning wordt al dan niet terecht gekarakteriseerd als een subsidie van de overheid aan bewoners van een eigenwoning: "Een huurder mist deze hypotheeksubsidie c.q. ontvangt een te lage huurtoeslag."

Deze misleidende vergelijking resulteert dan in politieke kringen tot voorstellen, zoals: afschaffing of beperking van de hypotheekrenteaftrek, hoger eigenwoningforfait of zelfs huren fiscaal aftrekbaar maken. 7) De fundamentele vergelijkingfout, die hier gemaakt wordt is, dat hier de huurder vergeleken wordt met de bewoner van een eigenwoning in zijn hoedanigheid van eigenaar. Bij de vergelijking van fiscaal correcte structuren dient de VERhuurder ceteris paribus te worden vergeleken met de eigenaarsverplichtingen van een eigenaarbewoner. Beiden zijn immers eigenaar van een woning. 8)

De VERhuurder ontvangt huur als compensatie van de eigenaarslasten en de specifieke risico's, die hij van de huurder overneemt. (huurdersfaciliteiten) Dit laatste is in een vrije huurmarkt het 'netto-verhuurendement' en een reël inkomen van de VERhuurder. (Als het saldo positief is.)

Ook de verhuurder kon daarom voorheen zijn hypotheekrente als verwervingskosten onbeperkt aftrekken volgens de ratio legis van de algemene inkomstenbelasting. Ook kon hij de kosten van onderhoud, verzekering en andere verwervingskosten aftrekken. Dit resulteerde in een navenant lagere kostprijs huur en daardoor (bij een vrije verhuurmarkt) in een overeenkomstig lagere huur voor de huurder.

Een huurder profiteerde indirect dus via zijn lagere huur op dezelfde wijze van de fiscale aftrekbaarheid van hypotheekrente als een eigenaarbewoner. Het netto-verhuurendement van het jaar was voor de verhuurder de fiscale ratio legis voor zijn inkomstenbelasting. De aftrek van verwervingskosten stimuleerde onderhoud en renovatie van verhuurde woningen.

4.3 huurwoning met huurbescherming wordt (2001) beleggingsprodukt - box 3

Bij de invoering in 2001 van het boxenstelsel is echter om budgettaire reden ten onrechte de verhuurde ('eerste') woning ondergebracht in box 3. Dit omdat de doelstelling van het fiscale boxenstelsel was: *budgettaire consolidatie; grondslag verbreding ; stabiele forfaitaire opbrengsten*. 9) Simpel gezegd: meer vaste belastingopbrengsten.

Om deze reden werd ook de VERhuurde eerste woning met huurbescherming onder gebracht in box 3. En dit terwijl het box1-regime vrijwel analoog was/ is aan de fiscale behandeling vòòr 2001! Hier prevaleerde '*meer vaste belastingopbrengsten*' boven het streven naar optimaliseren van de vrije verhuurmarkt van eerste woningen.

4.4 afbouw vrije huurmarkt

Door de geringe- of negatieve rentabiliteit voor de verhuurders worden huurwoningen in de particuliere verhuursector vaak onmiddellijk verkocht na leegkomen. De marktwaarde stijgt aanzienlijk naar mate de laatste bewoner ouder wordt of ernstig ziek is. De vergaande regulering van huren en bescherming van de huurders verklaart in dit verband het grote verschil in waarde onbewoond en waarde verhuurd. Er moest daarom een tabel met 'leegwaardratio' worden ingevoerd, waarbij de jaarlijkse huuropbrengst met een percentage van de Woz-waarde mag worden gereduceerd. (b.v. bij 0 < 1% huuropbrengst x 60%)

Als daarbij voor de verhuurder door de overheid in box 3 de kostprijs huur verder wordt opgehoogd (geen aftrekbare verwervingskosten en VRH=1,2% bij geen hypotheek) dan is minimalisatie van de zgn. vrije huursektor verzekerd. De sociale huursektor steeg van 13% in 1947 naar ca.35%; de 'vrije' huursektor daarentegen daalde van 59% naar ca. 9 % van het totale woningbestand.

4.5 scheefwonen als gevolg van de huurregulering en box3

Een ander gevolg van de vergaande huurregulering in de vrije huursektor is het zgn. scheefwonen. Het is de keuzevrijheid bij een hoger besteedbaar inkomen om te wonen in een huurwoning met lage huur ten opzichte van het inkomen, mits de huur van die woning wel de aktuele economische huurwaarde c.q. tenminste de kostprijs huur, bedraagt. Afgeleid van de aktuele economische verkoopwaarde van de betreffende woning onbewoond.

Hogere- en middeninkomens, die in deze categorie een vastgestelde zgn. 'betaalbare' huur betalen, profiteren derhalve onnodig van een voordeel, die de verhuurder wordt onthouden. Tevens worden huurwoningen bezet gehouden, die woningzoekenden met lager inkomen zouden wensen. Het bekende probleem van het zgn. scheefwonen; thans geschat op 800.000 à 1000.000 huursituaties. De oorzaken van afbouw vrije huursektor en het scheefwonen zijn het gevolg van de antithesen van het overheidsbeleid ten aanzien van de vrije huursektor. Vergaande huurregulering, bescherming huurder en budgettaire belasting in box3 voor de VERhuurder.

4.6 scheefwonen en voortijdige huurliberalisatie

Om een goed functionerende (vrije) huurmarkt te herstellen dienen de oorzaken van het scheefwonen te worden weggenomen. Dit vraagt een strategische huurliberalisatie en een verhuizing van de verhuurde woning van box 3 terug naar box1. Onder een strategische liberalisatie moet hierbij worden verstaan, dat hierbij hoge eisen moeten worden gesteld aan: de timing binnen de realisatie van een 'integraalplan wonen' , de percentages en de uitvoering. Dit laatste om te voorkomen dat nieuwe '*Paarden van Troje*' worden binnengehaald.

De vraag rijst: Wat is de impact van huurverhogingen richting de marktconforme huurwaarde, als deze niet een strategisch onderdeel zijn van een 'integraal structuurplan wonen'. En niet in eerste fase een nieuwe fiscale structuur in box4 voor aankoop van een eigenwoning is ingevoerd en de woningmarkt reeds tekenen van deblokking toont?

Reden, waarom in mijn voorstellen een 'strategische huurliberalisatie pas in 3e fase is gepland. Lager - en middeninkomens hebben in mijn voorstellen ca. 15à10 % minder hypotheekrente te betalen en kunnen dan wel doorstromen naar een eigenwoning - box 4. (zie hoofdstuk 6)

Voor starters zal dan een (sociale) huurwoning vrijkomen. De relatie tussen de ultieme huurliberalisatie, de sociale huursektor en de huurtoeslag vraagt bovendien een evenwichtiger structuur in de laatste fase van een vergaand gerealiseerd integraal structuurplan wonen dan de recente separate voorstellen van de laatste regering..

4.7 inkomensafhankelijke huren en basale inkomenspolitiek via de verhuurder?

De vorige regering reeds voorgesteld afhankelijk van het inkomen van huurder een huurverhoging toe te staan van 1% en 5% voor hogere inkomens. Dit zou betekenen, dat de overheid via de verhuurder basale inkomenspolitiek gaat voeren voor de huurders. En de huren op termijn inkomensafhankelijk dreigen te worden. (Een droombeeld in socialistische kringen).

Dit huurliberalisatieplan kan ook geïnterpreteerd worden als een 'scheefwonenboete', die hoger is naarmate het scheefwonen groter is.

Hier worden markt-economische beginselen voor een vraaggerichte woningmarkt buitenspel gezet. Het grondmotief voor het voorstel box4 is juist het separeren van de basale inkomenspolitiek (box1) van het wonen of verblijven van de belastingplichtige. Dit geldt niet alleen voor het wonen in een eigenwoning, maar ook voor een huurwoning.

Het subsidiëren van huurders met een te laag inkomen om sociaal verantwoord te kunnen wonen is een overheidstaak en dient naar mijn mening te blijven geschieden door individuele huurtoeslag, die door de overheid rechtstreeks aan de huurder wordt uitbetaald. Deze is daardoor in staat sociaal verantwoord te kunnen wonen en de verhuurder tenminste de 'kostprijs huur' te vergoeden.

De huren in de vrije sector zullen via een integraal plan t.z.t naar economische huurwaarde moeten worden opgewaardeerd. In de sociale huursektor zal ook de fiscale relatie met corporaties moeten worden betrokken. De regering zou (m.i.) ook geen inkomenspolitiek via de huren aan de woningcorporaties mogen delegeren.

4.8 verhuurde woning met huurbescherming is geen beleggingsprodukt - box 3

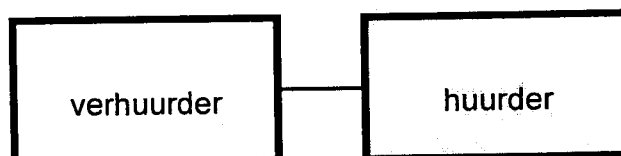
De forfaitaire vermogensrendementsheffing van box 3 is gericht op beleggingsprodukten, die als doel hebben waardeinstijgingen geheel of gedeeltelijk te muteren naar inkomen in de vermogenssfeer. Inherent aan dergelijke beleggingsprodukten is, dat conjuncturele waardeinstijgingen op het opportune moment door de eigenaar-beheerder kunnen worden verzilverd door verkoop van het betreffende vermogensbestanddeel op de beurs of markt. Effecten, opties, rentegroefondsen, clickfondsen, edele metalen, e.d.

Dat de forfaitaire VRH specifiek gericht is op beleggingsprodukten, die bij interessante koerswaardeinstijgingen onmiddellijk verkocht kunnen worden, blijkt wel uit de tekst op pag. 70 van het Belastingplan 21e eeuw: 9)

"Belastingplichtigen zullen zich bij een forfaitair rendement meer bewust worden van het daadwerkelijk met hun vermogen behaalde rendement. In het verlengde daarvan is het niet uitgesloten dat zij eerder geneigd zijn om hun eigen vermogen risico voller te investeren, teneinde het forfaitaire rendement te kunnen evenaren of overtreffen."

"Daar tegenover staat dat de met meer risico samenhangende verlieskansen niet fiscaal verrekenbaar zijn."

Hier wordt de belastingplichtige dus openlijk aangezet om meer speculatief risico te nemen. Het bevestigt overduidelijk, dat box3 bedoelt is voor speculatieve beleggingsprodukten. Het beleggingsaspect van een eerste huurwoning met huurbescherming is voor de eigenaar een ongewisse belegging op lange termijn met vele verplichtingen en ten principale geen beleggingsprodukt om voor de overheid 'meer vaste opbrengsten' te genereren.

4.9 huurwoning van box 3 naar box 1

huurwoning box 1:

Gemotiveerd is waarom het objekt 'verhuurde woning met huurbescherming', zowel beschouwd vanuit fiscale ratio als 'integrale herstructurering woningmarkt', in 2001 ten onrechte is ondergebracht in box 3 van het ingevoerde boxenstelsel in plaats van in box 1. En daardoor een antithese is binnen de verhuurmarkt. In voorgaande analyses is ook geconstateerd, dat een intrinsiek correcte fiscale structuur voor deze huurwoningen vrijwel overeenkomt met de ratio legis van de inkomstenbelasting van vóór 2001 en thans verwerkt in box1 van het boxenstelsel.

eigenwoning box4:

In hoofdstuk 3 is geconcludeerd dat de eigenwoning dient te verhuizen van box1 naar een nieuwe box 4. In het kader van een 'INTEGRALE hervorming' kan dan de verhuurde woning verhuizen van box3 naar box1.

tweede woning box3:

Dan zijn er nog de tweede woningen (recreatiewoningen e.d.) zonder huurbescherming. Deze zijn ten aanzien van het gebruik meestal een mengvorm van verhuur en eigen gebruik. Dit gaf grote fiscale complicaties, omdat de verhuur reële inkomsten geeft. Door het feit dat een tweede woning wel in onbewoonde staat op elk moment kan worden verkocht, is forfaitaire fiscale benadering voor tweede woningen, zoals in box3 vastgesteld, wel een verdedigbare optie. Verhuur en/of eigen gebruik zijn dan geen relevante factoren meer.

Voorts is voorgesteld dat KEW - banksparen - verzekeringen e.d voor een (eigen)woning ontkoppeld dienen te worden en wel dienen te vallen onder het regime van box3, dat voor alle belastingplichtigen geldt.

herindeling woningen in het fiscale boxenstelsel

De fiscale behandeling van woningen in drie categorieën is in het kader van een 'integraal structuurplan wonen' overzichtelijk in matrix weer te geven.

voorstel woningen in de inkomstenbelasting 21e eeuw

woningen	huurwoning	eigenwoning
eerste woning	<p>box 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • de huur is bij de VERhuurder belast volgens het synthetische systeem inkomstenbelasting. • de hypotheekrente is als kosten-rente volledig aftrekbaar. • onderhoud en andere eigenaarslasten zijn aftrekbaar • geen "vermogensrendementsheffingen", o.d. 	<p>box 4</p> <ul style="list-style-type: none"> • huurwaarde-eigenwoningforfait is afgeschaft; geen fiscale varianten hiervan • de hypotheekrente is als een specifieke consumptieve rente aftrekbaar volgens een analytisch tarief tot aan een maximum hypotheekbedrag. • zie voor details: hoofdstuk 6
tweede woning	<p>box 3</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ vermogensrendementsheffing volgens het algemene tarief van box3. ▪ hypotheekrente, kosten van onderhoud en andere eigenaarslasten niet aftrekbaar. ▪ opbrengsten van verhuur zijn niet belast; de mate van verhuur en/of eigengebruik zijn niet relevant. 	
<p>box3</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ kapitaal verzekering KEW - banksparen woning - verzekeringen e.d. volgens algemeen tarief 		

SAMENVATTING

- Gedurende decennia 'volkshuisvesting' is de cultuur ontstaan van het recht op een 'betaalbare' huur. Door de jarenlange huurregulering en inflatie is elk verband tussen de te betalen huur en de economische huurwaarde in een vrije huurmarkt verloren gegaan en buiten de horizon van velen.
- De gevolgen op termijn van dit volkshuisvestingsbeleid ten aanzien van de huren waren voorspelbaar en zijn de oorzaak van het omvangrijke scheefwonen.
- Deze gevolgen kunnen alleen effectief worden bestreden door de oorzaak van het ontstaan weg te nemen door een strategisch proces van liberalisatie van huren. Dit is pragmatisch alleen effectief te realiseren in het kader van een door de regering vastgesteld 'integraal structuurplan wonen' , waarin voorafgaand een nieuwe fiscale structuur voor de eigenwoning is vastgesteld en antithesen in het bouwproces zijn geëlimineerd. De timing van liberalisatie met een jaarlijks inkomensafhankelijk percentage is hierbij essentieel.
- De fiscale behandeling van de VERhuurde woning en de eigenwoning vragen een separate benadering, omdat zij intrinsiek een fundamenteel verschillende fiscaal-economische rechtsgrond hebben. De inkomstenbelasting terzake van de huur is voor de VERhuurder relevant en niet voor de huurder. De individuele huurtoeslag is relevant als maatschappelijke bijdrage aan de huurderbewoner met een te laag inkomen om de marktwaardehuur c.q. de kostprijs huur te betalen.
- De verhuurde woning met huurbescherming en huurregulering is rationeel gezien geen beleggingsproduct voor box 3, doch is sinds 2001 om budgettaire redenen hierin wel ondergebracht. Vanwege de ratio van de fiscale behandeling van verhuur en huurliberalisatie dient de verhuurde woning terug te verhuizen van box3 naar box1. De aftrek van kosten van onderhoud en renovatie (zoals voorheen) stimuleert ook de economie.
- De IHS-huurtoeslag voor lagere inkomens zal tijdens het liberaliseringsproces moeten worden aangepast. De kosten van de IHS-huurtoeslag is een sociaal-maatschappelijke taak, die budgettair door alle belastingplichtigen dient te worden opgebracht. En ten principale niet door de verhuurders, aangezien dan de marktwerking van het liberaliseringsproces in de verhuursector weer wordt gefrustreerd.

7 Zo is van PvdA- zijde destijds voorgesteld de huren fiscaal aftrekbaar te maken in plaats van de individuele huursubsidie. De IHS werd hierbij vergeleken met de onbeperkte aftrek van hypotheekrente voor de eigenaarbewoner.

8 G.M.W.Palm; discussienota ' de eigenwoning verlangt een andere fiscale structuur ' - box4 - januari 2001; hoofdstuk 4. ' de vergelijking van huurders en eigenaarbewoners: een mixture van fundamenteel foutieve uitgangspunten'

9 ' Belastingen in de 21e eeuw - TK 25.810 - 1998

integraal structuurplan wonen vanwege geblokkeerde woningmarkt

5

5.1 incidentele hervormingen of integrale herstructureringen

Dit is een principiële vraag. Herstructureringen zijn basale fundamentele wijzigingen en 'hervormingen' secundaire verbeterende bijstellingen. (b.v. hypotheekrenteaftrek tot max. 100% van de koopprijs) De regering staat in de crisistandigheden van de structureel vastgelopen woningmarkt voor een cruciale keuze:

- Een 'integraal structuurplan wonen', waarin in chronologische volgorde de antithesen van de woonsectoren causaal worden verwijderd en omgezet in synthesen. Een ultieme rationele fiscale structuur voor de eigenwoning heeft daarin urgente prioriteit.

of

- Voortzetting van het beleid met ongecoördineerde bijstellingen, die geringe - of averechtse impact hebben, zoals legio voorstellen in de recente jaren van politieke- en andere zijde; b.v.: 'hypotheekrenteaftrek in 30 jaar afbouwen - alleen nog annuïteithypotheek - aflosbonussen - startersleningen - overdrachtsbelasting 2% - inflatiecorrectie bij aftrek hypotheekrente - zeer lage max.hypotheek voor aftrek - woontoeslagen - huurverhogingen naar inkomen - etc. Hierbij te bedenken, dat de eigenwoning onder het fiscale regime blijft van box 1 met eigenwoningforfait met progressief tarief. En er reeds voorstellen zijn voor een 4e schijf (65%) voor de basale inkomstenbelasting en dat met de hypotheekrenteaftrek en eigenwoningforfait samen in box 1. Zelfs het 'opeten van het eigen huis' om de hoge zorgkosten te betalen is weer terug van weggeweest. De structurele blokkade van de woningmarkt is weer voor jaren verzekerd. (zie ook slot hoofdstuk 3)

Ondanks het feit, dat de Eerste kamer reeds op 16 november 2010 vroeg om een 'integrale visie woningmarkt', was regering Rutte en de Tweede kamer hiertoe niet in staat. Gehinderd door regeerakkoorden en divergerende politieke visies. Wel vele ongecoördineerde voorwaarden rondom de huidige hypotheekrenteaftrek, de huren, overdrachtsbelasting en diverse financiële faciliteiten. (zie slot hoofdstukken 2 -3) Ook het 'lenteakkoord' kwam niet verder dan het voorstel: verplichte annuïteithypotheek. Budgettair prevaleerde hierbij minder belastingderving door minder hypotheekrenteaftrek. Voor starters en woningmarkt resulteert een negatieve impact, zodat weer compensatie met startersleningen e.a. werden bedacht.

5.2 'integraal structuurplan wonen'

De woonsector zit al jaren opgesloten in een kringloop van structurele antithesen:

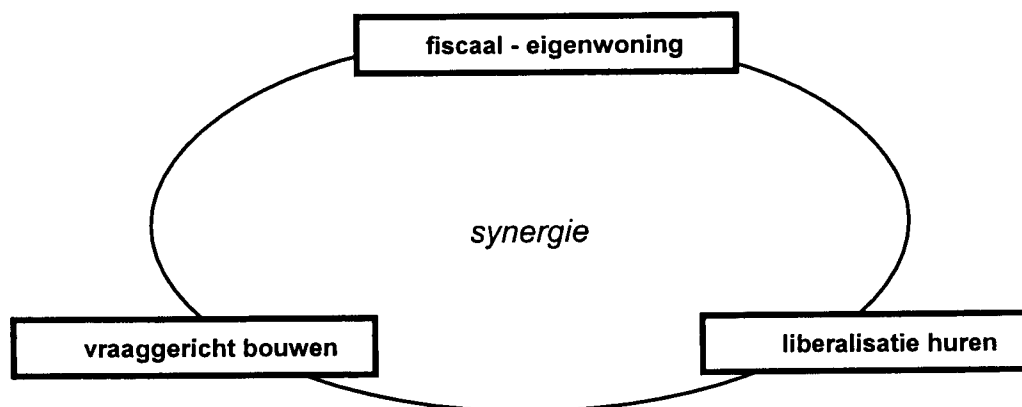
- aanbodgestuurde woningbouw - grondpolitiek gemeenten - navenant stijgende woningprijzen - fiscale drempels voor doorstroming eigenwoningbezit - scheefwonen - grote vraag naar 'betaalbare' huurwoningen - de continue discussies over de afbouw van hypotheekrenteaftrek - Zij vormen een vicieuze cirkel van oorzaak en gevolg. Onder crisistandigheden wordt deze vicieuze cirkel economisch een negatieve spiraal, waardoor woningmarkt / woningbouw steeds verder vastlopen en het scheefwonen en de grote vraag naar sociale huurwoningen consolideren.

Een integrale benadering houdt in, dat de drie componenten van de woonsector:

- fiscaal eigenwoning (1) - vraagerichte woningbouw (2) - huurbeleid (3) planmatig in chronologische volgorde synergetisch worden geherstructureerd.

Dit is alleen uitvoerbaar via een 'integraal structuurplan wonen' op grond waarvan via organieke wetgeving de antithesen in de 3 componenten van het wonen causaal worden gemuteerd naar onderlinge synergie.

P.M.

synergie = "de totale impact is groter dan de som van de componenten "

Cruciaal hierbij is dat de realisatie c.q. de ingang van wetten in juiste chronologische volgorde van de 3 componenten verloopt. Deze volgorde zal om reden van doorstroming woningmarkt als volgt moeten zijn:

1 **rationele fiscale structuur eigenwoning in box 4**

Primair dient er een definitief eind te komen aan de continue politieke discussies over afbouw van de aftrek van hypotheekrente op dit moment en in de toekomst ! Zolang dit zwaard van Damocles boven de eigenwoning blijft hangen, blokkeert dit het kopen van een eigenwoning en de gehele doorstroming vanaf : sociale huurwoning → huurwoning → eigenwoning → duurdere eigenwoning. Hierbij te bedenken, dat bij een vraaggerichte - optimaal functionerende woningmarkt er een potentiële vraag naar eigenwoningbezit is tot ca. 70%.

Een definitieve rationale fiscale structuur eigenwoning is derhalve het eerst aan zet en bepalend voor een 'integraal structuurplan wonen' en deblokking woningmarkt.

2 **vraaggerichte woningmarkt en residuele grondpolitiek gemeenten**

Een rationale fiscale structuur eigenwoning (1) deblokkeert de vastgelopen woningmarkt alleen als er weer sprake is van een vraaggerichte woningbouw. Regionaal: zowel kwantitatief als selectief naar gewenste woningtypen. De woningmarkt is echter al jaren overwegend aanbodgestuurd door de monopoliepositie van gemeenten bij RO-procedures en grondexploitatie.

Een grote antithese in het woencircuit is dan ook de residuele toerekening van maximale winsten op de bouwgrondexploitatie bij woningprojecten. (VNG - beleid)

Gemeenten hebben derhalve belang bij een aanbodgestuurde woningmarkt en (b.v.) hoge woongebouwen in plaats van eengezinswoningen.

Vraaggerichte woningbouw wordt alleen realiteit als vanuit een 'integraal structuurplan wonen' terzake wettelijke taken worden opgelegd aan Provincies en Gemeenten ten aanzien van transparantie werkelijke kostentoe rekening bij de grondexploitatie en RO-procedures.

Component 2: 'vraaggericht bouwen' dient derhalve aansluitend na de fiscale structuur eigenwoning (1) te worden vastgesteld.

Dit om te voorkomen, dat hypotheekrenteaftrek via de eigenaarbewoners (door hogere grondprijs woning) afvloeit naar de gemeenten. En niet bijdraagt aan meer eigenwoningbezit door rationale hypotheekrenteaftrek.

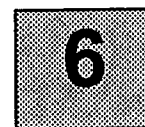
3 liberalisatie van huren

Gedurende 60 jaar 'volkshuisvesting' is de cultuur ontstaan van het recht op een 'betaalbare' huur. Door de jarenlange huurregulering is elk verband tussen de te betalen huur en de economische huurwaarde in een vrije huurmarkt verloren gegaan en buiten de horizon van velen. De gevolgen van de doorgesloten huurregulering kunnen alleen effectief worden bestreden door de oorzaak van het ontstaan weg te nemen i.c. door een strategisch proces van liberalisatie van huren.

Dit is pragmatisch alleen effectief te realiseren in het kader van een 'integraal structuurplan wonen', waarin voorafgaand de nieuwe fiscale structuur voor de eigenwoning (box4) is vastgesteld. De antithesen in het bouwproces vergaand zijn geëlimineerd en er uitzicht bestaat voor scheefwoners op doorstroming naar een eigenwoning.

Hierbij ook te bedenken, dat er maatschappelijk weinig begrip is voor liberalisering van huren zonder dat er uitzicht is op het vervullen van gekoesterde woonwensen; w.o. een eigenwoning. De timing van liberalisatie van huren is derhalve essentieel en moet vooral in 3e fase plaats vinden.

hypotheekrentaftrek - box 4 deblokkeert vastgelopen woningmarkt

6.1 antithese fiscaal-budgettaire beleid contra het woonbeleid

In kringen van politiek en economen wordt voortdurend voorgesteld de hypotheekrentaftrek voor het eigenwoningbezit af te bouwen c.q. af te schaffen. Zowel voor nieuwe gevallen als bestaande gevallen. De oorzaak hiervan is de antithese tussen woonbeleid (WONEN) en het fiscale beleid van (FINANCIËN), die separaat tot stand komen op basis van fundamenteel verschillende uitgangspunten ten aanzien van eigenwoningbezit. De maatschappelijke meerwaarde van het eigenwoningbezit en deblokkering van de woningmarkt worden voor min.Financiën en bepaalde fiscaal-economen in de politiek ondergeschikt, zodra het gaat om de algemene budgettaire bezuinigingen. Momenteel polariseren daardoor:

■ bezuinigingen vanwege de euro-crisis

Verplichte annuïteit- en lineaire hypotheekrentaftrek eigenwoning; hoger eigenwoningforfait; verplichte snelle aflossingen van hypotheekrentaftrek; voorstellen vermogensbelastingen eigenwoning; oudere eigenaarsbewoners, die hun hypotheek te veel hebben afgelost weer hypotheek laten opbouwen om hun zorgkosten te laten betalen 10); politiek visie: *'eigenwoningbezit boven modaal is een maatschappelijk euvel'*

contra

■ deblokkering woningmarkt en economie

Deblokkering vastgelopen woningmarkt via een 'integraal structuurplan wonen' naar een optimaal functionerende vraaggerichte woningmarkt. Eigenwoningbezit is een sociaal-maatschappelijke meerwaarde en de woonwens van lage-middeninkomens. Grote economische spin-off

Deze antithese is niet op te lossen met compromissen tussen beide doelstellingen. Separatie door een cruciale keuze van hét prevalerende uitgangspunt voor de toekomstige woningmarkt is noodzakelijk.

6.2 cruciale beleidskeuze hypotheekrentaftrek eigenwoning

Voordat in box 4 een rationele hypotheekrentaftrek kan worden ontworpen, die de vastgelopen woningmarkt kan deblokken, zal men deze cruciale keuze moeten maken, zoals reeds gesteld in hoofdstuk 2. Prevaleert bij de hypotheekrentaftrek eigenwoning het budgettaire bezuinigingsbeleid (min. FINANCIËN) of primair de sociaal-maatschappelijke meerwaarde eigenwoningbezit, deblokkering van de structureel vastgelopen woningmarkt en de grote economische spinoff, daarvan het gevolg is. (min. WONEN).

In deze nota is deze keuze van prevalerende doelstelling reeds gemaakt in hoofdstuk 2:

Een optimaal functionerende vraaggerichte woningmarkt en woningbouw door een effectief synergetisch 'integraal structuurplan wonen'. Hierin is een rationele hypotheekrentaftrek voor de eigenwoning cruciaal en dus het eerst aan zet om tot stand te komen. (zie voetnoot 2 - hoofdstuk 1)

6.3 sociaal - maatschappelijke meerwaarde van het eigenwoningbezit

Uit diverse onderzoeken blijkt, dat ca.70% van de woningzoekenden gedurende vele jaren een eigenwoning naar eigen wens zou willen als de woonlasten zijn op te brengen. Om dit streefpercentage voor het eigenwoningbezit ook in ons land binnen enige jaren te halen, zullen vooral de grootste belemmeringen naar eigenwoningbezit geëlimineerd moeten worden.

Over de sociaal-maatschappelijke meerwaarde van een hoog percentage eigenwoningbezit voor de samenleving bestaat in kringen van het wonen weinig meningsverschil. (Wel in politieke kringen.) Individuele verantwoordelijkheid voor goed onderhoud, renovatie en meer betrokkenheid bij de woonomgeving. Grotere bereidheid bij een eigenwoning de woonlasten op basis van marktwaarde te betalen. In deze maatschappelijke meerwaardevisie is de eigenwoning in fiscaal opzicht een 'bestedingsobject met een sociaal-maatschappelijk belang', waarvoor een nieuwe fiscale box 4 nodig is.

6.4 eigenwoning - box 4 en de aftrek van hypotheekrente

Politici en economen lanceren momenteel reeksen van pleidooien om de hypotheekrenteaftrek voor het eigenwoningbezit af te bouwen / af te schaffen. Hun motieven zijn een mixture van 'inkomenspolitiek' - budgettaire bezuinigingen - de drogeden, dat hierdoor de geblokkeerde woningmarkt weer op gang komt ..... (Het tegendeel zal het geval zijn!)

Men verwijst hierbij voortdurend naar de abnormaal grote prijsstijgingen van de eigenwoningen in het voorbije decennium. En stelt hierbij als de oorzaak: de onbeperkte inkomensafhankelijke hypotheekrenteaftrek voor de eigenwoning in box1. Dit laatste is een te simpele causale benadering; het is wel de primaire oorzaak. Men moet hieraan toevoegen: de cultuur van overmatig lenen ¹¹⁾, 'woekerpolissen', fiscale spaar-faciliteiten om de hypotheek af te lossen, economische welvaart en gemeenten, die door monopolie via de grondpolitiek in een aanbodgestuurde woningbouw de grondprijzen opjagen. (zie § 5.2)

In deze nota is dan ook in voorgaande hoofdstukken reeds voorgesteld het eigenwoningforfait en de 'inkomensafhankelijke onbeperkte hypotheekrenteaftrek - box1' af te schaffen, maar juist wel te vervangen door een rationele hypotheekrenteaftrek eigenwoning in een nieuwe fiscale box 4 in het kader van een 'integraal structuurplan wonen'. Dit laatste als absolute voorwaarde om de residuele toerekening van winsten door gemeenten bij de bouwgrondexploitatie te beperken. Zij hebben daardoor bij RO-procedures belangen bij een aanbodgestuurde woningmarkt met veel hoogbouw in plaats van een vraaggerichte woningmarkt.

6.5 hypotheekrenteaftrek eigenwoning is fundamentele noodzaak

Uitgaande van de sociaal-maatschappelijke meerwaarde van het eigenwoningbezit, de woonwensen van mensen en de structureel geblokkeerde woningmarkt is het juist nu dringend gewenst te motiveren, waarom 'aftrek van hypotheekrente' voor de eigenaarbewoner als fiscale faciliteit moet blijven. Echter wel in een FUNDAMENTEEL geheel andere fiscale structuur. (box 4) Vanwege bovenbeschreven voorstellen tot afschaffing van de hypotheekrenteaftrek is het m.i. gewenst nog eens de noodzaak van hypotheekrenteaftrek voor de eigenwoning te beschouwen vanuit de optiek eigenaarbewoner en de fiscale ratio legis VERhuurde woning en eigenwoning.

eigenwoning als bestedingsobjekt

De koop van een (eerste) eigenwoning is voor vrijwel alle eigenaarbewoners het duurste bestedingsobjekt, dat zij in hun leven kopen. Het betreft echter wel een bestedingsobjekt, dat mag worden toegerekend aan de 'elementaire levensbehoeften' - wonen.

Voor vrijwel alle starters geldt, dat hun spaarsaldo onvoldoende is om de koopsom te betalen. Financiering door hypotheek is derhalve voor opbouw van eigenwoningbezit onontkoombaar. Dit geldt ook voor eigenaarbewoners in latere jaren om via aflossing van hypotheek (zoveel mogelijk) volledig eigenaar van de woning te worden. Vooral voor starters is de maandelijkse betaling van de hypotheekrente zwaarwegend. Rationele aftrek van hypotheekrente is het effectieve middel om een eigenwoning ook voor hen onder bereik te laten komen. In box4 kan deze doelgericht ontworpen worden.

hypotheekrenteaftrek bij

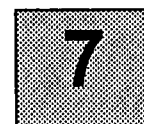
VERhuurde woning box1 en eigenwoning box 4

In § 4.1 en 4.2 is reeds uitvoerig (ceteris paribus) vergeleken en gemotiveerd de intrinsieke noodzaak van hypotheekrenteaftrek bij de verhuurde woning (in de vrije huursektor) en de eigenwoning. En het gevolg, dat de huurder indirect en de eigenaarbewoner op directe wijze het fiscale voordeel van hypotheekrenteaftrek hebben. Zowel vanuit sociale- als fiscale ratio is dit correct. In de fiscale matrix van renteaftrek is de hypotheekrente in box1 'kostenrente' en in box4 'specifieke consumptieve rente'. Beiden derhalve q.q. met verschillende tarieven. Het essentiële voordeel van de separering eigenwoning in box4 van de basale inkomenspolitiek in box1..

10 A.Boot en L.Bovenberg: Voorstellen om de oudere eigenaarbewoner, die zijn hypotheek vergaand heeft afgelost, deze weer te laten opbouwen om eigen zorgkosten te betalen. Dit vanwege de nationaal alsmaar stijgende kosten in de zorg. ('eigen huis opeten', zoals jaren geleden.)

11 Voorbeeld: Iemand kocht een woning voor E 180.000,- k.k. En liet zich een hypotheek adviseren en accepteren van E 300.000,- als eigenwoningschuld. De bank als hypotheeknemer is inmiddels falliet en de bewoner ook.

rationele hypotheekrenteaftrek voor eigenwoning in box 4

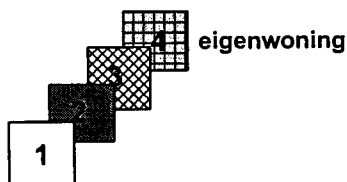
7.1 unieke situatie bij ontwerpen rationele hypotheekrenteaftrek

Voorgaande analyses en motiveringen concludeerden tot de noodzaak van een nieuwe box4 voor de eigenwoning om een rationele hypotheekrenteaftrek te kunnen ontwerpen. In dit hoofdstuk de concrete taak deze optimaal te ontwerpen. Ook om de jaren slepende politieke patstelling / discussies rondom de huidige hypotheekrenteaftrek definitief te elimineren. Door de separate box4 een unieke situatie, omdat men daarbij niet meer gehinderd wordt door de beschreven politiek/fiscale dogma's. Bovendien kan men gebruik maken van de recente kennis en inzichten ten aanzien van de geringe impact van de ongecoördineerde maatregelen. De randvoorwaarden voor de ultieme hypotheekrenteaftrek in box 4 zijn uitsluitend gebaseerd op één uitgangspunt. (§ 6.1 en § 6.2)

7.2 randvoorwaarden voor fiscale structuur in box 4

Recapitulatie van de kritische analyses van de huidige fiscale behandeling van de eigenwoning resulteert in de volgende randvoorwaarden voor een ultieme fiscale structuur in box 4:

- **doelstellend uitgangspunt**
De fiscale behandeling dient uitsluitend gebaseerd te zijn op een woonbeleid, dat gericht is op bevordering van het eigenwoningbezit in het algemeen en bij lagere-middeninkomens in het bijzonder. Dit is het doelstellende uitgangspunt.
- **GEEN eigenwoningforfait of fiscale variant**
De filosofie van de 'huurwaardetoe rekening' en 'bron van inkomen' uit een eigen woning verhuist definitief naar het rijk der fabelen. De eigenwoning als bestedingsobject dient gevrijwaard te blijven van rijksbelastingen, die de waarde van de woning tot grondslag hebben. Zij zijn een MINIMUMgrens aan de hypotheekrenteaftrek en fiscale drempels naar - en 'accijns' op een eigenwoning.
De fiscale consequenties van de fabel van het eigenwoningforfait staan buitenspel!

- **hypotheekrenteaftrek eigenwoning is effectief en moet blijven**
De fiscale facilitering dient, gezien de noodzakelijke grote investering bij een eigenwoning met vreemd vermogen, via hypotheekrenteaftrek plaats te vinden.
- **hypotheekrenteaftrek volgens vlaktakstarief**
De aftrek van de hypotheekrente moet geschieden volgens inkomensONafhankelijk tarief. Gedurende 30 jaar na eerste aankoop eigenwoning. Dit analytische tarief voor de aftrek wordt vooral bepaald door de gewenste mate van stimulering van het eigenwoningbezit bij de lagere-middeninkomens.

▪ **renteaf trek tot maximum hypotheek**

De huidige hypotheekrenteaf trek volgens het box 1-regime is maximaal onbegrensd. De renteaf trek bij eigenwoningsschuld is bedoeld om eigenwoningbezit in de startfase en doorstroomfase mogelijk te maken. En niet bedoeld om in latere fase eigenaarbewoners van (zeer) dure huizen met maximale hypotheek enerzijds fiscaal te ondersteunen (52%) en anderzijds te belasten met steeds hoger eigenwoningforfait om dit fiscaal eniger mate te compenseren. Door dit laatste wordt het vergaand aflossen van hypotheek echter weer afgeremd.

Deze onzinnige situatie is in box4 opgeheven, doordat het eigenwoningforfait is afgeschaft en een maximum hyptheek gesteld kan worden voor renteaf trek. Vanwege de doorstroming in de eigenwoningsektor dient deze maximumgrens niet lager dan E 500.000,- en niet hoger dan E 750.000,- te worden gesteld.

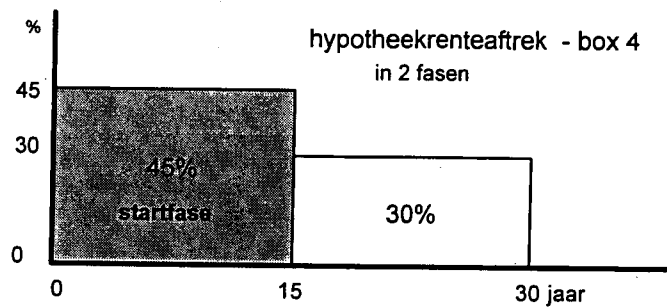
▪ **ontkoppeling KEW-SEW - BEW**

Kapitaalverzekeringen eigenwoning (KEW), banksparen, beleggen, e.d. worden ontkoppeld en worden beleggingsproducten in box 3. De bijleenregeling is door deze separatie van box 4 niet meer nodig en moet vervallen.(zie § 3.1 en §3.2)
GEEN verplichting van annuïteit- of lineaire hypotheeken.

7.3 2- fasen hypotheekrenteaf trek

De tijdsduur van de hypotheekrenteaf trek is al jaren gesteld op 30 jaar. Een wel overwogen keuze, die moet blijven. Evenwel bestaat er voor de meeste kopers van hun eerste woning (startfase -15 jaar) later een tweede fase. Doorstroming naar een duurdere eigenwoning of blijven wonen in dezelfde (goedkopere) woning met inmiddels vergaand afgeloste hypotheek.(doorstroomfase -15 jaar). In beide gevallen in deze 2e fase zou het vlaktakspercentage enigszins lager kunnen zijn - b.v. 30%.

Voor starters daarentegen is het vlaktakstarief voor de hypotheekrenteaf trek cruciaal. Om aanvullende subsidies (startersleningen e.a.) te voorkomen, zal in de 1e fase (0 - 15 jaar) een hogerpercentage moeten gelden. b.v. 45%.

Het is m.i. gewenst de impact van deze voorgestelde 2 fasen-hypotheekrenteaf trek in het kader van de voorgestelde integrale fiscale hervormingen in deze nota te onderzoeken. Dit vanuit de optiek: bevordering eigenwoningbezit en de intrinsieke stimulans tot aflossing van hypotheek door het sparen in box3 gedurende de 30 jaar. 12)

12 Hierbij te bedenken: Banksparen , KEW , BEW zijn in box3 boven de vrijstelling belast met VRH = 1,2% en in fase 2 is de te betalen netto - hypotheekrente hoger.

box 4 2 fasen- hypotheekrenteaftrek	
eigenwoning	<p>GEEN EIGENWONINGFORFAIT Geen 'eigenwoningforfait' of fiscale varianten daarvan, die de waarde van de woning tot grondslag hebben.</p> <p>2 FASEN - HYPOTHEEKRENTEAFTREK</p> <p>1e fase: (startfase - 1 -15 jaar)) De hypotheekrente is een specifieke consumptieve rente en is aftrekbaar volgens een vlaktakstarief van 45% tot en met een maximum hypotheekbedrag van E 500.000,- Deze renteaftrek geldt gedurende 15 jaar na aankoop van de eerste eigenwoning. Voor bestaande woonsituaties is dit de aankoopdatum van het box 1-regime.</p> <p>2e fase (doorstroomfase - 15 - 30 jaar)) De hypotheekrente is een specifieke consumptieve rente en gedurende de aansluitende 15 jaar aftrekbaar volgens een vlaktakstarief van 30% tot en met een maximum hypotheekbedrag van E 500.000,-</p> <p>De renteaftrek geldt (beide fasen) derhalve maximaal voor 30 jaar na aankoop van de eerste eigenwoning. Voor bestaande woonsituaties is dit de aankoopdatum van het box 1-regime. De hypotheekrenteaftrek is aflossingsvrij</p> <p>De hypotheek moet aantoonbaar zijn gebruikt voor koop, onderhoud of verbetering van een eigenwoning.</p> <p>Kosten van onderhoud en andere eigenaarlasten, alsmede erfpachtcanons zijn niet aftrekbaar.</p> <p>ONTKOPPELING Kapitaalverzekeringen (KEW), banksparen SEW, e.d. worden ontkoppeld en vallen onder het regime van box3. De bijleenregeling van box 1 is niet meer nodig en wordt afgeschaft.</p>

7.4 afgeschaft eigenwoningforfait - box 4 stimuleert eigenwoningbezit lagere-middeninkomens

De voorgestelde fiscale structuur in box 4 geeft voor lagere-middeninkomens bij 100% hypotheek = WOZ-waarde een fiscaal voordeel van 10 à 15% ten opzichte van het box1-regime voor eenzelfde woning. Bij deze vergelijkingen (box4 - box1) te bedenken, dat dit procentuele voordeel in box4 lineair toeneemt naarmate men de hypotheek aflost. Ook de volledige aflossing van hypotheekrenteaftrek lager dan het vroegere eigenwoningforfait van box1 wordt, ondanks de wet 'Afbouw eigenwoningschuld', in box4 niet langer afgeremd.

In tegendeel. Door afschaffing van het eigenwoningforfait en geen fiscale varianten daarvan is de fiscale MINIMUMgrens aan de hypotheekrenteaftrek volledig weggenomen. Dit impliceert, dat de volledige aflossing van hypotheekrenteaftrek intrinsiek-causaal wordt gestimuleert. Hierbij nog te bedenken de ONTKOPPELING, waarbij het banksparen (KEW e.d.) belast worden volgens het box3-regime. Derhalve geen reden tot verplichte annuïteithypotheek c.q. wettelijke aflossingsverplichtingen.

afschaffing eigenwoningforfait bepalend voor ' integraal structuurplan wonen'

7.5 rationale hypotheekrente - box4 heeft hoogste prioriteit

Bij het realiseren van een effectief 'integraal plan van structurele hervormingen' van de structureel geblokkere woningmarkt is de chronologische volgorde cruciaal.

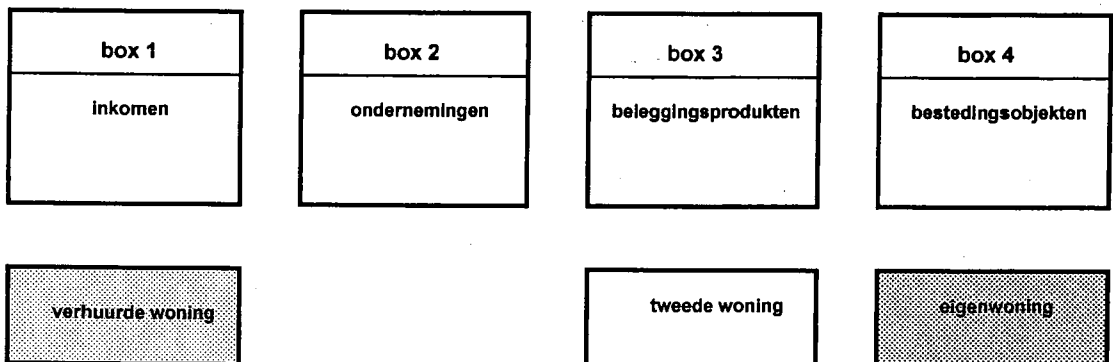
In dat verband is het invoeren van de in dit hoofdstuk voorgesteld fiscale structuur voor de eigenwoning het eerst aan zet om vastgesteld en ingevoerd te worden voor alle nieuwe gevallen: koop / verhuizingen eigenwoning. (zie voetnoot 1) Hierna dienen te volgen de herstructureringen in de componenten - vraaggericht bouwen en de huursektor. (zie hoofdstuk 5) Vanwege de economische crisis en de geblokkeerde woningmarkt heeft de invoering van de voorgestelde fiscale structuur -box4 (m.i.) daarom de hoogste prioriteit.

- Met de voortvarendheid van het tot standkomen van het 'lenteakkoord ' bij voorkeur reeds per 1 januari 2013. Wanneer de vorming van een regering en terzake een politieke meerderheid meer tijd nodig heeft: een wettelijke vaststelling per 1 juli 2013 met als datum van ingang 1 januari 2014. Men heeft (m.i.) dan al het vooruitzicht op de ultieme hypotheekrenteaftrek.
- De nieuwe fiscale structuur box 4 geldt in eerste fase alleen bij koop van een eigenwoning na deze datum. Alle BESTAANDE gevallen blijven voorlopig in box1.
- In latere fase als de herstructureringen van woningbouw en huurbeleid voldoende gerealiseerd zijn, kunnen ook de bestaande woonsituaties wettelijk onder het box4-regime worden gebracht. De aanvangsdatum van de 30 jaartermijn voor het box4-regime is voor deze categorie dan de aanvangsdatum van het lopende box1-regime.

Opmerking:

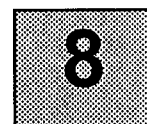
Alleen het geringe aantal eigenaarbewoners met zeer hoog inkomen, dat uitsluitend om de fiscale aftrek tegen 52% maximale hypotheek zijn blijven aanhouden en niet verhuizen, zullen het oude box1 - regime blijven ambiëren. Doch na 30 jaar vanaf de eerste aankoop is ook deze aftrek geschiedenis. (Of al eerder?)

fiscale herindeling woningen boxenstelsel

budgettaire aspecten versus economische spin-off

8.1 budgettaire vergelijking

fiscale structuren eigenwoning in box1 en box4

Bij de voorgestelde fiscale structuur voor de eigenwoning in box4 was het prevalerende uitgangspunt een optimaal functionerende woningmarkt en de impact op de economie als afgeleide. Van de hierop gebaseerde fiscale voorstellen in hoofdstuk 7 zullen desondanks de budgettaire gevolgen in politieke kringen van Financiën aan de orde worden gesteld.

- *fiscale structuur box1 en - box4*
Het gaat hierbij om raming van de belastingderving / belastingopbrengsten bij de box4-structuur eigenwoning ten opzichte van de huidige box1-structuur. Dit momenteel (geblokkeerde woningmarkt) en op termijn als de woningmarkt optimaal functioneert door de voorgestelde 'integrale structurele hervormingen'. Hierbij is het wel essentieel om naast de gedeelde belastingopbrengst van het afgeschafte eigenwoningforfait de intrinsieke impact van het versneld aflossen van de hypotheek in box4 te betrekken.
- *belastingderving afschaffing eigenwoningforfait in box4*
Dit is de derving van de huidige opbrengsten van het eigenwoningforfait ad. .... miljard. Hierbij is niet relevant dat de gedroomde hoge belastingopbrengsten van steeds hoger eigenwoningforfait in de toekomst niet doorgaan..
- *derving belastingopbrengsten door de hypotheekrenteaftrek in box 4*
Hierbij te betrekken de volgende factoren, die de aflossing van hypotheek stimuleren en/of de aftrek beperken en/of belasting opbrengen via box3 :
  - afschaffing van de fiscale faciliteit van KEW - SEW -BEW voor de eigenwoning in box1.
  - maximumgrens aan de aftrek van hypotheekrente
  - ontkoppeling - banksparen e.d en eigenwoningreserve in box3 - VRH 1,2%
  - intrinsiek versnelde aflossing van hypotheek door eigenaar bewoners door ont-koppeling; geen MINIMUMgrens aan de hypotheekrenteaftrek.
  - lagere hypotheekrenteaftrek na 15 jaar bij de 2 fasen hypotheek.

Ook is het relevant een begroting te maken van de totale fiscale kosten/ opbrengsten van het 'wonen' (v/h 'volkshuisvesting') om te vergelijken met dezelfde kostenontwikkeling als de geblokkeerde woningmarkt gespaard blijft van 'integrale structurele hervormingen'.

8.2 de economische spinn-off van de woningmarkt

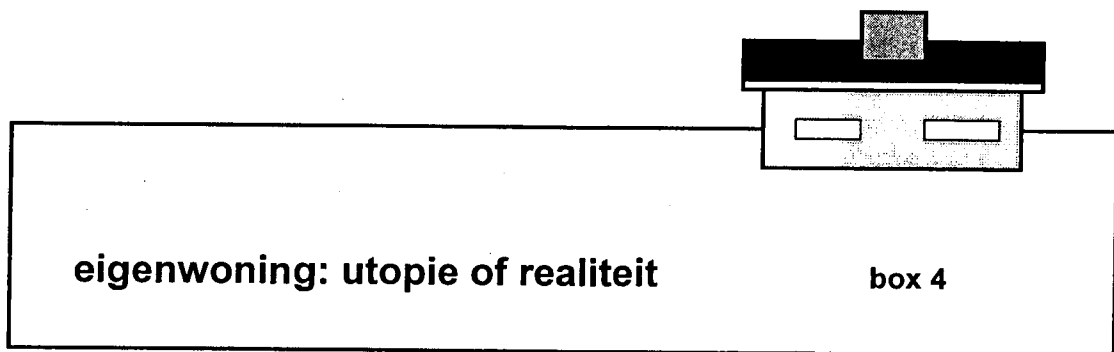
In het begin zal de voorgestelde fiscale box4-structuur waarschijnlijk een wat hogere fiscale derving van belastingopbrengst vragen. Doch spoedig zal m.i de intrinsieke stimulans tot snellere aflossing van hypotheek gaan functioneren. Bij de beoordeling van het budgettaire aspect van de gefaseerde invoering van een 'integraal structuurplan wonen', zal men ook de eventuele hogere aanloopkosten van de fiscale hervorming in de eerste paar jaren moeten stellen tegenover de grote economische spin-off van een optimaal functionerende woningmarkt, huursector en woningbouw op termijn. Vele sectoren in de economie zijn immers direct of indirect betrokken bij de woningmarkt en het wonen. In de latere fase zullen de budgettaire totaalkosten van het wonen ('volkshuisvesting') de aanvankelijke belastingderving ruimschoots compenseren. Vergelijk het alternatief als een integrale visie buiten het politieke gezichtsveld blijft liggen.

huurwaarde - filosofie naar het rijk der fabelen

*Een eigenaarbewoner heeft jaarlijks allerhande vormen van inkomen uit zijn woning.
Het is esoterisch en toch zo simpel:*

- Hij betaalt huur aan zichzelf en heeft dus inkomen van verhuur.....
- Hij heeft ook nog woongenot en dat is inkomen in natura.....
- Hij woont in een eigenwoning en spaart dus de huur uit.....
- Misschien verkoopt hij t.z.t. zijn woning wel met winst..... Voor alle zekerheid daarom jaarlijks vast een klein voorschot betalen via het huurwaardeforfait.

Het is dus logisch, dat over al dat inkomen jaarlijks inkomstenbelasting via box 1 betaald moet worden. Daarvoor is er het huurwaardeforfait. Als de huren in de huursektor stijgen, moet dus ook het forfait omhoog. De eigenaarbewoner spaart immers nog meer huur uit..... Nu zijn er steeds meer eigenaarbewoners, die de esoterische motivatie niet kunnen volgen en deze inkomsten maandelijks op hun giro missen! Daarom is de naam veranderd in: EIGENWONINGFORFAIT. Op termijn zullen alle eigenaarbewoners gaan begrijpen: "bij een eigenwoning behoort een 'eigenwoningforfait', zoals 2 wielen bij een fiets!

eigenwoning in box 4 wordt realiteit voor Henk en Ingrid

Het lijkt naïef om de beschreven historische fabels van het huurwaarde- eigenwoningforfait te moeten vermelden. Ware het niet dat deze fabels in feite nog steeds de intrinsieke ratio zijn voor het bestaan van het huidige eigenwoningforfait. *'de mythe van het eigenwoningforfait'* Een forfait, dat door de serieschakeling aan gevolgen in feite de gehele woningmarkt blokkeert. (zie voetnoot 2)

Wanneer het *'voortkruipend inzicht'* in kringen van politiek en economen ook tot deze conclusie komt en het woonbeleid laat prevaleren dan is er een andere positieve serieschakeling van gevolgen:

De fabels van de fictieve inkomens van de *'huurwaarde'* verhuizen naar: het rijk der fabelen
⇒ de eigenwoning kan dan verhuizen naar box4 ⇒ rationale hypotheekrenteaftrek
eigenwoning ⇒ verhuurde vrije sektor woning verhuist naar box3 ⇒ een 'integraal
structuurplan wonen' komt tot stand ⇒ de woningmarkt deblokkeert ⇒ mensen kunnen
verhuizen naar de (eigen)woning, die zij wensen. (Ook Henk en Ingrid.....)

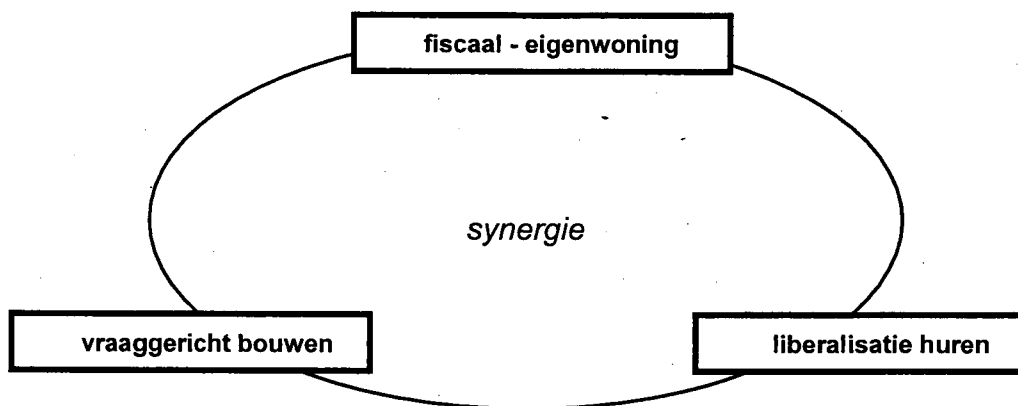
kopiën uit nota:
'integraal structuurplan wonen 21e eeuw'
G.M.W.Palm - 50 pag. 2006
Kon. Bibliotheek: 'structuurplan wonen'
Geaktualiseerd september 2012
Bedoeld als raamwerk voor nader uit te werken
'integraal plan structurele hervorming woningmarkt'

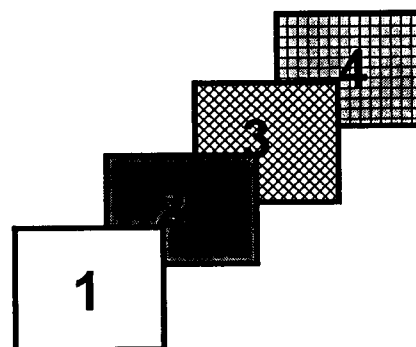
integraal structuurplan voor het wonen 21e eeuw

De problemen in de woonsector zijn al jaren structureel door een mixture van onderlinge tegenstrijdigheden. Daardoor zal de negatieve impact van de kredietcrisis/recessie op de woningmarkt permanent aanwezig blijven. Alleen een "integraal structuurplan wonen", dat zorgt voor vergaande synergie tussen het fiscale beleid, vraaggerichte woningbouw en een fundamenteel gewijzigd huurbeleid, is effectief. En dus zeer urgent.

De huidige fiscale behandeling van de eigenwoning is een antithese van het woonbeleid. Separeer de basale inkomenspolitiek en het wonen. Voor de eigenwoning is daarom een nieuwe fiscale box 4 nodig om tot een ultieme fiscale structuur / hypotheekrenteaftrek eigenwoning te komen. En de politieke patstelling rondom de hypotheekrenteaftrek te elimineren.

G.M.W.Palm

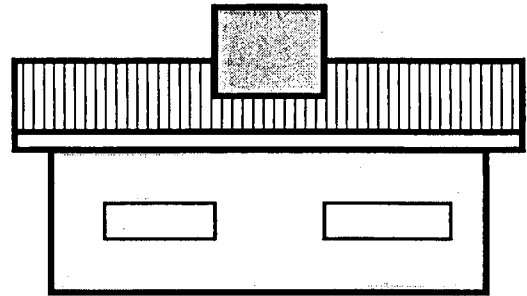

deel **1**

fiscaal

- individuele keuzevrijheid wonen en eigenwoningbezit**
- separeer het wonen in een eigenwoning en de basale inkomenspolitiek - box1 en box3**
- misleidende vergelijkingen huurders en eigenaarbewoners**
- ultieme fiscale structuur eigenwoning in een nieuwe fiscale box 4**
- fiscale structuur in box 4 bij aankoop eerste of volgende eigenwoning na 1 juli 2013 - fiscaal ingaande 1 januari 2014**

deel 2

bouwen

- vraaggerichte woningbouw
is doelstelling en niet winst bij grondexploitatie**
- grondpolitiek gemeenten
frustreert fundamenteel de woningmarkt**
- grondpolitiek gemeenten neutraliseert
fiscale facilitering door rijksoverheid**
- synergie binnen de bouwsector
is urgent -RO-procedures**

deel 3

huren

- cultuur van de 'betaalbare' huur
- scheefwonen als gevolg van de huurregulering causaal bestrijden
- verhuurde woning in vrije huursektor fiscaal naar box 1
- strategische liberalisatie van huren
- IHS - huurtoeslag in sociale huursektor

integraal structuurplan voor het wonen 21e eeuw

basisplan en timing

A ALGEMEEN

- Het uitgangspunt is een vraaggerichte woningmarkt met individuele keuzevrijheid voor het wonen, zoals verwoord in de VROM-nota, Mensen, wensen en wonen. De individuele keuzevrijheid vereist zowel een kwantitatief aanbod als een selectief aanbod van woningen corellerend met de vraag in de regio.
- Gezien de maatschappelijke meerwaarde van een hoog percentage eigenwoningbezit voor de samenleving en de woonwensen van circa 70% van de woningzoekenden dient het eigenwoningbezit te worden gestimuleerd. Fiscale facilitering via rationele hypotheekrenteaftrek is noodzakelijk.
- De problemen in de woningsector zijn al jaren van structurele aard. Zij kunnen alleen worden opgelost door een integrale structurele benadering. Hiervoor is dit integraal structuurplan wonen noodzakelijk.
Het kernthema is een beleid, dat zorgt voor vergaande synergie tussen het fiscaal beleid, vraaggerichte woningbouw en een fundamenteel gewijzigd huurbeleid. Drie componenten van het woonproces, die cyclisch onverbreekbaar zijn verbonden. Het elimineren van de antithesen tussen en binnen deze drie beleidsterreinen is hiervoor essentieel. De huidige fiscale behandeling van de eigenwoning met een eigenwoningforfait is een antithese van het woonbeleid, die moet worden gewijzigd in een synthese.
- Het integraal structuurplan dient door de regering te worden vastgesteld als centraal basisplan. De voorgestelde herstructureringen in dit structuurplan dienen gecoördineerd in juiste fasering door organieke wetten te worden uitgevoerd. Dit om te voorkomen, dat de gewenste impact wordt gefrustreerd door nog aanwezige antithesen elders in het wooncircuit. (o.a. de grondpolitiek van gemeenten)

1 FISCAAL BELEID

algemeen

- De basale inkomenspolitiek, de vlaktakdiscussies en de financiering van algemene (sociale) voorzieningen worden gesepareerd van het criterium: hoe de belastingplichtige woont of verblijft. Huren en woonlasten worden betaald van het netto-bestedbaar inkomen.
- De filosofie dat een eigenwoning een 'bron van inkomen' is, mist een fiscale rechtsgrond en is een antithese van de doelstelling tot bevordering van het eigenwoningbezit, doordat het een belasting is met een 'accijnseffect'. Afschaffing huurwaarde/eigenwoningforfait in een ultieme fiscale structuur is derhalve fundamenteel. (Fiscale drempel → eigenwoning.)
- Een ultieme fiscale structuur voor de eigenwoning kan alleen rechtlijnig ontwikkeld worden op basis van de woondoelstelling in een nieuwe fiscale box4: bestedingsobjecten met een sociaal-maatschappelijk belang.

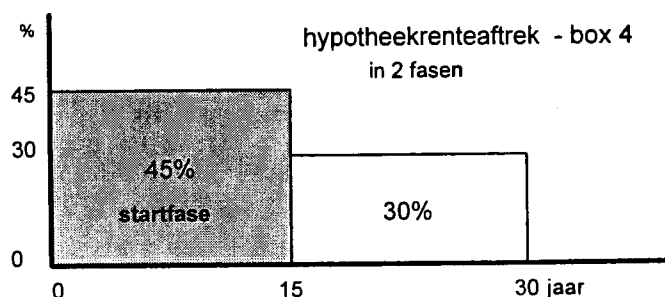
**randvoorwaarden fiscale structuur
voor de eigenwoning in box 4**

- De fiscale behandeling dient uitsluitend gebaseerd te zijn op een woonbeleid, dat gericht is op bevordering van het eigenwoningbezit in het algemeen en bij lagere-middeninkomens in het bijzonder. Dit is doelstellend uitgangspunt.
(Agenda VROM -april 1999: 'wonen in de 21e eeuw')
- Kapitaalverzekeringen eigenwoning (KEW) banksparen e.d. worden ontkoppeld en worden beleggingsproducten in box 3. De bijleenregeling is door deze separatie van box 4 niet meer nodig.
- De filosofie van de 'huurwaardetoerekening' en de 'bron van inkomen' uit een eigenwoning verhuist in box 4 definitief naar het rijk der fabelen. De eigenwoning als bestedingsobject dient gevrijwaard te blijven van directe belastingen, die de waarde van de woning tot grondslag hebben. Zij zijn fiscale drempels of 'accijns' naar / op een eigenwoning en een antithese van de hypotheekrenteaftrek; derhalve: GEEN eigenwoningforfait of fiscale varianten.
- De fiscale facilitering zal, gezien de grote investering met vreemd vermogen (starters) via hypotheekrenteaftrek moeten plaats vinden tot een maximum hypotheek en volgens een inkomensONafhankelijk tarief.
- Aangezien de hypotheekrenteaftrek mede is bedoeld om de doorstroming binnen de eigenwoningsector te stimuleren, zal de maximum hypotheek voor renteaftrek op tenminste E 500.000,- moeten worden gesteld. Boven deze grenswaarde is de woning gedefiscaliseerd.
- Erfpachtcanons zijn niet meer aftrekbaar.
(De WOZ-taxatie van een woning op erfpachtgrond dient rekening te houden met de lagere waarde van een dergelijke woning dan op eigen grond.)

2 - fasen hypotheekrenteaftrek

De tijdsduur van de hypotheekrenteaftrek is al jaren gesteld op 30 jaar. Een wel overwogen keuze, die moet blijven. Evenwel bestaat er voor de meeste kopers van hun eerste woning (startfase -15 jaar) later een tweede fase. Doorstroming naar een duurdere eigenwoning of blijven wonen in dezelfde (goedkopere) woning met inmiddels vergaand afgeloste hypotheek.(doorstroomfase -15 jaar). In beide gevallen in deze 2e fase zou het vlaktakpercentage enigszins lager kunnen zijn - b.v. 30%.

Voor starters daarentegen is het vlaktakstarief voor de hypotheekrenteaftrek cruciaal. Om aanvullende subsidies (startersleningen e.a.) te voorkomen, zou in de 1e fase (0 - 15 jaar) een hogerpercentage moeten gelden: 45%.

Het lagere percentage aftrek in de 2e fase in combinatie met de ont koppeling banksparen in box 3, geen eigenwoningforfait en geen eigenwoningreserve , is een intrinsieke stimulans voor volledige aflossing hypotheek in de fase : 15 - 30 jaar eigenwoning.

box 4
2- fasen hypotheekrenteaftrek

eigenwoning	<p>HYPOTHEEK 1) De hypotheekrente is een specifieke consumptieve rente en is in de 1e fase (startfase 1 t/m 15 jaar na koop) van de eerste eigenwoning aftrekbaar volgens een vlaktakstarief van 45% voor een maximum hypotheek van E 500.000,-</p> <p>In de aansluitende 2e fase (doorstroomfase 15 t/m 30jaar) is de hypotheekrente aftrekbaar volgens een vlaktakstarief van 30% voor een maximum hypotheek van E 500.000,-</p> <p>De renteaftrek geldt gedurende maximaal 30 kalenderjaren na aankoop van de eerste eigenwoning. Voor bestaande woonsituaties is dit de 1e aankoopdatum van het box 1-regime. Anuiteit hypotheek zijn NIET verplicht.</p> <p>De hypotheek moet aantoonbaar zijn gebruikt voor koop, onderhoud of verbetering van een eigenwoning.</p> <p>GEEN EIGENWONINGFORFAIT Als bestedingsobject wordt de eigenwoning niet belast met een 'huurwaardeforfait', een 'eigenwoningforfait' of fiscale varianten daarvan, die de waarde van de woning tot grondslag hebben.</p> <p>Kosten van onderhoud en andere eigenaarslasten, alsmede erfpachtcanons zijn niet aftrekbaar.</p> <p>SEPARERING Kapitaalverzekeringen eigenwoning (KEW), banksparen e.d. worden ontkoppeld en vallen onder het algemene box3-regime. De bijleenregeling van box 1 is vervallen.</p>
--------------------	--

1) Onder hypotheek en hypotheekrente worden tevens verstaan de huidige begrippen: 'eigenwoningschuld' en 'eigenwoningrente'.

fasering (box4)
vanwege kredietcrisis en blokkade woningmarkt

- Een nieuwe box4 voor de eigenwoning per 1 januari 2014 met de voorgestelde fiscale structuur als de ultieme oplossing van de politieke patstelling rondom de hypotheekrenteaftrek. Deze fiscale structuur geldt in eerste fase alleen bij aankoop van een eigenwoning na deze datum. Alle BESTAANDE gevallen blijven voorlopig in box1. 1)
- Op later tijdstip als de herstructureringen van woningbouw en huurbeleid voldoende gerealiseerd zijn, zullen ook de bestaande gevallen worden behandeld volgens het box4-regime. 2) Het gehele eigenwoningbezit wordt dan behandeld volgens de fiscale structuur van box4. De aanvangsdatum van de 30 jaartermijn voor het box4-regime is dan de aanvangsdatum van het lopende box1-regime.

1. Hoge inkomens kunnen dus voorlopig in bestaande gevallen hun 52% hypotheekrenteaftrek behouden. VVD en CDA: dus geen electorale paniek.
2. Hierbij te bedenken, dat door het afgeschafte eigenwoningforfait vrijwel alle lagere - middeninkomens met weinig hypotheek fiscaal voordeel hebben. Alleen zeer hoge inkomens, die uitsluitend om de fiscale aftrek tegen 52% zeer hoge hypotheek bleven aanhouden en niet verhuisden, zullen het box1 regime blijven ambiëren.

2 BOUWBELEID

■ synergie in de bouwsector

Vraaggerichte woningbouw wordt realiteit als ook het bouwproces in synergie is met de nieuwe fiscale structuur en liberaliserende huren. Noodzakelijke wijzigingen in enkele wetten (o.a R.O.) en regelingen dienen parallel met de wijzigingen van de belastingwetgeving plaats te vinden.

Bouwplannen kunnen dan reeds anticiperen op de komende vraag naar meer eigenwoningen voor middengroepen vanwege het nieuwe fiscale beleid en het vooruitzicht op liberaliserende huren.

■ grondpolitiek van gemeenten

De meest essentiële antithese in het bouwproces is de grondpolitiek van gemeenten en projektontwikkelaars, die is gericht op maximale winsten op de bouwgrondexploitatie. Dit is mogelijk door het monopolie van gemeenten bij bestemmingsplannen, aankoop en het bouwrijp maken van agrarische gronden en de toerekening volgens de '*residuele methodiek*' van de bouwrijpe grondprijs. Deze strategie zal van rijkswege en provincies zoveel mogelijk causaal geëlimineerd moeten worden door wettelijke transparantie van de kostprijsberekening. Streekplannen met een VRAAGGERICHT aanbod van bouwgrond voor woningen en niet bepaald door '*residuele*' grondexploitatie en een aanbod gestuurde woningmarkt.

Anti-speculatiebedingen zijn zonnig toegestaan

■ efficiëntere procedures en minder regelgeving

Realisatie van herstructureringen en saneringen naar efficiëntere procedures
Lang lopende procedures voor bestemmingsplannen en vergunningen en veel regulering zorgen nog steeds, dat deze soms jaren langer duren dan de bouwtijd.

3 HUURBELEID

■ de cultuur van de betaalbare huur

Gedurende decennia 'volkshuisvesting' is de cultuur ontstaan van het recht op een 'betaalbare' huur. Door de jarenlange huurregulering is elk verband tussen de te betalen huur en de economische huurwaarde in een vrije huurmarkt verloren gegaan en buiten de horizon van velen.

■ strategische liberalisatie van huren

De gevolgen van de doorgesloten huurregulering zullen effectief worden bestreden door de oorzaak van het ontstaan weg te nemen i.c. door een strategisch proces van liberalisatie van huren. Hierbij dient de afbouw van de vrije huursektor te worden gemuteerd naar marktevenwicht. De verhuurde woning dient daarom fiscaal te worden ondergebracht in box1. Dit is pragmatisch alleen effectief te realiseren in het kader van een 'integraal structuurplan wonen', waarin voorafgaand de nieuwe fiscale structuur voor de eigenwoning (box4) is vastgesteld. De antithesen in het bouwproces vergaand zijn geëlimineerd en er uitzicht bestaat voor scheefwoners op doorstroming naar een eigenwoning.

■ IHS-huurtoeslag

De IHS-huurtoeslag voor lagere inkomens zal tijdens het liberaliseringsproces moeten worden aangepast aan de huurontwikkeling. De IHS-huurtoeslag is een sociaal-maatschappelijke taak, waarvan de kosten budgettair door alle belastingplichtigen dienen te worden opgebracht. En ten principale niet door de verhuurders, aangezien dan de marktwerking van het liberaliseringsproces in de verhuursector weer wordt gefrustreerd.

4 FLANKEREND BELEID

- **aanvullende maatregelen**

De impact en voortgang van de voorgestelde herstructureringen zal tijdens de realisatie centraal moeten worden geëvalueerd en eventueel worden aangevuld en bijgestuurd. Doelgericht op het streefmodel.

- **afschaffing overdrachtsbelasting**

De overdrachtsbelasting is een discriminerende verhuisboete voor de koper van een eigenwoning en zal definitief en volledig moeten worden afgeschaft.

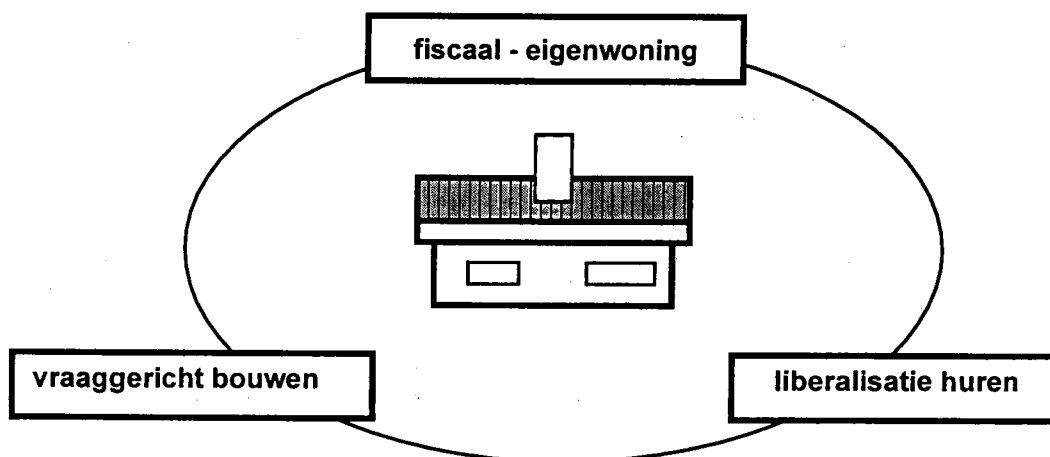
Dit wel in het kader van het ' integraal structuurplan wonen'. De afschaffing zal namelijk maximale impact hebben nadat de voorgestelde hypotheekrenteaftrek in box4 is vastgesteld c.q. in praktijk is. Het Damocleszwaard van de toekomstige afschaffing van de hypotheekrenteaftrek boven de eigenwoning is immers crucialer voor het kopen van een eigenwoning dan éénmalig de reeds verlaagde overdrachtsbelasting.

Een ander argument voor de juiste timing van de afschaffing is:

voorkom, dat de gederfde belastingopbrengsten door de afgeschafte overdrachtsbelasting weinig bijdragen aan lagere woningprijzen, doch via de grondexploitatie bij gemeenten terechtkomen.

PM

Een fossiel onder de belastingen is de overdrachtsbelasting, die vijf eeuwen geleden is ingevoerd onder Alva. Fiscale rechtsgronden stonden toentertijd niet ter discussie; de Hollandse Staten hadden veel geld nodig voor de tachtigjarige oorlog. Door de eeuwen heen is het motief voor deze belasting dezelfde gebleven: de overheid heeft een betrouwbare geldbron nodig en dan zijn rechtsbeginselen of een tegenprestatie niet relevant. De belasting, die geheven wordt bij koop van o.a. een eigenwoning, is dus niet gebaseerd op een inkomensbegrip, een toegevoegde waarde of een profijt in natura door de overheid geleverd. De impact van de overdrachtsbelasting in de eigenwoningsector is die van een verhuisboete om verhuizingen tegen te gaan.

B STREEFMODEL WONEN

Een streefmodel van het ultieme woningbestand kan worden samengesteld als op termijn het marktevenwicht van dit 'integraal structuurplan wonen' is bereikt door de realisatie van de voorgestelde herstructureringen. Gebaseerd op velerlei onderzoeken zou het eigenwoningbezit zijn opgelopen tot ca.70 %. Een percentage, dat in verschillende Europese landen reeds is bereikt. (Ierland 81%)

De huursector zou dan ongeveer 30% bedragen. Onderverdeeld in 2 sectoren:

- Een 'particuliere' huursector met geliberaliseerde huren voor de doelgroep: midden- en hogere inkomens, die geen eigenwoning (meer) ambiëren.
- Een sociale huursector, overwegend geëxploiteerd door woningcorporaties, voor lagere inkomens (w.o. starters) , waarvoor een eigenwoning of de economische huurwaarde (nog) niet 'betaalbaar' is. Een inkomensafhankelijke huurtoeslag (IHS) zorgt echter dat ook zij alleszins sociaal verantwoord kunnen wonen.
- Evaluatie van de relatie tussen woonbeleid en de woningbouw door de woningcorporaties sinds de 'bruteringsoperatie'. Eventueel wettelijke aanpassingen, indien de sociale woningbouw door corporaties niet past in dit integrale plan.

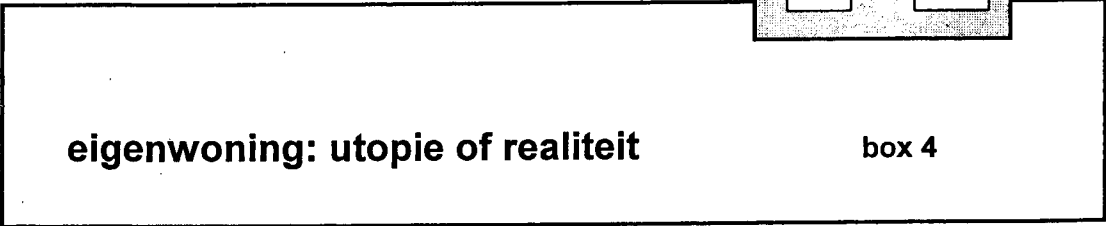
streefmodel wonen 21e eeuw *)

eigenwoningbezit Fiscaal gefaciliteerd in box4 via de hypotheekrenteaftrek volgens een inkomensONafhankelijk tarief; geen forfaitaire belastingen.	ca. 70%
particuliere huursector Geliberaliseerde huren - vraaggestuurde verhuurmarkt;	ca. 15%
sociale huursector Huurbeleid, met jaarlijkse vaststelling van maximale huren, die wel blijven correleren met de 'kostprijs huur' van de woning; Inkomensafhankelijke huurtoeslag tot een maximale huursom, zodat de woonlasten ook voor lagere inkomens 'betaalbaar' zijn.	ca. 15%

*)

De economische spin-off en budgettaire inverteer-effekten van deze woningmarkt benaderen. Belangrijker is de sociale impact, wanneer vrijwel iedereen overeenkomstig zijn of haar woonwensen zou kunnen wonen.

dit toch niet het einde is van de bespreking inzake de behandeling van het eigen huis. Het wetsontwerp probeert, naar ik meen, volstrekt kunstmatig de bronnentheorie inzake het inkomen uit de eigen woning te handhaven om op die manier de hypotheekrente te kunnen aftrekken. Maar dit principe wordt toch ten principale losgelaten bij het voorstel dat de overwaarde van de eigen woning bij een volgende koop dient te worden gebruikt alvorens van aftrek sprake kan zijn. Alleen al dit meten met twee maten, waar mijn fractie gegeven de merkwaaardige systematiek die wij bij het eigen huis hanteren niet eens tegen is, maakt zichtbaar dat wij binnenkort wel weer over het eigen huis zullen spreken. Het maakt de wens duidelijk ten principale over het eigen huis te spreken met in achtname van alle aspecten. Voor D66 staat niet ter discussie dat het bevorderen van eigen woningbezit gefaciliteerd kan en moet worden met belastingaspecten. Het huurwaardeforfait is op dit moment bijvoorbeeld ook een hobbel die genomen moet worden door starters op de woningmarkt. Daar doet het voorstel dat voorligt niets voor.

De eigen woning behandelen via box I heeft als belangrijk nadeel dat aan aftrek geen grens zit en dus andere aspecten een rol spelen dan alleen de bevordering van eigen woningbezit. Dit leidt in de ogen van mijn fractie tot overmatige bevoordeling van hen die veel aftrekken. Bij de behandeling van de belastinghervorming in 2001 is de gedachte geopperd om het eigen huis in box III te stoppen. Naar de overtuiging van mijn fractie is dat voorstel terecht verworpen, want ook daarin hoort het eigen huis niet thuis omdat het geen beleggingsproduct is.

Een juiste behandeling van het eigen huis met in achtname van de wens, eigen woningbezit fiscaal te faciliteren – een wens die D66 in het vaandel voert – kan alleen bereikt worden met het realiseren van een aparte box. Daarbij is het mogelijk het eigen woningbezit te faciliteren met een voor iedere burger bijvoorbeeld gelijk tarief waartegen de hypotheekrente van het inkomen kan worden afgetrokken; 43%. Daarmee kan de idioterie van het eigen woningforfait tot het verleden behoren zodat het voor starters geen extra belemmering vormt. Ik heb dit bij de algemene financiële beschou-

wingen tijdens een interruptiedebat met de heer Van Raak een beter systeem genoemd dan het aanbrenge van een plafond omdat dat altijd een willekeurig karakter in zich draagt.

Voor de tweede keer pleit ik bij de financiële beschouwingen voor een fundamentele aanpak van de behandeling van het eigen huis met een eigen box. Ik doe dat voor de tweede maal op basis van de inspiratie die ik verkreeg bij lezing van de voorstellen van de heer Palm die ten tweede male een uitvoerige analyse aan ons deed toekomen. Ik neem aan dat de staatssecretaris die nota's kent. Ik acht het zinvol dat hij daar eens uitvoerig op reageert. Dat past in dit huis van reflexie.

Alvorens het derde grote onderwerp aan te snijden, stel ik als intermezzo een kleiner punt aan de orde. Is het juist dat toch een redelijk aantal kleine ondernemers en zelfstandige beroepsbeoefenaren niet beschikt over aparte btw-nummers en dat de aangifte voor de omzetbelasting in die gevallen verloopt via het persoonlijke sofi-nummer? Gegeven het toch steeds opduikend misbruik van sofi-nummers, bijvoorbeeld in het onderwijs, moet dit als onwenselijk worden beschouwd. Hoe lang duurt het voordat iedereen die dat nodig heeft over een apart btw-nummer beschikt? In de schriftelijke beantwoording wordt geen helderheid verschaft op dit punt. Enerzijds wordt gesteld, dat iedereen een eigen btw-nummer heeft, maar anderzijds wordt aangegeven, dat het nummer gemakkelijk is af te leiden van het sofi-nummer. Daarmee is de kans op misbruik van het sofi-nummer, bijvoorbeeld in het onderwijs, reëel.

Ik kom op het derde grote dossier, namelijk de situatie rondom het Bosal-arrest. In een kleine fractie ontbreekt de deskundigheid op dit uiterst gedetailleerde terrein. Ik heb dan ook bewondering voor de uiterst gedetailleerde wijze waarop collega Essers met 21 vragen in de inbreng vorige week de problemen heeft aangegeven. Die bewondering is ook ingegeven door het feit dat hij als nieuweling voortreffelijk de functie van voorzitter van de vaste commissie van Financiën vervult. Ik waag het niet om mij daarmee te vergelijken. Niettemin is mij door een aantal fiscalisten dringend gevraagd om twee korte vragen te stellen die voor de praktijk van groot

belang zijn. Kan een verplichting of een vordering uit hoofde van een financial-lease-overeenkomst worden aangemerkt als een geldlening als bedoeld in het voorgestelde artikel 10d, lid 7? De tweede vraag heeft betrekking op het voorgestelde artikel 20, lid 4, over het houden van deelnemingen. Wordt met het begrip deelnemingen bedoeld op deelnemingen waarvoor de deelnemingsvrijstelling als bedoeld in artikel 13 van de wet, van toepassing is? Of wordt voor toepassing van artikel 20, lid 4, van een ruimer begrip voor deelnemingen uitgegaan?

In een artikelenserie over het arrest in het Financieele Dagblad worden ook veel algemene aspecten benoemd. Daar wil ik kort enkele opmerkingen over maken en vragen over stellen, onder de vooraangaande mededeling dat uiteraard door mijn fractie de snelle reparatie gesteund wordt, omdat er anders ernstige problemen bij de dekking van de begroting 2004 ontstaan. Al is voor ons volstrekt niet na te gaan waarop al die cijfers van de gaten dan berusten. Het is nu echter wel het moment om het geheel van de vennootschapsbelasting ten principale te overwegen en in Europees perspectief te plaatsen. Waar Ierland een nultarief hanteert en wij ruim 34%, behoef je geen helderziende te zijn om in te zien, dat dit op den duur niet te handhaven is. Het zou functioneel zijn als Nederland het aanstaande voorzitterschap van de Unie ook gebruikt om te bezien of er op het terrein van de vennootschapsbelasting toch niet enige afspraken te maken zijn. De kern moet dan toch zijn – en in die zin gelijkt de materie toch ook op de vragen bij de inkomstenbelasting – te zoeken naar grondslagverbreding bij de vennootschapsbelasting onder gelijktijdige aanzienlijke tariefsverlaging. In een artikel in het Financieele Dagblad van 13 november van De Vries en Alink worden enkele suggesties gedaan om die grondslagverbreding te realiseren. Kan de staatssecretaris daarop reageren? Kan hij verder in het algemeen aangeven of de weg naar grondslagverbreding onder gelijktijdige verlaging van tarieven wordt voorbereid?

Een ander ons inziens zorgelijk punt is de mogelijkheid dat schuldsanering wordt bemoeilijkt door het verdampen van de verliescompensatie. In een artikel

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer G.M.W. Palm
G. Washingtonlaan 2A
2285 CG Rijswijk

Kenmerk: 2012000086

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Palm,

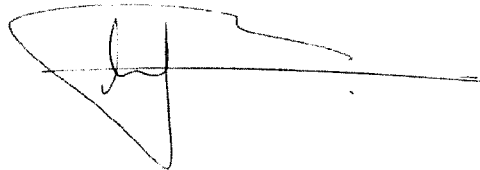
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200087

sgp » jongeren

A Buurj. Van Reenenstapel 101
2803 PA Gouda

T 0182-69 69 15

F 0182-67 32 22

W www.sgpj.nl

E info@sgpj.nl

Aan:
de hoogedelgestrengde heren W.J. Bos en H.G.J. Kamp
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Gouda	Ons kenmerk
21 september 2012	J120921.076

Onderwerp: formatie VVD en PvdA

Hoogedelgestrengde heren Bos en Kamp,

Na de grote verkiezingswinst van VVD en PvdA op woensdag 12 september 2012 ligt het voor de hand dat beide partijen proberen samen een stabiele coalitie te vormen. SGP-jongeren wenst u kracht en wijsheid toe om keuzes te maken die Nederland sterker uit de crisis brengen. Hervormingen van de arbeidsmarkt, woningmarkt en zorgmarkt zijn daartoe onmisbaar.

De impact van de economische crisis is voor iedereen helder. Met het urgentiebesef dat er werk aan de winkel is, zit het wel goed. SGP-jongeren signaleert een crisis die een nog grotere kaalslag veroorzaakt dan de economische crisis, namelijk een morele crisis. Waarden en normen vervagen, het algemeen beschaafd fatsoen is tanende. Daarom roept SGP-jongeren u op om het normen-en waardendebat opnieuw leven in te blazen. Het gaat immers om het fundament van de samenleving, dat verdient blijvend onderhoud. Zonder fundament zal ook het best opgetuigde huis geen lang leven beschoren zijn.

Demissionair premier Rutte was op 10 maart 2012 te gast op de SGP-jongeredag. Hij beloofde destijds om werk te maken van geloofsvervolging. Geloofsvervolging verdient de hoogste plek op de lijst van de te bespreken onderwerpen in de formatie. Het tragische gegeven dat, volgens de OVSE, iedere vijf minuten een christen gedood wordt om zijn of haar geloof, rechtvaardigt een prominente plaats van het thema geloofsvervolging in het buitenlandse beleid van het nieuwe kabinet. Nederland is tot in de verste uithoeken van de wereld een land dat invloed kan uitoefenen op velerlei manieren. Niet in de laatste manier via onze handelscontacten. Michiel de Ruyter kocht in 1676 tijdens één van zijn vele wereldreizen 26 Hongaarse predikanten vrij uit gevangenschap. Nederland heeft een naam hoog te houden.

Een ander onderwerp dat SGP-jongeren aan het hart gaat is prostitutie. De opheffing van het bordeelverbod heeft geen oplossingen, maar eerder meer problemen veroorzaakt. De verwevenheid met criminaliteit, zoals internationale mensenhandel, is onmiskenbaar. De legalisatie van prostitutie faciliteert deze werkelijkheid. SGP-jongeren vindt het schrijnend dat meisjes hun lichaam moeten verkopen om rond te kunnen komen. Graag ziet SGP-jongeren dat het nieuwe kabinet maatregelen neemt die de positie van de vaak uitgebuite prostituees beschermt. Een hardere aanpak van prostituanten, pooiers en mensenhandelaren juichen wij toe.

Uiteraard wil en kan SGP-jongeren niet zwijgen over medisch-ethische zaken zoals abortus en euthanasie. Jaarlijks worden er meer dan 30.000 kinderen in de moederschoot gedood. Een feit dat we onder ogen moeten durven zien. Ook spelen er indringende vragen rondom het levenseinde. Wij vragen VVD en PvdA om de beschermwaardigheid van het leven hoog in het vaandel te houden.

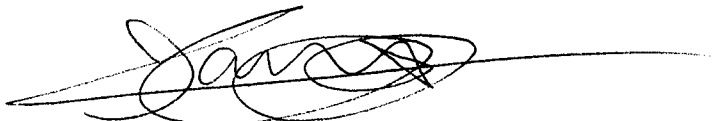
Een vierde aspect dat SGP-jongeren onder uw aandacht wil brengen, is de afweging van grondrechten. Neem de vrijheid van onderwijs, vervat in artikel 23 van de Grondwet. Kan SGP-jongeren erop aan dat het nieuwe kabinet het bijzonder onderwijs een warm hart toe draagt? Mogen scholen, die door ouders opgericht zijn, hun eigen keuzes en onderwijsvisie blijven hanteren?

VVD en PvdA zijn seculiere partijen. In het verleden is zowel in beginselverklaringen als in het handelen van vooraanstaande partijgenoten het belang van onze christelijke historie en identiteit benoemd en onderkend. Wij doen een beroep op u om dat ook te benoemen en te erkennen in een eventueel regeerakkoord.

SGP-jongeren volgt met belangstelling de vorming van een nieuw kabinet. U staat voor ingrijpende keuzes als het gaat om banen, huizen en gezondheidszorg. Durf grote beslissingen te nemen die solidair uitpakken voor de nieuwe generatie Nederlanders en schuif de olopende rekening niet door.

Wij wensen u van harte Gods Zegen toe in uw werkzaamheden. Een kopie van deze brief sturen wij naar de informateurs Bos en Kamp.

Hoogachtend, namens het bestuur van SGP-jongeren,

Jan Mark ten Hove
Beleidsadviseur SGP-jongeren

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer J.M. ten Hove
SGP Jongeren
Burg. Van Reenensingel 101
2803 PA Gouda

Kenmerk: 2012000088

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Ten Hove,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200089

ROVER

Aan de Informateurs

Dhr. H.G.J. Kamp en dhr. W. J. Bos
p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Amersfoort, 21 september 2012

Onderwerp: **Kiezen voor openbaar vervoer**

Doorkiesnummer: 06 - 226 000 87

Geachte informateurs,

Reizigersvereniging Rover is van mening dat het nieuwe kabinet een concrete en ambitieuze groeidoelstelling moet formuleren voor het openbaar vervoer, zowel voor de korte termijn tot 2020 als voor de lange termijn tot 2050, ter wille van een duurzame en schone economie.

- Het spoorvervoer kan binnen de grote stedelijke gebieden in de Randstad een veel prominentere rol spelen, vergelijkbaar met de rol van het spoorvervoer in Duitse of Zwitserse stedelijke gebieden.
- De onderhandse gunning van de concessie voor het hoofdrailnet aan NS moet snel afgerond worden met scherpe eisen aan NS.
- Er moet geïnvesteerd worden in de spoorinfrastructuur om verstopping op het spoor te voorkomen. De lijn Utrecht-Gorinchem-Breda wordt aangelegd.
- De verbindingen met België en Duitsland worden verbeterd.
- ProRail moet dienstbaar worden aan reizigers en vervoerders. In de directie moeten reizigers en vervoerders vertegenwoordigd zijn.
- Aanbestedingen in het stads- en streekvervoer zijn geen doel op zich maar een middel, om meer OV en meer kwaliteit te krijgen. Aanbestedingen worden niet ingezet als middel om bezuinigingen te realiseren.

*Rover.
Van reizigers,
voor reizigers.*

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer A. Kruyt
Reizigersvereniging Rover
Postbus 2132
3800 CC Amersfoort

Kenmerk: 2012000090

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Kruyt,

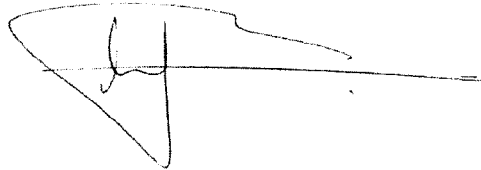
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

100 2009

Arnhem, 21 september 2012

Aan:
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Ter attentie van de heren H.G.J. Kamp en drs. W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20008
2500 EA Den Haag

Onderwerp: aansturing en organisatie van de Rijksdienst

Hooggeachte heren,

De formatie van een nieuwe regering is een complexe aangelegenheid die vrijwel altijd een geldverslindende reorganisatie van de Rijksdienst tot gevolg heeft. Omdat rekening moet worden gehouden met de politieke verhoudingen en met nieuwe inzichten betreffende de effectiviteit en efficiëntie van het landsbestuur worden de verschillende beleidsterreinen en portefeuilles herverkaveld. De consequentie daarvan is elke keer een grote ambtelijke reorganisatie met gewijzigde rapportagelijnen, verhuizingen en aanpassingen van rechtsposities. De directe kosten daarvan zijn natuurlijk afhankelijk van de omvang van de reorganisatie maar bedragen tenminste enige tientallen miljoenen euro's. Samen met de indirecte kosten voortvloeiend uit tijdelijke inefficiëntie, kunnen de totale kosten oplopen tot meer van 100 miljoen euro.

Noch in het Uitvoeringsprogramma Compacte Rijksdienst, door de minister van BZK op 14 februari 2011 aan de Tweede Kamer aangeboden, noch in MARIJ (Model Architectuur Rijksdienst) wordt het probleem van de reorganisaties als gevolg van een kabinetsformatie, aangevoerd.

Het is uit zorg hierover dat ik u een voorstel voor een andere relatie tussen regering en Rijksdienst wil voorleggen. Mijn voorstel behelst een nieuwe manier van politieke aansturing die de flexibiliteit en slagvaardigheid van de Rijksdienst in belangrijke mate vergroot en de Rijksdienst bestand maakt tegen herverkaveling.

In de huidige situatie is een minister de politieke chef van 'zijn' departement. Op die manier waren in de afgelopen periode bijvoorbeeld minister Opstelten en het Departement van Justitie en Veiligheid met elkaar verbonden. Dat departement was bij het aantreden van het kabinet Rutte-Verhagen gecreëerd uit het vroegere Departement van Justitie en een deel van het Departement van Binnenlandse Zaken. Bij de vorming van die regering zijn ook andere departementen gehergroepeerd evenals dat bij eerdere formaties plaatsvond.

Stelt u zich nu eens voor dat een minister niet langer de politieke chef van een departement is, maar dat hij louter beschikt over een budget en een staf die het in het regeringsakkoord afgesproken beleid nader uitwerkt. Dat budget wordt ingezet bij departementen nieuwe stijl die de taak hebben om het beleid uit te voeren.

In het voorbeeld van de minister van Justitie en Veiligheid zal hij zijn budget voornamelijk inzetten bij de departementen nieuwe stijl 'Justitie' en 'Veiligheid' en zullen kleinere delen van het budget terecht komen bij de departementen nieuwe stijl 'Binnenlandse Zaken' en andere.

De minister beschikt over een relatief kleine staf die het beleid en de wetgeving in hoofdlijnen formuleert. Ook de coördinatie voor het beantwoorden van Kamervragen is een taak van de staf. Tevens verzorgt de staf de verdeling van het budget over de betrokken departementen nieuwe stijl.

De departementen nieuwe stijl zijn gespecialiseerde ambtelijke organisaties die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het regeringsbeleid. Uitvoerende diensten zoals de Belastingdienst en de Dienst Justitiële Inrichtingen en ook de diverse inspecties maken deel uit van de departementen

nieuwe stijl. De departementen nieuwe stijl behoeven niet bij elke kabinetsformatie te worden gereorganiseerd.

De departementen nieuwe stijl worden volledig gefinancierd door de toegewezen budgetten. In het schema bij deze brief wordt een voorbeeld gegeven van de budgetallocatie, gegeven de ministersportefeuilles in de kabinet Rutte-Verhagen en aan aantal gedefinieerde departementen nieuwe stijl.

Aan wie rapporteren de secretarissen-generaal in de nieuwe situatie? Momenteel is dat 'hun' minister maar dat is strijdig met de nieuwe opzet. Het ligt daarom voor de hand om een super-SG te benoemen die rapporteert aan de minister-president. Dat is vergelijkbaar met de gemeentelijke organisatie waar de gemeentesecretaris rapporteert aan de burgemeester.

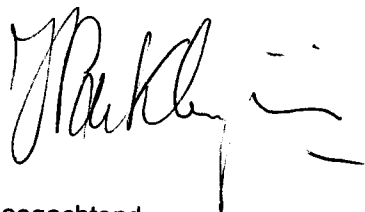
Samenvattend, de lijnorganisatie van de departementen nieuwe stijl maakt efficiënt opereren mogelijk terwijl de budgetgestuurde functionele, politieke aansturing garant staat voor effectiviteit.

Ook zal door de matrixstructuur zal de begrotingsprecisie omhoog gaan. Budgetbewaking vindt plaats binnen de departementen nieuwe stijl die het moeten doen met de deelbudgetten die hen door de betrokken ministers zijn toegewezen.

Tenslotte zal het proces van budgetallocatie de efficiëntie verder vergroten als de vanzelfsprekendheid van de interne winkelnering binnen de Rijksdienst verdwijnt.

In deze brief heb ik globaal de hoofdlijnen van een alternatieve aansturing en organisatie van de Rijksdienst geschetst. Omdat het voorstel een ingrijpende wijziging van de bestaande architectuur betreft, is invoering bij de komende kabinetsformatie niet mogelijk. Maar als u van mening bent dat dit voorstel van waarde is dan verdient het aanbeveling om het onder de aandacht te brengen van de toekomstige formateur en regering.

Natuurlijk ben ik van harte bereid om een bijdrage te leveren aan het verder doordenken en uitwerken van het voorstel.

Hoogachtend,
Dr. J.P. de Kleijn

Bijlage:

Voorbeeld van budgetallocatie van de ministers van het kabinet Rutte-Verhagen over de voorgestelde departementen nieuwe stijl

Dr. J.P. (Jaap) de Kleijn werkte van 1985 tot 2010 als research manager bij AkzoNobel. Hij was van 2006 tot 2011 directeur van de Stichting NAP - netwerk en platform van de Nederlandse procesindustrie – en hoogleraar industriële chemie en technologie aan de Universiteit van Fuzhou in China.

Dr. J.P. de Kleijn
Huijghenslaan 31
6824 JC Arnhem
dkleijn@planet.nl

Bijlage:

Voorbeeld van budgetallocatie van de ministers van het kabinet Rutte-Verhagen over de voorgestelde departementen nieuwe stijl

	Minister-president	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	Minister van Buitenlandse Zaken	Minister van Defensie	Minister van Justitie en Veiligheid	Minister van Infrastructuur en Milieu	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie	Minister van Financiën	Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid	Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Ministerie staf nieuwe stijl	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Departementen nieuwe stijl											
Binnenlandse Zaken	X										
Buitenlandse Zaken		X	X	X	X						
Defensie				X							
Economische Zaken				X				X			
Financiën									X		
Justitie		X	X		X						
Kunsten											
Milieu							X				
Onderwijs							X				
Sociale Zaken							X				X
Veiligheid										X	
Verkeer en Waterstaat			X	X	X						
Voedsel						X					
Volksgezondheid								X			X
Wetenschap							X				X

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer dr. J.P. de Kleijn
Huijghenslaan 31
6824 JC Arnhem

Kenmerk: 2012000092

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer De Kleijn,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

2012 00093

Waalhaven z.z. 11 T +31(0)88 1007 216
P.O. Box 59083 F +31(0)88 1007 903
3008 PB Rotterdam E angelique.de.gast@argosenergies.com
The Netherlands W www.argosenergies.com

Tweede Kamer der Staten Generaal
T.a.v. De Informateurs, De heren Bos en Kamp
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

datum
21 september 2012

Geachte Informateurs,

In deze (in)formatie periode wachten u uitdagende besprekingen over diverse belangrijke thema's waaronder duurzame economische groei, energie en klimaat. Met het oog op deze thema's wil Argos uw aandacht vestigen op het belang van het duurzaam stimuleren van biobrandstoffen door ruimte te geven aan ondernemerschap, innovatie en het creëren van een gelijk speelveld.

Argos is de grootste onafhankelijke speler op de West-Europese downstream oliemarkt en combineert de opslag en distributie met de internationale handel in en verkoop van minerale oliën en biobrandstoffen. Wij willen een vooraanstaande rol spelen in de West Europese energiemarkt die mede door een toenemend milieubewustzijn volop in beweging is. Hierdoor stijgt de vraag naar alternatieve energiebronnen.

In de afgelopen jaren zijn biobrandstoffen uitgegroeid tot een belangrijke nieuwe productgroep voor ons. Wij staan voor de synergie van economie en milieu. Biobrandstoffen zijn daar een prachtig voorbeeld van. Inzet van biomassa biedt goede kansen voor zowel de Nederlandse economie als voor de verduurzaming van producten en productieprocessen. Duurzaamheid is daarbij ook voor ons een noodzakelijke voorwaarde. Argos is van mening dat een duurzame biobased economy een belangrijke bijdrage kan leveren aan efficiënter landgebruik, meer voedselzekerheid en aan energiezekerheid.

Argos wil net als VVD en PvdA innoveren, vooruit komen, deze biobased economy dichterbij brengen. Wij vragen u daar ons en onze bedrijfstak de ruimte voor te geven. Daar is namelijk continuïteit voor nodig, een gelijk speelveld in Europa en een eenduidige regelgeving. Wij vragen u daarom met een positieve blik naar ontwikkelingen in onze sector te kijken. Die bieden een kans voor onze economie, een kans om voorop te lopen in innovatie op het gebied van nieuwe duurzame biobrandstoffen.

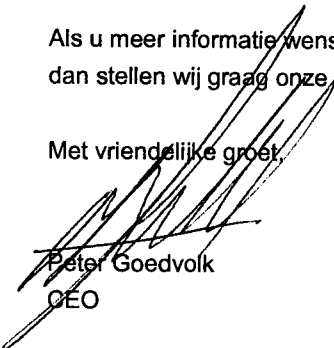
De motie Leegte/Samsom/Jansen/Van Veldhoven (Nr. 4, 32813) van december 2011 over de bijmengpercentages van de tweede generatie biobrandstoffen onderkent en ondersteunt deze gedachte. Deze motie maakt duidelijk dat er 'van links naar rechts' draagvlak is voor een stap vooruit. Argos roept u op deze motie zijn vertaling te laten vinden in uw – eventuele - regeerakkoord en het daaropvolgende regeringsbeleid.

Waalhaven z.z. 11 T +31(0)88 1007 216
P.O. Box 59083 F +31(0)88 1007 903
3008 PB Rotterdam E angelique.de.gast@argosenergies.com
The Netherlands W www.argosenergies.com

Als u meer informatie wenst, over ons als bedrijf of industrie, of over de (technische) aspecten van biobrandstoffen, dan stellen wij graag onze kennis en kunde aan u ter beschikking.

Met vriendelijke groet,

Peter Goedvolk
CEO

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer P. Goedvolk
Argos
Postbus 59083
3008 PB Rotterdam

Kenmerk: 2012000094

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Goedvolk,

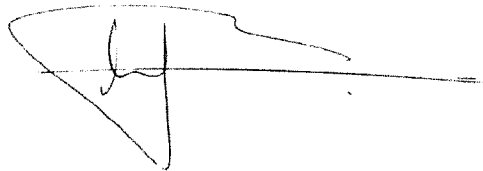
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200035

Wie niet spreekt
wordt niet gehoord

Bureau van de Informatie
p/a Ministerie van Algemene Zaken
T.a.v. de heer H.G.J. Kamp
Postbus 20017
2500 EA Den Haag

Nederlandse
Stomavereniging

Maarsse, 21 september 2012
Kenmerk: 20120035/AB/mv

Geachte heer Kamp,

Laat de stomadrager niet 'zakken'!

Al meer dan 45 jaar zet de Nederlandse Stomavereniging zich in om een goed leven voor mensen met een stoma of pouch te realiseren.

In Nederland hebben meer dan 30.000 mensen een stoma of een pouch. Een kwart van hen is lid van onze vereniging.

In verband met de formatie vragen wij uw aandacht voor een drietal onderwerpen:

1. Compensatie eigen risico ook voor stomahulpmiddelen.
2. Stomazorg mede financieren op basis van de richtlijn stomazorg.
3. Laat het protocol toeschrijven stomamaterialen zijn functionaliteit bewijzen.

In de bijlage vindt u deze onderwerpen kort toegelicht.

Bij vragen kunt u contact opnemen met Thijs Fonville, telefonisch te bereiken op:
06 - 54 98 59 48.

Met dank voor uw aandacht en met vriendelijke groet,
Namens de Nederlandse Stomavereniging

Thijs Fonville
voorzitter

Bijlagen: Toelichting op brief 'Laat de stomadrager niet 'zakken'!',
kenmerk 20120035/AB/mv

Bisonstaete
Bisonspoor 1230
3605 KZ Maarssen

T (0346) 26 22 86

F (0346) 25 03 56

info@stomavereniging.nl

www.stomavereniging.nl

ABN-Amro 58 96 21 300

ING bank 13 61 073

KvK Utrecht 40 53 19 13

Bijlage:**Toelichting bij brief) 'Laat de stomadrager niet 'zakken'!', kenmerk 20120035/AB/mv****Compensatie eigen risico (Cer) ook voor stomahulpmiddelen.**

Een stoma is geen aandoening of chronische ziekte, wel het gevolg daarvan.

Een stomadrager gebruikt elke dag, vaak meerdere keren per dag stomamateriaal om zijn urine of feces op te vangen.

Het stomamateriaal is geen geneesmiddel waarvoor meer dan 180 standaard dagdoseringen worden gebruikt die vergoed worden vanuit de Zorgverzekeringswet en waarvoor de compensatie eigen risico wel geldt.

Zonder uitzondering betaalt elke stomadrager jaarlijks het maximale eigen risico alleen aan het gebruik van stomamaterialen.

Toenmalig minister Klink was het met de Nederlandse Stomavereniging eens en vond ook dat de compensatie eigen risico moest gaan gelden voor mensen met een stoma. Ondeugdelijke administratie van een aantal zorgverzekeraars was destijds de oorzaak dat deze toezegging van de minister niet kon worden waargemaakt. Daarna diende de economische crisis zich aan waardoor de toezegging naar de achtergrond werd verdrongen.

De administratie van de zorgverzekeraars is inmiddels op orde en de bezuinigen in de zorg blijven doorgaan. De Nederlandse Stomavereniging pleit ervoor dat de regeringspartijen ondanks alle bezuinigingen, de compensatie eigen risico snel laat gelden voor mensen met een stoma.

Stomazorg mede financieren op basis van de richtlijn stomazorg.

De Nederlandse Stomavereniging maakt zich ernstige zorgen over de financiering van de stomazorg in ziekenhuizen in de toekomst. Kwalitatief goed aangelegde stomata in combinatie met goede stomazorg in de pre- en postoperatieve fase en ook daarna bepaalt in hoge mate de kwaliteit van leven voor stomadragers.

Het is de Nederlandse Stomavereniging onduidelijk op welke wijze de stomazorg in ziekenhuizen tegenwoordig wordt gefinancierd en op basis waarvan. Wel is duidelijk dat de stomazorg nodig is, ook lang nadat een DOT gesloten is. Vroegtijdige opsporing van complicaties door regelmatige controles van de stoma voorkomt veel problemen. Daarin staat de Nederlandse Stomavereniging niet alleen. Dit wordt ook onderkend door de beroepsvereniging V&VN stomaverpleegkundigen in hun nieuwe richtlijn stomazorg.

Tegelijkertijd wijst eigen onderzoek van de Nederlandse Stomavereniging onder bijna alle ziekenhuizen in Nederland uit dat de diversiteit van de stomazorg in Nederland groot is.

De Nederlandse Stomavereniging pleit ervoor dat de richtlijn stomazorg mede uitgangspunt wordt voor de financiering van de stomazorg in ziekenhuizen, waardoor de financiering inzichtelijk is, diversiteit van de stomazorg verdwijnt en de zorgkosten van stomadragers verminderen door vroegtijdige opsporing van complicaties. Daarom dringt zij er bij de regeringspartijen op aan om dit te betrekken bij het toekomstige kabinetsbeleid met betrekking tot de zorg.

Laat het protocol toeschrijven stomamaterialen zijn functionaliteit bewijzen.

De Nederlandse Stomavereniging heeft samen met alle partijen in de stomazorg (stomaverpleegkundigen, medisch speciaalzaken, fabrikanten en zorgverzekeraars) een protocol ontwikkeld om het toeschrijven van stomamaterialen eenduidig te laten verlopen.

Het aanbod bepaalt niet wat de stomadrager aan materiaal krijgt, maar wat voor deze unieke stomadrager het meest adequate en doelmatige hulpmiddel is.

Het protocol ondergaat nog een praktijktoets en afgesproken is dat de betrokken partijen het protocol daarna in hun werkzaamheden integreren.

Een prachtig resultaat. Tegelijkertijd vreest de Nederlandse Stomavereniging dat door de druk van het moeten bezuinigen de keuze uit stomamaterialen en in het bijzonder de maximale hoeveelheid te verstrekken materiaal dwingend worden vastgelegd in beleidsafspraken.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer T. Fonville
Nederlandse Stomavereniging
"Bisonstaete"
Bisonspoor 1230
3605 KZ Maarssen

Kenmerk: 2012000096

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Fonville,

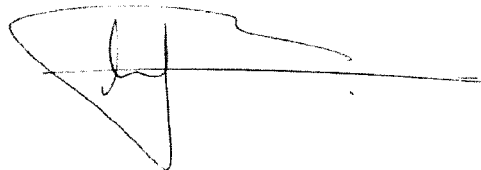
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200097

**Commissie
Duurzaamheidsvraagstukken
Biomassa**

Ella Lammers (secretaris)
Postbus 8242
3503 RE Utrecht

Aan de informateurs
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Minder doelen, meer duurzaam resultaat

21 september 2012

Geachte heren Rutte, Samsom, Kamp en Bos,

Inzet van biomassa biedt goede kansen voor de Nederlandse economie en voor de vergroening van producten en productieprocessen. Duurzaamheid is daarbij een voorwaarde: een duurzame biobased economy kan belangrijke bijdragen leveren aan efficiënter landgebruik, meer voedselzekerheid en aan energiezekerheid. De Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa (CDB, ofwel Commissie Corbey)¹ steunt de Hoofdlijnennotitie Biobased Economy van het vorige kabinet en vraagt de nieuwe regering dit beleid voort te zetten. Daarbij is wel aandacht nodig voor een aantal zaken.

De CDB constateert dat de Europese en Nederlandse doelstellingen en regelgeving rondom het biobrandstoffenbeleid en de biobased economy een lappendeken vormen, die marktpartijen onvoldoende zekerheid biedt om te investeren. Dat is een gemiste kans.

Het gebruik van biomassa als grondstof voor de productie van biobrandstoffen en elektriciteit heeft de biobased economy een eerste impuls gegeven. De energie- en chemiesector kunnen elkaar versterken; een goede samenwerking tussen deze sectoren kan tot stand komen als het beleid niet de verkeerde impulsen geeft. Daarom beveelt de CBD de nieuwe regering aan om:

1. een agenda voor de lange termijn op te stellen die duurzaamheid centraal stelt;
2. te sturen op CO₂-reductie en het beleid daar op in te richten;
3. te streven naar een gelijk speelveld voor alle sectoren.

---

¹ De Commissie Corbey is in 2009 ingesteld door de toenmalige Minister van VROM. Het mandaat is in 2011 door de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu verbreed van bio-energie naar de hele biobased economy. Tevens werd het mandaat verlengd tot juli 2013. De Commissie bestaat uit 22 leden uit de wetenschappelijke wereld, het bedrijfsleven (chemie, elektriciteit, olie, biobrandstoffen, financiële sector, voeding, landbouw) en maatschappelijke organisaties.

Toelichting:

1. Stel een agenda op voor de lange termijn

Langjarige consistentie in beleid is nodig. Stel voedselzekerheid daarbij voorop. Stel ook voor aanpalende sectoren (elektriciteit, chemie) vergelijkbare duurzaamheidseisen, in de eerste plaats in Europees verband (gelijk speelveld). Stel randvoorwaarden voor wat betreft de reductie van broeikasgassen, de bescherming van natuurlijke hulpbronnen en biodiversiteit, sociale aspecten, en het minimaliseren van ongewenst neveneffecten (zoals ILUC, *indirect land use change*). Nieuwe voorstellen van de Europese Commissie bieden hiertoe goede aanknopingspunten.²

2. Stuur op CO₂

De Europese regelgeving die de basis is voor het Nederlandse beleid heeft meerdere doelen: meer duurzame energie - ook bij transportbrandstoffen, vervanging van fossiele brandstoffen en vermindering van CO₂. Europese doelen zijn onder meer vertaald in bijmengverplichtingen voor de brandstofsector en hebben geleid tot stimulering van de bijstook van biomassa voor de elektriciteitssector. Het beleid is echter onnodig ingewikkeld. Eenduidig sturen op CO₂ (zoals in de Richtlijn Brandstofkwaliteit) is de beste garantie dat de marktpartijen kiezen voor de meest efficiënte toepassingen, beter landgebruik, de beste technieken en voor innovatieve oplossingen. Brandstofleveranciers zullen kiezen voor de inzet van 'betere' biobrandstoffen: minder broeikasgasuitstoot, geen negatieve indirecte effecten en geen concurrentie op de voedselmarkt. Betere biobrandstoffen zijn gemaakt uit reststromen of geproduceerd zonder ingebruikneming van landbouwgrond (bijvoorbeeld algenkweek). Deze verdienen voorkeur en voorrang. De Europese regelgeving wordt binnenkort herzien. Dit is een kans om het sturen op CO₂ consequent in te voeren en zo het beleid te vereenvoudigen en de administratieve lasten te verminderen. Nederland kan op de herziening van het Europese beleid anticiperen door de inzet van betere biobrandstoffen te belonen, bijvoorbeeld door accijnsvrijstellingen of door subdoelstellingen. Bedrijven die voorop willen gaan in het leerproces zouden in pilot-projecten de nodige ondersteuning en waardering moeten krijgen. Dat geldt niet alleen voor de energiesector, maar ook voor de chemie. Ervaring in de praktijk is essentieel.

3. Streef naar een gelijk speelveld

Duurzame biomassa is schaars. Alle sectoren verdienen gelijke toegang tot duurzame biomassa. Deze grondstoffen hebben immers niet alleen in de brandstof- en elektriciteitssector potentie, maar juist ook in hoogwaardige toepassingen in de chemie. De bijmenging van biobrandstof en het bijstoken van biomassa in de elektriciteitscentrales mogen niet leiden tot marktverstoringen waardoor de beschikbaarheid van biograndstoffen voor de chemie wordt verminderd. Samenwerking tussen sectoren is nodig en kan innovatieve oplossingen dichterbij brengen. Sturen op CO₂ draagt bij aan een gelijk speelveld

---

² De Europese Commissie publiceert binnenkort haar wijzigingsvoorstel voor de richtlijnen hernieuwbare energie en brandstofkwaliteit. In het voorstel (zoals nu bekend) wordt voor de eetbare gewassen een plafond van 5% voorgesteld en wordt een ILUC-factor berekend. Het voorstel kan nog gewijzigd worden. Onderzocht kan worden hoe toenemende efficiëntie in de keten kan worden gewaardeerd en in hoeverre de biobrandstoffensector een rol kan spelen als stabilisator van voedselprijzen (bij hoge prijzen onder voorwaarden minder bijmengen en omgekeerd).

en bevordert de inzet van biomassa daar waar relatief de meeste winst op dit gebied te halen valt. Voorwaarde is dat de uitstoot van broeikasgassen in alle sectoren op gelijkwaardige manier berekend wordt.

Kortom: met minder doelen kan meer duurzaam resultaat worden bereikt. De evaluatie van de Europese richtlijnen in 2014 en het voorstel van de Europese Commissie over ILUC bieden een uitstekende kans om in het Europese beleid de noodzakelijk vereenvoudigingen door te voeren. Op grond van een lange termijnvisie voor de biobased economy kan ook in Nederland de komende tijd een route naar 2020 worden uitgezet met sturingsinstrumenten en bijbehorende duurzaamheidsniveaus. Samenwerking tussen sectoren en binnen de ketens is nodig om snel vooruitgang te boeken op efficiëntie en duurzaamheid.

Wij zijn graag bereid de nieuwe regering van advies te voorzien over nadere invulling van deze punten.

Hoogachtend,

Dorette Corbey
Voorzitter Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa

Leden van de Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa

Sander van Bennekom	Oxfam Novib
Frank Bergmans	Productschap Margarine, Vetten en Oliën
Dominic Boot	Vereniging Nederlandse Petroleum Industrie
Hugo Boot	Eneco
Bart-Willem ten Cate	Argos North Sea Group
Daan Dijk	Rabobank
Nelo Emerencia	Vereniging van de Nederlandse Chemische Industrie
André Faaij	Copernicus Instituut
Rob Groeliker	Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen
Wilfred Hadders	Sunoil Biodiesel
Jeroen Kloos	LTO Noord
Willem-Jan Laan	Unilever
Gerrit Meester	Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur
Ward Mosmuller	DSM
Danielle de Nie	IUCN
Annemarie van der Rest	Shell
Johan Sanders	Wageningen Universiteit
Peter-Paul Schouwenberg	RWE Essent
Ron Wit	Stichting Natuur en Milieu
Rop Zoetemeyer	Purac

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw D. Corbey
Commissie Duurzaamheidsvraagstukken
Biomassa
Postbus 8242
3503 RE Utrecht

Kenmerk: 2012000098

Den Haag, 28 september 2012

Geachte mevrouw Corbey,

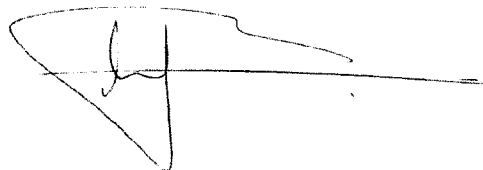
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Noordwijk, 21 september 2012

De blinde vlek in het zorgstelsel

Buste Wouter

Vrijwel dagelijks krijgen we alarmerende berichten over de stijgende zorgkosten. In hoog tempo worden allerlei voorstellen gedaan die tot beperking moeten leiden. Die stuiten natuurlijk op bezwaren van diegenen, die er door worden geraakt. Tot dusverre is het effect van maatregelen op de kostenontwikkeling dan ook bescheiden. Bij de kabinetsformatie zal het onderwerp ongetwijfeld de nodige aandacht vragen, reden waarom ik deze brief schrijf.

In toenemende mate is mij duidelijk geworden dat veel betrokkenen zich niet bewust zijn van enkele wezenlijke kenmerken van het huidige zorgstelsel, die tezamen perverse prikkels opleveren. Ik zie dat als een "blinde vlek", als het onvermogen om voor de hand liggende fenomenen waar te nemen, vooral als ze voor die personen normaal of vanzelfsprekend zijn.

Enige tijd geleden heb ik een aantal kernspelers in het zorgstelsel in persoonlijke brieven op die verschijnselen gewezen. De plezierigste reactie kreeg ik van de President van de Algemene Rekenkamer, mevrouw Stuiveling, die mij liet weet dit in haar onderzoek naar de zorgfinanciering mee te zullen nemen.

De essentie van mijn beeld is dat het stelsel vrijwel geen mechanismen bevat, die tot matiging leiden en dat de meest elementaire voorwaarden voor kostenbeheersing ontbreken. Dat kan best anders, maar dan moeten om te beginnen de volgende wijzigingen worden doorgezet:

- 1. We moeten terug naar een verplichting voor medische dienstverleners om alleen de werkelijk geleverde prestaties in rekening te brengen.**
- 2. Het is noodzakelijk systematische controle op de gefactureerde prestaties te introduceren.**

Graag licht ik dit in het navolgende toe.

Ik wijs in de eerste plaats op het gegeven dat medische dienstverleners niet de werkelijke kosten declareren van hun verrichtingen en dienstverlening, maar een soort van gemiddelde (de DBC's). De voorgenomen vervanging van die 100.000 DCB's door pakweg 3000 "zorgproducten" brengt hier geen verbetering. Dat staat in schril contrast tot alle andere takken van maatschappelijke activiteit, waarin het de normaalste zaak van de wereld is de werkelijk geleverde prestaties in rekening te brengen. Zelfs de handleiding voor kostenonderzoek van het College voor Zorgverzekeringen bevat aanknopingspunten om niet geleverde diensten in de prijzen op te nemen. Het zou me geen moeite kosten een reeks van bizarre declaraties te beschrijven.

Serieuze controle van de declaraties is niet mogelijk. Cliënten krijgen zelden inzage in hetgeen gedeclareerd wordt en hen wordt vrijwel nooit gevraagd te bevestigen dat het gedeclareerde in overeenstemming is met het geleverde. Aan verzekeraars wordt voor controles vitale informatie onthouden op grond van het argument van de bescherming van de privacy van de cliënten. Het tijdschrift Elsevier wijdde recent een artikel hieraan onder de veelzeggende titel "In de zorg is fraude oké". Terzijde merk ik op dat in situaties waarin sprake blijkt te zijn van volstrekt ondeugdelijk declareren (recent naar aanleiding van een onderzoek van verzekeraar CZ) de reactie van autoriteiten is "dat het stelsel op vertrouwen is gebaseerd".

Al in de jaren tachtig heeft grootscheeps onderzoek naar misbruik en oneigenlijk gebruik op het gebied van belastingen, sociale zekerheid en subsidies (ISMO) duidelijk gemaakt dat in alle stelsels zonder deugdelijke controle gemakkelijk en veel wordt "gefraudeerd". Het rapport (TK, 1984-1985, 17050, nrs 35-36) is voor alle bij de zorgfinanciering betrokkenen een spiegel die wijze lessen kan opleveren. ISMO-voorzitter, wijlen oud DG Belastingen Willem van Bijsterveld, vatte de bevindingen indertijd samen in de boodschap dat in een stelsel zonder deugdelijke controles circa 1 op de 7 personen "de kluit actief bedondert". De financiële effecten lagen zelfs bij een stelsel met op het eerste gezicht redelijke controlemechanismen toch al gauw op 10%.

In de jaren negentig was al duidelijk dat selectiever gebruik van de medische voorzieningen plaatsvindt naarmate iemand meer weet over (1) hetgeen hij betaalt en (2) wat medische consumptie kost. Een vergelijking tussen onderling goed vergelijkbare steekproeven van particulier verzekerden, IZA-verzekerden en ziekenfondsverzekerden toonde dat de modale ziekenfondsverzekerde 25% meer consumeerde dan de particulier verzekerde en de IZA-verzekerde 10%. Circa 70% van de verschillen kon worden toegeschreven aan de mate van kennis van de financiën.

Het huidige stelsel van financiering van de zorg lijkt het meest op dat van het ziekenfonds en draagt dus bij aan overconsumptie. De meeste mensen hebben een onduidelijk beeld van wat zij betalen: eigenlijk alleen van de premies voor de basisverzekering en aanvullende verzekeringen. Zij hebben een vaag idee over de op loon of pensioen ingehouden AWBZ-bijdragen en geen enkel beeld van de kosten van hun medische consumptie.

Het stelsel bevat dus geen aanmoediging voor burgers om enige terughoudendheid te betrachten. De verhoging van de eigen bijdragen in de basisverzekering is in dit opzicht nauwelijks relevant omdat die alleen werkt bij mensen die nauwelijks zorgkosten hebben. Het verbod op forse premiekortingen bij het aanvaarden van een stevig eigen risico is contraproductief gebleken.

Het is de hoogste tijd om systematisch na te gaan welke eisen aan het stelsel van controles in de zorgfinanciering moeten worden gesteld. Het lijkt in elk geval logisch om in het stelsel intensief gebruik te maken van de mogelijkheden, die inschakeling van de cliënten bij de controle biedt.

Dat zal ook een gunstig neveneffect op hun medische consumptie hebben. Artsendeclaraties zijn alleen controleerbaar als zij worden gekoppeld aan de tijdsbesteding van de professionals.

Wellicht ten overvloede merk ik hierbij op dat verbeteringen van de controle en de controleerbaarheid slechts tot resultaten kunnen leiden als –anders dan nu het geval is– op geconstateerde foute of frauduleuze situaties met adequate maatregelen wordt gereageerd door (1) een onterecht verkregen voordeel weg te nemen en (2) passende sancties op te leggen. Daadwerkelijk toepassen van sancties heeft ook een belangrijke preventieve functie.

Ik vertrouw dat U de aansporing in deze brief wilt betrekken bij de inspanningen ter behoud van goede en betaalbare zorg. Vanzelfsprekend ben ik gaarne bereid een en ander nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Merk', with a long horizontal stroke extending to the right.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer drs. H.J. Tankink
Het Laantje 27
2201 XS Noordwijk ZH

Kenmerk: 201200100

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Tankink,

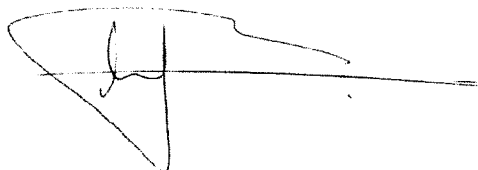
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

20.200101

GGZNEDERLAND

Aan de informateurs
H.G.J. Kamp en drs. W.J. Bos
Postbus 20008
2500 EA Den Haag

Datum
24 september 2012
Contactpersoon
Sjoerd Beumer
Ons kenmerk
Com/sdbr/cecs/139656/2012
Onderwerp

Bijlage(n)
Doorkiesnummer
033 4608937
Uw kenmerk

Geachte heer Kamp en geachte heer Bos,

Beste Menke, Beste Wouter,

Vlak voor de zomer sloten patiënten- beroeps- en brancheorganisaties in de ggz het bestuurlijk akkoord 'Toekomst ggz 2013-2014' met de minister van VWS. Alle partijen in de ggz en verslavingszorg nemen hiermee hun verantwoordelijkheid voor de verbetering van kwaliteit en doelmatigheid in de ggz. Uitgangpunten zijn het behoud en herstel van het maatschappelijk functioneren van mensen met een psychische aandoening. Dit kan door het organiseren van zorg rondom de patiënt, een zwaar accent te leggen op ambulante zorg in combinatie met e-health en sturen op een verschuiving van specialistische zorg naar de zogenaamde basis-ggz.

Samenwerking

De huisarts krijgt in het bestuurlijk akkoord een centrale rol in het organiseren en begeleiden van mensen met psychische klachten. Hij kan daarvoor consultatie vanuit de gespecialiseerde ggz inroepen. Is behandeling op het niveau van de huisarts onvoldoende, dan volgt verwijzing naar de basis-ggz voor mensen met lichte tot matig-zware aandoeningen en naar de specialistische ggz voor mensen met complexe aandoeningen. Instellingen voor ggz en verslavingszorg zoeken in dit proces nadrukkelijk de samenwerking met partijen als woningcorporaties, politie, gemeenten en somatische zorg. Daarbij is de veiligheid van de patiënt en van de omgeving een apart punt van aandacht. Deze nieuwe stroomlijning van de zorg beoogt naast een verbetering van kwaliteit en doelmatigheid een beheersing van de groei en van de kosten, onder meer door gepast gebruik van zorg.

Brancheorganisatie voor de geestelijke gezondheids- en verslavingszorg

Piet Mondriaanlaan 50/52 • 3812 GV Amersfoort • Postbus 830 • 3800 AV Amersfoort • T 033 460 89 00 • F 033 460 89 99

info@ggz nederland.nl • www.ggz nederland.nl • KVK 40483580 • ING Bank 68.72.11.808

Namens onze leden vragen wij u om de maatregelen in dit akkoord in de komende kabinetsperiode intact te houden en in het regeerakkoord op te nemen als de leidraad voor de toekomst van de ggz.

Ontwikkelingen in het zorgstelsel

Door de Zorgverzekeringswet (Zvw) kunnen de zorgverzekeraars sturen via het inkopen op kwaliteit en doelmatigheid. De ggz heeft met de zorgverzekeraars vergaande afspraken gemaakt over het verstrekken van inzicht in de uitkomsten, effectiviteit en doelmatigheid van de zorg. Om deze afspraken te laten renderen is het van belang dat het nieuwe kabinet geen wijzigingen aanbrengt in het huidige stelsel van bekostiging en verantwoording in de Zvw. Nog altijd wordt een deel van de curatieve ggz (behandeling na 365 dagen) betaald vanuit de AWBZ. Dit klopt niet met de inhoud van de zorg en het bezorgt zorgaanbieders extra administratieve lasten zoals gescheiden verantwoording van de zorg in verschillende regimes en voor patiënten de administratieve belasting van indicatiestellingstrajecten.

GGZ Nederland vindt de tijd rijp voor de overheveling van het resterende deel van de curatieve ggz van de AWBZ naar de Zvw. In het verlengde daarvan moeten gemeenten in de Wmo de verantwoordelijkheid krijgen voor de inkoop van preventie en begeleiding.

Jeugd-ggz in de Zvw

Iedere Nederlander, jong en oud, heeft recht op hetzelfde pakket zorg. Daarom moet ggz ook voor mensen tot 18 jaar betaald blijven worden uit de Zvw. Wanneer gemeenten de regie voeren over de inkoop van de jeugd-ggz, gaat zorg voor kinderen met een psychische aandoening per gemeente verschillen en komen de toegang, continuïteit en kwaliteit alsmede de samenhang met de volwassenen-ggz en de somatische zorg in gevaar. Betere samenwerking tussen de partijen in de jeugdzorg krijgt nu al gestalte en kan verder worden gestimuleerd. Daarvoor is geen stelselwijziging nodig.

GGZ Nederland pleit ervoor in het regeerakkoord op te nemen de financiering van de jeugd-ggz in de Zorgverzekeringswet blijft. Wij adviseren het nieuwe kabinet te investeren in meer kennis van (de preventie van) psychische aandoeningen bij consultatiebureaus, in het onderwijs en bij huisartsen. Wij zijn graag bereid daar onze bijdrage aan te leveren.

Gelijke toegang van zorg voor iedereen

De eenzijdige eigen bijdrage voor de tweedelijns ggz, die door het laatste kabinet is ingevoerd, is volgens de meeste politieke partijen discriminerend en stigmatiserend. De eigen bijdrage veroorzaakt rechtsongelijkheid tussen patiënten met een psychische aandoening en patiënten met een somatische aandoening en maakt voor veel ggz-patiënten de zorg onbetaalbaar. 60 % van de ggz-instellingen meldt dat kwetsbare patiënten uit zorg verdwijnen. Als gevolg daarvan meldt 27% een toename van gedwongen opnames. Dit veroorzaakt veel leed, hoge kosten en kan onveilige situaties tot gevolg hebben.

Wij dringen er nogmaals met klem op aan dat de eenzijdige eigen bijdrage voor de ggz en verslavingszorg in het nieuwe regeerakkoord wordt teruggedraaid. Daarnaast is het van belang dat bij generieke maatregelen rond eigen betalingen in de zorg de lage inkomensgroepen –waartoe chronische ggz-patiënten vaak behoren- in bescherming worden genomen.

Verplichte ggz en forensische zorg

De ggz speelt een belangrijke rol in de veiligheid van de maatschappij en in de veiligheidsketen. Met goede forensische zorg worden recidives voorkomen. Investeren in preventie, zoals de RVZ adviseert, kan problemen voorkomen. De laatste jaren is de samenwerking en informatie-uitwisseling tussen de zorg, politie en openbaar ministerie sterk verbeterd. Dat is een precair evenwicht waarin professional middels wetgeving, richtlijnen en bilaterale afspraken hun weg vinden.

GGZ Nederland pleit ervoor de uitgangspunten van het RVZ rapport een plaats te geven in het regeerakkoord. Daarvoor is noodzakelijk dat de wetgevingstrajecten van de Wet verplichte ggz, de Wet op de forensische zorg en de rechtspositie van patiënten en cliënten snel en in samenhang worden afgerond.

Wij wensen u veel inspiratie en wijsheid, *é* succes!

Met vriendelijke groet,

mevrouw drs. M.A.M. Barth,
voorzitter.

ir. P.M. van Rooij,
directeur.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw drs. M.A.M. Barth
GGZ Nederland
Postbus 830
3800 AV Amersfoort

Kenmerk: 201200102

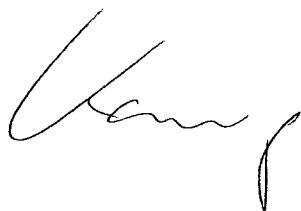
Den Haag, 28 september 2012

Geachte mevrouw Barth,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Dutch Creative Industries Council

Informateur de heer H.G.J. Kamp
 Informateur de heer W. Bos
 Postbus 20008
 2500 EA Den Haag

cc: demissionair minister-president M. Rutte
 de heer S.A. Blok
 de heer J.R.V.A. Dijsselbloem
 de heer D.M. Samson

p/a Westpac B.V.
 Polonoerijkade 27
 1014 DA Amsterdam

Amsterdam, 24 september 2012

Betreft: de creatieve industrie: aanjager door grenzen te verleggen

Over de Dutch Creative Industries Council

De Dutch Creative Industries Council is de onafhankelijke strategische adviesraad voor de topsector Creatieve Industrie. De Council stelt zichzelf ten doel om de creatieve industrie (topsector) in haar volle breedte verder te ontwikkelen en te stimuleren. Hiervoor wil de Council ook gesprekspartner zijn voor de andere economische sectoren en de overheid.

De Council heeft graag nader met u in contact en is telefonisch bereikbaar via haar secretaris, Martijn Arnoldus, 06-24361059 of via council@creative-council.nl

Geachte heer Kamp, geachte heer Bos,

De Nederlandse creatieve industrie heeft veel ambitie: in 2020 is Nederland de meest creatieve economie van Europa. De creatieve industrie is daarbij de game changer die Nederland hard nodig heeft om te blijven innoveren. Creatieve bedrijven opereren steeds in risicovolle en snel veranderende omgevingen. De creatieve industrie is daarom flexibel en heeft een groot aanpassingsvermogen, mede doordat de sector sterk gedomineerd wordt door snel veranderende netwerken, MKB-bedrijven, ZZP'ers en start-ups. De creatieve industrie loopt daarin in veel opzichten voor op andere sectoren, waar bijvoorbeeld pas sinds kort een afname in bedrijfs grootte doorzet om te kunnen blijven concurreren en innoveren.

Vier aanbevelingen

Als game changer loopt de creatieve industrie als geen ander aan tegen bestaande kaders en regels die (nog) niet zijn afgestemd op de nieuwe dynamiek van de netwerkeconomie. Binnen het topsectorenbeleid heeft de creatieve industrie al het nodige bereikt. De Dutch Creative Industries Council constateert echter dat op verschillende terreinen kansen onbenut blijven doordat structuren en regelgeving in de weg zitten. Vier knelpunten, waarop de overheid een beslissende invloed heeft, brengt de Council nu onder de aandacht. De Council ziet acties van de politiek op deze terreinen als absolute noodzaak om de voorsprong van de Nederlandse creatieve industrie te behouden en te vergroten. Tegelijk effenen deze verbeteringen de weg voor andere sectoren.

1 Financiering. Nieuwe perspectieven en Tante Agaath 3.0

Toegang tot kapitaal is een zaak die de ondernemer rechtstreeks raakt, en een topprioriteit voor de creatieve industrie. Een 'Tante Agaath' 3.0 durfkapitaalregeling en bevordering van mogelijkheden voor nieuwe (vaak publiek-private) samenwerkingsvormen zijn nodig om alle potentieel uit de creatieve industrie te halen. Zo worden niet alleen deze industrie maar ook andere innovatieve sectoren en daarmee Nederland als innovatief handelsland beter op de kaart gezet. Ons land kent van oudsher een creatieve, pragmatische en internationale manier van ondernemen. Ook als internationale testmarkt is Nederland zeer geschikt. De sterke nationale creatieve industrie is het prototype van hoe de kansrijke netwerkeconomie van de toekomst eruit ziet. Nieuwe vaak kortcyclischer businessmodellen en nieuwe vormen van publiek-private samenwerking in het cultuur- en mediaveld, met bijpassende (private) financieringsmodaliteiten, zijn van groot belang om kansen voor Nederland nu te vergroten en te verzilveren.

De Council vraagt de overheid:

- **Fiscale stimulering, in het bijzonder door een Tante Agaath-regeling nieuwe stijl naar analogie van ons omringende landen om de groei en innovatie van de creatieve industrie verder aan te jagen; herintroductie van bewezen succesvolle laagdrempelige innovatievouchers.**
- **Een wisseling van perspectief op wetgeving met betrekking tot publiek-private samenwerking. Van 'mag niet, tenzij' naar 'mag, mits'. Werk in het vervolg niet vanuit wettelijke beperkingen (zoals de media- en cultuurwetgeving), maar vanuit het stimuleren van samenwerking onder bepaalde voorwaarden. Hierdoor kunnen innovaties versneld op gang worden gebracht en kan een internationale voorsprong worden gecreëerd.**

2 Kennisontwikkeling. Cross-overs voor een optimaal hefboomeffect

Het blijven ontwikkelen van kennis op het gebied van innovatie is essentieel om de ambitie van de creatieve industrie te realiseren. Het nieuwe eigen Topconsortium voor Kennis en Innovatie, CLICK, gaat een belangrijke rol spelen in het creëren van synergie in de sector zelf en tussen de creatieve industrie en andere topsectoren. Het consequent stimuleren van dit type samenwerkingsverbanden is essentieel om de meest creatieve economie van Europa te worden. Ook internationaal gezien ligt hier een grote kans. Nederland is kennisland en loopt voorop bij het ontwikkelen van kennis ten bate van de creatieve industrie. De ontwikkeling van het CRISP-programma, gefinancierd uit de aardgasbaten, is hier een goed voorbeeld van. Creatieve bedrijven en (technische) universiteiten werken in dat programma samen aan kennis, tools en methodes die de waarde van design vergroten. Er ligt een kans om deze positie en het daaruit voortvloeiend hefboomeffect te versterken.

De Council vraagt de overheid daaraan bij te dragen door:

- **Op de ingezette weg verder te gaan en samenwerkingsverbanden van kennisinstellingen, de creatieve industrie en bedrijfsleven, waaronder het TKI CLICK, consequent te blijven stimuleren, zodat gedane en aangekondigde investeringen ook verzilverd kunnen worden.**
- **Flexibele regels en onderzoekskaders die optimaal aansluiten bij het sterk gevarieerde, kleinschalige en arbeidsintensieve karakter van de creatieve industrie. Tegelijk moeten financieringsconstructies zo worden ingericht dat naast het wetenschappelijk onderwijs ook HBO-instellingen goed zijn aangehaakt.**

3 Human capital. Ondernemers en onderwijs samen voor talent

Bij de ambitie van de creatieve industrie hoort ook een naadloze verbinding tussen bedrijfsleven en kennis- en onderwijsinstellingen als het gaat om het ontwikkelen en benutten van menselijk kapitaal. Het concurrerende klimaat en tempo in de sector vragen om snelle toepassing van nieuwe kennis en technologie, een voortdurende instroom van nieuw creatief talent en permanente bijscholing. Strategische verbindingen, slimmere organisatievormen en een verbeterde aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt helpen daarbij.

Bedrijven willen graag meer samenwerken met het onderwijs. Dat is inherent aan een sector die vernieuwende en verrassende samenwerkingsverbanden zoekt. De belemmeringen die zij daarbij tegenkomen kan de overheid wegnemen of verminderen. Het gaat om:

- **Het verder stimuleren van gecombineerde studies binnen het hoger onderwijs (door middel van minors en masters) waardoor nieuwe mogelijkheden ontstaan voor studenten om tegelijkertijd creatieve en wetenschappelijke kwaliteiten te ontwikkelen.**
- **Het fiscaal aantrekkelijk maken van investeringen door het bedrijfsleven in onderwijs.**

4 Innovatiegericht inkopen. De overheid krijgt er veel voor terug

Een innovatieve economie vraagt om klanten die vernieuwing ambiëren. De overheid is een van de belangrijkste opdrachtgevers van de creatieve industrie. Via haar aanbestedingen en inkoopbeleid is de overheid een invloedrijke speler in het innovatieveld. Door gedurfd opdrachten uit te besteden, gericht nieuwe maatschappelijke uitdagingen te formuleren (denk aan klimaat, vergrijzing, zorg) en voortdurend op zoek te zijn naar kansrijke baanbrekende oplossingen, diensten en producten, creëert de overheid optimaal ruimte voor het innovatieve potentieel van de creatieve industrie. Durf bijvoorbeeld eens onder regie van de creatieve disciplines een nieuw type ziekenhuis te laten uitdenken en neerzetten. Niet alleen het gebouw, maar ook de inrichting van zorgverlening.

Om dat te realiseren vraagt de Council de overheid om:

- **Experimenten met innovatiegericht inkopen, zoals nu al door het ministerie van EL&I in gang gezet, verder uit te bouwen en regionale en lokale overheden te stimuleren hetzelfde te doen via bijvoorbeeld calls. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar cross-overs waarbij technologische en niet-technologische innovatie hand in hand gaan.**

Over de creatieve industrie

Deze vier aanbevelingen doet de Council voor een van de meest gediversifieerde sectoren van de economie. De creatieve industrie omvat een breed scala aan economische activiteiten: van de verschillende ontwerpdisciplines zoals industrieel ontwerp, architectuur, digital design, service design, mode, tot aan reclame, communicatie, de muziek-, film-, tv- en gamesindustrie. De creatieve industrie biedt een groot palet aan kennis en ervaring met een krachtige ambitie om waarde te creëren door middel van (technologische) innovaties en vernieuwende producten. De creatieve industrie werkt vaak samen met, en in dienst van andere sectoren en de overheid. De Nederlandse creatieve industrie is een aanjager door voortdurend grenzen te verleggen en heeft internationaal een sterke reputatie.

Het belang van de creatieve industrie

De creatieve industrie is als verzameling van onderling verweven sectoren een belangrijke motor voor innovatie en economische groei. Met een groeicijfer van 6 procent per jaar, 43.000 bedrijven en 172.000 werkzame personen, een jaarlijkse omzet van €7,1 miljard en een aandeel van meer dan 2% in het BBP levert de sector een belangrijke bijdrage aan de Nederlandse economie. Daarnaast heeft ze door middel van datgene wat ze creëert een hefboomeffect op andere sectoren. Niet voor niets is de creatieve industrie een van de negen topsectoren.

Wat de creatieve industrie te bieden heeft

In Nederland hebben we talloze voorbeelden van toegevoegde waarde van de creatieve industrie voor andere sectoren of voor de overheid. Bedrijven als TomTom en Bugaboo, die hun oorsprong vinden in vooruitstrevende en baanbrekende creatieve ideeën voor bestaande en nog niet bestaande markten, werden hierdoor wereldwijd succesvol. Merken als G-star, Gsus en Sandwich zijn het levende bewijs van hoe de creatieve industrie een stervende sector als de textielindustrie heeft geïnnoveerd. Je zou het bijna vergeten, maar een op papier indertijd radicaal idee om de belastingaangifte online te doen werd mede succesvol dankzij een slim en zorgvuldig ontworpen user-interface.

Grote waarde schuilt bovendien in cross-overs met andere sectoren en met overheden bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken als gezondheidszorg, klimaatverandering en voedselvoorziening. Zoals toenmalig president Bill Clinton zijn publiek van creatieve ondernemers voorhield op het Cannes International Festival of Creativity: *"We can do this, but we need people like you to fire our imagination and fill our brains as well as our hearts. You know how to overcome people's inherent resistance to hearing a set of facts they hadn't imagined were true, yet are."*

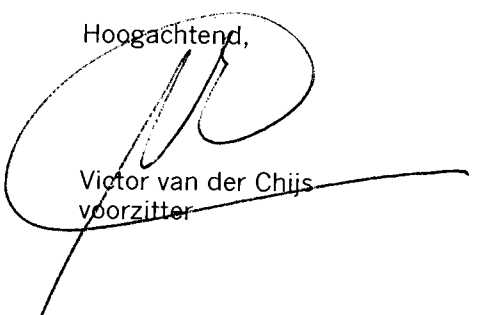
De creatieve industrie vernieuwt, verrast, initieert, exploreert en helpt mee ontwikkelen op basis van creativiteit, kennis en verbeeldingskracht.

Drang naar voren mogelijk maken

De creatieve industrie kenmerkt zich door een energieke drang naar voren. Ze onderzoekt daarbij nieuwe vormen van samenwerking en financiering. Ze wijkt af van de bestaande paden - met name in de dienstenindustrie - en fungeert daarbij als ijsbreker en game changer, ook voor andere sectoren.

De Council vraagt van de overheid het lef om mee te bewegen met de creatieve industrie en de netwerkeconomie door bestaande kaders ter discussie te stellen. Want zoals Darwin al stelde: niet de grootsten en sterksten overleven maar diegenen die zich het snelste aanpassen.

Hoogachtend,

Victor van der Chijs
voorzitter

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer V. van der Chijs
Dutch Creative Industries Council
p/a Westergas B.V.
Polonceaukade 27
1014 DA Amsterdam

Kenmerk: 201200104

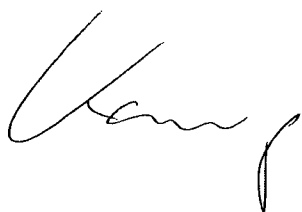
Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Chijs,

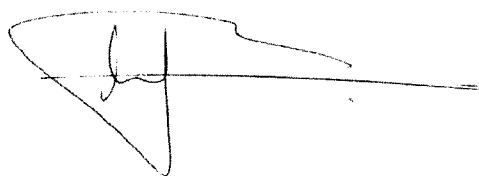
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

A. de Feijter - Dekker

Onderwerp:

FW: bericht kansen voor ander natuurherstel

Bijlagen:

MANIFEST KIES VOOR NIEUWE KANSEN WESTERSCHELDE boekje.pdf; ST. RoP DLD flyer.pdf; Nieuw elan voor de Westerschelde1.doc; Stichting RoP brief aan D.Samsom sept..2012 . 18 sept.12.doc

Geachte meneer Bos,

Onze gelukwensen met de behaalde uitslag van de verkiezingen.

Ondanks uw uitspraak om het Verdrag met Vlaanderen inzake de Scheldeverdragen uit te voeren en daarbij de Hedwige te ontpolderen, willen wij toch nogmaals uw aandacht vragen om geen polders onder water te zetten. Het belangrijkste argument daarvoor is, dat natuurherstel in ondergelopen polders volstrekt het gestelde doel niet bereiken. Wat in deze tijd van groot belang is dat het natuurherstel **doeltreffender en goedkoper** buitendijks in de Westerschelde kan plaatsvinden en door slim baggeren. Kosten voor 300 ha 50 miljoen euro ipv bij ontpolderen 200 miljoen. Bovendien kan er spoedig mee begonnen worden en hoeft er niet gewachte te worden op jarenlange procedures voor onteigening.

Onze dringende vraag om dit gegeven te betrekken in uw onderhandelingen voor de formatie van een nieuw kabinet.

Met vriendelijke groeten,

Namens Stichting "Red onze Polders"

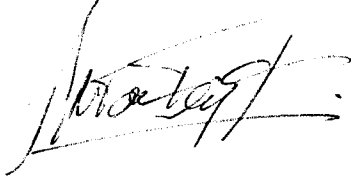
Magda de Feijter

Bijlagen:

Brief

Manifest en flyer

Nieuw elan voor Westerschelde

Voor nadere info

M. de Feijter, secr. Stichting "Red onze Polders"

Tel 06 54362376

Nieuw elan voor de Westerschelde

In de aanloop naar een blijvende oplossing voor de Westerschelde ligt er de mogelijkheid om de politieke gewenste keuze – zonder ontpolderingen – nader te onderbouwen. Nog steeds geven de resultaten van het Deltares rapport: "Omgaan met de Westerschelde?" een hoog nodig nieuw elan aan deze zeearm en haar gezamenlijke mogelijkheden. De aangegeven buitendijkse maatregelen zijn nuchtere en haalbare kansen voor buitendijkse natuurontwikkeling.

Het rapport vermeldt het beeld van het Schelde-estuarium, wat niet in een natuurlijk evenwicht verkeert en schetst de ontwikkeling van de huidige staat van instandhouding van de Westerschelde en de daarbij behorende habitats gedurende de laatste decennia. Hieruit komt duidelijk naar voren, dat de oppervlakte water – letterlijk in het kielzog van de verdieping – duidelijk is toegenomen en dat dit ten koste is gegaan van de aangrenzende laagdynamische slikken. Met andere woorden: slik is verdwenen in het diepere water, vergelijkbaar met de afkalving van de platen in de Oosterschelde.

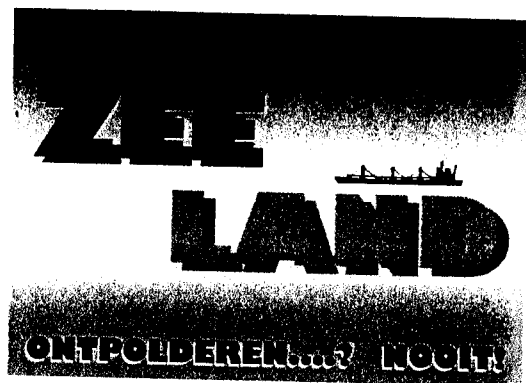
Als herstelmaatregel is oorspronkelijk het ontpolderen van de Hertogin Hedwigepolder voorgesteld en in een verdrag vastgelegd; de kosten waren geraamd op € 200 mln. De praktijk van aangrenzende polders en schorren heeft inmiddels aangetoond, dat elke ontpoldering op die plek zal verworden tot een wuivend rietveld. Het aanleggen van ontpolderingen is daarmee niet in lijn met het gezochte behoud of verbetering van de Westerschelde. De ontwikkeling van estuariene natuur in de Westerschelde is dus het best gebaat bij behoud en bij extra aanleg van de verschillende buitendijkse biotopen door aanleg van laagdynamische slikken en/of schorren.

Het waterschapsalternatief, de kunstmatige aanleg van schorren tegen de dijkvoet, is nog steeds langs de gehele oever kansrijk en kost voor 300 ha ca € 55 mln. Dat slikken verdwenen zijn in het water brengt ook de methode van aanleg van het verloren gegane areaal in beeld: gekoppeld, aan het benodigde bagger- en stortwerk t.b.v. de vereiste diepgang ontstaan er mogelijkheden voor de aanleg van verloren slikhabitat. Het rapport vermeldt – terecht – dat het handhaven van het niet natuurlijke evenwicht in de Westerschelde een continue beheersinspanning vraagt. Regelmatig bijhouden van dit areaal slikken op vergelijkbare manier als het "slim storten" van baggerspecie aan de plaatranden kan daarmee worden toegepast als manier van aanleg en wel zonder vernauwing – alleen verplaatsing – van zand. Kosten hoeven amper te worden gemaakt, aangezien dit onderdeel is van de berging van vaarwegonderhoud.

Door het vaarwegbeheer op dergelijke manier te sturen op instandhouding van de arealen van de diverse ecotopen ontstaat een positieve bijdrage aan de staat van instandhouding; dit lijkt effectiever dan de juridische benadering van voormalige afspraken over hectare's. Gebruik makend van de hiervoor in het rapport genoemde 180 ha - bruto gebruik – levert dit een kansrijk begin voor de vraag naar 300 ha buitendijkse natuur, mede omdat hierbij de aanwezige uitbreidingsmogelijkheden nog niet zijn meegerekend. Waar inmiddels de zandhonger in de Oosterschelde wordt bestreden door het opspuiten van platen, kan de natuurlijkheid van de Westerschelde identiek worden gered.

Wanneer een dergelijke aanpak leidt tot direct herstel van het evenwicht in de habitats liggen er volop mogelijkheden om te voldoen aan de actuele opgave. Daarnaast kan de beoordeling van de natuurlijkheid er vervolgens toe leiden de staat van instandhouding van het Schelde-estuarium niet langer als negatief te beoordelen.

Stichting "Red onze Polders"
Secretariaat Eendragtweg 12
4543 PL Zaamslag
Tel 0115 431718 / 06 54362376
Mail eendragt@ziezo.biz
www.redonzepolders.nl

Open brief aan de winnaars van de verkiezingen 2012

Geachte meneer Samsom en mede partijgenoten,

Wij feliciteren u met het behaalde resultaat. Een mijlpaal in de parlementaire geschiedenis.

U en uw formatieteam worden geconfronteerd met een aantal zware opgaven en financiële uitdagingen. Elke euro telt, ook in de onderhandelingen over Scheldeverdragen. Het in deze verdragen gememoreerde natuurherstel in De Westerschelde kan namelijk aanzienlijk goedkoper. En wel, door natuurherstel op een zoveel mogelijke natuurlijke wijze in De Westerschelde te doen plaatsvinden. Daardoor moet u slechts $\frac{1}{4}$ van de begrote kosten, 50 in plaats van 200 miljoen euro, uitgeven. (zie bijlage waterschap).

Wij denken dat ons manifest de verfijnde oplossing biedt voor de huidige impasse met Vlaanderen op dit dossier. (zie bijlage manifest en flyer)
Wat daarbij helpt is dat de Antwerpse havenscheper Marc van Peel meldde tijdens een recente speech in Middelburg (12 september) dat zij de impasse willen oplossen. De door het kabinet geschreven reactie op de ingebrekestelling door de E.C. biedt daarnaast het handvat voor een andere benadering door Europa.

Wij wensen u veel succes met de formatie van een nieuwe regering.

Hoogachtend,

Namens Stichting "Red onze Polders"

L. Flikweert, voorzitter
M. de Feijter, secretaris

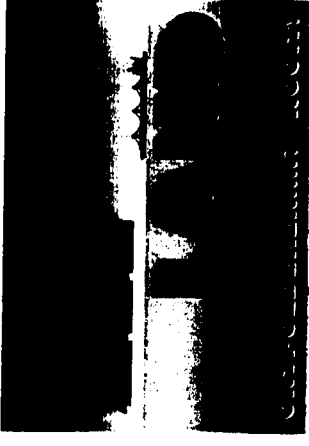
- het Deltagebied wordt als een geheel gezien en gewenste natuurontwikkelingen worden gekoppeld aan elkaar.
- de aanleg van slikken kan op meerdere plaatsen zoals op platen maar ook bij andere grote natuurontwikkelingsprojecten mits er een win-win situatie is.
- er wordt geleerd van eerdere kansen (bijv. plaatrandstoringen) en eerdere fouten.

Bestuurlijke aanpak:

- nieuwe onderhandelingen met de betrokken Vlaamse autoriteiten op basis van het ontwerpen van een integrale oplossing voor de lange termijn.
- loskoppelen van Verdrag met Vlaanderen en een Natuurherstel-Schelde conferentie houden, waarbij alle belanghebbenden hun stem kunnen laten horen: burgers, havenbestuurders, natuurbeschermers, agrariërs, bedrijven etc. (Scheldefonds!)
- brede benadering kiezen met oog voor alle dynamiek in de Westerschelde: natuurlijke processen, economie havens en scheepvaart, veiligheid voor het achterliggende land.
- Europese Commissie wordt gedwongen zich aan haar taken te houden d.w.z. controleren op resultaat achteraf. Nederland neemt zelf beslissingen en stopt met consultatie vooraf.

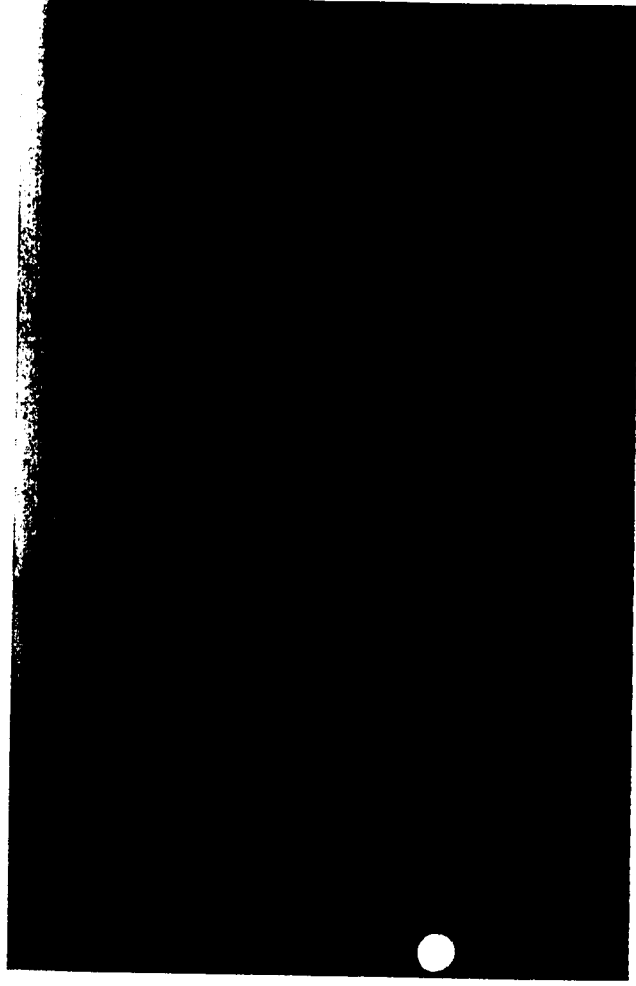
Resultaat in 2020:

- gevaar voor volksgezondheid is voorbij door schoonmaak van vervuilde gebieden en verbeterde aanpak van vervuiling door haven en industrie.
- nieuwe kansen voor de Westerschelde, deze zal sterk verbeteren en voor velen meer tot lust dan tot last zijn. Een breed draagvlak is gecreëerd.
- Zeeland zal trots zijn op de bereikte resultaten en exporteert de opgedane kennis.
- Antwerpen kan mee profiteren van de innovaties en behoudt de toegang tot de haven zonder voortdurend gemor.

MANIFEST

KIES VOOR NIEUWE KANSEN WESTERSCHELDE

Aanleiding

Wij doen een dringende oproep aan politici en alle betrokkenen in Nederland om daadwerkelijk een duurzame oplossing te bewerkstelligen rond het Westerschelde ontpolderingsdossier.

Met verkiezingen voor de Tweede Kamer en een kabinetsformatie in het vooruitzicht pleiten wij voor een andere vernieuwende aanpak die recht doet aan alle belanghebbenden.

Om dit mogelijk te maken stellen wij een radicale beleidsaanpassing voor, waarin de nieuwste inzichten naar voren komen en waarbij het besluitvormingsproces met inspraak van de bevolking een win-win oplossing garandeert.

Probleemstelling

Sedert 1992 is een machtsstrijd gaande om de toegankelijkheid te borgen van de haven van Antwerpen, de veiligheid te waarborgen en de vermeende teloorgang van natuur in de Westerschelde te stoppen.

Jarenlang zijn - ondertussen verouderde - compromissen gesloten. Begin van deze eeuw slaan de haven en natuurorganisaties de handen ineen en komen met forse ontpolderingsplannen met als resultaat dat de haven kan baggeren en de natuurorganisaties, in ruil, een aantal "speeltjes" krijgen. Diverse wetenschappers zetten grote vraagtekens bij de effectiviteit. Er ontstaat veel onrust over deze benadering onder de Zeeuwse bevolking die nimmer over deze voornemens zijn geraadpleegd. Hun bezwaren krijgen gehoor van een politieke meerderheid.

Veel Zeeuwen voelen zich actief betrokken bij de natuur en cultuur historie van Zeeland. Zij geven dat dagelijks al vorm en inhoud door o.a. instandhouding van het cultureel erfgoed, een habitat voor vogels te bevorderen, oude struwelen te behouden enz. Eveneens vragen in het omvangrijke dossier Hedwigepolder veiligheid en volksgezondheid grote aandacht. Ook nieuwe thema's komen op het netvlies, denk bijvoorbeeld aan slinkende landbouwarealen en bijbehorende speculaties met voedselprijzen etc. Meegewogen moet worden dat voor aanleg en onderhoud van natuur de financiën worden beperkt.

Tot op heden ontbreekt een brede toepassing van de wetenschappelijke onderbouwing. Ook is er gebrek aan een multifunctionele benadering Er is in dit dossier een eenzijdige ecologische benadering, geen duidelijke definitie van de streefdoelen en geen definitie van onderhoud van de aangewezen gebieden (inclusief lange termijn financiering). Voorbijgegaan wordt aan het feit dat de Westerschelde gedeeltelijk een zeearm is.

Onduidelijke belangen geven een bewuste sturing tot meer ontpoldering. Estuariene natuur kan op vele manieren ontwikkeld worden. Er wordt voorbijgaan aan cultuurhistorie, infrastructuur en leefomgeving van de bevolking. Aan het creëren van een breed draagvlak is niet voldaan. De veiligheid, één van de punten, herbergt nog veel onzekerheden. Volksgezondheidsrisico's vanwege de aanwezigheid van vervuilde stoffen in het sediment wordt stelselmatig genegeerd.

Oplossingsrichtingen:

- verbeterde ontwikkelingschets opstellen voor 2020
- uitgaan van verifieerbare en controleerbare gegevens.
- Laat dit één van de projecten zijn, die herzien wordt zoals ook bij de Oosterschelde is gebeurd.

Korte Termijn:

- Nederland voert onverwijld het buitendijkse schorrenplan van het Waterschap Scheldestromen uit.
- het aanbrengen van Zandbuffers in de Westerschelde. (plan Lases)
- in plaats van ontpolderen van de Hedwigepolder wordt het land van Saefinghe ontdaan van het teveel aan vervuiling, het wordt door onderzuiging verlaagd en verjongd. Opbrengst minimaal 600 ha.
- Vlaanderen wordt gevraagd hiervoor de eerder beschikbaar gestelde middelen aan te wenden.

Lange Termijn:

- verouderde plannen worden niet meer gebruikt.
- doorgaan met het realiseren van buitendijkse alternatieven.
- onderzoek naar oplossingen zoals eilanden voor de kust en andere mogelijkheden.

Oproep aan politici tot een radicale beleidsaanpassing:

Kies voor nieuwe kansen voor natuurherstel in de Westerschelde.

1. Nieuwe ontwikkelingsschets opstellen voor 2020
2. Draagvlak verbreden, openheid, inspraak en gehoor geven aan wensen van de bevolking
3. Loskoppelen van het Verdrag met Vlaanderen en Natuurherstel
4. Nieuwe onderhandelingen met Vlaanderen voor gezamenlijke oplossing lange termijn
5. De Zuidwestelijke Delta als één geheel zien, herstel daar waar het nodig is.
6. Onderzoek naar duurzame oplossingen zoals eilanden voor de kust
7. Doorgaan met de realisatie van buitendijks natuurherstel en uitvoering van het buitendijks schorrenplan
8. Natuurherstel in Saefthinghe door wegzuigen vervuilde zandlaag tot min. 600 ha.
9. Aandacht voor gezondheidsrisico's door vervuiling van het slib
10. Europese Commissie toetst pas achteraf de gestelde natuurdoelen.

Aanbevelingen van de Stichting De Levende Delta en de Stichting Red onze Polders
www.delevendedelta.nl www.redonzepolders.nl

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer M. de Feijter
Stichting "Red onze polders"
Eendragtweg 12
4543 PL Zaamslag

Kenmerk: 201200106

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer De Feijter,

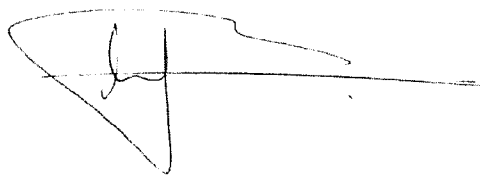
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

20 200 07

SBF

samenwerkende
brancheorganisaties
filantropie

De heer drs. W.J. Bos, informateur
Postbus 20008
2500 EA 's-GRAVENHAGE

Datum 21 september 2012
Betreft Filantropische sector

Geachte heer Bos, *Bos te Wouter*

Een compactere overheid...

De komende periode staat het nieuwe kabinet voor de grote uitdaging de overheidsuitgaven op orde te krijgen. Hierbij zullen moeilijke beslissingen moeten worden genomen en prioriteiten worden gesteld. Er zal onvermijdelijk sprake zijn van een compactere overheid op tal van terreinen.

Het gaat daarbij om niet minder dan een herschikking van Nederland met minder directe overheidssturing en -uitvoering. Dat betekent méér sturing en uitvoering door verbanden van burgers zelf, de civil society.

Hierbij past inzet van menskracht en middelen van burgers, instellingen en bedrijven zelf, dus een verschuiving van indirecte relaties via de overheid naar directe relaties via filantropisch particulier initiatief. Burgers, instellingen en bedrijven krijgen daarmee meer zeggenschap om te bepalen waar zij hun energie en geld in steken.

De maatschappelijke betekenis van de sector filantropie, bestaande uit fondsenwervende instellingen, vermogensfondsen, kerkgenootschappen en vrijwilligersorganisaties, zal daarmee toenemen.

... betekent ruimte voor geven

Filantropisch Nederland kent circa 65.000 algemeen nut beogende instellingen, die met merendeels private middelen publieke doelen dienen. Het aantal vrijwilligers voor het goede doel ligt ruim boven de 4 miljoen. De samenleving kent daarnaast een grote

geefbereidheid. Het gaat om ruim € 4,7 miljard aan donaties op jaarbasis. De filantropische instellingen beheren naar schatting een vermogen van € 45 miljard.

Filantropie staat voor bijdragen in de vorm van geld, goederen en/of tijd (expertise), vrijwillig ter beschikking gesteld door individuen en organisaties (fondsen, bedrijven, goededoelenloterijen), waarmee primair doelen worden gesteund die het algemeen nut beogen.

Met hun kennis, kunde, netwerk en passie, kunnen filantropische instellingen veel betekenen voor de kwaliteit van de samenleving. Een aantrekkelijk klimaat voor geven voor en investeren in die kwaliteit door burgers, bedrijven en de sector filantropie is van groot belang. Een beleidsvisie met daaruit voortvloeiende wet- en regelgeving kunnen deze dienstbaarheid aan de samenleving faciliteren.

Agenda voor de komende jaren...

De eerste stappen zijn gezet. Op 21 juni 2011 ondertekenden de Rijksoverheid en de Samenwerkende Brancheorganisaties Filantropie (SBF), de koepelorganisatie van fondsenwervende instellingen, vermogensfondsen en kerkelijke instellingen, het convenant "Ruimte voor Geven" met daarin afspraken over de onderlinge samenwerking. Een uniek moment in de Nederlandse geschiedenis. Tot voor kort opereerden beide partijen voornamelijk naast elkaar en vond er nauwelijks samenwerking plaats.

... gaat uit van:

De SBF is graag bereid het partnerschap, zoals vastgelegd in het convenant, met het nieuwe kabinet voort te zetten. Over de volgende belangrijke thema's willen wij afspraken maken:

- Meer ruimte voor de civil society bij een compactere overheid, gebaseerd op een beleidsvisie op de relatie tussen de overheid enerzijds en burgers, instellingen en bedrijven, in het bijzonder de sector filantropie, anderzijds.
- Continueren en herijken van de afspraken, vastgelegd in het convenant 'Ruimte voor geven'.

- Faciliteren geefgedrag en vrijwilligerswerk van burgers en bedrijven, zoals uitbreiden van giftenaftrek in de inkomstenbelasting, wegnemen belemmerende regelgeving voor vrijwilligerswerk en afschaffen van beperkingen aan giftenaftrek in de vennootschapsbelasting.
- Creëren van een gunstig (internationaal) vestigingsklimaat voor filantropische instellingen, zodat Nederland weer bovenaan het lijstje komt te staan van landen met een gunstig vestigingsklimaat.
- Herschikken van het landschap van (ook online) kansspelen, waaronder de Staatsloterij, gericht op een gelijk speelveld, ook wat betreft de afdracht aan de overheid en de goededoelenorganisaties.
- Vestigen van een beleidsunit filantropie bij het ministerie van Financiën of BZK. Dit gelet op de negatieve beeldvorming van de huidige onderbrenging van het beleidsterrein filantropie onder de noemer sanctietoepassing bij het Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Doorgaan met de ingeslagen weg van het convenant 'Ruimte voor geven' met als aandachtspunten:
  - o wettelijke basis voor een centraal register filantropie;
  - o koppelen ANBI-status aan het voldoen aan het validatiestelsel.

Laten we elkaar versterken en ons gericht inzetten voor een vitaal Nederland!

Met hartelijke groet,

Dr. Steven R.A. van Eijck,
voorzitter

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer dr. S.R.A. van Eijck
Samenwerkende brancheorganisaties
filantropie
Postbus 556
2501 CN Den Haag

Kenmerk: 201200108

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Van Eijck,

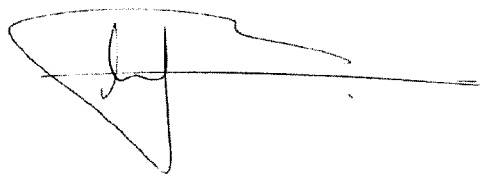
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

20200109

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Aan de informateurs
De heer H.G.J. Kamp
De heer drs. W.J. Bos
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Datum: 24 september 2012
Betreft: bijdrage Stichting NIDV

Geachte heren Bos en Kamp,

Bijgevoegd vindt u de bijdrage van de Stichting Nederlandse Industrie voor Defensie en Veiligheid met voorstellen die voor de informatie van belang kunnen zijn.

Met vriendelijke groet,
Stichting NIDV

Cent van Vliet
Directeur

Verdere bezuinigingen Veiligheid dramatisch

Het waarborgen van veiligheid is een kerntaak van de overheid en is voor alle mensen een basisvoorwaarde voor welzijn en welvaart. Veiligheid en ontwikkeling zijn zeer nauw met elkaar verbonden. Veiligheid komt niet vanzelf en het in stand houden ervan vereist een permanente inspanning - ook financieel - van overheid, burgers, kennisinstellingen en bedrijfsleven. Verdere bezuinigingen werken dramatisch uit.

Daarom pleiten wij voor:

- Geen verdere bezuinigingen, gezien onze nationale en internationale belangen en afspraken;
- Verhoging van de investeringsquote tot boven de 20%, een hoger onderzoeksbudget, investeringen in innovatie en voldoende middelen voor nieuwe dreigingen, zoals cyber;
- Het in goed overleg met het bedrijfsleven opstellen van een actieplan "Het beschermen van geüniformeerden en hun materieel";
- Intensivering van rol van de overheid als "launching customer", mede om export een extra impuls te geven;
- Afgeven van exportvergunningen in lijn met de praktijk in andere Europese landen;
- Ondersteuning van export door het benoemen van een staatssecretaris van Defensie en door economische en politieke diplomatie;
- Het innovatief aanbesteden van materieel en diensten. Bij aankoop van strategisch materieel is de veiligheid in Nederland in het geding en wordt art 346 V WEU toegepast met de bijbehorende volledige compensatie;
- Een principe besluit voor de vervanging van de F-16 wordt genomen, gecombineerd met de aankoop van een eerste serie samen met één of meer Europese landen;
- Verdere samenwerking tussen overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven over technologie, kennis, personeel en instandhouding. Het Convenant van de overheid met het Nederlandse Marine Cluster wordt verbreed naar andere gebieden;
- Intensivering van civiel militaire samenwerking, waarbij de vorming van de nationale politie nieuwe kansen biedt op het gebied van innovatie, uitrusting, aankoop en logistieke processen;
- Een integraal onderzoeks- en investeringsplan van de nationale politie.

Cent van Vliet

Directeur Stichting Nederlandse

Industrie voor Defensie en Veiligheid

Ruim 400 bedrijven zijn actief in de brede veiligheidssector. Meer dan de helft van de omzet is export. Dertig procent van de arbeidsplaatsen heeft betrekking op onderzoek en ontwikkeling en 60% is universitair/HBO opgeleid. Er zijn veel innovaties die een belangrijke spin-off geven naar andere sectoren.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer C. van Vliet
Stichting Nederlandse Industrie voor
Defensie en Veiligheid
Prinsessegracht 19
2514 AP Den Haag

Kenmerk: 201200110

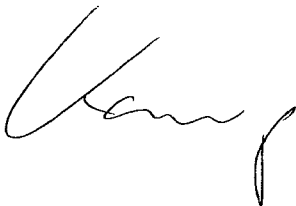
Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Van Vliet,

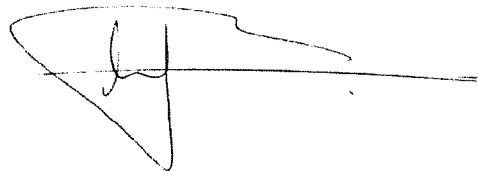
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

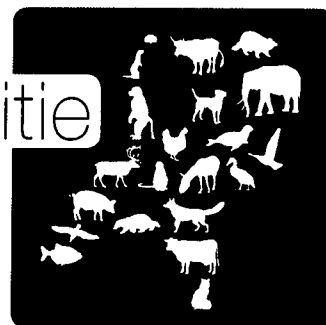

W.J. Bos

2 0 1 2 0 0 1 1 1

dierencoalitie

Samenwerkende
Dierenwelzijnsorganisaties
Nederland

Ministerie van Algemene Zaken (AZ)
T.a.v. de heer W.J. Bos, de heer H.G.J. Kamp
Postbus 20001
2500 EA DEN HAAG

Betref: staatssecretaris voor Dierenwelzijn en Natuur

Den Haag, 24 september 2012

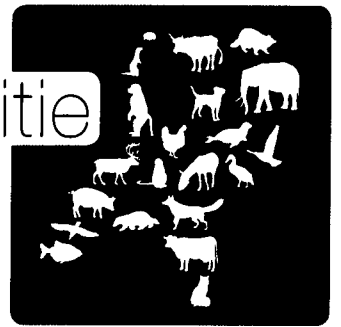
Geachte informateurs,

De Dierencoalitie, de samenwerkende dierenwelzijnsorganisaties Nederland, is een samenwerkingsverband van ruim twintig dierenbeschermingsorganisaties met een gezamenlijke achterban van ongeveer een half miljoen leden en donateurs. Graag wil zij in deze brief pleiten voor de instelling van een staatssecretaris voor Dierenwelzijn en Natuur.

Sinds begin jaren tachtig ressorteren dierenwelzijn en natuurbeheer onder het ministerie van Landbouw, wat in 2010 onderdeel werd van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Het welzijn van landbouwhuisdieren viel zelfs al voor die tijd onder het ministerie van Landbouw. Zo zijn steeds ministers – en in de afgelopen twee jaar een staatssecretaris – die primair opkwamen voor de landbouwsector en visserij, verantwoordelijk geweest voor dierenwelzijn en natuur.

In de praktijk droeg dit eraan bij dat er in het beleid een sterke *bias* was om belangen die in de agrarische sector domineren, te laten prevaleren boven belangen van dierenwelzijn en natuur. Dit werd de afgelopen jaren onder meer duidelijk bij de totstandkoming van de Wet dieren, het gebrek aan regeringssteun voor het nertsenfokverbod, de afbraak van de Ecologische Hoofdstructuur, de onvolkomen instelling van zee reservaten in de Noordzee en in het onderzoeks- en subsidiebeleid. Tekenend is ook dat de bescheiden progressie die op het gebied van dierenwelzijn de afgelopen kabinetsperiode is geboekt voornamelijk *buiten* de landbouwsector tot stand kwam: de dierenpolitie, het chippen van honden, de voorbereidingen voor de positieflijst.

Het huidige institutionele arrangement begunstigt ook dat de maatschappelijke kosten van de agrarische sector goeddeels geëxternaliseerd blijven en worden afgewenteld op

belastingbetalers en toekomstige generaties. Dat deze kosten hoog zijn, hoeft geen betoog. Over de enorme negatieve impact die de huidige productie en consumptie van dierlijke producten heeft op dierenwelzijn, milieu, klimaatverandering, landschap en volksgezondheid is de afgelopen jaren veel gepubliceerd. Volgens een conservatieve raming van het milieucentrum van de Vrije Universiteit bedragen alleen al de geëxternaliseerde kosten van de varkenshouderij in Nederland 1,3 miljard euro per jaar.

Om een meer diervriendelijke, duurzame koers te varen, zijn institutionele hervormingen daarom dringend nodig. De Dierencoalitie pleit in dit verband voor de instelling van een staatssecretaris voor Dierenwelzijn en Natuur. Wij zijn ervan overtuigd dat de aanstelling van een bewindspersoon die speciaal belast is met de zorg voor dierenwelzijn en natuur – en met verve aan die rol invulling geeft – een belangrijke stap is om beleid te bevorderen dat de totstandkoming van een duurzamere samenleving stimuleert.

Samenvattend: het onderbrengen van dierenwelzijn en natuur bij een minister/staatssecretaris van Landbouw heeft eraan bijgedragen dat beleid sterk sectoraal gekleurd is en maatschappelijke kosten zijn geëxternaliseerd ten nadele van dierenwelzijn en natuur. De uitdagingen van de huidige tijd – financiële en economische crisis, klimaatproblematiek, voedselcrisis, biodiversiteitsverlies – onderstrepen de noodzaak het institutionele raamwerk toe te snijden op beleid dat een eerlijkere en groenere wereld dichterbij brengt. De instelling van een staatssecretaris voor Dierenwelzijn en Natuur vormt in deze institutionele hervorming een belangrijk element.

Graag wil de Dierencoalitie u verzoeken dit onderwerp in het formatieproces mee te nemen.

Onder dankzegging voor uw welwillende aandacht,

Met vriendelijke groet,

dr. Dirk-Jan Verdonk
voorzitter Dierencoalitie, samenwerkende dierenwelzijnsorganisaties Nederland

Cc: fractievoorzitters

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer dr. D.J. Verdonk
Dierencoalitie
Postbus 543
1180 AM Amstelveen

Kenmerk: 201200112

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Verdonk,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Vereniging
Energie-Nederland

Lange Houtstraat 2
2511 CW Den Haag

T. 070 311 43 50
F. 070 311 43 51
www.energie-nederland.nl
info@energie-nederland.nl
KvK Den Haag 50816179

Ons kenmerk ENL-2012-00754
Behandeld door Hans Alders
Telefoon +31 6 14007721
E-mail @energie-nederland.nl
Datum 24 september 2012

Onderwerp Het energiebeleid

Geachte heren Bos en Kamp,

Energie-Nederland heeft zich gebogen over de vraag wat er nodig is om tot een succesvol transitiebeleid voor de energievoorziening te komen.

In bijgaande notitie treft u de lijn aan zoals de leden van Energie-Nederland die hebben uitgezet. Uit het bijgaande stuk zal duidelijk zijn dat Energie-Nederland deel wil uitmaken van de oplossing. Om die rol te vervullen is een stabiel investeringsklimaat een absolute noodzaak.

Wij bevelen u onze voorstellen van harte aan.

Met vriendelijke groet,

Hans Alders,
Voorzitter Energie-Nederland

PS In afschrift verzonden aan de fractieleiders
in de Tweede Kamer

Inbreng Energie-Nederland in de formatie

Het bestuur van Energie-Nederland heeft op 6 september 2012 de lijn voor de formatie vastgelegd. De formatie zal richtinggevend moeten zijn voor een langjarig energiebeleid (stabiel investeringsklimaat). Het gaat dan om de doelen op korte en lange termijn, om de instrumenten, om de nationale invulling, om het besef dat de transitie alleen mogelijk is als alle duurzame mogelijkheden worden ingezet en de ruimte die de markt krijgt om tot invulling te komen. De sector geeft opnieuw aan deel te zijn van de oplossing waarin bedrijven en overheden samen werken en zorg dragen voor een stabiel klimaat. Zonder dat is een ingrijpende transitie niet mogelijk. Er wordt ook gesproken in SER verband over een energieakkoord. De sector zal daar gaarne aan mee werken.

Ons uitgangspunt is het volgende. De energievoorziening is gebaseerd op de drie pijlers: betrouwbaar (leveringszekerheid), betaalbaar en duurzaam. Productie, handel en levering van groene en grijze stroom en gas aan bedrijven en consumenten komt via de markt tot stand. De markt is daartoe alleen in staat indien er sprake is van een stabiel investeringsklimaat: waar gaan we naar toe en welke middelen worden daartoe ingezet. Voor het investeringsklimaat zijn ook andere zaken van groot belang zoals voorspelbare en vlotte vergunningen en ruimtelijke procedures voor investeringen in capaciteit. Voorts een marktwerking die voldoende ruimte biedt aan concurrentie en waarin de consumenten bescherming vinden.

Vermindering van CO₂ staat centraal in het klimaatbeleid. Dat moet ook bepalend zijn in de normstelling. Het is echter ook duidelijk dat alle middelen moeten worden ingezet en daarvoor zijn op Europees niveau indicatieve doelen nodig voor energie-efficiency en duurzaam. Keuzen zullen moeten worden gemaakt waar het gaat om het ETS en de ondersteunende nationale instrumenten. De studies die verricht worden aangaande een vergelijking van een leveranciersverplichting en een subsidiestelsel zullen het de politiek samen met de sector mogelijk maken om een keuze te maken.

De sector neemt volop deel aan het door het ministerie van EL&I georganiseerde wetgevingsproject STROOM. De sector zet zich in voor minder regels (bijvoorbeeld afschaffing van de vangnetregulering), zonder de noodzakelijke bescherming van de consument overboord te gooien. En ten aanzien van decentrale energievoorziening doen we voorstellen hoe ruimte hiervoor te creëren. Voor een deel moeten tijdens de verbouwing nog vragen worden beantwoord. Dat hoort bij een transitie. Gezamenlijke pilots maken het mogelijk om dat te doen.

De ambitie is groot en we hebben alle tijd nodig om de noodzakelijke transitie vorm te geven. In het belang van het uitzetten van een consistente lijn en de absolute noodzaak van een stabiel investeringsklimaat zijn de leden van Energie Nederland gekomen tot onderstaand pakket in het transitiebeleid. Dat laat onverlet dat de individuele leden vanuit hun respectievelijke positie in het krachtenveld de accenten anders leggen.

Het beleid van de Europese Unie moet leidend zijn.

1. De CEO's van bijna alle grote energiebedrijven in de EU hebben zich uitgesproken voor een CO₂ reductie in 2050 van 95%.
2. De sector heeft zich gecommitteerd aan de 20-20-20 doelen voor 2020.

3. De sector vindt het - gelet op het vergaande doel voor 2050 – gewenst om zo spoedig mogelijk het tussendoel voor 2030 vast te stellen. De sector ondersteunt de voorstellen van de Commissie en de Nederlandse regering om in 2030 een doel van 40% vast te stellen. (De Commissie geeft in de Roadmap voor 2050 aan dat dit een vermindering van 57 – 65% betekent voor de elektriciteitssector).
4. De sector acht het – gegeven de vergaandheid van de noodzakelijke transitie – het gewenst dat er op Europees niveau indicatieve doelen worden vastgesteld voor energie-efficiency en voor duurzaam.
5. De sector beschouwt het ETS als het centrale instrument van het klimaatbeleid (overheden stellen doelen en de markt wordt uitgedaagd om daaraan invulling te geven). Het ETS heeft in de beginfase een onvoldoende werking. Naast de economische recessie wordt dit enerzijds veroorzaakt door dat in deze fase “laaghangend fruit” geplukt kan worden, maar anderzijds ook door de grote hoeveelheid rechten die in omloop zijn en het feit dat de jaarlijkse cap niet in overeenstemming is met het lange termijn doel. De sector is van mening dat besloten moet worden tot een set aside – 1,4 billion ETS allowances – en een aanscherping van de cap – van 1,74% naar 2,25% per jaar -.

Nationaal vraagt dit beleid om invulling.

6. De sector realiseert zich dat het accepteren van het lange termijn doel (2050) en een tussendoel van 40% in 2030 vergaande verplichtingen voor de sector met zich meebrengt. Een stabiel investeringsklimaat is in dat kader van essentieel belang. Alle stappen die gezet zullen worden moeten ook getoetst worden op de vraag wat de bijdrage aan en de houdbaarheid is gezien de doelstelling van 2050. De sector gaat er vanuit dat alle mogelijkheden benut zullen moeten worden om een zo’n vergaand doel te bereiken. Een stabiel investeringsklimaat is evenzeer van groot belang om de leveringszekerheid op lange termijn te borgen (capaciteitsvraag).
7. De sector pleit voor het versterken van het ETS. De sector verwacht niet dat het ETS de komende jaren al voldoende tot ontwikkeling is gekomen om als enig sturingsinstrument te kunnen optreden. In dat licht vindt er een vergelijking plaats van een leveranciersverplichting met een subsidiestelsel. De sector geeft gaarne haar medewerking aan deze afweging en zal op basis daarvan – samen met de politiek – een keuze maken. Is een keuze eenmaal gemaakt dan is het gewenst om deze voor lange tijd vast te leggen. Immers een stabiel investeringsklimaat is doorslaggevend voor de vraag of het gevraagde transitiebeleid succesvol kan worden ingevuld. Lange termijn doelen, vragen om lange termijn instrumenten.
8. De sector pleit er voor om het instrumentarium zodanig in te richten dat er harde garanties ontstaan over de te realiseren projecten. Het gaat niet alleen om de vraag of een verplichting of subsidie, of een verplichting voor marktrijpe vormen en subsidie voor de onrendabele top, maar ook om een aanscherping van de voorwaarden zodanig dat deze optimaal bijdragen aan het tijdig realiseren van de stappen nodig om de transitie tot een succes te maken. Een effectiviteitsevaluatie van de SDE+ wordt door de sector toegejuicht.
9. De sector acht het wenselijk om CCS actief op te pakken. De Commissie geeft aan in de Roadmap 2050 dat kolen en gas daarin een rol te vervullen hebben. In beide gevallen wordt er van uitgegaan dat deze energiedragers op termijn alleen ingepast kunnen worden binnen het aangescherpte CO2-plafond wanneer afvang en opslag van CO2 zal plaats vinden (CCS). De sector vindt het gewenst om samen met de overheid via pilots ervaring op te kunnen doen om vast te stellen wat een maatschappelijk aanvaardbare invulling is welke ook praktisch uitvoerbaar is voor de bedrijven.

10. De sector stelt vast dat de brandstofmix gedurende de transitie zal bestaan uit fossiel en duurzaam (de scenario's laten daarover geen misverstand bestaan). Op die manier kan worden voldaan aan de uitgangspunten van leveringszekerheid, betaalbaarheid en duurzaamheid. De huidige elektriciteitsmix bestaat uit 60% aardgas, 20% kolen en 20% overig). De inzet van kolen in de elektriciteitsmix krijgt in de discussie de meeste aandacht. Nog maar enige jaren geleden (kabinet Balkenende II) was de oproep van de politiek gericht op het meer in overeenstemming brengen van onze mix met de Europese. De energiebedrijven werd gevraagd te investeren in kolencentrales om minder afhankelijk te zijn van gas. Dit alles met het oog op de betaalbaarheid en leveringszekerheid. Voor de sector is het buiten discussie dat het opgestelde vermogen binnen de kaders van het Europese klimaatbeleid – dat jaarlijks wordt aangescherpt – moet worden gerund. De sector heeft zich al eerder gecommitteerd aan een zorgvuldige inpassing: het toepassen van de modernste technologie (een aanzienlijke verbetering van de efficiency en het emissieprofiel), op grote schaal mee- en bijstoken van biomassa en het actief op weg gaan naar CCS (inclusief de bereidheid om, indien op Europese schaal afspraken achterwege blijven, tot nationale afspraken te komen). De sector pleit er voor om tot meerjarige afspraken te komen over het te voeren transitiebeleid
11. De sector heeft in het kader van de Green Deal over de inzet van biomassa afspraken gemaakt. Deze afspraken zijn direct gericht op het verminderen van de CO₂-uitstoot en passen daarmee bij een beleid gericht op het ETS en de versterking daarvan.
Met de inzet van biomassa op basis van deze afspraken zijn extra middelen gemoeid. Middelen die nu worden opgeëist door de kolenbelasting. Bij het tot stand komen van de Green Deal is afgesproken dat andere instrumenten – waaronder de kolenbelasting – achterwege zouden blijven (geen stapeling van beleid). De afspraak uit de Green Deal kan op deze manier niet in stand blijven.
De sector is een voorstander van het inzetten van instrumenten die gericht zijn op het beperken van de CO₂-uitstoot. Het heffen van belasting op de inzet van brandstoffen, zoals de kolenbelasting, past niet bij een dergelijke aanpak. Nationale maatregelen moeten aansluiten op het systeem van de ETS en kunnen eventueel tijdelijk vooruitlopen op maatregelen die op Europese schaal genomen worden ter versterking van het ETS.¹

De transitie vraagt om de inzet van alle mogelijkheden.

12. De sector is van mening dat de inzet van wind noodzakelijk is om aan de lange termijn doelstellingen te voldoen. Voor de versterking van duurzaam moet enerzijds worden ingezet op een verantwoorde inzet van biomassa (bij- en meestook en groen gas) en anderzijds op wind. Daarbij gaat het niet alleen om wind op land, maar zeker ook om wind op zee. Het is gewenst om samen met de overheid een actief beleid te ontwikkelen om deze ontwikkelingen mogelijk te maken en langs de weg van de praktische innovatie in Nederland ook tot een aanzienlijke kosten efficiency verbetering tot stand te brengen. Afspraken zijn noodzakelijk om te komen tot een "stopcontact" op zee, een ruimtelijke ordeningsbeleid voor de Noordzee, een effectief vergunningenbeleid en een aanbestedingsaanpak waardoor innovatie wordt bevorderd.

---

¹ NUON/Vattenfall meent dat er geen plaats is voor een nationale CO₂-heffing. Dit soort maatregelen dienen op Europees niveau genomen te worden.

13. De sector ziet in het licht van de gewenste verduurzaming van de energievoorziening een rol voor decentrale ontwikkeling. De sector is gaarne bereid om hieraan medewerking te verlenen als initiatiefnemer en/of als commerciële dienstverlener voor derden. Technische en organisatorische vragen rond decentraal zijn door de markt goed op te lossen. Inpassing in de energievoorziening als geheel is mogelijk, zolang basisvoorwaarden zoals de consumentenbescherming, de keuzevrijheid van klanten en de programmaverantwoordelijkheid goed geregeld zijn. Vergunninghoudende leveranciers vervullen hierin een wezenlijke rol en de praktijk wijst uit dat decentrale initiatieven op passende ondersteuning kunnen rekenen. De sector is bereid mee te denken over het eventueel generiek vereenvoudigen van de vergunningeisen en over uitvoeringskwesaties.
- Zeker is dat het fiscale beleid rond de decentrale ontwikkeling (saldering, vrijstelling van energiebelasting, subsidies) de ontwikkeling beïnvloedt. Bepleit wordt een regime dat simpel is, ook in zijn administratieve uitvoering en dat langjarig kan worden volgehouden. De vraag of naast huishoudens ook andere initiatieven moeten worden ondersteund is een politieke keuze. Indien besloten wordt tot een stimuleringsregiem kan het aan de burgers en de markt worden overgelaten om invulling te geven aan de decentrale ontwikkeling.
14. De sector realiseert zich dat de kosten van de energievoorziening zullen stijgen en acht het gewenst om door energiebesparing en efficiencyverbetering bij te dragen aan de beheersing van de kosten. Indien het voor de verdere invulling van het beleid gewenst is om een aantal pilots uit te voeren levert de sector daaraan graag zijn medewerking.
- Het vergroten van de energie-efficiency is dan een van de weinig effectieve mogelijkheden om tot kostenbeheersing te komen (duurder per eenheid, maar minder gebruik). Een actief beleid is noodzakelijk: verscherping van producteisen en verbeteren van energieprestaties van bestaande en nieuwe gebouwen. Met name voor bestaande gebouwen is de tijd gekomen om prestatie-eisen te formuleren. Energiebesparing vraagt de inzet van overheden, eigenaren en ook de energiebedrijven. De sector is bereid daaraan een actieve bijdrage te leveren.

De markt vraagt om vervolgstappen.

15. De sector acht het gewenst om verder in te zetten op de integratie van de Noordwest-Europese markt. De interconnectie met de omliggende landen is sterk toegenomen. Maar het gaat om meer dan alleen fysieke connectie wil er sprake zijn van grensoverschrijdende handel. Het gaat ook om harmonisatie en integratie van de verschillende marktmechanismen. Het is gewenst dat de Nederlandse regering zich daarvoor actief inzet.
16. De sector ziet de markt zich verder ontwikkelen en daarin past het om specifieke regelingen te schrappen. In Nederland hebben we nu enige jaren ervaring opgedaan met de liberalisering. In het begin is er allerlei wetgeving opgesteld om de markt te "begeleiden". De ervaring is dat de markt zijn werk doet. Het nut van specifieke regelgeving is dan ook niet gebleken. De sector pleit voor afschaffing van de vangnetregeling en het schrappen van specifieke regelingen.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer J.G.M. Alders
Vereniging Energie-Nederland
Lange Houtstraat 2
2511 CW Den Haag

Kenmerk: 201200114

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Alders,

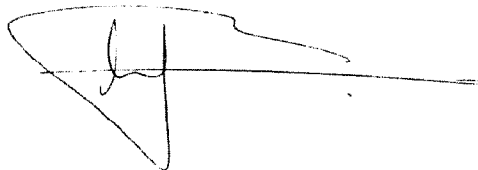
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Dhr. drs. W.J. Bos en dhr. H.G.J. Kamp, informateurs
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Amsterdam, 21 september 2012

Geachte heer Bos en Kamp

Graag vragen wij uw aandacht voor het **thema Ondervoeding** in de Nederlandse gezondheidszorg bij het opstellen van het regeerakkoord. Wij zouden willen suggereren om het volgende in de gezondheidsparagraaf te benadrukken:

" Prevalentie van ondervoeding ligt nog steeds hoog: 1 op de 5 patiënten is ondervoed. De maatschappelijke kosten daarvan lopen op tot 1,9 miljard euro per jaar. Patiënten genezen minder snel en hebben meer zorg nodig. Tijdige herkenning en behandeling zijn eenvoudig te realiseren en buitengewoon kosteneffectief. Een structurele aanpak van ondervoeding in ziekenhuizen, verpleeg- en verzorgingshuizen en de eerstelijnszorg zal de komende vier jaar moeten leiden tot tenminste een halvering van de prevalentie van ondervoeding".

Een toelichting treft u aan in bijgevoegde factsheet. Uiteraard kunt u zich altijd tot ons wenden voor nadere informatie.

Alvast dank voor uw aandacht en zorg
Met vriendelijke groet,

Namens de Stuurgroep Ondervoeding

*Prof. dr. Chris Mulder, voorzitter,
maag-, darm- leverarts VUmc, Amsterdam
en
Ellen van der Heijden
coördinator Stuurgroep Ondervoeding*

Tel 020-6266694 / Mob 06 29590380
www.stuurgroepondervoeding.nl
stuurgroep@stuurgroepondervoeding.nl

De Stuurgroep Ondervoeding

De Stuurgroep Ondervoeding is een groep deskundigen op het gebied van (medische) voeding en ondervoeding als gevolg van een ziekte. In deze multidisciplinaire Stuurgroep zijn verschillende (para)medische disciplines en/of beroepsorganisaties vertegenwoordigd. De doelstelling van de Stuurgroep is zorgen voor structurele implementatie van screening en behandeling ondervoeding bij ziekte, met name bij de risicogroepen kwetsbare ouderen, chronisch zieken en mensen, die een grote ingreep zullen/hebben ondergaan. Het probleem en daardoor de kosten van ondervoeding zullen de komende jaren alleen maar toenemen gezien de groeiende groep ouderen en chronisch zieken.

Namens de Stichting Patiënten belang Vergoeding Dieetpreparaten

*Drs. A. E. Evertse, voorzitter, huisarts
en
Mr. drs. Nicole U.N. Kien, advocaat*

Tel 010-480 85 50
nicolekien@kienlegal.nl
www.spvd.nl

De SPVD

De SPVD (Stichting Patiëntenbelang Vergoeding Dieetpreparaten) zet zich in voor de toegankelijkheid van adequate behandeling van de patiënt die ondervoed is of dreigt te worden als gevolg van zijn of haar aandoening. De SPVD doet dit onder meer door ondersteuning van de individuele patiënt bij het verkrijgen van de toegang tot voorgeschreven dieetvoeding voor medisch gebruik (ook wel dieetpreparaten genoemd) alsook door het ondersteunen van patiëntenorganisaties en beroepsverenigingen bij hieraan gerelateerde vraagstukken en rechtstreekse behartiging van de belangen op dit dossier bij de betrokken stakeholders. De SPVD werkt nauw samen met CG-raad, de NFK, NPCF en vele andere betrokken partijen.

TOELICHTING

Prevalentie ondervoeding

Uit de resultaten van de Landelijke Prevalentie Zorgproblemen (LPZ) meting van de Universiteit van Maastricht uit 2011 blijkt dat de prevalentiecijfers van ondervoeding nog steeds onverminderd hoog zijn in alle sectoren van de gezondheidszorg:

- Eén op de vier patiënten loopt een risico op ondervoeding en een op de vijf patiënten is daadwerkelijk ondervoed. De gemiddelde leeftijd van ondervoede patiënten is 66 jaar in de acute zorg en 83 jaar in de chronische zorg¹.
- Bovendien blijkt dat een op de vijf kinderen die worden opgenomen in een ziekenhuis op het moment van opname acuut of chronisch ondervoed is².
- Ziektebeelden waar ondervoeding veel voor komt zijn: kanker (36,8%), infectieziekten (34,4%), ziekte van het spijsverteringskanaal (33%) en dementie (20%)¹.

De aanpak van ondervoeding in Nederland is tot nu toe vooral projectmatig en mede daardoor vrijblijvend geweest. Ziektegerelateerde ondervoeding komt daarom nog veel te vaak voor.

Extreem hoge kosten ondervoeding: 1,9 miljard

De kosten voor ondervoeding lopen in Nederland op tot 1,9 miljard euro per jaar⁴. Deze berekening is gebaseerd op de kosten van verschillende ziekten in Nederland, de prevalentie van ziektegerelateerde ondervoeding bij verschillende ziekten voor het betreffende jaar (LPZ) en de directe medische kosten ten gevolge van ziektegerelateerde ondervoeding (langer verblijf in ziekenhuis).

- De opnameduur van ondervoede patiënten in Nederland ligt 30% hoger dan die van niet-ondervoede patiënten⁵
- De inzet van een juiste behandeling daarentegen bijvoorbeeld bij buikchirurgische patiënten die aan ondervoeding lijden levert een besparing op van tenminste € 40.4 miljoen per jaar⁴

Aanpak van ondervoeding is dan ook bewezen kosteneffectief.

Ernstige gevolgen voor de patiënt

Ondervoeding heeft ernstige gevolgen voor de gezondheidstoestand van de patiënt.

Ziektegerelateerde ondervoeding leidt tot:

- langzamer herstel, meer en ernstigere complicaties zoals vertraagde wondgenezing, daling van weerstand en spierkracht¹.
- alsmede een toename van postoperatieve complicaties en zelfs meer kans op overlijden en een verminderde spiermassa met als gevolg een afname van de ademhalings- en perifere skeletspierfunctie en de algehele conditie¹. Bij oncologiepatiënten geldt bijvoorbeeld dat ondervoeding onder andere een verminderde respons op de behandeling met chemotherapie tot gevolg heeft³.

Structurele aanpak nodig – halveren prevalentie

Gegeven de impact van ondervoeding op de patiënt en de hoge maatschappelijke kosten van het niet aanpakken van ondervoeding zou het terugdringen van de prevalentie de allerhoogste prioriteit dienen te hebben. *Een concreet beleidsdoel vormt het halveren van de prevalentiecijfers binnen een periode van vier jaar. In 2016 zou de prevalentie van vermijdbare ondervoeding met 50% moeten zijn teruggedrongen.*

Het verwezenlijken van een dergelijke doelstelling vraagt om structurele aanpak en een intensieve inbedding van de samenwerking binnen en tussen alle geledingen en sectoren van de zorg. Het huidige beleid voorziet daar niet in. De vrijblijvendheid dient te worden losgelaten. Een publiek-private samenwerking tussen het Ministerie VWS en alle betrokken organisaties vanuit wetenschap en praktijk is daartoe een voorwaarde.

De instelling van een Taskforce waarin al deze geledingen participeren is inmiddels een geëigend middel gebleken om een dergelijke samenwerking te realiseren. Deze Taskforce zou bestaande kennis, initiatieven en projecten moeten omsluiten en tegelijkertijd een resultaatgericht programma moeten ontwikkelen dat leidt tot het terugdringen van de prevalentiecijfers met 50% in 2016.

Referenties

1. Halfens RJG, Meijers JMM, Neyens JCL, Schols JMGA. Ondervoeding. In: Rapportage resultaten. Landelijke prevalentiemeting zorgproblemen 2011; Universiteit Maastricht, Onderzoeksinstituut Caphri, Department of Health Care and Nursing Sciences, Maastricht, The Netherlands, 2011; pp. 71-89
2. SKMS-project screenen en behandelen van ondervoeding, nieuwsbrief Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde, juni 2009
3. Andreyev HJ, Norman AR, Oates J, Cunningham D. Eur J Cancer, 1998; 34(4): 503-509
4. Freijer K, Tan SS, Koopmanschap MA, Meijers JMM, Halfens RJG, Nuijten MJC. The economic costs of disease related malnutrition. Clin Nutr (2012; July 10), DOI 10.1016/j.clnu.2012.06.009 (e-pub ahead of print)
5. Kruijenga HM, van Tulder MW, Seidell JC, Thijs A, Ader HJ, van de Bokhorst-van der Schueren MAE. Effectiveness and cost-effectiveness of early screening and treatment of malnourished patients. Am J Clin Nutr. 2005; 82: 1082-1089.

Tekstvoorstel regeerakkoord

Prevalentie van ondervoeding ligt nog steeds hoog: 1 op de 5 patiënten is ondervoed. De maatschappelijke kosten daarvan lopen op tot 1,9 miljard euro per jaar. Patiënten genezen minder snel en hebben meer zorg nodig. Tijdige herkenning en behandeling zijn eenvoudig te realiseren en buitengewoon kosteneffectief. Een structurele aanpak van ondervoeding in ziekenhuizen, verpleeg- en verzorgingshuizen en de eerstelijnszorg zal de komende vier jaar moeten leiden tot tenminste een halvering van de prevalentie van ondervoeding.

Afzender Stuurgroep Ondervoeding
p/a Secretariaat Stuurgroep
Nic. Witsenkade 13 hs
1017 ZR Amsterdam

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer prof.dr. C. Mulder
Stuurgroep Ondervoeding
Nic. Witsenkade 13 hs
1017 ZR Amsterdam

Kenmerk: 201200116

Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Mulder,

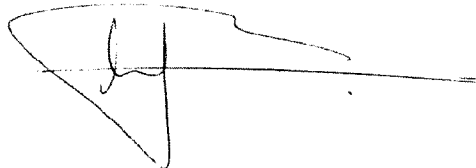
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Tweede Kamer der Staten Generaal
T.a.v. de heer W. J. Bos en de heer H.G.J.
Kamp, informateurs
Postbus 20018
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

■ Ons kenmerk	■ Uw kenmerk	■ Betreft	■ Datum
BR34489		(in-)formatie 2012	24 september 2012

Geachte heren Bos en Kamp,

Per Saldo, de vereniging van budgethouders, vraagt u bij de (in-)formatie in te zetten op een solide persoonsgebonden budget regeling in de AWBZ en Wmo en om eigen regie in de zorg voor alle doelgroepen mogelijk te maken.

Een solide pgb

Een solide pgb staat open voor mensen die bewust kiezen voor eigen regie in de zorg. De hoogte van het pgb moet daarbij gebaseerd zijn op reële tarieven waarvoor kwalitatief goede zorg kan worden ingekocht.

In de Miljoenennota 2013 zijn voorstellen opgenomen om het pgb solide te maken. Deze voorstellen borduren voort op de afspraken uit het Lenteakkoord. Door heldere, gedegen voorlichting en een zorgvuldige indicatie op basis van een persoonlijk gesprek zijn potentiële budgethouders beter op de hoogte van rechten en plichten en wordt er bewuster gekozen voor het pgb.

Een solide pgb-regeling zorgt ervoor dat de instroom terugloopt en de gevreesde overschrijdingen van het pgb achterwege blijven. Bovendien zorgt een solide pgb voor een groter vertrouwen in de budgethouders die zelf de zorg regelen en dat zuiver willen doen. Met een solide pgb-regeling zullen de kosten van de pgb-regeling uiteindelijk lager zijn dan de kosten van zorg in natura .

Pgb voor alle doelgroepen

In de Miljoenennota 2013 wordt voorgesteld om vanaf 1 januari 2013 de keuze voor het pgb weer mogelijk te maken. Daarbij wordt een uitzondering gemaakt voor mensen die enkel een indicatie hebben voor begeleiding en waarbij de indicatie omgerekend niet meer dan 10 uur is. Uit de monitor van de uitvoering van de nieuwe Vergoedingsregeling Persoonlijke Zorg (VPZ), maar ook uit de signalen die via de helpdesk van Per Saldo binnen komen blijkt dat veel personen de passende zorg waar zij hun hele leven nog afhankelijk van zullen zijn, niet in natura geregeld kunnen krijgen.

Vrijwel alle zorgvragers met een verstandelijke of een psychische beperking die een indicatie hebben voor begeleiding, zijn voor minder dan 10 uur geïndiceerd (zeker omdat 1 dagdeel groepsbegeleiding wordt gerekend als 1 uur).

Door de uitzonderingsregel wordt de pgb-regeling dus niet langer toegankelijk voor alle doelgroepen binnen de AWBZ.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw mr. A. Saers-Molenaar
Per Saldo
Postbus 19161
3501 DD Utrecht

Kenmerk: 201200118

Den Haag, 28 september 2012

Geachte mevrouw Saers,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

20.09.12

Dr. H.J.C.M. van de Wal
Hondsruglaan 124 • 5629 GB Eindhoven
Tel. 040.2566606 • Email. henry@vandewal.eu

Aan zijne excellentie
de Heren, H. Kamp en W. Bos,
Informateurs
p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

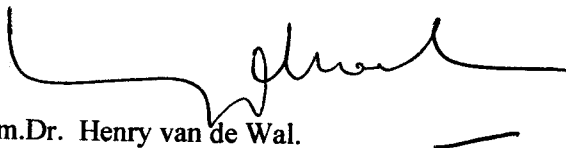
Eindhoven 22 september 2012

Geachte Heren,

Naar mijn mening is onze gezondheidszorg doodziek.
Ik denk dat het mogelijk is voor minder geld een aanmerkelijk betere kwaliteit te leveren. Daarvoor is wel een andere organisatie en beloning noodzakelijk. Hierover stuur ik u bijgaand mijn notitie.

Ik hoop en verwacht van harte dat u in uw gesprekken over onze zorg hieraan aandacht wilt besteden.

In afwachting van uw reactie,
Met vriendelijke groet,

Prof. em. Dr. Henry van de Wal.
Thorax-hartchirurg np.

Cc

Graag zou ik ook een reactie op mijn notitie ontvangen van onderstaande, aan wie een kopie met bijlage is verzonden;

Demissionair Minister-president, de Heer M. Rutte,

Demissionair Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Mevrouw E. Schippers,

De Heer W. Bos, bos.wouter@kpmg.nl

De Heer D. Samsom, d.samsom@tweedekamer.nl

Behandel de doodzieke zorg!

De zorg is doodziek en weerbarstig. Een andere organisatie en beloning maken betere kwaliteit voor minder kosten mogelijk. Dit vereist het wegnemen van schotten.

Ontschotting eerste lijn

Thans moet de huisarts de kosten beteugelen en wordt hij beloond om patiënten zelf te behandelen en later of niet te verwijzen. Terwijl kwaliteit en kosteneffectiviteit alleen worden bereikt door patiënten snel op de juiste plek te krijgen!

- Integratie van huisarts en Spoedeisende Eerste Hulp is de ideale situatie. Voor patiënten betekent dit één ingang en goede selectie. Het voorkomt onder- en overdiagnostiek. Dit model is patiëntvriendelijker, kwalitatief beter en goedkoper.
- Bespaar door een aantal medicijnen receptvrij en anderen zonder herhalingsrecept van de huisarts, maar onder controle van de apotheker te stellen.
- Verminder het aantal thuisbevellingen en de hoge perinatale sterfte door de verloskundige te integreren in een regionale afdeling verloskunde, wat leidt tot betere selectie, kwaliteit en kostenbesparing.

Ontschotting van specialisten in ziekenhuizen

Thans is de zorg georganiseerd op basis van specialismen zodat de patiënt met diverse verschijnselen van één ziekte bij verschillende specialisten terecht komt.

- Organiseer zorg uitgaande van de klacht bv: traumacentrum, maag- darmcentrum etc. Gezamenlijke aanpak van specialisten bevordert onderlinge samenwerking, voorkomt over- en onderdiagnostiek, verkort de verpleegduur en is kostenbesparend.
- Sommige teams excelleren in complexe behandelvormen. Concentratie geeft hierbij aantoonbare voordelen voor kwaliteit, organisatie en kosteneffectiviteit. De discussie spitst zich vooral toe op complexe oncologie, traumatologie en hart- en vaatchirurgie. Maar voor de meer reguliere afwijkingen is een groot volume minstens zo belangrijk. Concentratie betekent dat ziekenhuizen zich moeten organiseren in netwerken van laag- naar hoogcomplexe zorg. En voor specialisten dat zij patiënten doorverwijzen.

Kwaliteit is het resultaat van bewezen behandelprotocollen en hoe patiënten deze ervaren. Thans blijkt voor veel protocollen onvoldoende bewijs en wordt het belang van patiënten te weinig meegewogen.

- Om zinnige zorg te blijven leveren zijn concentratie en een vast evaluatieprogramma noodzakelijk. Meer inzicht in lange termijnresultaten leidt tot betere besluitvorming over noodzaak en timing van behandeling.
- Kwaliteit en veiligheid van het centrum/team is niet alleen afhankelijk van het volume, maar vooral van samenwerking. Om incidenten door falende communicatie of samenwerking te voorkomen werd in de luchtvaart "crew resource management" ontwikkeld, wat medische teams zouden moeten overnemen.
- Kwaliteit moet transparant zijn waarbij de eigen resultaten vergeleken worden met het landelijk gemiddelde en de beste score. Een Geneeskundige Inspectie moet dat onafhankelijk toetsen, vergelijken en zorg dragen voor een cultuur van kwaliteit en veiligheid. Implantaten moet zij van een kwaliteitsnorm voorzien, registreren, controleren en evalueren. Bij onrechtmatigheden moet zij streng optreden.
- Volgens het Nederlands Forensisch Instituut overlijden er enkele duizenden mensen/jaar door bv: medicatie- en operatiefouten. Een speciaal opgeleide lijkschouwer, zoals de "Coroner" in Engeland, zou onafhankelijk van medische en juridische instantie de oorzaak moeten onderzoeken.

- Bij een klacht voelt men zich vaak niet gehoord en blijken commissies of tuchtcolleges vaak niet onafhankelijk te zijn. Een onafhankelijke “Ombudsman voor de zorg” verdient aanbeveling.
- Een nieuwe wet “cliëntenrechten zorg” zou een stap voorwaarts zijn doch het bestuur wordt daarin verantwoordelijk gesteld, terwijl het team/specialist dat zou moeten zijn!

Kostenbeheersing

Nu heeft arts, noch patiënt belang bij minder zorg. Artsen krijgen geen “kijk- en luistergeld”; zij worden betaald voor ingrepen! Marktwerving leidt niet tot lagere prijzen of betere prijs-kwaliteitverhouding. Het maakt de zorg alleen maar duurder! Ook scherpere zorginkoop door verzekeraars zal de kostengroei niet stoppen.

De zorgkosten worden alleen beheersbaar door de zorg zelf te hervormen en kwaliteit en preventie te belonen.

- Maak multidisciplinaire teams verantwoordelijk voor het budget en toets hen op bereikte gezondheidswinst. Dit geeft financiële prikkels om zorg doelmatig in te richten, productie te beperken en kwaliteit te verbeteren. De specialist zal gericht onderzoeken aanvragen, eerder poliklinisch behandelen, sneller ontslaan uit ziekenhuis enz.
- Voorzie alle verpakkingen van een barcode, zodat voorraden worden beperkt en houdbaarheidsdata niet meer overschreden; dat bespaart miljoenen. Tevens is het de methode voor betere tracering, registratie en evaluatie van bv implantaten.
- Stop betaling van complicaties die in ziekenhuizen worden opgelopen. Dit maakt dat men alerter zal toezien op fouten die vermeden kunnen worden.
- Schaf het Elektronisch Patiëntendossier af en geef iedere patiënt zijn “MedicalCard”. Naast kostenbesparing waakt de patiënt over zijn privacy en heeft overal zijn medische gegevens!
- Belangenverstrengeling tussen publieke functies, universiteiten en bedrijfsleven komt regelmatig voor! Daarnaast blijkt de farmaceutische industrie grote invloed te hebben bij het opstellen van behandelprotocollen, geneesmiddelenformularen en worden onzinnige producten aangeprezen. Hier is veel te besparen!

Preventie is een belangrijke pijler voor gezondheidswinst en kostenbesparing.

- Voorkom het groot alcoholverbruik, het roken van 24% der volwassenen en obesitas.
- Neem preventieve maatregelen voor de hele bevolking.
- Verleid mensen om gezonder te leven, stimuleer zelfzorg, geef premiereductie bij gezonde leefstijl en opslag bij ongezonde leefstijl.

Conclusie

Betere kwaliteit voor minder kosten door:

- ontschotting van eerste en tweede lijn,
- vorming van behandelcentra en zorgketens van laag- naar hoogcomplexiteit ziekenhuiszorg.
- beloon teams voor kwaliteit en gezondheidswinst met als doel het zorgbudget te verlagen!
- onafhankelijke kwaliteitscontrole en handhaving ervan.
- preventie

Prof.em.Dr. Henry van de Wal.
Thorax-hartchirurg np.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer dr. H.J.C.M. van de Wal
Hondsruglaan 124
5629 GB Eindhoven

Kenmerk: 201200120

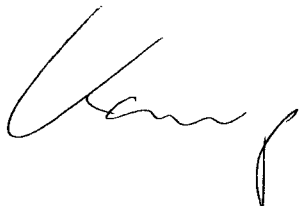
Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Van de Wal,

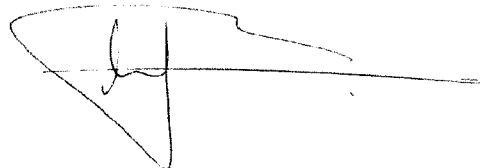
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Aan de minister-president
minister van Algemene Zaken
drs. M. Rutte
Binnenhof 19
2513 AA DEN HAAG

Kenmerk: 201200121

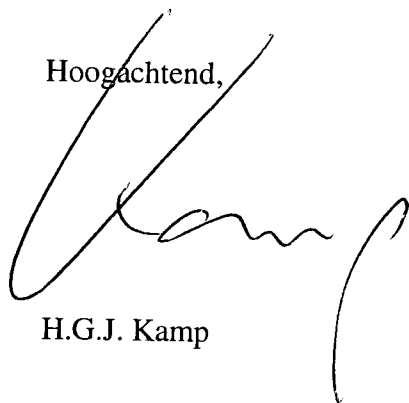
Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Rutte,

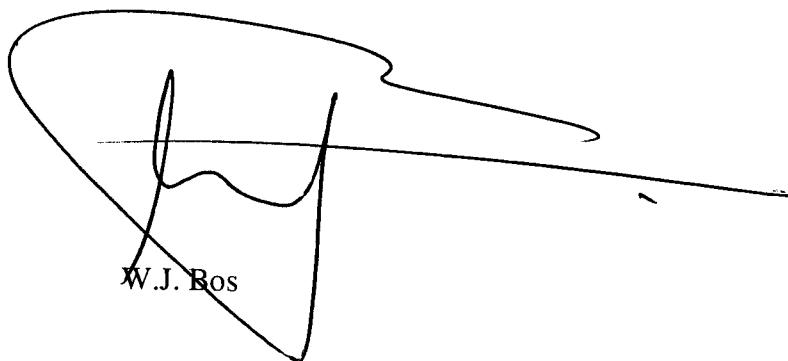
Graag verzoeken wij u de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid te vragen om ons ten behoeve van onze werkzaamheden op de kortst mogelijke termijn te informeren over de (resterende) werking van de IOW.

Hoe lang bestaat de regeling nog, wat is het budgettair beslag en wat zijn de argumenten voor en tegen verlenging van deze regeling?

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Aan de minister-president
minister van Algemene Zaken
drs. M. Rutte
Binnenhof 19
2513 AA DEN HAAG

Kenmerk: 201200122

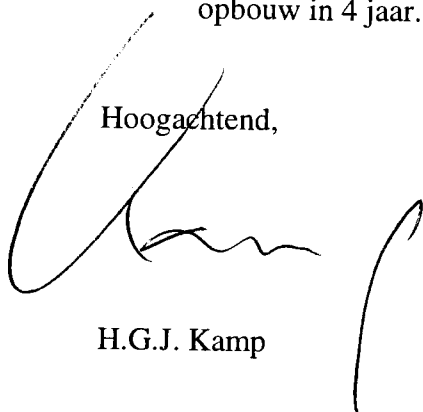
Den Haag, 28 september 2012

Geachte heer Rutte,

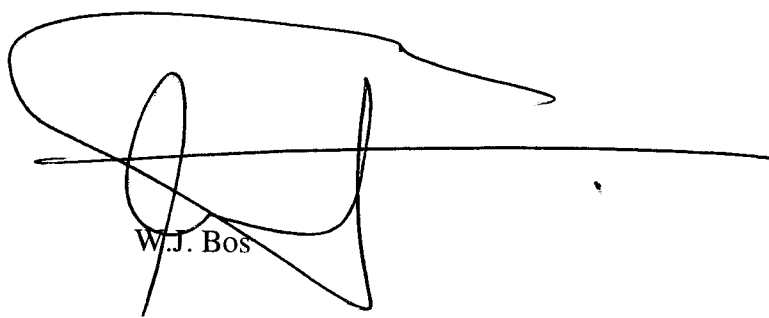
Graag verzoeken wij u de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid te vragen om ons ten behoeve van onze werkzaamheden op de kortst mogelijke termijn te informeren over opties rond één regeling voor de onderkant van de arbeidsmarkt. Graag bij de volgende opties de budgettaire en sociaal economische consequenties:

1. Een combinatie van het oorspronkelijke wetsvoorstel werken naar vermogen, gecombineerd met de quotumregeling, zoals PvdA in het verkiezingsprogramma heeft beschreven.
2. Een combinatie van het oorspronkelijke wetsvoorstel werken naar vermogen, gecombineerd met de quotumregeling conform PvdA in vier jaar stapsgewijs in om ondernemers meer tijd voor aanpassing te geven.
3. Een combinatie van het oorspronkelijke wetsvoorstel werken naar vermogen, maar met een opbouw in de korting op de reïntegratie van 4 jaar (dus langzamere opbouw van de maatregel), en het volledige PvdA voorstel voor een quotum.
4. Een combinatie van het oorspronkelijke wetsvoorstel, met een opbouwende korting reïntegratie in 4 jaar en een PvdA voorstel voor een quotum met een opbouw in 4 jaar.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

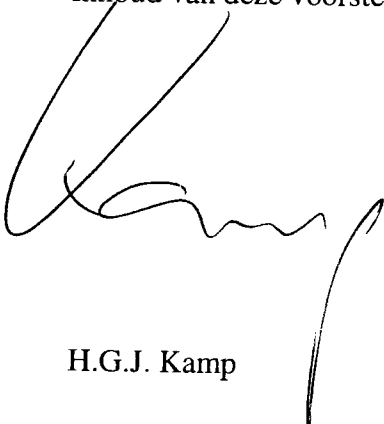
Kenmerk: 201200123

Den Haag, 1 oktober 2012

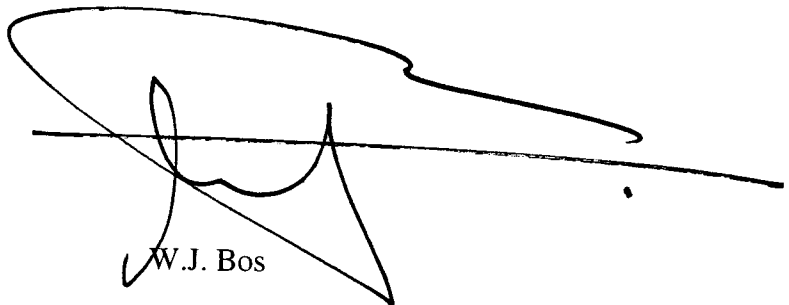
Op 20 september jl. heeft de Tweede Kamer de opdracht van de informateurs vastgesteld, inhoudende "om - mede gelet op de financieel-economische situatie en in verband daarmee de begroting voor 2013 – op zo kort mogelijke termijn de mogelijkheid te onderzoeken van een stabiel kabinet uit VVD en PvdA, de grootste partijen en de grootste winnaars".

Het belang en de urgentie van de behandeling van de begroting voor 2013 door de Tweede Kamer hebben ertoe geleid dat dit onderwerp, conform de opdracht van de Tweede Kamer, voorrang heeft gekregen bij de besprekingen met de voorzitters van de fracties van VVD en PvdA. Het overleg van beide fractievoorzitters heeft geleid tot overeenstemming over voorstellen tot wijziging van de begroting voor 2013 die door leden van hun fracties zullen worden ingebracht en toegelicht bij de behandeling van deze begroting door de Tweede Kamer.

Op verzoek van de twee fractievoorzitters bieden wij u hierbij een overzicht met de inhoud van deze voorstellen aan.

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Deelakkoord begroting 2013

	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Intensiveringen</i>					
1. Tegemoetkoming ondernemers afdracht BTW	19				
2. Verdubbeling intensivering leerkrachten VO (Bèta, jong academisch)	50	50			
3. Terugdraaien maatregel reiskostenaftrek	1652	1670	1663	1686	1673
4. Schrappen maatregel langstudeerders (plus teruggaaf 2012)	263	220	230	230	230
5. Overbruggingsregeling AOW-verhoging (*)	30	45	45	45	20
6. Doorwerkbonus/mobiliteitbonus (*)	150	150	300	300	300
7. Schrappen eigen bijdrage GGZ en liggeld ziekenhuizen	145	145	145	145	145
8. Modernisering ZW: 1 jaar uitstel werknemerprikkel	38	24			
<i>Dekking</i>					
9. Niet invoeren vitaliteitssparen	-580	-764	-759	-734	-700
10. Assurantiebelasting naar 21%	-940	-1379	-1403	-1403	-1403
11. Schrappen voorschotregeling AOW	-10	-30	-30	50	20
12. Snellere verhoging AOW leeftijd				-70	-160
13. Besluitvorming premies en eigen bijdragen zorg		-145	-145	-145	-145
14. Incidentele lastenruimte 2013	-649				
15. Vrijval enveloppe duurzaamheid begrotingsakkoord	-155				
Kasschuif 2013-2014 sociale zekerheid	-30	30			
Totaal	-17	16	46	104	-20
(*) voor 2013 zonodig met terugwerkende kracht in 2014					

Toelichting deelakkoord begroting 2013

Intensiveringen

1. Tegemoetkoming ondernemers afdracht BTW.

Voor ondernemers wordt een uitstelregeling ontworpen, die ruimer is dan het huidige voorstel in het Belastingplan. De grens voor de uitstelregeling wordt opgetrokken van 12.000 naar 20.000 euro, omdat een vergelijkbare regeling voor particulieren dezelfde grens heeft. Concreet betekent dit dat ondernemers onder bepaalde voorwaarden hun BTW-afdracht een kwartaal later kunnen doen. Dit geeft ondernemers enige ruimte om de effecten van de BTW-verhoging op korte termijn op te vangen.

2. Verdubbeling intensivering begrotingsakkoord leerkrachten VO (Bèta, jongacademisch).

In het begrotingsakkoord is al 105 miljoen beschikbaar gesteld voor de kwaliteit van docenten en schoolleiders. Dit bedrag wordt verdubbeld: voor begeleiding van startende bèta leraren en jonge academische leraren in het voortgezet onderwijs wordt 100 miljoen incidenteel extra uitgetrokken. Deze middelen worden ingezet via een tijdelijke regeling (niet lumpsum).

3. Terugdraaien maatregel reiskostenaftrek.

De maatregel uit het begrotingsakkoord rond de afschaffing van de fiscale reiskostenaftrek wordt in zijn geheel teruggedraaid, inclusief de maatregel "auto van de zaak". In het budgettaire beslag is de doorwerking meegenomen naar de toeslagen en werknemersverzekeringen.

4. Schrappen maatregel langstudeerders (plus teruggaaf 2012).

De langstudeerdersmaatregel wordt voor studenten teruggedraaid, rekening houdend met uitvoeringskosten bij de Dienst Uitvoering Onderwijs (1 miljoen). Daarbij wordt verondersteld dat het beoogde gedragseffect ook volledig verdwijnt. De reeds geïnde boetes in 2012 worden zo snel mogelijk, maar uiterlijk begin 2013 terugbetaald.

5. Overbruggingsregeling AOW-verhoging.

Voor mensen die per 1-1-2013 nu reeds deelnemen aan een vut- of prepensioenregeling, en zich niet hebben kunnen voorbereiden op de AOW leeftijdsverhoging, wordt vanaf 2013 een overbruggingsregeling ontworpen. De regeling geldt voor deelnemers met een inkomen tot 150% WML en kent een partner- en vermogenstoets (exclusief eigen woning en pensioenvermogen). Voor de uitvoeringskosten is 5 miljoen in 2014 beschikbaar. Mocht invoering per 1-1-2013 op praktische bezwaren stuiten, dan wordt aan de regeling terugwerkende kracht vanaf 1-1-2013 toegekend.

6. Doorwerkbonus/mobiliteitsbonus.

Er wordt een doorwerkbonus ingevoerd voor werknemers (voltijd en deeltijd) vanaf 61 tot 65 jaar. Werknemers die doorwerken tot 65,5 jaar, kunnen zo gemiddeld anderhalf jaar eerder met pensioen zonder er financieel op achteruit te gaan. Deze doorwerkbonus geldt voor werknemers met een inkomen vanaf 90% WML, wordt maximaal van 100% tot 120% WML en loopt daarna af tot 175% WML. Het structurele budgettaire beslag van deze regeling is ruim 200 miljoen. Daarnaast wordt geïntensiveerd op de reeds bestaande mobiliteitsbonus, om de arbeidsparticipatie verder te stimuleren. Mocht invoering per 1-1-2013 op praktische bezwaren stuiten, dan wordt de bonus in 2014 met terugwerkende kracht alsnog ter beschikking gesteld.

7. Schrappen eigen bijdrage GGZ en liggeld ziekenhuizen.

De invoering van de eigen bijdrage tweedelijns GGZ en de eigen bijdrage van 7,50 euro per verpleegdag in instellingen voor medisch-specialistische zorg worden teruggedraaid. (Hiertoe wordt het Besluit zorgverzekeringen aangepast). Vanaf 2014 loopt het ongedaan maken van deze twee maatregelen mee in de besluitvorming over premies en eigen bijdragen in de zorg.

8. Modernisering Ziektewet: 1 jaar uitstel werknemersprikkel.

De invoering van de prikkel voor werknemers uit de modernisering van de Ziektewet (verkorting duur uitkering) wordt met een jaar uitgesteld. Dit levert een derving op van 38 miljoen in 2013. Binnen een jaar wordt een alternatief gevonden om de hoge instroom van werknemers zonder vast contract (flexwerkers) in de Ziektewet het hoofd te bieden.

Dekking

9. Niet invoeren vitaliteitssparen.

Het vitaliteitssparen wordt niet ingevoerd.

10. Assurantiebelasting naar 21%.

De assurantiebelasting wordt verhoogd naar het niveau van het hoge BTW tarief (21%).

11. Schrappen voorschotregeling AOW.

De huidige voorschotregeling voor de AOW leeftijdsverhoging wordt afgeschaft. Deze is niet langer nodig, omdat de nieuwe overbruggingsregeling is gecreëerd.

12. Snellere verhoging AOW leeftijd/schrappen voorschotregeling.

De AOW leeftijd wordt na 2015 versneld verhoogd volgens onderstaand schema. Hierdoor wordt in 2018 de AOW leeftijd 66 jaar en in 2021 67 jaar.

Tabel: nieuw tijdpad verhoging AOW-leeftijd (aantal maanden)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Huidige wet	1	2	3	5	7	9	12	15	18
Na deelakkoord	1	2	3	6	9	12	16	20	24

13. Besluitvorming premies en eigen bijdragen zorg.

Zie regel 7.

14. Incidentele lastenruimte 2013.

De nog beschikbare incidentele lastenveloppe (verlaging AOF premie) wordt ingezet ter dekking van dit deelakkoord.

15. Vrijval enveloppe duurzaamheid begrotingsakkoord.

In het begrotingsakkoord is een enveloppe voor duurzaamheid gevormd. De nog vrijstaande middelen voor 2013 (155 miljoen) worden ingezet ter dekking van dit deelakkoord. Over de inzet van de beschikbare middelen vanaf 2014 wordt later besloten.

Kasschuif 2013-2014.

Binnen de sociale zekerheid is een kasschuif mogelijk als de uitvoering van regel 5 niet in 2013 kan worden vormgegeven, maar in 2014 met terugwerkende kracht.

> Retouradres Postbus 20001 2500 EA Den Haag

Aan de informateurs
H.G.J. Kamp en W.J. BOs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Kabinet Minister-President

Binnenhof 19
2513 AA Den Haag
Postbus 20001
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

M. de Vries
*Adjunct raadadviseur / adjunct
secretaris*

T 070 356 45 20
F 070 356 81 66
m.devries@minaz.nl

Datum 28 september 2012
Betreft Beantwoording vragen informateurs

Onze referentie
3116259

Geachte heren Kamp en Bos,

Bijgaand treft u aan de beantwoording van de minister voor Immigratie, Integratie en Asiel, de heer Leers, op uw verzoek d.d. 24 september 2012 (kenmerk 201200027).

DE MINISTER-PRESIDENT,
Minister van Algemene Zaken,

Mark Rutte

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

De Minister-President
Ministerie van Algemene Zaken
Postbus 20001
2500 EA Den Haag

Bestuursondersteuning

Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag

Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

Frank van Dorssen

T 426 8369

frank.dorssen@minbzk.nl

Kenmerk

2012-0000553875

Uw Kenmerk

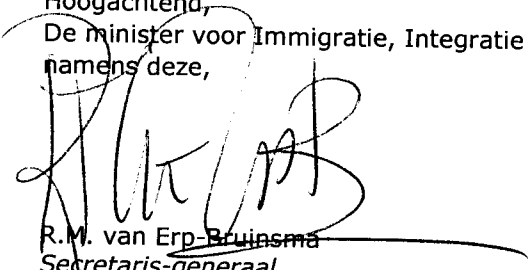
3116153

Datum 26 september 2012
Betreft Verzoek informateurs

Geachte heer Rutte,

U heeft namens de informateurs verzocht enkele vragen te beantwoorden op het terrein van immigratie en asiel (kenmerk 201200027). Bijgevoegd ontvangt u mijn reactie.

Hoogachtend,
De minister voor Immigratie, Integratie en Asiel,
namens deze,

R.M. van Erp-Bruinsma
Secretaris-generaal

1. Welke mogelijkheden zijn er om procedures gericht op het verkrijgen van een verblijfsvergunning parallel te laten lopen in plaats van na elkaar? Welke positieve effecten zijn hiermee te realiseren? Welke wijzigingen (regels en uitvoering) zijn daarvoor nodig en op welke termijn kunnen die worden doorgevoerd?

Het is wenselijk om, meer dan nu het geval is, verschillende verblijfsdoelen (ambtshalve) parallel aan elkaar te toetsen. Hiermee kan voorkomen worden dat vreemdelingen doorprocederen na afwijzing van een verblijfsaanvraag. Een ander belangrijk voordeel is dat als er tóch wordt doorgeprocedeerd, deze aanvragen snel kunnen worden afgedaan. Er ligt dan immers al een volledig dossier. Tegelijkertijd moet dit niet leiden tot een te zware belasting van de (zeer succesvolle, in het afgelopen jaar ingevoerde) snelle algemene asielprocedure: nu al wordt 60% binnen acht dagen behandeld. Ook mag het geen 'ontsnappingroute' bieden aan vreemdelingen om aan de reguliere toelatingsvoorwaarden te voldoen (vereiste een machtiging tot voorlopig verblijf - mvv- te hebben, leges, paspoorteis). Daarom is het raadzaam het meetoetsen van andere verblijfsdoelen te beperken tot de éérste procedure; zou dat niet gebeuren dan zou middels het indienen van een vervolgasielaanvraag bijvoorbeeld het mvv vereiste, leges en het paspoortvereiste door de vreemdeling kunnen worden omzeild. Deze eisen mogen immers niet in het kader van een asielprocedure worden gesteld. Ook is het raadzaam dit te beperken tot de zogenaamde humanitaire reguliere verblijfsdoelen (recht op gezinsleven -8 EVRM-, medisch, discretionair). Dit zijn reguliere verblijfsdoelen waarbij, ondanks het mvv-vereiste, de aanvraag inhoudelijk moet worden getoetst voordat hij eventueel kan worden afgewezen onder verwijzing naar het mvv-vereiste. Voor de overige verblijfsaanvragen geldt onverkort dat deze vanuit het buitenland moeten worden opgestart.

Om dit in te kunnen voeren zijn wijzigingen in het Vreemdelingenbesluit 2000, lagere regelgeving en de werkprocessen en ICT-systemen van de uitvoeringsorganisaties nodig. Voorbereidingen hiertoe zijn voor veel van de onderdelen van dit pakket in al een vergevorderd stadium en ook onderwerp van bespreking met de Tweede Kamer geweest. Een amvb ter wijziging van het Vreemdelingenbesluit is momenteel in consultatie en de uitvoeringsorganisaties zijn zich aan het voorbereiden. Genoemde maatregelen zullen derhalve naar verwachting medio 2013 kunnen worden ingevoerd. De positieve effecten die hiermee zijn te verwachten, betreffen:

- snellere duidelijkheid voor de asielzoekers;
- aanpakken van onnodig doorprocederen;
- meer draagvlak in de samenleving voor terugkeer.

2. Waarom krijgt in Nederland 45 procent van de asielzoekers een verblijfsvergunning terwijl dat percentage in andere EU-landen (veel) lager ligt? Is het niet nastrevenswaardig dit percentage op het EU-gemiddelde te brengen en welke mogelijkheden zijn daartoe?

Er is geen onderzoek bekend waaruit blijkt wat de achtergrond is van de verschillen in inwilligingspercentages en het relatief hoge inwilligingspercentage van Nederland. Dit hoeft niet noodzakelijkerwijs gelegen te zijn in een minder restrictief asielbeleid. Mogelijk is het verschil in inwilligingspercentage mede toe te schrijven aan de aard van de Nederlandse asielprocedure en de aandacht voor het snel afdoen van kansloze aanvragen in de korte aanmeldcentrumprocedure. Nederland is met de introductie van de aanmeldcentra koploper geweest binnen Europa in het neerzetten van een korte procedure waarin kansloze aanvragen werden afgedaan. Dit stelsel is sindsdien met een aantal belangrijke verbeteringen steeds verder uitgebouwd. Het is zeer goed mogelijk dat daarmee Nederland weinig aantrekkelijk is voor vreemdelingen die geen bescherming tegen terugkeer behoeven, maar toch door middel van een asielprocedure toegang tot Europa zoeken.

Vanuit dat perspectief is een lage (dalende) instroom van asielzoekers met kansloze aanvragen wenselijk en kan een relatief hoog inwilligingspercentage (mede) worden verklaard. Dat neemt evenwel niet weg dat het van belang is dat een vergelijkbaar asielverzoek in verschillende lidstaten tot een zelfde uitkomst dient te leiden. Dit heeft, naast de individuele waarborgen voor de asielzoeker, tevens als doel om asielshoppen maximaal tegen te gaan.

De totstandkoming van het gemeenschappelijk Europees asielstelsel (GEAS) heeft dit als uitgangspunt. Het GEAS ziet naast harmonisatie van de EU-regelgeving ook op de EU-uitvoeringspraktijk. Het Europese ondersteuningsbureau voor asielzaken (EASO) is mede opgericht om die uitvoeringspraktijk te ondersteunen. Echter, dit bureau is pas een jaar operationeel en harmonisatie van de uitvoeringspraktijk staat daarmee nog in de kinderschoenen. Om echt werk te

maken van de harmonisatie van de uitvoeringspraktijk zou een aanvullende ambitie op Europees niveau neergelegd kunnen worden om tot die verdergaande uitvoeringsharmonisatie te komen, onder meer door meer werk te maken Europese ambtsberichten en onderlinge beleidsafstemming. Daarnaast heeft Nederland recent aan de Europese Commissie gevraagd onderzoek te doen naar de verschillen in inwilligingspercentages tussen de lidstaten.

3. Waarom beperken we de mogelijkheden om asiel te vragen niet tot Schiphol (Nederland mogelijk de eerste veilige plek) en bovendien nog tot personen die bij het verlaten van het vliegtuig over dezelfde documenten beschikken als bij het betreden daarvan?

Er bestaat geen internationale rechtsnorm die asielzoekers verplicht in een bepaald land asiel te vragen, zoals het eerste veilige land waar zij doorkomen. Dat een asielzoeker over land doorreist naar Nederland kan ook niet als een verwijt leiden tot een afwijzing van de asielaanvraag. Wel kunnen lidstaten onderling afspraken maken over de verantwoordelijkheidsverdeling van asielverzoeken zolang aan de waarborgen van het internationaal recht wordt voldaan. Dat laatste is wat binnen Europa is gedaan in de Dublinverordening.

Het beperken van de mogelijkheden om asiel te vragen kan dan ook alleen als duidelijk is dat een ander (Europese) land onder deze afspraken verantwoordelijk is en zal toetsen of terugkeer verantwoord is. Dat is een (bewijs)zaak tussen overheden. Nederland zal dus richting het andere Europese land moeten kunnen aantonen dat een asielzoeker eerder in dat land was en dat daarmee dat land verantwoordelijk is. De eigen verklaring van de asielzoeker is daarvoor onvoldoende. Wel kunnen de eigen verklaringen van de asielzoeker een beginpunt zijn voor nader onderzoek en bewijs. Gedocumenteerd zijn van de asielzoeker is hiervoor belangrijk, doch vaak niet doorslaggevend.

Afwijzen omdat de asielzoeker eerder in een ander Europees land is geweest (want over land ingereisd), kan dus enkel als dat andere land ook de verantwoordelijkheid accepteert. Om die reden hebben we tot op heden geen juridisch houdbare manier gevonden om alleen asielaanvragen aan de buitengrens in behandeling te nemen.

Het enkel niet beschikken over documenten (op Schiphol) kan onder het geldende internationale recht niet als voldoende grond dienen voor afwijzing van een asielverzoek. Bepalend is of bij terugkeer vervolging of mensenrechtenschending dreigt. Dat een asielzoeker (vaak op advies van een reisagent/mensensmokkelaar) zijn documenten heeft afgegeven of vernietigd heeft wel effect op de aanvraag. Een toerekenbaar ongedocumenteerde asielzoeker staat ingevolge de jurisprudentie van de Raad van State (als het ware) 1-0 achter in zijn geloofwaardigheid. Het asielrelaas mag vervolgens geen hiaten of ongerijmdheden bevatten; in dat geval wordt de aanvraag afgewezen.

Als een ongedocumenteerde asielzoeker echter een consistent geloofwaardig relaas heeft waaruit blijkt dat bij terugkeer vervolging dreigt, dan kan een afwijzing niet volgen. Dit is besloten in het Vluchtelingenverdrag en het EVRM en het geldende EU-recht (kwalificatierichtlijn).

4. Welke wijzigingen (versoepelingen) in de kennismigrantenregeling kunnen overwogen worden? Kan een puntenstelsel voor de toelating van immigranten een zinvolle aanvulling zijn op de kennismigrantenregeling?

In de huidige regelgeving wordt onderscheid gemaakt tussen laag- en middelbaar geschoolde arbeid (arbeidsmigratie), hooggeschoolde arbeid (kennismigratie) en arbeid als zelfstandige. Arbeidsmigratiebeleid doelt op het toelatingskader voor het in Nederland mogen verrichten van arbeid door vreemdelingen van buiten de EU. De huidige kennismigrantenregeling in Nederland is, zeker in vergelijking tot andere Europese landen, een van de simpelste regelingen voor hoogkwalificeerde kenniswerkers uit derde landen, omdat namelijk enkel een salariscriterium geldt. Wie toegang krijgt tot de arbeidsmarkt is hierbij primair de verantwoordelijkheid van SZW en het verblijfsrecht is de verantwoordelijkheid van I&A.

Nederland heeft een vraaggestuurd systeem (de vreemdeling moet voordat deze toegelaten kan worden een arbeidsovereenkomst hebben met een werkgever in Nederland). Versoepeling kan plaatsvinden door de huidige regeling uit te breiden of door een nieuw (punten) systeem voor te stellen, dat meer hybride (vraag- en aanbodgestuurd) is, waarvan de huidige kennismigrantenregeling deel uitmaakt. Met versoepeling dan wel uitbreiding kan beter worden

ingespeeld op specifieke behoeften van de arbeidsmarkt. Een puntensysteem is eenvoudig aan te passen door het wijzigen van de puntentoekenning.

De volgende versoepelingen/uitbreidingen zijn denkbaar:

- Toelaten van kennismigranten die een arbeidscontract hebben met een werkgever in het buitenland en voor hun werk op regelmatige basis, of voor korte duur maar langer dan 3 maanden, in Nederland moeten zijn en zich niet in Nederland vestigen (de kennismigrantenregeling staat nu alleen open voor mensen die zich hier vestigen.) Deze maatregel kan ook breder worden toegepast: werknemers die niet aan het salariscriterium voldoen van de kennismigrantenregeling, maar wel een bijdrage leveren aan onze economie, zouden onder deze regeling kunnen worden gebracht. SZW heeft een 'pilot kennisindustrie' in voorbereiding waarin grote leveranciers aan het buitenland (bijvoorbeeld ASML en HSL Merwede) worden vrijgesteld van de tewerkstellingsvergunningplicht voor werknemers van hun buitenlandse klanten die bijvoorbeeld het productieproces begeleiden.
- Faciliteren van de komst van stagiairs/werknemers in de 'creative industry' (voldoen meestal niet aan het salariscriterium van de kennismigrantenregeling).
- Belonen van vreemdelingen die een onderneming succesvol is door bijvoorbeeld een vergunning voor onbepaalde tijd te verlenen als zij binnen drie jaar hun bedrijf uitgebreid hebben met vijf werknemers.
- Vergroten van de vijver van toekomstige kennismigranten door de zoekperiode voor afgestudeerde studenten te verruimen (of alleen verruiming voor afstudeerrichtingen waar de arbeidsmarkt behoefte aan heeft), geen tewerkstellingsvergunning te stellen bij de regeling voor Hoogopgeleiden, waardoor deelname aan de regeling aantrekkelijker wordt, en een zoekperiode introduceren voor wetenschappelijk onderzoekers.
- Introduceren van een regeling voor buitengewone toptalenten zoals sporters, schrijvers, wetenschappers etc.

Om "the best and the brightest" te selecteren, kan als voorbeeld het model in Australië dienen. Vreemdelingen zouden dan online een belangstellingsregistratie kunnen indienen, waarmee de vreemdeling kenbaar maakt graag in Nederland te willen werken ('Skill Select'). Op het moment dat een belangstellingsregistratie wordt ingediend, is er nog geen aanvraag ingediend. Er worden punten toegekend en met voldoende punten komt de vreemdeling in een 'kaartenbak' terecht. In het toekennen van punten kan bijvoorbeeld meer punten worden toegekend aan opleiding of werkervaring in specifieke sectoren waarin een tekort is op de arbeidsmarkt (bijvoorbeeld techniek, metaal en zorg). Werkgevers, maar ook de overheid, kunnen in de kaartenbak zoeken. Werkgevers kunnen vreemdelingen een arbeidsovereenkomst aanbieden. Werkgevers worden op deze manier gefaciliteerd door een databank aan te bieden met potentiële werknemers waaruit de beste kunnen worden gekwalificeerd. De overheid kan vreemdelingen selecteren die zonder arbeidsovereenkomst naar Nederland mogen komen, bijvoorbeeld vreemdelingen die voor alle onderdelen het maximaal aantal punten hebben behaald. Hiermee wordt overigens niet gegarandeerd dat de vreemdeling daadwerkelijk aan de slag gaat in de door de overheid beoogde sector. Indien fraude is gepleegd, wordt de vreemdeling voortaan uitgesloten. Na 1 jaar vervalt de belangstellingsregistratie en mag de vreemdeling een nieuwe aanvraag indienen.

Aandachtspunt is de hoogte van de leges. Indien de regeling wordt uitgebreid naar andere groepen, minder hoog opgeleid en niet werkzaam bij grote bedrijven, zou verlaging van leges te overwegen zijn (de financiële gevolgen hiervan zijn niet onderzocht en er is reeds legesproblematiek te verwachten ter waarde van structureel 31,5 miljoen euro als gevolg van Europese jurisprudentie).

5. Met welke maatregelen kan voorkomen worden dat opnieuw een groep ontstaat die voor een kinderpardon in aanmerking wenst te komen ?

Het opnieuw ontstaan van een groep die in aanmerking wenst te komen voor een (kinder)pardon is niet helemaal te voorkomen. Er kunnen zich altijd situaties voordoen waarin vreemdelingen die geen vergunning krijgen, toch niet kunnen worden uitgezet. De kans dat zo'n groep ontstaat kan wel sterk worden verkleind door snellere procedures, het tegengaan van stapelen van procedure en een intensieve inzet op terugkeer.

Het versnellen van procedures en het tegengaan van het stapelen van procedures kan worden aangepakt door invoering van een pakket aan maatregelen waarvan een deel al in een vergevorderde fase van voorbereiding is. Op onderdelen is de wetgeving voorgelegd aan de

Tweede Kamer, de wijzigingen van het Vreemdelingenbesluit zijn in consultatie. Inwerkingtreding is haalbaar medio 2013. Belangrijke elementen van dit pakket zijn:

- het parallel meetoetsen van alle aspecten die aan terugkeer in de weg staan bij een eerste aanvraag;
- een ééndagstoets voor vervolgaanvragen;
- consequente overdracht van afgewezen vreemdeling aan de Dienst Terugkeer & Vertrek, ook als het gaat om een afgewezen reguliere aanvraag;
- 'no cure, less fee' voor rechtsbijstand bij vervolg asiël- en reguliere aanvragen;

Voortzetting van de ingezette herijking van het amv-beleid kan hier ook toe bijdragen. Deze herijking beoogt sneller duidelijkheid te geven voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen: terugkeer of definitief verblijf. Hiermee wordt voorkomen dat deze groep gedurende de minderjarigheid enkel en alleen vanwege de minderjarigheid verblijf heeft en hierdoor integreert in de Nederlandse samenleving, terwijl het verblijfsrecht bij het bereiken van de meerderjarigheid weer verloren gaat.

Dit pakket zou kunnen worden aangevuld met verkorte doorlooptijden bij de rechterlijke macht. Het gaat dan om zaken waarin de IND in de algemene asiëlprocedure binnen 8 dagen beslist, waarna de rechter het beroep binnen een maand beoordeelt. Bij complexe zaken moet de gehele rechtsgang in eerste instantie, tot en met de Raad van State, binnen een jaar zijn afgerond (extra kosten versnelling rechterlijke procedures, naar eerste schatting (afstemming RvdR en RvS moet nog plaatsvinden): € 12,5 mln in 2013; € 12,5 mln in 2014; € 8,2 mln in 2015; € 8,2 mln in 2016 en volgende jaren). Dat betekent dat de rechtbank en RvS samen binnen 6 maanden uitspraak doen.

In de nieuwe systematiek van korte procedures zou ook de (effectiviteit van) de gezinslocaties kunnen worden onderzocht en waar nodig heroverwogen, met in ieder geval extra begeleiding van ouders die terug moeten keren - snelle terugkeer is in het belang van het kind. Als het opvangmodel daarbij wordt ingericht op het minimaliseren van het aantal verhuisbewegingen van (gezinnen met) kinderen, hoeft het verblijf in Nederland geen schade voor kinderen op te leveren. Snelle duidelijkheid en een consequente boodschap stimuleren daarbij een snelle terugkeer. Dit is des te urgenter nu de Hoge Raad in de zaak-Ferreira (21 september 2012) heeft bevestigd dat de opvang van gezinnen met kinderen niet mag worden beëindigd. (N.B. dit betreft een omvangrijke financiële problematiek.)

Tegelijkertijd vergt dit ook een intensieve inzet op terugkeer. Hiervoor is bovenal de medewerking van landen van herkomst nodig. Hier kan versterkt op worden ingezet door de instelling van een migratieambassadeur die een zichtbaar profiel geeft aan het thema migratie, in het bijzonder terugkeer, in de internationale betrekkingen in zowel binnen- als buitenland. Hiervoor moet een adequaat budget (ten laste van ODA) worden vrijgemaakt (om gerichte projecten te kunnen doen in belangrijke landen van herkomst). Aanvullend is het raadzaam een ministeriële commissie in te stellen die als taak heeft het terugkeerbelang te borgen in de internationale onderhandelingen van Nederland.

De volgende maatregel ziet op de terugkeer van alleenstaande afgewezen asielzoekers, anders dan gezinnen met kinderen. Ook hun terugkeer is in dit kader relevant, aangezien mensen met langdurig verblijf hier ook kinderen kunnen krijgen (soms (cynisch genoeg) met als doel: verblijfskans te vergroten).

Ten aanzien van vreemdelingenbewaring zou een integrale visie op bewaring, alternatieven voor bewaring en terugkeer moeten worden ontwikkeld. Voor mensen die niet hebben meegewerkt aan zelfstandige terugkeer, maar niet in aanmerking komen voor bewaring dient een vorm van onderdak met intensieve terugkeerbegeleiding te worden ingericht waar tijdelijk verblijf mogelijk is afhankelijk van de inzet van de vreemdeling en de vooruitzichten op terugkeer. Het gaat dan om een toezichtsmaatregel voor vreemdelingen van wie het land van herkomst niet meewerkt aan gedwongen terugkeer, maar waarbij vrijwillige terugkeer mogelijk is, zoals Irak en Somalië. De ontwikkeling van de regimeveranderingen en de alternatieven voor bewaring kunnen worden gefinancierd uit het budget voor vreemdelingenbewaring (zoals genoemd in de begroting van de minister van Veiligheid en Justitie 2013).

de Rechtspraak

Drs. W.J. Bos
Informatieur

Directie Strategie en
Ontwikkeling

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Stadhouderskamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

bezoekadres
Kneuterdijk 1
2514 EM Den Haag

correspondentieadres
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

datum 25 september 2012
team Communicatie
contactpersoon D.A. Klok
e-mail d.klok@rechtspraak.nl
ons kenmerk UIT 5856/S&O/DK
uw kenmerk -
onderwerp Aanbevelingen kabinetsbeleid - Rechtspraak

t (070) 361 97 23
f (070) 361 97 46
www.rechtspraak.nl

Geachte heer Bos,

Aan u is de belangrijke maar tevens complexe taak toevertrouwd om de basis voor een nieuw kabinet te onderzoeken.

Als onderdeel van de derde staatsmacht ziet de Raad voor de rechtspraak toe op een onafhankelijke, onpartijdige en eerlijke, maar ook toegankelijke en deskundige rechtspraak. De Raad voor de rechtspraak wil uw aandacht vragen voor het belang van goede rechtspraak voor de rechtsstaat, de economie en de samenleving en daartoe ten behoeve van uw werk het volgende ter overweging meegeven.

Ruimte voor ingrijpende vernieuwing

Burgers, ondernemingen en overheden vragen om een moderne, servicegerichte rechtspraak die digitaal kan communiceren met mensen die hun recht zoeken. Om de kwaliteit en toegankelijkheid van rechtspraak te kunnen blijven garanderen is de Rechtspraak gestart met een programma dat moet leiden tot ingrijpende vernieuwing en een brede, grondige en doortastende modernisering (vernieuwingsprogramma Kwaliteit en Innovatie Rechtspraak).

Het gaat concreet om:

- procedures minder formeel maken, begrijpelijk maken voor rechtzoekenden en de nadruk leggen op de zitting (snellere mondelinge behandeling);
- procedures vergaand versnellen en digitaliseren;
- processen efficiënter laten verlopen en op termijn de kosten verlagen.

Voor deze vernieuwing is steun van het komende kabinet onontbeerlijk. Bij civiel en bestuursrecht is wetgeving nodig om het procesrecht sterk te vereenvoudigen en uniformeren. Belemmeringen voor efficiënt en digitaal procederen moeten worden weggenomen en voor de realisatie van de plannen is voor komende jaren financiële stabiliteit cruciaal.

Financiële ruimte

De onlangs verschenen internationale concurrentie-index van World Economic Forum maakt eens te meer duidelijk dat het goed functioneren van de Rechtspraak bijdraagt aan de topositie die Nederland

de Rechtspraak

datum 25 september 2012
kenmerk UIT 5856/S&O/DK
pagina 2 van 2

inneemt in deze index. Goede tijdige en toegankelijke rechtspraak levert een belangrijke bijdrage aan maatschappelijke stabiliteit en economisch ontwikkeling. Om dit niveau vast te houden en te verbeteren, is nodig dat de Rechtspraak bekostigd blijft overeenkomstig het geldende financieringsstelsel. Dit betekent dat tegenover bij een in economische moeilijke tijden toenemende zaaksinstroom, een evenredige groei van de begroting komt te staan. Het is dan ook cruciaal voor de Rechtspraak dat er structureel middelen ter beschikking worden gesteld om alle zaken af te doen. Bij gebrek daaraan zullen doorlooptijden oplopen en achterstanden ontstaan met alle maatschappelijke en economische nadelige gevolgen van dien. Zoals gemeld, vraagt ook de realisatie van de gewenste ingrijpende vernieuwing om financiële stabiliteit. De Raad doet daarom een beroep op het nieuwe kabinet om de Rechtspraak van financiële taakstellingen te vrijwaren.

Ruimte voor rechtvaardig straffen

Belangrijk is dat burgers vertrouwen houden in de rechtstaat; criminaliteit kan de samenleving grote schade berokkenen en uiteindelijk ontwrichten. Om dat te voorkomen is het noodzakelijk dat er vertrouwen bestaat in de rechter wat betreft de strafoplegging. Het berechten van strafbare feiten en het opleggen van straffen is aan de onafhankelijke rechter opgedragen. De strafrechter heeft de taak om - onafhankelijk van de andere staatsmachten - vast te stellen wat er precies is gebeurd, wie daarvoor verantwoordelijk moet worden gehouden en welke straf daarbij het beste past. Kortom: om rechtvaardig en passend te straffen.

Om rechtvaardig te straffen heeft de rechter beslisruimte nodig, om recht te kunnen doen aan de omstandigheden van het geval. Het terugdringen van deze beslisruimte door wetgeving op het gebied van minimumstraffen moet stellig worden ontraden.

De Raad wijst op de uithollende werking die inperkende wetgeving op termijn zal hebben en roept de regeringscoalitie op hier terughoudendheid te betrachten.

De Raad voor de rechtspraak vertrouwt erop dat u het belang van goede rechtspraak juist in deze tijd op waarde weet te schatten en het bovenstaande zult betrekken bij u werkzaamheden.

Uiteraard ben ik bereid u een en ander toe te lichten.

Hoogachtend,

mr. F.W.H. van den Emster
Voorzitter

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer mr. F.W.H. van den Emster
De Rechtspraak
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

Kenmerk: 201200126

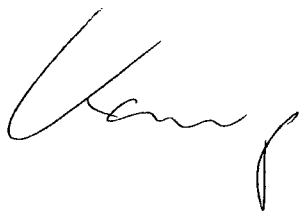
Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Van den Emster,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

2012 0012 g

Nederlandse
isolatie
industrie

Aan de heren drs. W.J. Bos en H.G.J Kamp, informateurs
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum: 19 september 2012

Kenmerk: 12.027/AD

Onderwerp: Energiebesparing en CO₂-reductie

Bijlage: Rapport van KfW-research

Geachte heren Bos en Kamp,

De Nederlandse Isolatie Industrie (NII) is de vereniging voor brancheorganisaties van thermische isolatiematerialen in de bouw. Met het oog op uw opdracht, vragen wij uw aandacht voor het volgende.

De NII is van oordeel dat een duurzame samenleving gebaat is bij het beperken van het energiegebruik in gebouwen en de daarmee samenhangende verminderde uitstoot van het schadelijke broeikasgas CO₂. Om dat te realiseren ligt er voor de bouwsector een belangrijke taak. Zo dient volgens de *Energy Performance of Building Directive II* (EPBD II) in 2020 alle nieuwbouw energieneutraal te zijn. Voor de bestaande bouwvoorraad moet dat in 2050 zijn gerealiseerd.

Het besparen op energie kan eenvoudig en doeltreffend door het isoleren van woningen en gebouwen te intensiveren.

Vooraf bij renovatie van de bestaande woningvoorraad, kan nog een forse slag worden gemaakt. Graag zijn wij bereid om in samenwerking met andere specialisten in de bouwketen daar op efficiënte en effectieve wijze invulling aan te geven.

In dat verband zijn wij van oordeel dat in de komende kabinetsperiode veel meer nadruk zou moeten worden gelegd op het effectief en efficiënt energie zuinig maken van woningen en gebouwen. Daarbij dient de Trias Energetica het uitgangspunt te blijven. Onder het motto "Eerst isoleren, dan installeren", pleit de NII voor een optimale isolatie van woningen en gebouwen.

Ten einde dit te realiseren, adviseert de NII de volgende maatregelen.

Investeren in de Bouwketen

Hoewel de gevolgen van de crisis ons allen in meer of mindere mate treffen, wordt de bouwketen hier onevenredig getroffen. In de gehele keten zijn ontslagen en faillissementen aan de orde van de dag, waarbij het einde nog lang niet in zicht is. De overheid zal hieraan aandacht moeten schenken en zich moeten inzetten voor een gericht stimuleringsprogramma. Wij wijzen in dit verband op een Duits initiatief waarbij de federale overheid € 1,4 miljard beschikbaar stelde om het Duitse woningpark energetisch op te waarderen. Deze regeling voorzag in een lening van 1% interest en premies tot 12,5% van de investering, toe te kennen aan iedereen die het energieverbruik van een gebouw wenste te verbeteren. Er werd voor € 8,9 miljard aan leningen uitgekeerd, die voor € 21,5 miljard aan investeringen aantrokken. Dit alles zorgde voor 340.000 arbeidsplaatsen. Het leverde de Duitse overheid € 5,4 miljard extra aan inkomsten op. Tevens werd € 1,8 miljard bespaard op werkloosheidsuitkeringen. Tegenover een investering van € 1,4 miljard stond een opbrengst van € 7,2 miljard. Elke euro die werd geïnvesteerd in energiebesparing bracht de overheid € 5 op. Korthedshalve verwijzen wij ter informatie naar bijgevoegd rapport, waarin het Duitse initiatief wordt toegelicht.

Fiscaal aantrekkelijk maken van energiebesparende maatregelen

Isoleren vindt in de regel plaats bij nieuwbouw of bij renovatie. De keuze om energiezuinig te bouwen of te renoveren komt pas aan de orde zodra er wordt gebouwd of gerenoveerd. Vooral bij renovatie is het van belang de woonconsument te bewegen om daadwerkelijk te isoleren. Wij zijn van oordeel dat een financiële prikkel dit proces positief kan beïnvloeden. Ofschoon er thans een regeling bestaat, die voorziet in een tijdelijke verlaging van de BTW van 19 naar 6% voor slechts een deel van de te maken kosten, stelt de NII voor om in de toekomst alle isolatiematerialen en de daaraan gekoppelde werkzaamheden structureel onder het lage BTW- tarief van 6% te brengen. Met het oog op de huidige crisis in de bouw en de sombere prognoses voor de komende jaren, adviseren wij u zelfs een BTW- verlaging naar 6% voor de (ver)bouw van alle woningen in overweging te nemen. Een dergelijke maatregel is eenvoudig in te voeren en heeft meteen effect. Het is een stimulans voor de woonconsument en voor de werkgelegenheid in de bouw en haar toeleveranciers.

Energielabel voor woningen

Sinds 1 januari 2008 bestaat het energielabel voor woningen. Verkopers moeten door middel van een energielabel kunnen laten zien in welke energieklassie de woning is ingedeeld. In de praktijk blijkt dat het overleggen van het energielabel eenvoudig kan worden omzeild.

Nederlandse
Isolatie
Industrie

De NII juicht het daarom ook toe dat in het voorstel voor de Wet kenbaarheid energieprestaties de handhaving sluitend wordt geregeld. Wij hopen dan ook dat binnen afzienbare tijd de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel zal worden afgerond.

Bonus

Ten einde het energiebesparingsbeleid tot een succes te maken, zou tevens, conform het label voor wiggoed en voor auto's, een financiële prikkel kunnen worden ingebouwd.

Door te isoleren, zal de waarde van een woning of gebouw toenemen. Dat betekent dat de grondslag waarop de WOZ-waarde van een woning of gebouw wordt gebaseerd, zal toenemen. De NII stelt in dat kader voor om het bezit van een energielabel te koppelen aan de waardering van de onroerende zaak of, de WOZ-waarde van de woning of gebouw. Zo zou bijvoorbeeld de eigenaar of gebruiker van een energietechnisch gezien beter presterende woning, een bonus kunnen krijgen op de te betalen onroerendzaakbelasting (OZB) in vergelijking met een minder presterende woning.

De NII verzoekt u vriendelijk de in deze brief verwoorde maatregelen bij uw opdracht te betrekken, en wenst u een voorspoedige en succesvolle informatie toe.

Hoogachtend,

Dr. D.K.J. Tommel
Voorzitter Nederlandse Isolatie Industrie

KFW-RESEARCH

**IMPACT ON PUBLIC BUDGETS OF KFW PROMOTIONAL
PROGRAMMES IN THE FIELD OF „ENERGY-EFFICIENT
BUILDING AND REHABILITATION“**

Published by
KfW Bankengruppe
Palmengartenstraße 5-9
60325 Frankfurt am Main
Telefon 069 7431-0
Telefax 069 7431-2944
www.kfw.de

Content editing

STE Research Report
Forschungszentrum Jülich

commissioned by KfW Bankengruppe
abridged translation

Frankfurt am Main, October 2011

IMPACT ON PUBLIC BUDGETS OF KfW PROMOTIONAL PROGRAMMES IN THE FIELD OF “ENERGY-EFFICIENT BUILDING AND REHABILITATION”

*STE Research Report, Forschungszentrum Jülich,
commissioned by KfW Bankengruppe, abridged translation¹*

1. Background

Measures to reduce energy consumption and bring down CO₂ emissions in the building sector have been on the political agenda for years. KfW has for a number of years been promoting investment in schemes to save energy and reduce CO₂ in order to support the efforts of private and public property owners and to achieve the reduction targets set by policymakers. These activities are geared to an essential element of the strategy drawn up by the federal government in autumn 2010 [Federal Ministry of Economics and Technology (BMWi), 2010]. The contribution made by the building industry to energy efficiency and climate protection has gained in importance as a result of the decision to phase out nuclear energy [BMWi, 2011]. The efficiency standards for buildings should be raised ambitiously high and, between 2012 and 2020, the EnEV (Energy Conservation Ordinance) in particular should help to ensure that new buildings gradually comply with the future European standards for nearly zero energy buildings, while observing due and reasonable consideration of the impact on owners and tenants. Funds to improve the energy efficiency of buildings are to be increased to EUR 1.5 billion a year from 2012 to 2014 and additional amortisation opportunities are to be introduced in the building sector. Also under examination is the possibility of introducing a solution in 2015 by means of development programmes, such as the “White Certificate” environmental economic instrument, without placing a burden on public budgets [BMWi, 2011].

The evaluations of KfW programmes in this sphere for the funding years 2005 to 2009 showed positive results, not only in terms of investment stimuli, energy savings, CO₂ reduction and the impact on employment [Clausnitzer et al., 2010, Clausnitzer et al., 2007, Clausnitzer et al., 2008a, Gabriel & Balmert, 2007], but also regarding impact on public budgets

---

¹ This is an abridged translation by KfW Bankengruppe of W. Kuckshinrichs, Kronenburg, T., Hansen, P. (2011), Wirkungen der Förderprogramme im Bereich ‚Energieeffizientes Bauen und Sanieren‘ der KfW auf öffentliche Haushalte, Forschungszentrum Jülich, STE Research Report, commissioned by KfW Bankengruppe.

[Kuckshinrichs et al. 2010b, Kuckshinrichs et al. 2010a]. KfW adapted its promotional programmes to the modified framework conditions in the funding years 2008 to 2010, also providing a considerable amount of funding for new construction for example. There is as yet no evaluation of the modified programmes in terms of the impact on public budgets.

2. Terms of reference and procedure

The aim is to produce a brief analysis of the impact on public budgets of KfW programmes in the areas of energy efficiency and CO₂ reduction for the funding years 2008 to 2010. The analysis focuses on the short-term budgetary impact, i.e. in the year of the measure. The programme costs are shown, while surplus revenue and reduced expenditure for the relevant individual types of taxes and duties are listed and allocated to the regional authorities (federal government, states, municipalities) and to the social security institutions. The analysis for the funding year 2008 covers the following four KfW programmes: "CO₂ building rehabilitation", "Ecological Construction", "KfW municipal loans – energy-efficient refurbishments" and "Social investment – energy-saving building refurbishment". The analysis for the funding years 2009 and 2010 covers the following four KfW programmes: "Energy-efficient construction", "Energy-efficient refurbishment", "Energy-efficient refurbishment – municipalities" and "Social investment – energy-saving building refurbishment".

2.1 Model approach

The investment stimulus triggered by the KfW programmes is taken from KfW data or estimated on the basis of individual analyses. Two cases are assumed in order to demonstrate the scope of potential investment stimuli. This scope ranges between induced investments in the sense of directly initiated ones, and promoted investments in the sense of supported ones. The impact of short-term demand on public budgets is calculated by using the STEIN model [Kuckshinrichs et al., 2009]. This is a static open input-output model (here without income multiplier), which has an added module to simulate the effects on public budgets. In this module all the relevant public revenues and expenditures are fully recorded within the context of the KfW programmes and allocated to the regional authorities (federal government, states, municipalities) and to the social security institutions. The extent of the impact on public budgets essentially depends on how far the induced volume of work is served by a demand for additional personnel. Two scenarios covering the range of possible reactions on the labour market are assumed. The entire volume of work is performed by existing staff working overtime in the overtime (OS) scenario, whereas additional personnel are appointed in the jobs scenario (JS); in the latter case the burden on public budgets is reduced as a result of avoided expenditure on unemployment. For the analysis of avoided

expenditure on unemployment, reference is made to studies by the IAB [Bach & Spitznagel, 2008], which record the total costs of unemployment in Germany.

2.2 KfW programmes: basic data and data analysis

KfW programmes designed to improve energy efficiency and reduce CO₂ emissions in the building sector promote investments in energy-saving measures and the reduction of CO₂, whether in the construction of new homes or in the refurbishment of housing and buildings that form part of the public and social infrastructure. The Federal Ministry of Transport, Building and Urban Development (BMVBS) provides budget resources to KfW for low-interest loans and for investment grants.

In April 2009 the “Energy-efficient refurbishment” programme superseded the programmes “CO₂ building rehabilitation programme – loan and grant variants” and “Housing modernisation – Eco-Plus variant”. This programme serves to promote comprehensive refurbishment into “KfW efficiency houses” or individual measures to improve energy efficiency. As well as repayment bonuses dependent on the primary energy consumption of the efficiency house, a special promotion is possible if construction is supervised by an external technical expert.

The former “Ecological construction” programme was superseded by the “Energy-efficient construction” programme in April 2009. This promotes the construction and initial purchase of “KfW efficiency houses”. It can also be used to promote the conversion of existing buildings and replacing new buildings into energy-efficient new buildings. The KfW loan will assume 100 % of construction costs (without the costs of the property) up to a maximum of EUR 50,000 per housing unit.

As for non-residential housing, the KfW programmes “Energy-efficient refurbishment – municipalities” and “Social investment programme – energy-saving building refurbishment” promote measures to improve the energy-efficiency of buildings that form part of the municipal and social infrastructure. Since 2008, low-interest KfW loans have been available to municipalities and non-profit-making organisations for energy-efficient refurbishment.

Table 1: Programme to reduce CO2 in buildings (status: June 2011)

	New building	Building stock
Federal budget funds Loans and grants	Energy-efficient construction KfW efficiency houses 70, 55 and 40, repayment bonuses (max. 10 %), max EUR 50k per housing unit [HU]	Energy-efficient refurbishment KfW efficiency houses 115, 100, 85, 70, 55 Individual measures up to max. EUR 50k per HU Complete refurbishment up to max. EUR 75k per HU Repayment bonuses (max. 12.5 %) or grants (EFH/ZFH) (max. 17.5 %)
Federal budget funds Loans		Energy-efficient refurbishment – municipalities Social investment programme – energy-saving building refurbishment Individual measures/complete refurbishment
Source: IEK-STE, compiled from KfW information		IEK-STE 2011

The KfW data on programme costs, the volume of loan commitments, the promoted investments in the construction sector and the impact on jobs are the basic elements on which the brief analysis is based.²

Table 2 shows the basic data for the funding years 2008-2010 of the programmes examined. The programme costs are covered by the federal government budget and, at around EUR 1,300 million in 2008 and almost EUR 1,400 million in 2010, are nearly the same amount in these two years. In 2009 approximately 50 % more was provided in federal funds, some EUR 2,000 million. As part of the federal government's economic stimulus package (Konjunkturpaket I), these funds were part of an economic policy designed to mitigate the downturn in the wake of the financial crisis.

² The results of individual programmes (CO2 rehabilitation and energy-efficient refurbishment) in terms of investments and impact on jobs were calculated by the Bremer Energie Institut [Clausnitzer et al., 2010, Clausnitzer et al., 2009, KfW, 2011b]. These results with regard to the investments induced by refurbishment in the construction sector and the resulting impact on jobs are directly incorporated.

Table 2: Basic data on KfW programmes (EUR million)

	2008			2009			2010					
	Credit Volume EUR m	Induced* [Promoted]* Investment EUR m	Induced* [Promoted]* Jobs	Programme costs EUR m	Credit Volume EUR m	Induced* [Promoted]* Investment EUR m	Induced* [Promoted]* Jobs	Programme costs EUR m	Credit Volume EUR m	Induced* [Promoted]* Investment EUR m	Induced* [Promoted]* Jobs	Programme costs EUR m
CO ₂ building rehabilitation	3,104	3,394 [3,394]	51,000 [51,000]		-	-	-		-	-	-	
KfW municipal loans – refurbishment	80	125 [125]	1,878 ¹⁾ [1,878] ¹⁾		-	-	-		-	-	-	
Social investment – energy-saving refurbishment	10	14 [14]	210 ¹⁾ [210] ¹⁾		-	-	-		-	-	-	
Energy-efficient refurbishment	-	-	-		5,769	7,761 [7,761]	124,000 [124,000]		5,092	7,042 [7,042]	113,000 [113,000]	
Energy-efficient infrastructure	-	-	-		152	229 [229]	4,000 [4,000]		114	205 [205]	3,000 [3,000]	
Total refurbishment	3,194	3,533 [3,533]	53,089 ¹⁾ [53,089] ¹⁾		5,921	7,990 [7,990]	128,000 [128,000]		5,206	7,247 [7,247]	116,000 [116,000]	
Inv./credit		1.11				1.35				1.39		
Ecological building	2,389	2,643 ¹⁾ [8,648]	39,708 ¹⁾ [137,911] ¹⁾		-	-	-		-	-	-	
Energy-efficient construction	-	-	-		3,094	4,175 ¹⁾ [10,607] ¹⁾	66,886 ¹⁾ [170,000]		3,654	5,087 ¹⁾ [14,288]	81,418 ¹⁾ [229,000]	
Inv./credit		1.11 ¹⁾ [3.62] ¹⁾				1.35 ¹⁾ [3.43] ¹⁾				1.39 ¹⁾ [3.91]		
Total refurbish- ment and construction	5,583	6,176 ¹⁾ [12,181]	92,797 ¹⁾ [191,000]	1,293	9,015	12,165 ¹⁾ [18,597] ¹⁾	194,886 ¹⁾ [298,000]	2,035	8,860	12,334 ¹⁾ [21,535]	197,418 ¹⁾ [345,000]	1,366

* : Promoted by provision of KfW funds; induced in the sense of directly initiated by KfW funds

1): Data adjusted by the authors

Source: [KfW, 2011a, KfW, 2011c, KfW, 2011d, Clausnitzer et al., 2009, Clausnitzer et al. 2010], own conversion IEK-STE 2011

The programme costs include an interest rate reduction and a grant, the proportion of which rises from 2 % in 2008 to 5 % in 2009 and 13 % in 2010. At the same time there is an increase in the ratio of investments to the volume of loans. For refurbishment work this ratio rises from 1.11 in 2008 to 1.39 in 2010. In new construction this quota rises to a significantly higher level from 3.62 in 2008 to 3.91 in 2010.

A distinction is made between induced and promoted investments for a further evaluation. A significant portion of the programmes' great success can be attributed to new construction. Given the loan system, promoted investments in this area cannot be fully considered as induced investments. The loan amount in this area is capped at a maximum of EUR 50,000, which is far below the total investment for a new building, and must be strictly allocated to the increased expenditure on energy efficiency. It thus makes sense to assume that the ratio of induced investments to the volume of loans is similar to that of refurbishment work. There is, however, no empirical data available on this. This is why the variants of promoted investments are also shown, whereby the upper limit of a possible investment stimulus is reached less frequently. Assuming this, induced investments for ecological and energy-efficient construction are lower than promoted investments. The induced investments for all activities in refurbishment and new building work amount to EUR 6,176 million (2008), EUR 12,165 million (2009) and EUR 12,334 million (2010), while promoted investments are significantly higher at EUR 12,181 million (2008), EUR 18,597 million (2009) and EUR 21,535 million (2010) (cf. square brackets in Table 2). Accordingly, the number of jobs consequently induced in new construction is significantly lower than in the case with promoted investments. The total numbers of jobs induced (directly and indirectly created) by refurbishment and new construction are 92,800 (2008), 194,900 (2009) and 197,400 (2010), but significantly more are promoted.

3. Budgetary implications of promotional programmes

When evaluating the successes of programmes from an overall economic perspective, it is essential that the measures were initiated by the programmes and would not have been carried out by the investors without the support of a programme (cf. [Schope, 2010]). It can certainly be assumed that individual transactions are profitable for the investors without the support of the CO₂ building rehabilitation programme. The analysis does not deal with the extent to which these investments may also have been made without the financial backing of the programme. Possible free-rider effects are therefore speculative but by no means completely unfounded on the basis of the decisions of a rational investor. The aspect of possible free-rider effects becomes relative, however, as the assumption of an all-knowing "homo economicus" as an investor sets the bar high. The programmes are also effective in the sense that, in many cases, they have first raised an awareness of the issue, and the information and advice provided by KfW have reduced transaction costs for investors. It has also been shown that measures to improve the energy efficiency of existing buildings carried out outside of KfW promotional activities have resulted into higher standards than required by EnEV, but significantly lower than those specified in KfW programmes [Diefenbach et al., 2010].

The promotional programmes can help to relieve the national budget if they induce increases in government revenue or reductions in government expenditure that exceed programme costs. The induced increase of government revenue arises from additional income from sales tax, taxation on wages and earnings, social security contributions and tax on business profits. The reduced national expenditure arises from the reduction in government aid money if unemployed people have gained employment subject to social security contributions as a result of the programmes.

The measures promoted by KfW have various implications for the national budget. Short-term demand occurs during the investment period because the production of construction services and the requisite advance payments increases the revenue from value-added tax, income tax and various other taxes. There are other long-term implications, as annual revenue from energy taxation falls as a result of energy conservation measures. There may be other implications if employment increases over the long term, if renovation work is reflected in the value of the properties or if the learning effects lead to a sharp rise in exports.

Table 3 shows the short-term impact of promotional programmes on the public finances at aggregate level. The government collects the highest revenues from sales tax levied on the investor, income tax and social security contributions, including solidarity tax. In 2010, for example, sales tax climbs to approximately EUR 2,300 million. This effect arises because in

the basic data provided by KfW the volume of loans issued is very much higher than in 2008 with similar programme costs to 2008 (Table 2). The ratio of investments to loans also increases in the basic data.

The taxation of business profits and income from assets takes the next position of importance. In the overtime scenario, induced investments relieve public budgets of net amounts of around EUR 1,500 million (2008), EUR 3,300 million (2009) and EUR 4,000 million (2010). The net amounts of relief under the promoted investments approach are significantly higher.

Table 3: Budgetary implications of promotional programmes by means of induced and promoted investments (in EUR million)

	2008	2009	2010
Programme costs	1,293	2,035	1,366
Sales tax levied on investor	1,173 [2,314]	2,313 [3,536]	2,343 [4,091]
Taxes on products levied on businesses, less subsidies	94 [185]	185 [283]	188 [328]
Other production duties levied on businesses, less any other subsidies	76 [150]	149 [228]	151 [264]
Income tax and insurance contributions, incl. solidarity surcharge	1,167 [2,302]	2,273 [3,475]	2,282 [3,984]
Taxation of corporate profits and income from assets, incl. solidarity surcharge	261 [515]	441 [674]	388 [677]
Overtime scenario (OS)	1,478 [4,173]	3,326 [6,161]	3,987 [7,978]
Avoided expenditure on unemployment	857 [1,764]	1,800 [2,752]	1,823 [3,186]
Jobs scenario (JS)	2,335 [5,937]	5,126 [8,913]	5,810 [11,164]
[ ]: promoted investments			
Source: own calculations	IEK-STE 2011		

Of greater significance is the avoided expenditure for unemployment, which includes the expenditures of the Federal Employment Agency, regional authorities and social insurance (health, pensions and nursing care insurance). Even a cautious approach (overtime scenario and induced investments) minus the programme costs shows a positive net impact on public budgets of over 100 % of programme costs for 2008 and 2009. Due to the relatively low programme costs for the funding year 2010, the net impact is significantly higher at around EUR

3,990 million. Assuming promoted investments, the respective amount of relief is even higher, approximately doubling in 2010.

The overtime scenario illustrates the extreme situation of the required work being fully covered by overtime. An optimistic view (jobs scenario and promoted investments) produces a significantly higher balance due to avoided expenditure on unemployment. Approximately EUR 5,900 million (2008), EUR 8,900 million (2009) and EUR 11,000 million (2010) more remain in public budgets. It must, however, be assumed that this scenario is a very unlikely one.

4. Conclusion

KfW promotional programmes for “energy-efficient building and rehabilitation” serve the low-interest and long-term financing of investments designed to save energy and reduce CO₂ in residential building stock, new buildings and in buildings that form part of the municipal and social infrastructure. In total, the federal budgets for 2008 to 2010 assumed around EUR 4,700 million of the programme costs for this purpose. These activities are an essential element of the federal government’s energy concept from autumn 2010 and of energy policy from June 2011.

The impact of the programmes on public budgets is of great significance for the overall assessment. These effects arise in the short term – i.e. in the year in which measures were promoted – from the programme costs and the investments as a consequence of which economic activities accompany changes in the government’s revenue and expenditure. The ratio of credit to investment is of crucial significance here. To this end, two cases were analysed to illustrate the scope of possible stimuli. This scope ranges from induced investments, in the sense of directly initiated ones, to promoted investments, in the sense of total costs of the promoted energy saving measures. It is plausible, albeit not empirically proven, to assume that the ratio of induced investments to volume of credit for the promotion of energy efficient new buildings is similar to that for the promotion of energy efficient rehabilitation of existing buildings. For this reason, the promoted investments variant is also illustrated, although the upper limit of a potential investment stimulus is unlikely to be reached.

Apart from the impact on taxes and duties, the extent of the impact on public budgets depends to what extent the required volume of work is done by additional staff. The two scenarios of “Overtime” and “Jobs” are examined to assess implications for the labour market. In both cases the effects are so great that the government account balance as a whole is positive. The less the work induced by the programme is done through overtime and the more it is done by taking on new staff, the better the government account balance turns out, and the

programme can thus be considered all the more a success from a general economic point of view. The "Overtime" variant shows a very conservative estimate, as it is unrealistic to neglect any kind of impact of productive activity in the labour market. The "Jobs" variant is based on the restrictive assumption that all production has been carried out by additional staff.

Based on KfW basic data, the success of the programmes is clear at aggregate level. A cautious approach (overtime scenario and induced investments) clearly shows a net relief for public budgets in all three funding years, which rises to approximately EUR 4,000 million in 2010. In the optimistic, albeit unlikely, variant (jobs scenario and promoted investments) the net relief to public budgets rises from approximately EUR 6,000 million in 2008 to approximately EUR 11,000 million in 2010.

All in all, therefore, from a general economic perspective KfW promotional programmes for "energy-efficient building and rehabilitation" can be seen as a successful funding instrument in terms of the housing industry and climate policy.

In terms of their impact on public budgets, however, there is nothing special about the programmes; similar outcomes can be demonstrated by completely different initiatives with no connection to climate protection if sectors with a comparatively high intensity of labour and low imports are concerned. The special nature of the programme is based on the fact that incentives designed both to internalise external effects in the field of climate protection and to promote energy efficiency are accompanied by a positive impact on employment and surplus government revenues.

References:

- Bach, H.-U. und E. Spitznagel (2008) Kosten der Arbeitslosigkeit sind gesunken. IAB Kurzbericht, 14.
- BMBVS (HRSG.) (2010) Strukturdaten zur Produktion und Beschäftigung im Baugewerbe, Berechnungen für das Jahr 2009.
- BMBVS (HRSG.) (2011) Strukturdaten zur Produktion und Beschäftigung im Baugewerbe, Berechnungen für das Jahr 2010.
- BMF (2011) Hintergrund: Wie werden die Steuereinnahmen aufgeteilt? Berlin, BMF.
<http://www.bundesfinanzministerium.de>, vom 01.07.2011.
- BMWi (2010) Energiekonzept für eine umweltschonende, zuverlässige und bezahlbare Energieversorgung, <http://www.bmwi.de>, vom 05.10.2010.
- BMWi (2011) Der Weg zur Energie der Zukunft - sicher, bezahlbar und umweltfreundlich.
<http://www.bmwi.de>, vom 11.07.2011.
- Clausnitzer, K.-D., Fette, M., Gabriel, J., Diefenbach, N., Loga, T. und W. Wosniok (2010) Effekte der Förderfälle des Jahres 2009 des CO₂-Gebäudesanierungsprogramms und des Programms "Energieeffizient Sanieren". Bremer Energie Institut, Bremen.
- Clausnitzer, K.-D., Gabriel, J., Diefenbach, N., Loga, T. und W. Wosniok (2007) Ermittlung von Effekten des KfW-CO₂-Gebäudesanierungsprogramms. Entwicklung der Methodik und Ergebnisse der Berichtsperioden 2005 und 2006. Bremer Energie Institut, Bremen.
- Clausnitzer, K.-D., Gabriel, J., Diefenbach, N., Loga, T. und W. Wosniok (2008a) Effekte des CO₂-Programms. BundesBauBlatt: 2 2008, 42-45.
- Clausnitzer, K.-D., Gabriel, J., Diefenbach, N., Loga, T., Wosniok, W. und D. Balmert (2008b) Effekte des CO₂-Gebäudesanierungsprogramms 2007. Bremer Energie Institut, Bremen.
- Clausnitzer, K.-D., Gabriel, J., Eilmes, S., Diefenbach, N., Loga, T. und W. Wosniok (2009) Effekte des CO₂-Gebäudesanierungsprogramms 2008. Bremer Energie Institut, Bremen.
- Diefenbach, N., Cischinsky, H., Rodenfels, M. und K.-D. Clausnitzer (2010) Databasis Gebäudebestand - Datenerhebung zur energetischen Qualität und zu den Modernisie-

lungstrends im deutschen Wohngebäudebestand. Bremer Energie Institut BEI - Institut Wohnen und Umwelt IWU, Bremen - Darmstadt.

Gabriel, J. und D. Balmert (2007) Effekte des CO₂-Gebäudesanierungsprogramms 2005 und 2006. Zusatzauswertung Dezember 2007. Bremer Energie Institut, Bremen.

KfW Bankengruppe (2011a) Fördereffekte der Initiative "Wohnen, Umwelt, Wachstum" in 2008 per 31.12. Frankfurt.

KfW Bankengruppe (2011b) Umwelt und Beschäftigung profitieren von energetischer Sanierung. KfW-RESEARCH Nr. 37, Jan. 2011, Frankfurt a.M.

KfW Bankengruppe (2011c) Wohnen und Infrastruktur: Fördereffekte in 2009 per 31.12. Frankfurt, KfW Bankengruppe.

KfW Bankengruppe (2011d) Wohnen und Infrastruktur: Fördereffekte in 2010 per 31.12. Frankfurt, KfW Bankengruppe.

Kuckshinrichs, W., Hansen, P. und T. Kronenberg (2009) Gesamtwirtschaftliche CO₂-Vermeidungskosten der energetischen Sanierung und Kosten der Förderung für den Bundeshaushalt im Rahmen des CO₂-Gebäudesanierungsprogramms. Jülich.

Kuckshinrichs, W., Kronenberg, T. und P. Hansen (2010a) Das CO₂-Gebäudesanierungsprogramm der KfW: Klimaschutz, Konjunktur- und Budgeteffekt. Wirtschaftsdienst, 9-2010, 616-623.

Kuckshinrichs, W., Kronenberg, T. und P. Hansen (2010b) The social return on investment in the energy efficiency of buildings in Germany. Energy Policy, 38, 4317-4329. 14

Schöpe, M. (2010) Steuerliche Folgewirkungen eines Programmförderstopps im Rahmen des Marktanreizprogramms für erneuerbare Energie im Wärmemarkt. Kurzgutachten vom ifo im Auftrag der Agentur für Erneuerbare Energien München.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer drs. H.M.F. Bruls
Stedennetwerk G32
p/a Gemeente Venlo
Postbus 3434
5902 RK Venlo

Kenmerk: 201200128

Den Haag, 9 oktober 2012

Geachte heer Bruls,

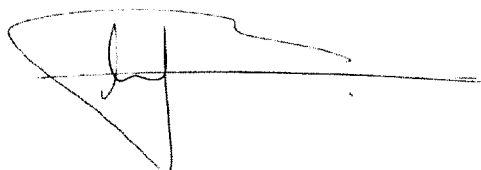
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan de informateurs drs. W.J. Bos en H.G.J. Kamp
p.a. Tweede Kamer der Staten Generaal
Postbus 20018
2500 HG EA Den Haag

Onderwerp: Sterke steden, sterke regio's, sterk Nederland

Verzenddatum:

24 september 2012

Bijlage: 1

Geachte informateurs,

Vandaag heb ik namens de steden vertegenwoordigd in het G32-stedennetwerk, alle Kamerleden gefeliciteerd met hun benoeming en hen veel succes toegewenst in hun belangrijke functie.

Deze felicitatie ging vergezeld van een inhoudelijke boodschap die het stedennetwerk heeft uitgebracht onder de titel: "Sterke Steden-Sterke regio's-Sterk Nederland.

Graag maak ik van de gelegenheid gebruik om deze boodschap onder uw aandacht te brengen.

De steden vormen de kracht van de Nederlandse economie. De steden van Nederland willen de kansen en de dynamiek die zij bieden zoveel mogelijk inzetten om te investeren in de toekomst van Nederland.

Wij zien mogelijkheden om:

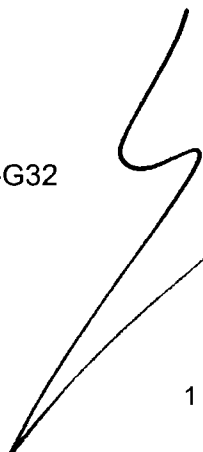
- het Topsectorenbeleid voort te zetten en het een regionale component te geven, onder meer via ondersteuning van het MKB;
- de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te verbeteren;
- de woningmarkt vlot te trekken middels de uitvoering van Wonen 4.0 en nieuwe investeringen in de stedelijke vernieuwing en de leefbaarheid;
- onze verantwoordelijkheid te nemen in het sociale domein, inclusief persoonlijke verzorging. Met voldoende beleidsvrijheid en ontschotting van budgetten is goede zorg voor minder geld, dicht bij de mensen, met meer maatwerk en nadruk op preventie, mogelijk.

Wij willen dit samen doen met de omliggende gemeenten in onze regio's. En wij willen dat doen samen met het rijk.

In bijgesloten document zetten wij ons aanbod uiteen.
Ik wens u veel succes bij uw belangrijke opdracht.

Met vriendelijke groet,

Drs. H.M.F. Bruls
Voorzitter Stedennetwerk-G32

STERKE STEDEN - STERKE REGIO'S - STERK NEDERLAND

Nederland moet snel uit de crisis. Steden zijn de economische motor van Nederland. Zij vormen de spil in krachtige netwerken met het bedrijfsleven, het maatschappelijk middenveld en andere gemeenten in de regio. Steden willen met het Rijk het Topsectorenbeleid in de regio's een sterke impuls geven. Ondermeer via ondersteuning van het MKB en door verbetering van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Essentieel voor de kracht van de steden is het vlottrekken van de woningmarkt. Uitvoeren van Wonen 4.0, aangevuld met investeringen in stedelijke vernieuwing en leefbaarheid in de wijken.

Mensen maken de stad. Steden willen hun verantwoordelijkheid in het sociale domein nemen maar kunnen dat alleen als de decentralisatie van rijkstaken gepaard gaat met beleidsvrijheid en ontschotting van budgetten. Alleen dan is goede zorg voor minder geld, dichter bij de mensen, met meer maatwerk en nadruk op preventie, mogelijk.

Met hun ontwikkelkracht, innovatievermogen en bestuurskracht kunnen de steden voor hun bewoners en in hun regio een belangrijke bijdrage leveren aan de gewenste hervormingen van Nederland. De steden willen, samen met de omliggende gemeenten in hun verzorgingsgebied, de grote opgaven voor werk, wonen en in het sociale domein, uitvoeren. Kleinere, maar ook grotere gemeenten kunnen het niet alleen. In de regio's wordt gezocht naar maatwerk waarbij taakdifferentiatie mogelijk moet zijn.

Krachtige steden voor de burgers in Nederland

Nederland staat voor grote uitdagingen. Hoe komt het land uit de crisis, wat voor hervormingen zijn daarvoor nodig van o.a. de arbeidsmarkt, de zorg en de woningmarkt? Hoe pakt dit uit in de relatie tussen burger en overheid?

Het G32-Stedennetwerk en de daarbij aangesloten steden kunnen en willen hier een belangrijke bijdrage leveren. Elke dag wordt er in de steden gewerkt aan een veilige, duurzame en ongedeelde samenleving. Steden zijn belangrijke spelers om op decentraal niveau de afstemming tussen gewenste hervormingen tot stand te brengen. Ze beschikken over de bestuurskracht die hiervoor nodig is.

Steden vormen de spil in krachtige netwerken met het maatschappelijk middenveld, bedrijfsleven en andere gemeenten in de regio. Zo kunnen opgaven op het juiste schaalniveau aangepakt worden.

De G32 als netwerk brengt de ontwikkelkracht en het innovatievermogen van de steden samen, versterkt deze en is intermediair richting de rijksoverheid en andere partijen op landelijk niveau.

Dus:

- De steden zijn bezig om het bestuur dichterbij de mensen te brengen en spreken bewoners erop aan om naar vermogen bij te dragen. In het sociale domein maar ook op het gebied van veiligheid, stedelijke vernieuwing, sport en cultuur, de steden ontwikkelen met burgers, ondernemers en lokale partijen nieuwe manieren van werken en organiseren, sluiten nieuwe coalities. Ondersteun dit met expertise en waar nodig regelgeving (of het intrekken daarvan). Bekijk met het G32-Stedennetwerk en de VNG hoe dit op nationaal niveau te projecteren.
- Ga uit van de bestuurlijke en inhoudelijke dynamiek van de stedelijke regio's en geef de steden daarin positie. Voeg de ontwikkelkracht en het innovatievermogen van de steden bij de inhoudelijke expertise bij het rijk en geef zo samen een impuls aan de vorming van krachtige stedelijke regio's. Onderzoek samen met de regio's hoe de bestuurskracht verder ontwikkeld kan worden. Zoek incentives om de samenwerking in stedelijke regio's te bevorderen, niet via extra geld, maar bijvoorbeeld via extra beleidsruimte, de overdracht van taken en bevoegdheden of via de ontschotting van financiële middelen en deregulering. Dat kan gaan over publieke middelen van gemeenten, maar ook over bijvoorbeeld ontschotting van middelen in de onderwijssector of de zorg, daar waar partijen gezamenlijk een visie en een programma voor de stedelijke regio ontwikkelen.
- Werk met steden aan beide zijden van landsgrenzen, Duitsland/België en de Europese Unie aan het verder vormgeven van landsgrensoverschrijdende stedelijke regio's.
- Uit de CPB-doorrekeningen blijkt dat vrijwel alle partijen uitgaan van *'de maximale bezuiniging die door het CPB voor de komende kabinetsperiode voor mogelijk wordt gehouden op openbaar bestuur'*. Het gemak waarmee dit gebeurt, baart ons grote zorgen. De impact ervan vraagt om grote zorgvuldigheid. Niet het blind wegzetten van

een zo groot mogelijk bedrag aan bezuinigingen maar het zo effectief mogelijk laten functioneren van decentrale overheden moet de insteek zijn. Breng de steden zo goed mogelijk in positie om optimaal bij te dragen aan het economisch herstel van Nederland. Elementen als het vergroten van het lokaal belastinggebied en de oprichting van een onafhankelijk instituut voor financiële verhoudingen maken hier onderdeel van uit. De Wet Hof zal de gemeenten sterk beperken in hun investeringsmogelijkheden en moet in deze vorm van tafel.

Mensen maken de stad

Vitaal onderdeel van de hervorming van arbeidsmarkt en zorg is de decentralisatie van belangrijke delen van het sociaaleconomisch domein naar de lokale overheid. Deze beweging is ingegeven door het streven naar goede zorg voor minder geld, dichterbij de burger, met meer maatwerk en meer nadruk op preventie, op een kleiner schaalniveau georganiseerd. Maar decentralisatie naar 415 gemeenten houdt een risico in voor te grote versnippering. Op lokaal niveau is voldoende massa en bestuurskracht nodig. Gemeenten zullen op tal van onderdelen moeten samenwerken. Daarin zullen steden een voortrekkersrol spelen binnen hun regio's.

Dus:

- Zet de drie reeds in gang gezette decentralisaties door, onder werkbare condities. Dat betekent: voldoende financiële middelen, ontschotting van middelen en beleidsvrijheid. Stuur dit aan vanuit één samenhangend kader en biedt hiervoor experimenteeruimte in de uitvoering. Houdt het tempo erin.
- Voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt moet één regeling komen, zodat zij hun mogelijkheden optimaal kunnen benutten en op het eigen niveau deel kunnen nemen aan het arbeidsproces en het maatschappelijk leven. Als steden willen we daarvoor in onze regio het voortouw nemen en met werkgevers tot duidelijke afspraken komen; Geef over de huidige schotten heen gemeenten beleidsruimte en mogelijkheden om vanuit één beleidskader iedereen te bedienen die op ondersteuning bij inkomen, werk en participatie is aangewezen.
- Verbreedt de beweging van overdracht van taken uit de AWBZ naar gemeenten, zoals persoonlijke verzorging (hulp bij 'dagelijkse levenshandelingen'), zodat maatwerk geleverd kan worden en mantelzorgers beter gesteund. De zorg onder verantwoordelijkheid van gemeenten moet goed aansluiten op het onderwijs (voorkant: 0-4 jarigen, achterkant: onderwijs/arbeidsmarkt) en de curatieve zorg (m.n. huisartsen). De positie van de gemeenten ten aanzien van die sectoren moet duidelijker en steviger zijn, en wettelijk geborgd.
- Onder de juiste voorwaarden ondersteunen we de beweging van scheiden van wonen en zorg. Samen met corporaties en zorgpartijen willen we dit verder ontwikkelen. Daarbij moet oog zijn voor de financiële consequenties voor gemeenten, ook direct op de korte termijn (groter beroep op WMO-voorzieningen, meer woningaanpassingen)

- Kies vaker voor taakdifferentiatie. Ondersteun het leiderschap van steden en breng stadsbestuurders in positie ten opzichte van andere gemeenten en maatschappelijke partners in de regio. Stimuleer met *incentives* de regionale samenwerking tussen publieke en semipublieke partijen. Beloon gezamenlijke visievorming en programmering.

Ruimte voor de stad

Steden hebben alle belang bij het vlottrekken van de woningmarkt en het aanpakken van de leegstand in de kantorenmarkt. Hiervoor zijn structurele oplossingen nodig, via onderling afgestemde maatregelen in de huurders- en koopmarkt. Wonen 4.0 en afspraken die gemaakt worden, zowel regionaal als landelijk, om de leegstand van kantoren tegen te gaan kunnen hieraan bijdragen. Steden investeren samen met partners in stedelijke vernieuwing en leefbaarheid in de wijken. Echter: de combinatie van verminderde inkomsten uit grondexploitaties, de voorgestelde heffingen op de corporaties, het wegvallen van de ISV-middelen en de invoering van de Wet HOF leidt er toe dat de investeringscapaciteit van steden drastisch afneemt.

Dus:

- Werk met steden en andere partijen aan de vorming van een nieuw instrumentarium voor stedelijke vernieuwing, onder meer het vormgeven van een revolverend fonds met de corporaties.
- Steden en corporaties maken goede afspraken over de inzet van de corporatie in de stedelijke vernieuwing. Voor de steden zijn de corporaties de belangrijkste partner in de stedelijke vernieuwing. Corporaties moeten kunnen blijven investeren in stedelijke vernieuwing, leefbaarheid en de noodzakelijke zorginfrastructuur. De voorgestelde heffingen moeten worden teruggedraaid.
- Duurzaamheid en via energiebesparing het terugdringen van energielasten zijn een belangrijk onderwerp in de stedelijke vernieuwing bij de bestaande woonvoorraad. Ondersteun steden die een voortrekkersrol spelen in experimenten om te werken aan de lokale opwekking van duurzame energie.
- Werk met steden aan het vereenvoudigen van wet- en regelgeving om gebiedsontwikkeling een impuls te geven.
- Werk met de steden aan een nieuwe Omgevingswet om meer ruimte te geven aan burgers en ondernemers en de druk van regelgeving terug te dringen.
- Werk met steden en andere partijen in de uitwerking en vooral ook de uitvoering van maatregelen om de leegstand op de kantorenmarkt terug te dringen. Het afwaarderen van vastgoed via fiscale maatregelen moet gepaard gaan met maatregelen vanuit de steden en stedelijke regio's op het gebied van de programmering van kantoren en bedrijventerreinen, en maatregelen van de kant van ontwikkelaars en belegger.

Steden en via hen de stedelijke regio's zullen een doorslaggevende rol spelen in het weer op gang brengen van de economie.

Dus:

- Zet met de steden het Topsectorenbeleid voort en geef het gezamenlijk een sterke regionale component, onder meer via ondersteuning van MKB.
- Een betere aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt is essentieel in stedelijke arbeidsmarktregio's, onder meer via afstemming van regionaal arbeidsmarktbeleid met ROC's, bedrijfsleven en steden. Geef steden hierin een positie.
- Een goede bereikbaarheid ondersteunt de duurzame groei en ontwikkeling van de stad en stedelijke netwerken, en is dus vitaal voor de economische ontwikkeling van Nederland. Werk hieraan met steden, stedelijke netwerken en provincies en geef stedelijke regio's zeggenschap over de V&V-middelen.
- Stimuleer de bundeling van verstedelijking en bedrijvigheid rond bestaande kernen en OV-knooppunten. Hiermee worden verschillende doelstellingen (aantrekkelijke woonwerkmilieus, terugdringen bereikbaarheidsproblemen, milieuoverlast) tegelijk bediend.
- Bevorder met steden lokaal ondernemerschap, laat ondernemerschap floreren en benut het vervolgens maximaal.
- Geef met de steden een impuls aan de triple helix-aanpak (Economic Boards) in stedelijke regio's.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer Dr. D.K.J. Tommel
Nederlandse Isolatie Industrie
Postbus 8408
3503 RK Utrecht

Kenmerk: 201200130

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Tommel,

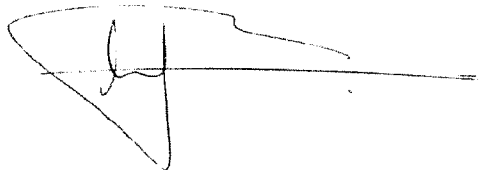
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer J. van Zijl
MBO Raad
Postbus 2051
3440 DB Woerden

Kenmerk: 201200132

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Van Zijl,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Tweede Kamer
t.a.v. de informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Houttuinlaan 6
3447 GM Woerden
Postbus 2051
3440 DB Woerden

Woerden, 24 september 2012

Ons kenmerk:
JZI/EWE/218633/2012

Doorkiesnummer: 0348 - 75 35 72

T: 0348 - 75 35 00

Onderwerp: verwachtingen mbo van het nieuwe kabinet

Uw brief van:

F: 0348 - 75 35 01

E: info@mboraad.nl

www.mboraad.nl

Geachte heer Bos en heer Kamp,

Op dit moment verkent u de mogelijkheden om te komen tot een kabinet VVD-PvdA. In de verkiezingsstrijd is het middelbaar beroepsonderwijs geen groot thema geweest. Het is realistisch te veronderstellen dat dit tijdens de formatie anders zal zijn. Het mbo is immers van wezenlijk belang binnen de maatschappelijke en economische ontwikkeling van Nederland. Daarom geef ik u deze brief namens de instellingen op hoofdlijnen de verwachtingen mee die het mbo heeft van een nieuw regeerakkoord.

De staat van het mbo

Sinds begin jaren negentig is het mbo onderwerp van drie stelselherzieningen geweest. Allereerst de roc-vorming, daarna de invoering van het beroepsgerichte onderwijs en meest recent het actieplan 'Focus op vakmanschap'. Deze laatste stelselwijziging, gericht op het compacter, intensiever en uitdagender maken van het mbo, staat inmiddels volop in de steigers en wacht op wetgeving. Over alle majeure wijzigingen in het mbo zijn zowel positieve als kritische opmerkingen te maken. Maar kijkend naar objectieve criteria, zoals inspectieonderzoeken en de KIA-foto, mag de conclusie zijn dat het mbo er redelijk tot goed voor staat:

- Het aantal zeer zwakke en zwakke opleidingen is de afgelopen jaren stelselmatig gedaald en heeft inmiddels een niveau bereikt van minder dan 5%.
- De studenttevredenheid nam de afgelopen jaren geleidelijk toe tot inmiddels 6,9.
- Het aantal voortijdig schoolverlaters is teruggebracht tot onder het niveau van de Lissabondoelstelling.

- In de meest recente KIA-foto, die een objectieve weergave wil zijn van de actuele stand van het onderwijs, scoort het mbo als enige onderwijssector voor de tweede keer op rij de kleur groen, hetgeen betekent dat het mbo naar internationale maatstaven bekeken ruim voldoende presteert.

Het mbo heeft ambitie

Dit alles is geen reden voor zelfgenoegzaamheid. Integendeel, het mbo heeft ambitie! De studenttevredenheid kan en moet hoger en op veel scholen kan en moet het aantal voortijdig schoolverlaters nog verder naar beneden. Ook uit 'Focus op vakmanschap', dat brede steun kreeg van de sector zelf en het parlement, spreekt een stevige ambitie om de kwaliteit van het mbo verder te verbeteren. Deze ambitie krijgt invulling langs de lijn van inkorten van de meeste niveau 4-opleidingen van 4 naar 3 jaar, intensiveren van het onderwijs door substantiële toename van de onderwijstijd, aanpassing van de kwalificatiedossiers aan de eisen van de arbeidsmarkt en het verbeteren van de aansluiting van vmbo op mbo en van mbo op hbo. Alles bij elkaar een majeure operatie, die veel vraagt van zowel de bestuurders als de onderwijsgeevenden. Het mbo staat aan de vooravond van een grote professionaliteitslag voor zijn docenten en instructeurs.

Verwachtingen mbo van het nieuwe regeerakkoord

Bovenstaande leidt tot de volgende verwachtingen met betrekking tot het nieuwe regeerakkoord:

- *Tijd, ruimte en financiering voor implementatie maatregelen actieplan 'Focus op Vakmanschap'*
Om de noodzakelijke, maar veeleisende stelselingeppen uit 'Focus op Vakmanschap', adequaat en met de meeste kans op succes te kunnen implementeren, is op de allereerste plaats nodig dat het komende kabinet niet opnieuw met stelselingeppen komt. Ook is noodzakelijk een realistisch en congruent tijdpad (belangrijke aanbeveling van de commissie Dijsselbloem), een goede begeleiding, en een bekostiging die is toegesneden op zowel de inkorting en intensivering, als op de nieuwe, sterk vereenvoudigde kwalificatiestructuur. Neemt u in dit verband ook de gevraagde adviezen van de stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) mee; ondermeer op het terrein van macrodoelmatigheid.
- *Versterking duaal leren*
Gelet op de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de eisen aan de kenniseconomie is het van groot belang dat werknemers, maar ook werkzoekenden zich blijven scholen. Daarvoor zal duaal leren niet alleen mogelijk moeten blijven, maar ook versterkt moeten worden. En is het belangrijk dat volwasseneneducatie niet op de markt wordt gezet, maar blijvend onder verantwoordelijkheid van het ministerie van OCW wordt aangeboden door roc's. Als de politiek voor dit laatste onverhoopt niet kiest, dienen roc's een compensatie te krijgen voor de te voorziene schade (wachtgeld).

- *Mogelijkheden om Associate Degree te kunnen aanbieden via het mbo*
Het ingezette beleid met betrekking tot de ontwikkeling van de Associate Degree (AD) moet met kracht worden voortgezet, maar wel in de vorm van duaal (hoger) onderwijs. Het AD is expliciet bedoeld voor werkende afgestudeerden van het mbo en gediplomeerden van het havo die na hun vooropleiding direct aan het werk zijn gegaan. Het is niet gewenst dat havisten zonder enige werkervaring in twee jaar tijd een hbo-diploma kunnen halen. AD's worden in beginsel aangeboden door hbo-instellingen. Mocht een hbo-instelling in de regio niet in staat of bereid zijn een vanuit de arbeidsmarkt gewenste AD aan te bieden, dan dient een mbo-instelling in staat te worden gesteld zich te accrediteren voor het geven van een AD-opleiding. De hbo-instelling is verantwoordelijk voor examinering en validering.
- *Integraal herhalen actieplan aanpak jeugdwerkloosheid*
Gevreesd moet worden dat de jeugdwerkloosheid (net als tijdens de recessie van 2009) de komende paar jaar substantieel zal oplopen. Het door de toenmalige regering ingezette actieplan jeugdwerkloosheid heeft een uitstekende bijdrage geleverd aan het dempen van die oploop. Met het school ex programma, onderdeel van het actieplan, wisten mbo-instellingen meer dan 10.000 jongeren te motiveren langer op school te blijven en een diploma op een hoger niveau te halen. Daarnaast kreeg het bedrijfsleven steun bij het in stand houden van voldoende stageplaatsen. Het verdient aanbeveling het actieplan aanpak jeugdwerkloosheid integraal te herhalen. Een tijdelijke verhoging van de WVA voor bedrijven in sectoren waar een ernstig tekort aan stageplaatsen dreigt, hoort daartoe.
- *Ruimte geven voor zij-instroom van docenten uit het bedrijfsleven en modern werkgeverschap*
De laatste aanbeveling aan uw adres luidt kort en krachtig: maak de komende jaren een krachtige zij-instroom mogelijk vanuit het bedrijfsleven in de richting van onderwijsgevende en onderwijsondersteunende beroepen in het mbo. Inspirerende vaandeldragers met praktijkervaring doen wonderen met de ambitie van jongeren die met hun vak willen excelleren op de turbulente arbeidsmarkt. Niet extra geld is de inzet, maar volwassen eisen aan de bevoegdheden en professionaliseringsdoelen in het mbo.

En wat mag u van mbo-bestuurders verwachten?

De minister is verantwoordelijk voor een adequaat stelsel voor middelbaar beroepsonderwijs en legt daarover verantwoording af in het parlement. De Inspectie van het Onderwijs ziet toe op naleving van het in regelgeving neergelegde beleid terzake. Maar daarmee alleen is het niet geregeld. 'Good governance', of gewoon 'goed bestuur' raakt aan de eigen verantwoordelijkheden van de colleges van bestuur van de instellingen en hun raden van toezicht. Daarnaast raakt het ook aan de relaties tussen

de instellingen onderling. Goed bestuur mag en kan geen vrijblijvende opdracht zijn. De politiek mag in deze dan ook stappen voorwaarts van de bestuurders zélf verwachten en vragen. Dat betekent onder meer samenwerking tussen scholen op het vlak van een doelmatig aanbod van opleidingen, het naleven van de eigen branchecode, en een vorm van betrokkenheid bij de risico's die instellingen kunnen lopen op het vlak van de exploitatie opdat een drama zoals Amarantis niet meer kan voorkomen. Vanzelfsprekend is de vereniging MBO Raad het meest voor de hand liggende orgaan om tot de onderlinge afspraken van bestuurders te komen.

Zo bezien is het gelijk oversteken. De politiek zorgt voor rust en ruimte waar nodig en adequate nieuwe regels waar onvermijdelijk en de bestuurders van de instellingen maken daar goed beroepsonderwijs van, zorgen derhalve voor 'goed bestuur' en leggen daarover verantwoording af.

Een nadere beschouwing op bovenstaande en andere typische mbo-thema's leest u in de toelichting.

Met vriendelijke groet,

Jan van Zijl,
voorzitter

Toelichting bij brief MBO Raad over verwachtingen van het mbo van het nieuwe regeerakkoord

De lat omhoog en de basis op orde. Het middelbaar beroepsonderwijs staat er bepaald anders voor dan zo'n vijf tot tien jaar geleden. De Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB) heeft zijn dienst bewezen en een vitale sector opgeleverd met zeventig instellingen, 53.000 personeelsleden en 630.000 studenten. Nog onlangs heeft de Bertelsmann Stichting vastgesteld dat de duale, Rijnlandse stelsels met hun schering en inslag van leren (BOL) en werken (BBL) significant bijdragen aan de relatief lage jeugdwerkloosheidscijfers in de onderhavige landen. De onderwijsinhoudelijke pendule is van competentieren weer teruggeveerd naar beroepsgerichte vakinhoud. Het aantal klachten van studenten over gebrek aan begeleiding en onderwijsinhoud is teruggelopen. Toenemende samenwerking tussen instellingen leidt tot nieuwe, creatieve vormen waarin personeel en materieel worden uitgewisseld vanuit de optiek van goed, regionaal beroepsonderwijs. De tevredenheid onder studenten stijgt. En de kwaliteit van examens, onderwijstijd en stagebegeleiding laat ook verbetering zien. Daar waar het nog niet (voldoende) op orde is, zijn steeds meer initiatieven te zien, zowel formeel als informeel, waarbinnen docenten, middenmanagement en bestuurders elkaar treffen, aanspreken en helpen.

De uitdagingen zijn tegelijkertijd eerder groter dan kleiner geworden. Op dit moment loopt het aantal stageplaatsen terug. Het bedrijfsleven heeft het moeilijk. En het slechtste wat dan zou kunnen gebeuren is een versobering van de fiscale stimulans (Wet Vermindering Afdracht). De studentenaantallen zullen op termijn hoe dan ook onvermijdelijk teruglopen. Daarmee zal ook de totale omvang van het macrobudget slinken. Vijf jaar geleden stond de sector hier nog nauwelijks bij stil. Nu nemen meerdere regio's concrete maatregelen. Dat varieert van fusie (Zeeland) tot sluiten, concentratie en uitruil van opleidingen (Limburg, Groningen, Gelderland). In het bijzonder de technische en andere kapitaalintensieve opleidingen staan danig onder druk. Aan de kant van de onderwijsinhoud is een majeure exercitie aan de orde om het aantal kwalificaties terug te dringen. Eenvoudigweg omdat het onderwijs anders niet meer doelmatig te organiseren valt. Gelukkig trekken sociale partners en onderwijs daarin harmonieus op in de stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB). Intussen moeten ook Nederlands en Rekenen aandacht krijgen, maar wel proportioneel, want het is nu eenmaal een feit dat een uitmuntend stukadoor niet perse een volleerd redenaar is. Tenslotte ligt er ook aan de personele kant een forse uitdaging: de gemiddelde leeftijd van het personeel ligt hoog en zonder extra maatregelen loopt het op de werkvloer in het honderd. Kwalitatief hoogwaardige zij-instroom is urgent aan het worden, vooral vanuit het bedrijfsleven. De onophoudelijke tendens om de bevoegdheidseisen ook in het mbo maar steeds weer langs de lat van de andere onderwijssoorten te leggen, hindert daarbij zeer en is bedreigend voor de vitaliteit van de mbo-sector. Markant is daarbij dat de mbo-sector als enige een goed professioneel statuut heeft met dito investeringen in professionalisering, passend in een moderne cao. En tot slot: aan de bestuurlijke kant heeft zich de afgelopen zes jaar een verjonging afgetekend: de

groepsfoto van de leden van de MBO Raad anno 2012 is echt een andere dan die van 2006. Dat is letterlijk voelbaar geworden tijdens de crisis rond de Onderwijsgroep Amarantis. Maar al eerder ook: het dispuut over openbaarheid van benchmarkgegevens is passé. En dat is goed.

Alles samengevat: de sector staat onder druk, de mouwen zijn opgestroopt, ertegenaan! luidt het devies, incidenten bespreken we en pakken we op en, overheid en politiek, help met het proportionele duwtje in de goede richting.

Wat beveelt de MBO Raad u concreet aan in overweging te nemen tijdens de formatiebesprekingen?

1. Geef ruimte voor de implementatie van het Actieplan Focus op Vakmanschap

Zeventig handtekeningen van alle instellingen prijken onder het Actieplan Focus Op Vakmanschap van het vorige kabinet (februari 2011). Een helder en concreet plan dat zonder dralen door zowel de sector, de sociale partners en studenten als door de Tweede Kamer is omarmd als een robuuste doorontwikkeling van de mbo-sector. Noodzakelijk in het belang van de mbo-student en niet eenvoudig, want het onderwijs wordt compacter en intensiever, het aantal kwalificaties wordt teruggeschroefd en ondoelmatig opleidingsaanbod wordt tegengegaan. Drie van de vier niveaus zijn straks niet langer drempelloos en ook aan studenten in de entreeopleidingen worden duidelijker eisen gesteld. De belangrijkste onderdelen uit het plan zijn intussen in wetgeving vertaald die voorligt in de Tweede Kamer. Een snelle heldere besluitvorming hierover is zeer gewenst, opdat de 53.000 personeelsleden in de sector weten waar ze aan toe zijn en welke wijzigingen zij hebben voor te bereiden. En dit tegen de achtergrond van nauwelijks transitiebudgetten en een stabiel, op lange termijn teruglopend macrobudgettair kader

Wel is het gepast om enkele specifieke onderdelen uit de plannen nog eens kritisch te bekijken. Willen de technische opleidingen niet teloorgaan, dan is het noodzakelijk om in de bekostiging een vaste voet of opgehoogde diplomacomponent voor deze opleidingen op te nemen. Verder moet er ruimte zijn voor de sector om fouten uit het competentieverleden te voorkomen. Pas als overheid en mbo-sector hun uitvoeringssystemen, kwalificaties en (gestandaardiseerde) examens goed op orde hebben, is het wijs om cohorten van studenten bloot te stellen aan het nieuw ingerichte onderwijs. Op postzakken met klachtenbrieven zit niemand te wachten. Op vakkundig vormgegeven onderwijs waarvan elke student aan de voorkant weet wat hem of haar te wachten staat wel. Moderne lesvormen en goede begeleiding kunnen daarbij prima hand in hand gaan. Dat vereist wel een andere interpretatie van onderwijstijd dan tot dusver. Het is niet meer van deze tijd dat het gebruik van adaptieve ICT-software om talen te leren niet wordt toegestaan, omdat een docent niet over de schouder meekijkt. Of dat een gast-werkcollege van een beroemde kok pas meetelt, wanneer ook de docent van de gemaakte hapjes mag proeven.

2. Geef ruimte voor de noodzakelijke stappen rond macrodoelmatigheid

Sociale partners en onderwijs werken in de SBB aan een onderling afgestemd advies aan het nieuwe kabinet over de vraag hoe we in Nederland unieke opleidingen in de lucht houden en opleidingen met een matig arbeidsmarktperspectief voorzien van een vorm van quotering. Een tweede advies zal zich richten op de vraag hoe een dispuut kan worden beslecht tussen twee of meer instellingen die elkaar verwijten aan 'landje pik' te doen. Voor het einde van dit jaar zal dit advies er liggen en, gegeven de complexiteit van de materie en het georganiseerde draagvlak eronder, vraagt de MBO-Raad u dit advies af te wachten.

Intussen tekent zich wel al het volgende af. De kenniscentra in Nederland en de MBO Raad spannen zich in om alle mbo-instellingen te voorzien van de juiste informatie om tenminste het gesprek op gang te brengen tussen instellingen. Op heel veel plaatsen gebeurt dat overigens al en dat leidt daadwerkelijk tot maatregelen. Maar ook tot het inzicht dat wet- en regelgeving soms echt in de weg zit. Een paar voorbeelden. De argumenten om de fusie tussen ROC Eindhoven en ROC Ter Aa onlangs af te wijzen zijn vanuit macrodoelmatigheid bezien op zijn minst discutabel. Effect: minder en schraler onderwijsaanbod in Helmond. De Dutch Health Tec Academy in Utrecht - met een keur aan unieke opleidingen - is er gekomen door een gepassioneerd bestuur en docenten, niet doordat de regelgeving nu bepaald meehielp: het beginnen van een goede, nieuwe vakinstelling is namelijk bijna onmogelijk. En het gevolg is een kwetsbare bestuurlijke vormgeving. En als derde: als een bestuurder in goed overleg met studenten besluit om studenten de eerste twee jaar op de eigen locatie les te geven en vervolgens gestructureerd over te dragen naar een andere school voor het laatste jaar, dan komt de eerstgenoemde school van een koude kermis thuis: op de deurmat ligt een forse korting vanwege de tegenvallende cijfers op het terrein van voortijdig schoolverlaten. Dit is waar goed bedoelde regels toe kunnen leiden. Hoe dit zo komt? In Den Haag zijn er dossiers. Op de werkvloer komt alles bijeen. De MBO Raad pleit er dan ook voor dat het kabinet regels die (onbewust) het verkeerde doen of uitlokken durft af te schaffen.

3. Detecteer incidenten en los ze op zonder de hele mbo-sector in diskrediet te brengen

Incidenten zijn niet uitgebleven de afgelopen jaren. Daar is de mbo-sector eerlijk over. En vrijwel alle bestuurders nemen met kracht afstand van bijvoorbeeld een incidentele, bovenmatige beloning en van de langdurig handelingsverlegenheid van raad van toezicht en bestuurders van de Onderwijsgroep Amarantis. De Governance Code van de mbo-sector is daar ook helder over. Tegelijkertijd geldt dat de MBO Raad geen Inspectie is en kan of wil zijn.

Het is van grote waarde wanneer de mbo-sector en het kabinet tot een over en weer gedragen agenda komen op het terrein van governance. Dit najaar zal het eindrapport van de Commissie Van Rijn over Amarantis alsmede een complete financiële doorlichting van de sector worden gepresenteerd. Een goed moment. De MBO Raad beveelt nadrukkelijk aan

om de beleidsmatige respons af te stemmen met de mbo-sector zelf, omdat duidelijk is geworden dat alleen een goed samenspel tussen intern en extern toezicht dit soort grote incidenten kan voorkomen. Vier bouwstenen tekenen zich af, waarvan elk onderdeel op maat gesneden ten opzichte van de andere onderdelen staat:

- Goed toezicht begint op de werkvloer. Dit betekent een goede implementatie van klachtenregelingen, de nieuwe wetgeving op het terrein van medezeggenschap en raden van toezicht, de governance-code van de sector zelf, het professioneel statuut. De MBO Raad wil daarbij helpen door instellingen actief te ondersteunen via een keur van diensten die belegd zijn bij MBO Diensten, dus los van belangenbehartiging.
- Alleen al omdat de wet bepaalt dat wanneer één instelling omvalt, de andere instellingen meebetalen (artikel 5.1.2., lid 3 van UWv), wil de MBO Raad ook haar eigen detectiemechanismen en informatievoorziening verfijnen om problemen op het gebied van kwaliteit en financieel beeldtijdig te zien en bespreekbaar te maken. Echter, hier zijn ook grenzen aan, die de komende tijd in de boezem van de vereniging besproken zullen worden.
- In bepaalde gevallen kan het verstandig zijn dat Inspectie en MBO Raad over en weer informatie uitwisselen, maar de spelregels om dat over en weer te doen luisteren nauw.
- Tenslotte blijft het zo dat extern toezicht nodig is en blijft voor zover het interne toezicht niet werkt. De MBO Raad constateert dat de handelingsverlegenheid van het interne toezicht in de Amarantis-casus in ieder geval gepaard is gegaan met verlegenheid aan de kant van de overheid. Eerder ingrijpen zou geholpen hebben. Maar als de dappere respons straks bestaat uit een nationaal orgaan waarlangs alle investeringsvoorstellen geleid moeten worden, spannen we het paard achter de wagen.

De MBO Raad beveelt daarom aan het komende half jaar een gezamenlijke set afspraken te maken die een juiste balans biedt tussen interne en extern toezicht, tussen informele en formele mechanismen van governance kent. Met een daarbij passende heldere en passende rolverdeling. De overheid kan het niet alleen. De Inspectie kan het niet alleen. De mbo-sector ook niet.

4. Geef ruimte voor zij-instroom van docenten uit het bedrijfsleven en modern werkgeverschap

De laatste aanbeveling aan uw adres luidt kort en krachtig: maak de komende jaren een krachtige zij-instroom mogelijk vanuit het bedrijfsleven in de richting van onderwijsgevende en onderwijs-ondersteunende beroepen in het mbo. Inspirerende vaandeldragers met praktijkervaring doen wonderen met de ambitie van jongeren die met hun vak willen excelleren op de turbulente arbeidsmarkt.

Niet extra geld is de inzet, maar volwassen eisen aan de bevoegdheden en professionaliseringsdoelen in het mbo. We zijn al op weg met een professioneel statuut en lerarenregister, maar het is zaak om het tempo te verhogen, anders halen we het gewoon niet.

Samengevat: namens de mbo-sector vraagt het mbo u nauwelijks om extra geld, hooguit voor het bedrijfsleven via de Wet Vermindering Afdracht, opdat zij stageplaatsen beschikbaar blijven stellen voor onze getalenteerde jongeren. Ik vraag u wel de ambitieuze doelen van het Actieplan Focus op Vakmanschap te ondersteunen door voorliggende wetgeving af te ronden en ook tijd te bieden voor een prudente implementatie ervan. Op onderdelen zouden nog wel enkele punten bijgeslepen moeten worden, maar de grote lijn staat. Instroom van personeel, macrodoelmatigheid en governance zijn ook uiterst belangrijke onderwerpen, vindt de mbo-sector. De voorwaarden om op deze thema's tot een gedragen agenda te komen zijn zonder meer aanwezig.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer J. Verschuren
Branchebelang Thuiszorg Nederland
Postbus 4050
4900 CB Oosterhout

Kenmerk: 201200134

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Verschuren,

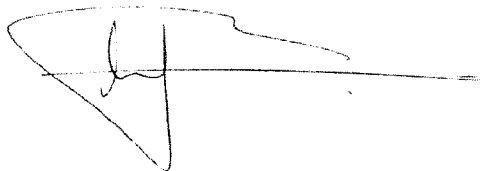
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Brieven aan de (in)formateur(s)
De heer drs. W.J. Bos en de heer H.G.J. Kamp
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Oosterhout, 25 september 2012

Kenmerk: DL-JV-2509121

Betreft: Kansen in de zorg thuis

Geachte heer Bos en de heer Kamp,

Graag neemt BTN de vrijheid om u kennis te laten nemen van onze standpunten op het brede gebied van zorg thuis.

Allereerst willen wij BTN kort aan u voorstellen. BTN verenigt zorgaanbieders die opereren in het brede veld van zorg thuis en werken zowel regionaal als nationaal. In totaal zijn ruim 150 zorgorganisaties aangesloten bij BTN. BTN staat bekend als vertegenwoordiger van de nieuwe wereld. Aanbieders die bewust kiezen voor zorg op maat en daarbij heldere keuzes maken waarbij innovatie en maximale cliënttevredenheid uitgangspunten zijn. De activiteiten van BTN zijn er ook op gericht om ondernemen in de zorg mogelijk te maken. Door de korte lijnen met de leden houdt BTN in haar dienstverlening altijd gevoel met datgene waar de zorg om draait: een optimale relatie tussen zorgprofessional en cliënt. Voor verdere informatie over BTN wil ik u graag verwijzen naar onze website www.branchebelang-thuiszorg.nl.

Alle adviezen en beschreven ontwikkelingen vragen om heldere en toekomstbestendige keuzes opgevolgd door noodzakelijke acties. BTN is van mening dat veel efficiencywinst te behalen valt in de zorgsector en dus ook in de zorg thuis. BTN vat dit voor u samen in een aantal standpunten die onderverdeeld zijn naar cliëntperspectief, financieel kader en organisatie van zorg.

Cliëntperspectief

Voorzie in daadwerkelijke **cliëntkeuze**. De cliënt heeft echte keuzevrijheid als deze zelf (zonder enige sturing) kan kiezen voor een zorgaanbieder. Bij daadwerkelijke cliëntkeuze zal de zorgaanbieder gewaardeerd en gekozen worden op basis van technische vaardigheden van de zorgprofessional en algehele wijze van omgang met de cliënt. De aanbieder zal zich meer dan nu daadwerkelijk kunnen richten op wat de cliënt wil en wenst. Betrek hierbij ook de mogelijkheden voor een eigen betaling / particulier aanbod.

Investeer in **preventie**. Door meer te investeren in preventie en de samenwerking in de 1^e lijn te stimuleren, zal de zorgvraag afnemen of pas op een later moment ingezet hoeven te worden. De burger moet kunnen terugvallen op een laagdrempelig schakelpunt / persoon in de wijk.

De wijkverpleegkundige kan gezien haar deskundigheid en kennis van sociale kaart bij uitstek deze rol vervullen. Maak gebruik van deze mogelijkheid door het investeren in integraal preventief beleid. Beleid dat vanuit het cliëntperspectief wordt vormgegeven en niet bepaald wordt door de verschillende financieringsstromen. Maak daarin ook de eigen verantwoordelijkheid voor de burger inzichtelijk. BTN is voorstander van een natuurlijke integratie van zorg en welzijn.

Investeer in **informele zorg** en stimuleer de betrokkenheid van **mantelzorgers**.

Cliënten worden voor een groot deel verzorgd door mantelzorgers. De informele zorg voorziet op dit moment in een belangrijk deel van de zorgvraag die in de toekomst nog meer zal toenemen. Om aan de toekomstige vraag te kunnen voldoen moeten mantelzorgers voldoende ondersteund en begeleid worden om deze informele zorg goed en zo lang mogelijk te kunnen geven. De thuiszorgorganisatie is bij uitstek de partij die hierin een rol kan vervullen waarbij informele en formele zorg naadloos gaan aansluiten.

Financieel kader

BTN vindt het belangrijk dat de AWBZ blijft bestaan voor mensen die langdurige zorg nodig hebben (mensen met een lichamelijke en / of verstandelijke beperking). BTN pleit ervoor om de AWBZ terug te brengen naar zijn oorspronkelijke doelstelling: een volksverzekering voor zorg die **niet op genezing** is gericht. De **verzekerbare zorg** (verzorging en verpleging) dient overgeheveld te worden naar Zvw.

Integreer voorzieningen uit de WMO met **welzijn**. BTN is voor integratie van zorg en welzijn. Extramurale zorgaanbieders zijn als geen ander in staat daadwerkelijk achter de voordeur verbinding te zoeken met de cliënt en de desbetreffende cliënten ook deel uit te laten maken van haar omgeving.

Zorg voor **stysteemprikkels**. Het ontbreekt het huidige zorgstelsel aan prikkels. De huidige wijze van contractering zorgt ervoor dat geen verschuivingen in de zorgmarkt kunnen ontstaan zodat nieuwe initiatieven (toetreders en concepten) geen ruimte krijgen om tot ontplooiing te komen. Organisaties die maximaal inspelen op cliëntvraag en daarmee onderscheidend zijn moeten in hun ontwikkeling niet geremd kunnen worden door systeembepalingen. Dit geldt zowel voor de daadwerkelijke zorgconcepten als het gebruik van technologie. In de praktijk kunnen projectresultaten vrijwel nooit vertaald worden naar daadwerkelijk aanbod als gevolg van de huidige systeembepalingen. De implementatie van de vernieuwing loopt hierdoor ver achter bij de uitgewerkte ideeën.

Organisatie van zorg

BTN is voorstander voor **resultaatfinanciering**. De financiering van het resultaat dient op basis van een aantal elementen bepaald te worden, namelijk kwaliteit van de zorg en toegevoegde waarde voor de cliënt. Bij de daadwerkelijke verandering van een aanbodgericht model (met een instellingsbudget), naar een vraaggestuurd model zullen alle zorgaanbieders genoodzaakt worden anders te denken en te doen.

BTN pleit voor een **persoonsvolgend budget** binnen zorg in natura. Vanuit de visie van BTN zal naast deze persoonsvolgendheid ook de introductie van week- of maandtarieven versneld moeten worden. Deze periodetarieven maken het mogelijk een indicatie "contant te maken" waardoor samen met de cliënt een optimaal productpakket kan worden samengesteld waarbij de veranderende situatie van cliënt continue uitgangspunt blijft. In de visie van BTN kunnen cliënten ook in de AWBZ zelf zorg inkopen middels een "persoonsgebonden AWBZ tegoed". Het geld wordt in de visie van BTN niet op rekening van de cliënt gestort, maar is wel aan de persoon gekoppeld, in plaats van aan de organisatie.

Deze 'cliëntvolgende bekostiging' sluit onze inziens ook helemaal aan bij wensen van de markt. Alleen op deze wijze zal keuzevrijheid, maatwerk en verhoging van kwaliteit mogelijk zijn. Doordat instellingsbudgetten losgelaten worden, zal iedere aanbieder voor elke cliënt opnieuw haar uiterste best moeten doen om deze cliënt te mogen bedienen.

Zorg voor heldere **toetredingsdrempels**. BTN is voorstander van het afschaffen van allerlei aanbestedingsregels maar pleit meer dan ooit voor heldere toetredingseisen voor zorgaanbieders. Op dit moment kan iedereen een thuis- of kraamzorgorganisatie starten zonder enige opleiding of ervaring. Dit kan leiden tot vervelende ervaringen voor cliënten en daarmee wordt schade gedaan aan het imago van de sector.

Wonen en zorg moeten gescheiden worden. Met het uitgangspunt dat de cliënt langer in eigen omgeving wil wonen, langer wil blijven participeren in de samenleving en meer regie wil houden op het eigen leven, dienen initiatieven op gebied van (kleinschalige) woonvormen en beschermd wonen in de wijk gestimuleerd te worden.

Vertrouwen als uitgangspunt, "High trust, high penalty". In de zorgsector is de controle doorgeslagen naar regeldrift. Excessen of incidenten worden als gemeengoed gezien. Zorg voor prikkels tot effectiviteit in verantwoording en toetsing en geef daarmee de professionals de ruimte voor een optimale werkomgeving. BTN hanteert de stelling dat veel meer vanuit vertrouwen met elkaar afspraken moet worden gemaakt. Indien bewust afspraken geschonden worden, forse straffen uitdelen.

Mocht u naar aanleiding van onze reactie nog vragen hebben, kunt u contact opnemen met ondergetekende.

Met vriendelijke groet,
namens BTN

J.C. (Jan) Verschuren MBA
Bestuurder

C.c.: De heer drs. C. van der Burg (Directeur DLZ Ministerie van VWS)

Nederlandse Vereniging voor
Duurzame Biobrandstoffen

Brieven aan de informateur
Postbus 20008
2500 EA DEN HAAG

NVDB
Postbus 80523
2508 GM DEN HAAG

Den Haag, 24 september 2012

Betreft: het biobrandstoffenbeleid in het regeerakkoord

In afschrift aan de fractieleiders in de Tweede Kamer

Geachte heren Kamp en Bos,

Aan u is de opdracht gegeven om de vorming van een nieuwe regeringscoalitie te begeleiden. Wij doen u in deze brief graag een aantal bondige suggesties voor het regeerakkoord.

De Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen (NVDB)¹ is voorstander van een ambitieus biobrandstoffenbeleid gericht op de stimulering van duurzame biobrandstoffen. In onze visie leidt de productie en inzet van duurzame biobrandstoffen in Nederland tot economische groei en werkgelegenheid, minder afhankelijkheid van fossiele brandstoffen en een lagere CO₂-uitstoot. Ook is de stimulering van biobrandstoffen voor Nederland een betaalbare manier om het uitdagende Europese doel voor duurzame energie (14% in 2020) te behalen.

Wij doen u in deze brief drie voorstellen die zullen leiden tot meer én betere biobrandstoffen:

1. Een hogere bijmengverplichting én CO₂-doelen

Er is in de Tweede Kamer en onder het demissionaire kabinet consensus ontstaan over een hogere bijmengverplichting voor biobrandstoffen in combinatie met de stimulering van betere biobrandstoffen. De vraag die nu voorligt, is *hoe* betere biobrandstoffen gestimuleerd kunnen worden. De NVDB stelt voor om dit te doen door scherpe doelen voor de CO₂-reductie van brandstoffen te stellen. De Europese Brandstofkwaliteitsrichtlijn² verplicht oliemaatschappijen al om de broeikasgasemissies van brandstoffen in 2020 met tenminste 6% te reduceren. Lidstaten mogen in de jaren voorafgaand aan 2020 tussendoelen stellen. Als Nederland vanaf 2013 scherpe tussendoelen - oplopend tot 6% in 2016 - zou stellen, geeft dit betere biobrandstoffen met een hoge CO₂-reductie een sterke impuls. Deze biobrandstoffen zijn immers aantrekkelijk voor oliemaatschappijen, omdat ze een grote bijdrage leveren aan de verplichte CO₂-reductie.

¹ De leden van de NVDB, de branchevereniging van de biobrandstofsector, zijn Abengoa Bioenergy Netherlands, BioMCN, Biopetrol, BTG Biomass Technology Group, DSM, Neste Oil, Sabc en Sunoil Biodiesel.

² 2009/30/EG.

2. Een eerlijke vergelijking tussen biobrandstoffen en fossiele brandstoffen

Biobrandstoffen zijn een alternatief voor fossiele brandstoffen, zoals olie. Het is daarom essentieel dat er een eerlijke vergelijking tussen beide gemaakt wordt. Daar is nu helaas nog geen sprake van. De CO₂-uitstoot bij de productie van fossiele brandstoffen loopt sterk uiteen. Zo kan olie uit teerzanden of uit schalie leiden tot 50% meer CO₂-uitstoot dan conventionele olie. Er wordt bij de broeikasgasberekening van de verschillende soorten biobrandstoffen rekening gehouden met verschillen in CO₂-uitstoot, maar de Europese Brandstofkwaliteitsrichtlijn kent nu *geen* verschillen tussen de broeikasgasuitstoot van fossiele brandstoffen. Nederland heeft in 2011 een voorstel van de Europese Commissie om dit wél te doen verrassend niet gesteund. Het zou goed zijn als het nieuwe kabinet dit standpunt aanpast, zodat biobrandstoffen en fossiele brandstoffen op gelijke voet met elkaar kunnen concurreren.

3. De Europese voorstellen met betrekking tot ILUC

De DG's Energie en Klimaat van de Commissie hebben verregaande voorstellen gedaan om indirecte veranderingen in landgebruik (ILUC) door biobrandstoffen tegen te gaan. De belangrijkste zijn een maximum van 5% voor biobrandstoffen uit voedsel, het vier keer tellen van geavanceerde biobrandstoffen en ILUC-factoren. De radicale koersverandering van de Commissie is niet gebaseerd op deugdelijk wetenschappelijk onderzoek en heeft grote gevolgen voor al gedane investeringen. Dit kan ertoe leiden dat biobrandstofproducenten de productie per direct dan wel op termijn moeten stopzetten. Dat gaat ten koste van de werkgelegenheid in Nederland, dat in onder meer de Rotterdamse haven en het Noorden van het land een sterke biobrandstofsector kent. Het wordt voor de sector daarnaast zeer moeilijk om investeringen in innovatie en nieuwe generaties biobrandstoffen te bekostigen. Ook verliest Europa de doelen voor 2020 (10% hernieuwbare energie in transport en 6% minder CO₂-uitstoot van brandstoffen) uit het oog. Door het vier keer tellen van geavanceerde biobrandstoffen nemen de werkelijke volumes biobrandstof sterk af en zullen de doelen alleen op papier gehaald worden.

Kortom, de voorstellen schieten het beoogde doel voorbij en gaan juist ten koste van duurzame biobrandstoffen. Het zou daarom goed zijn als Nederland de voorstellen niet steunt en de Europese Commissie oproept om alternatieve voorstellen te ontwikkelen, die wél leiden tot investeringen in betere biobrandstoffen en geen desastreuze gevolgen hebben voor de economie en de werkgelegenheid.

Wij wensen u tot slot veel succes bij het vormen van een coalitie.

Met vriendelijke groet,
Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen (NVDB)

Rob Voncken
Voorzitter

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer R. Voncken
NVDB
Postbus 80523
2508 GM Den Haag

Kenmerk: 201200136

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Voncken,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Ministerie van Algemene Zaken
De heren H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Binnenhof 19
Postbus 20001
2500 EA Den Haag

Maliebaan 71 H T 030 721 07 21
3581 CG Utrecht F 030 721 07 49
www.mogroep.nl info@mogroep.nl

Datum
Utrecht, 25 september 2012
Onderwerp
Aanbiedingsbrief informateurs

ons kenmerk
120925 AvB informateurs
contactpersoon
Aly van Beek

Geachte heren Kamp en Bos,

Actieve en gezonde burgers doen minder beroep op publieke voorzieningen. Ze versterken de economische groei, verhogen de arbeidsparticipatie- en productiviteit, mantelzorgcapaciteit en verlagen de uitgaven aan duurdere vormen van zorg, hulp, opvang en criminaliteitsbestrijding. Inzetten op preventie loont.

De MOgroep reikt voor het regeerakkoord u vier oplossingen aan:

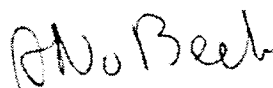
1. Maak één wet: voor het totale sociale domein
2. Investeer € 100 miljoen extra: voor ondersteuning van vrijwilligers
3. Start VIP-fonds: Voor Innovatie en Preventie voor sociaal domein
4. Ontbureaucratiseer de toegang tot zorg: voor effectievere lokale samenwerking

De MOgroep is voor u vierentwintig uur per dag bereikbaar. Voor toelichting en nadere informatie. Want de crisis te lijf gaan doen we samen.

Met vriendelijke groet,

Marijke Vos
Voorzitter MOgroep
06 - 12 66 75 44

Aly van Beek -
Directeur MOgroep
06 - 51 79 29 72
vanbeek@mogroep.nl

Bijlage: Preventie loont

**Trotseer de crisis en
investeer in zelfstandigheid,
actieve participatie en
sociale samenhang**

Preventie loont

**Maatschappelijk ondernemers
reiken voor het regeerakkoord
4 oplossingen aan**

September 2012

De MOgroep is de brancheorganisatie
voor Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening

Oplossing 1

MAAK ÉÉN WET

Voor het totale sociale domein

Effectieve hulp, opvang, steun en zorg zijn gebaat bij uniforme doelen en financiering. Netelige kwesties van burgers houden immers geen rekening met verkokering en institutionele belangen. Een wettelijk kader doorbreekt bestaande begrenzing. Het gehele sociale domein gebundeld in één wet. Jeugdhulp, AWBZ-begeleiding en Werken naar Vermogen krijgen een plek. Eén tijdelijk doeluitkering voor het brede sociale domein is als tussenstation een stap in de goede richting. Randvoorwaarden zijn: eenheid van definities, regels voor financiering, afrekenen en registratie binnen de deelnemende sectoren.

Oplossing 3

INVESTEER € 100 MILJOEN EXTRA €

Voor ondersteuning van vrijwilligers

Help mensen hun lot in eigen handen te nemen. Investeer daarom op grote schaal in de infrastructuur voor vrijwilligers. 100 Miljoen euro structureel is voor 5,8 miljoen Nederlandse vrijwilligers niet te veel gevraagd. Samen met professionals creëren vrijwilligers het opvang-net, de aanzet tot activering en zelfstandigheid van grote groepen (kwetsbare) burgers. Steun vanuit Den Haag is dringend nodig. Fiscaal aantrekkelijke regelingen voor het combineren van werk en vrijwilligerswerk, landelijke ondersteuning van vrijwilligersorganisaties en structurele initiatieven om het vrijwilligerswerk te innoveren zijn van harte welkom.

Oplossing 2

START VIP-FONDS

Voor Innovatie en Preventie voor sociaal domein

Vroegtijdig signaleren, handelen en ingrijpen. Handen, ogen en oren in de wijk mobiliseren. En het structureel voorkomen van ontwrichtende situaties. Dat zijn kwesties waarover het fonds zich druk maakt. Voorkomen is immers beter dan genezen. Gunstige effecten op hoge uitgaven voor zorg, opvang en hulp zijn een belangrijke bijvangst. Het VIP-fonds deelt prikkels uit. Het honoreert unieke bundeling van lokale krachten. Gemeente en verzekeraar stellen gezamenlijk plannen op. Uitvoering en vrijwilligersvertegenwoordiging doen altijd mee. Veelbelovende lokale preventieplannen zijn het resultaat. Ze dragen bij aan de decentralisatie van (delen van) de AWBZ, Jeugdhulp, het sociale zekerheidsstelsel en het passend onderwijs. Maximaal 5% van de AWBZ-middelen wordt in het fonds gestort. Daaruit financieren gemeenten en verzekeraars de gezamenlijke preventieplannen. Uiteraard voor doelgroepen waarop de transities betrekking hebben.

Oplossing 4

ONTBUREAUCRATISEER TOEGANG ZORG

Voor effectieve lokale samenwerking

Doelmatigheid en rechtmatigheid zijn criteria bij het beoordelen van de inzet van publieke middelen. Beëindig daarom onnodige indicatiestellingen in jeugdzorg en AWBZ. Stel een grens voor trajecten onder de 25.000 euro. Als vuistregel geldt voortaan: geen indicatiestelling. Sociaal werkers, huisartsen en wijkverpleegkundigen weten immers prima hoe zij specialistische zorg erbij moeten halen. Boven de gestelde norm gelden eenvoudig ingerichte en snelle procedures. Toetsing achteraf biedt oplossingen.

Geen vergezicht, maar hier en nu

Nederland crisisproof maken

Zelfstandigheid van burgers is het middel. Dat past ook bij de wens van velen om zelf regie te voeren over het eigen leven. Actieve participatie, sociale cohesie, zelfredzaamheid, eigen herstel en weerbaarheid zijn nu belangrijke sleutels. Inkomen, gezondheid, wonen, welzijn, onderwijs en veiligheid, de ingrediënten van het beleid. De financiële stand van Nederland dwingt tot keuzes. Kostenreductie is daarbij het richtsnoer. Een alomvattende inzet op preventie is het reële antwoord.

Actieve en gezonde burgers

Ze doen minder beroep op publieke voorzieningen. Kwetsbare groepen en ongezonde mensen daarentegen zijn daar met hulpvragen oververtegenwoordigd. Sociale netwerken, voorzieningen en hun professionals mobiliseren vrijwilligers, actieve en kwetsbare burgers. Ze activeren en stellen hen in staat om ook in tijden van crisis te participeren. Hun preventieve maatregelen dragen substantieel bij aan het versterken van economische groei, het verhogen van arbeidsparticipatie- productiviteit, extra mantelzorgcapaciteit en het verlagen van uitgaven aan criminaliteitsbestrijding ¹.

Mensen equiperen

Actieve burgers, professionals en vrijwilligers krijgen rond 30 april de verdiende aandacht. Maar gedurende het jaar is het hard werken. Opvang organiseren, mantelzorg verlenen of potentiële buurtvetes in de kiem smoren. Organisaties voor Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening staan garant voor de noodzakelijke infrastructuur. Ze accommoderen ontmoetingsplaatsen, begeleiden burgerinitiatieven, zetten dagopvang op touw, maatjesprojecten, mantelzorgtrainingen en bijeenkomsten, geven juridisch advies, signaleren noodzaak voor vroegtijdige opvoedingsondersteuning, en met bemiddeling voorkomen ze dat onderlinge wrevels escaleren. Ze strijden tegen het asociale, onveiligheid en criminaliteit. Zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid worden er gestimuleerd. Begeleiding bij administratie, coachen, eropaf gaan, in de gaten houden, begeleiding bij bezoeken buitenshuis, emotionele steun en toezicht ² horen erbij. Het prikkelt de verbeelding. En de overtuiging om juist in de infrastructuur voor welzijn en vrijwilligers te investeren. Om mensen te equiperen hun leven op orde te houden of te brengen. En olopemde uitgaven te voorkomen.

Het lijkt zo eenvoudig

Vertrouwen geven aan burgers, professionals en vrijwilligers. Ruimte bieden om eigen handelen te bepalen. Iedereen wenst het. Doen is problematischer. Ingewikkelde toegangsregels, indicatiestellingen, doorverwijzingen en ondoorzichtige afhankelijkheden zijn ooit met goede bedoelingen en doordachte argumenten opgesteld. Nu zijn radicale vereenvoudiging van regelgeving, introductie van investeringsprikkel voor gemeenten, bundeling van budget en harmonisatie van eisen belangrijke toekomstige condities. Het rijk is aan zet. Doorbreken van verouderde kokers, barrières en sectorale belangen is inherent.

Appèl op iedereen

Nederland staat aan de vooravond van forse ingrepen en hervormingen in het publieke domein. Het moet slimmer en slanker. Maar alleen bezuinigen heeft geen zin. Het moet gepaard gaan met het activeren van de bevolking. Actieve participatie van burgers en een versteviging van de sociale samenhang zijn noodzakelijk. Het betekent een appèl op alle burgers om op een nieuwe manier om te gaan met schaarse middelen en voorzieningen: een appèl op de (semi-)publieke sector om zich (fundamenteel) anders te organiseren: effectiever en goedkoper; en een appèl op overheden om bestuurlijke verantwoordelijkheid te nemen, verkokerde belangen te doorbreken en daarmee publieke dienstverleners ruimte te geven hun taak en ambacht in volle omvang uit te voeren.

Een wenkend perspectief

Het beroep op zelfstandigheid van burgers vraagt om een overheid die regelgeving vereenvoudigt. Meer focus aanbrengt. En verbinding legt tussen de voorgenomen decentralisaties. Dat kan. Daarom pleit de MOgroep voor een wettelijk kader voor het gehele sociale domein. Financieringsstromen worden gebundeld in een passende (tijdelijke) brede doeluitkering. Daarin zijn definities, afrekenregels en eisen voor registratie (ongeacht de sector AWBZ-begeleiding, jeugdzorg, arbeid & inkomen, Wmo) geheel op elkaar afgestemd. Het garandeert de noodzakelijke ontkokering, gerichte inzet van middelen, en vanwege de omvang van het budget tegelijkertijd maximale beleidsvrijheid voor gemeentebestuurders. Ze kunnen daarmee flexibel inspelen op alle sociale vraagstukken. Een toekomstige uitbreiding van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), met plaats voor alle oorspronkelijke sectoren, is de wens. Doorbreken van opgebouwde muren van belangen, de opzet.

Voor wat hoort wat

Gemeenten kunnen zelfstandigheid van burgers bevorderen en daarmee hoge maatschappelijke kosten verlagen. Daar hebben zij in het huidige systeem nauwelijks financieel belang bij. De investering in preventie en ondersteuning zijn voor hun rekening, terwijl de baten terecht komen bij andere partijen. Introduceer daarom een investeringsprikkel die het delen van de baten en daarmee de investeringsbereidheid in preventie doet toenemen. Een experiment om baten na investering in preventie te laten terugvloeien in de gemeentekas, helpt.

Het rendement³

Hoe toon je aan dat je iets hebt voorkomen?

Het blijkt wetenschappelijk bijna onmogelijk. Tal van onderzoeken maken echter zeer aannemelijk dat investeringen in preventie lonen.

Aanvoerder van internationale scorelijstjes

De groei van de tweedelijnszorg is spectaculair. Jaarlijks in Nederland bijna 10% (ouderenzorg 2%. Jeugdzorg en geestelijke gezondheidszorg 10%). Lokaal welzijn kent een gemiddelde daling van 2% per jaar. Vergeleken met andere West-Europese landen is Nederland evenwel topscoorder qua omvang van de tweedelijnszorg en opvang. De aantallen medewerkers en de collectieve uitgaven zijn navenant. De kosten van een residentiële opname variëren gemakkelijk van 150.000 tot 250.000 euro per jaar.

Klein gewin brengt rijkdom in

De crisis te lijf gaan moet dus via forse investeringen in het lokale - eerstelijns - sociale domein.

Financieel inzicht leveren we erbij

Opbrengst is overtuigend

Een brede participatiewet werkt. Doorbreekt gevestigde belangen. Reikt nieuwe mogelijkheden aan. De investering in preventie verfrist des te meer. Niet per se beïnvloedt preventie het stijgende zorgbudget, omdat de levensduur door preventieve acties wordt verlengd. Wel is er bredere maatschappelijke winst.

Een greep uit het besparingspotentieel⁴

Economie

→ Bij stijging van de gezondheid en participatie:

- + baten nemen toe tussen 266 miljoen en 1.3 miljard euro;
- + kosten werkgevers dalen met 305 miljoen euro bij vermindering van productieverlies door verzuim, arbeids-ongeschiktheid en sterftegevallen van rokers.

Maatschappij

- Totaal maatschappelijke kosten alcoholmisbruik: 2,58 miljard euro.
- Preventie realiseert besparingen op terrein van veiligheid, criminaliteitspreventie, rechtspraak en gevangeniswezen.
- Kostenbesparing als gevolg van extramuralisering langdurige zorg wordt structureel ingeschat op 1,1 miljard euro (besparing van 44.000 euro per cliënt).
- Huisbezoek aan ouderen levert besparing op van 1400 euro per deelnemer. De betrokken ouderen maken minder gebruik van huisarts en ziekenhuis.

Vrijwilligers⁵

- 45% van de volwassen bevolking doet aan vrijwilligerswerk, 5,8 miljoen mensen gemiddeld een dagdeel in de week, tezamen 1 miljard uur onbetaald werk.
- Er zijn in Nederland 3 miljoen mantelzorgers, waarvan er 800.000 meer dan acht uur per week voor een naaste zorgen: nog eens zo'n 500 miljoen uur onbetaald werk.

Gezondheid

○ Elke investering van 1 euro in preventie levert een netto besparing op van:

- + 0,70 tot 2,80 euro bij stoppen met roken;
- + 0,60 tot 2,80 euro bij vermindering van overmatig alcoholgebruik;
- + 0,30 tot 1,30 euro bij voorkomen van obesitas door beweging.

1 Zorgmarkt Advies, CBS en Sociaal Cultureel Planbureau

2 Loslaten, Vertrouwen, Verbinden – Jos van der Lans, november 2011; Walk the line, Hermanns & Menger 2009; Maatschappelijk werk in een sociaal gevoelige tijd, Hans van Ewijk, 2010.

3 Maatschappelijk werk in een sociaal gevoelige tijd, Hans van Ewijk, 2010

4 Betere gezondheid, meer participatie, lagere zorguitgaven? – Zorgmarkt Advies, Marc Soeters en Gerrold Verhoeks, oktober 2011

5 Loslaten, Vertrouwen, Verbinden – Jos van der Lans, november 2011

Oplossingen voor de crisis

Sociale netwerken en voorzieningen die burgers mobiliseren, activeren en in staat stellen om te participeren zijn in tijden van crisis cruciaal. Actieve participatie, sociale cohesie, zelfredzaamheid en zelf oplossend vermogen zijn belangrijke onderdelen van oplossingen om stijgende uitgaven aan zorg, opvang en hulp te beteugelen. Actieve en gezonde burgers doen immers minder beroep op publieke voorzieningen. Ze versterken de economische groei, verhogen de arbeidsparticipatie- en productiviteit, mantelzorgcapaciteit en verlagen de uitgaven aan duurdere vormen van zorg, hulp, opvang en criminaliteitsbestrijding.

We staan klaar

Handen jeuken om de crisis verder te lijf te gaan. Hulp bieden, zorg verlenen en opvang organiseren. Voortvarendheid is gewenst, want onzekerheid werkt contraproductief. In alle gevallen is daarom ons verzoek aan het nieuwe kabinet: handel snel. Formuleer glasheldere doelstellingen. Benoem expliciet de meerjaren financiële ruimte. Reik juiste regelingen aan. En wees ondubbelzinnig over de gewenste toekomst. Doe eenzelfde beroep op medeoverheden en financiers. Van ons mag u eenzelfde handelswijze verwachten! Creativiteit zit in de genen van ondernemers in Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening!

Marijke Vos
Voorzitter MOgroep

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw M. Vos
MOgroep
Maliebaan 71 H
3581 CG Utrecht

Kenmerk: 201200138

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte mevrouw Vos,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

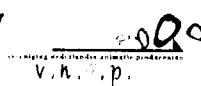
W.J. Bos

Filmproducenten
Nederland

documentary
producers
netherlands

Dutch Directors Guild

Aan de heer A.G.J. Kamp en de heer W.J. Bos
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum: 25 september 2012

Betreft: Toekomst Nederlandse filmproductie

Geachte heer Bos en geachte heer Kamp,

Allereerst willen wij u alle succes wensen bij de huidige besprekingen. Vanzelfsprekend begrijpen wij dat een aantal grote en ingewikkelde dossiers in uw besprekingen centraal zal staan. Toch vragen wij u om op korte termijn een gelijk speelveld voor de Nederlandse filmsector te realiseren. Wanneer dit niet gebeurt zal de Nederlandse filmproductie onherstelbare schade oplopen. Een gelijk speelveld kan bereikt worden door naast het kunstbeleid voor film economisch beleid te implementeren.

Het marktaandeel voor de Nederlandse films steeg van 0,8 % in 1994 naar ruim 22% in 2011 en een groot aantal Nederlandse films - speelfilms, documentaires en animatiefilms- werd geselecteerd voor gerenommeerde internationale festivals. De Nederlandse film wordt niet alleen goed bekeken maar ook zeer gewaardeerd. Onderzoeksresultaten tonen aan dat een hoog marktaandeel van lokale filmproducties een meetbaar positief effect heeft op de totale filmindustrie. Des te groter het marktaandeel van de Nederlandse film, des te hoger het bioscoopbezoek per inwoner. De Nederlandse filmindustrie is in 2011 een stevige industrie: ruim 8.000 bedrijven boden werk aan 20.000 personen.

De Nederlandse filmsector staat echter op een kantelpunt. Doordat alle ons omringende landen sinds meerdere jaren een combinatie van cultuurbeleid en industriebeleid kennen is de concurrentiepositie van Nederlandse filmproducenten sterk verslechterd. Bij een Europese vergelijking van beschikbare middelen per hoofd van de bevolking bevindt Nederland zich in de onderste regionen. Talent trekt weg uit Nederland, de werkgelegenheid neemt af en faillissementen in de postproductie sector zijn een feit. De crisis heeft deze situatie verder verslechterd. Vanaf 2013 volgen kortingen op het budget van het Nederlands Filmfonds waardoor het productievolume met één derde zal dalen en de bezuinigingen ten aanzien van film en drama bij de Publieke Omroep zijn nog onbekend.

Wij vragen u met klem hier in uw besprekingen aandacht aan te besteden. Nederland ontbeert een gelijkwaardige concurrentiepositie en het is evident dat er ingegrepen moet worden om de zorgvuldig opgebouwde en tegelijkertijd zo kwetsbare Nederlandse filmsector voedingsbodem te bieden.

Om het tij te keren pleiten wij voor invoering van economisch beleid op korte termijn:

1. **Tax shelter**; om een gelijk speelveld te realiseren voor de filmsector is een tax shelter gekoppeld aan bestedingsverplichtingen noodzakelijk om investeringen aan te trekken. Op deze manier kan de filmindustrie zich op eigen bodem verder ontwikkelen, innoveren en werkgelegenheid bieden. Tevens wordt het aantrekkelijk gemaakt om nationaal investeringen aan te trekken en buitenlands kapitaal te importeren door middel van coproducties. In België heeft een dergelijke tax shelter bewezen zeer succesvol te zijn. Indien invoering op korte termijn niet haalbaar is, kan een cash rebate fonds- een kostprijsverlagende subsidie- geïmplementeerd worden. Hier is een bedrag van € 15 miljoen voor nodig.

2. **Bronheffing voor productie financiering;** een verplichte bijdrage van de hele exploitatieketen. In de exploitatieketen (bioscoop, DVD/retailers, TV, Pay TV, VOD, kabelbedrijven) financiert het eind van de keten zelden of nooit mee in films terwijl zij meer dan de helft van de opbrengsten genereert. Landen als Zweden, Polen, Frankrijk en Duitsland, hanteren het systeem van een heffing aan de bron, waarbij de hele keten van exploitanten een bijdrage levert aan de financiering van de nationale filmproductie. Op 6 juli jongstleden heeft demissionair staatssecretaris Halbe Zijlstra in zijn brief aan de Tweede Kamer aangegeven hierop in te zetten. Wij onderschrijven dit streven van harte en dringen er op aan dat een nieuw kabinet dit beleid versneld voortzet en hierop resultaat boekt. Aansturing van de overheid voor deze bronheffing is noodzakelijk. Dit zou moeten leiden tot een budget van €20 miljoen, om het marktaandeel op peil te houden.

In combinatie met bovenstaand beleid pleiten wij voor het instellen van een cashflow fonds. Bij de financiering van Nederlandse films zijn vaak vele verschillende investeerders betrokken. Het grootste deel van het toegezegde geld komt binnen aan het eind van het productieproces, terwijl het merendeel van de financiering tijdens de productie nodig is. Op het moment sluiten de producenten dure leningen af bij banken om hun producties te bekostigen. Dit gaat ten koste van het productiebudget. Een cashflow garantiefonds stelt de producenten in staat over toegezegde middelen te beschikken op het moment dat die in het productieproces nodig zijn. Voor een cashflow fonds zou éénmalig € 2,5 miljoen nodig zijn.

Namens ondergetekenden hopen wij van harte dat u in de onderhandelingen bovenstaande punten meeneemt en er op inzet de waardevolle Nederlandse filmindustrie een toekomst te bieden. Uiteraard zijn wij altijd bereid tot nadere toelichting.

Hoogachtend,

Marc van Warmerdam

Voorzitter Filmproducenten Nederland

Michiel Snijders

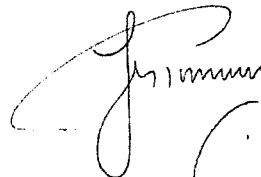
Voorzitter Vereniging Nederlandse Animatie
Producenten

Monique Busman

Voorzitter Documentaire Producenten Nederland

Ger Poppelaars

Voorzitter Dutch Directors Guild

Jean van de Velde

Voorzitter Netwerk Scenarioschrijvers

CC

Dhr. Mark Rutte

Dhr. Diederik Samsom

Dhr. Stef Blok

Dhr. Jeroen Dijsselbloem

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer M. van Warmerdam
Filmproducenten Nederland
Korte Zoutkeetsgracht 2
1013 MK Amsterdam

Kenmerk: 201200140

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Van Warmerdam,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

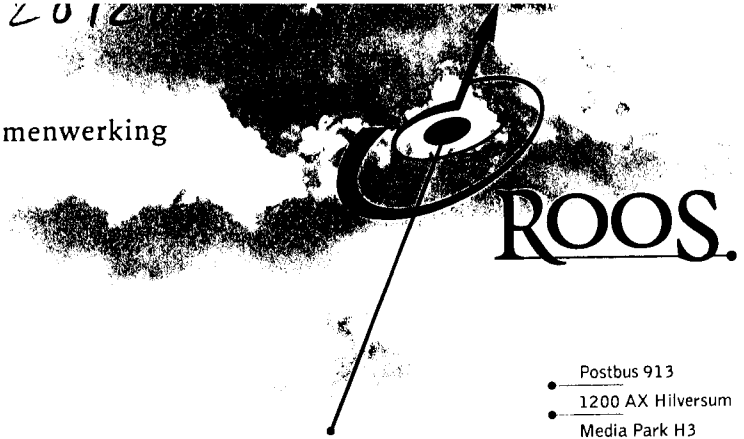
Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Brieven aan de informateur
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Hilversum, 25 september 2012

Postbus 913
1200 AX Hilversum
Media Park H3
Sumatralaan 45
1217 GP Hilversum
T • (035) 621 08 75
E • roos@roosrtv.nl
I • www.roosrtv.nl

Geachte informateurs,

Bert Heij & Wouter

Momenteel spreekt u over een regeerakkoord voor een regering VVD-PvdA. Voor het onderwerp **media** vragen wij u namens de dertien regionale publieke omroepen in Nederland graag aandacht voor het volgende:

De regionale journalistiek staat onder grote druk. Het huidige Kabinet heeft het door toenmalig minister Plasterk ingezette beleid om zogenaamde 'regionale mediacentrales' op te zetten, waar publieke en private media samenwerken aan innovatieve berichtgeving over de regio, voortgezet. Wij vragen u om dit beleid –versneld, en eventueel voorzien van extra onderzoek- door te zetten. De regionale omroep is bereid de kern van het toekomstige regionale mediacentrum te vormen. De publieke financiering en de regionale verankering van de regionale omroep bieden het fundament en de continuïteit voor zo'n regionaal mediacentrum en rechtvaardigen de vraag aan de regionale omroep samen te werken met relevante instellingen in het betreffende gebied. Wij gaan er daarbij van uit dat het standpunt over de financiering van de regionale omroep van het huidige Kabinet (met VVD) én het vorige Kabinet (met PvdA) ook door een nieuw Kabinet van VVD en PvdA wordt onderschreven.

Het huidige Kabinet is er niet aan toegekomen een standpunt te formuleren over het voornemen de samenwerking tussen de landelijke en de regionale omroep te versterken, bijvoorbeeld via regionale vensters op de landelijke zenders. Ten aanzien van zo'n samenwerking hebben wij één grote zorg: die is dat de zelfstandigheid en het autonoom functioneren van de regionale omroep in het gedrang komt. Omwille van de verankering van de regionale omroep in zijn regio is een autonoom functionerende regionale omroep een voorwaarde. De wijze waarop de regionale omroep invulling geeft aan zijn mediawettelijke taak behoort te allen tijde een verantwoordelijkheid van de regionale omroep zelf te zijn, en niet van de NPO.

Tot slot stellen wij voor om de calamiteitenfunctie van de regionale omroep voor radio, televisie en nieuwe media wettelijk te verankeren.

In een tekst voor het Regeerakkoord zouden bovenstaande punten als volgt samengevat kunnen worden:

Omwille van de kwaliteit van de regionale journalistiek vormt een zelfstandige regionale omroep, die samenwerkt met de relevante instellingen uit de regio, de kern van het toekomstige regionale mediacentrum. De calamiteitenfunctie van de regionale omroep wordt voor radio, televisie en het internet wettelijk vastgelegd.

Wij gaan ervan uit u met deze brief voldoende te hebben geïnformeerd en zien natuurlijk graag dat u en de onderhandelende politieke partijen de aangereikte punten ter harte kunnen nemen. Vanzelfsprekend beantwoorden wij graag uw eventuele vragen.

Wij wensen u veel succes toe bij uw belangrijke werk.

Met vriendelijke groet,
Stichting ROOS

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'C. van der Knaap'.

C. van der Knaap
Voorzitter bestuur

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer C. van der Knaap
ROOS
Postbus 913
1200 AX Hilversum

Kenmerk: 201200142

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Van der Knaap,

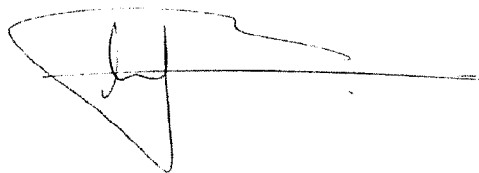
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Postbus 232, 3970 AE DRIEBERGEN

Aan de (in)formateur(s)
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Hoofdkantoor
Princenhof Park 3
3972 NG Driebergen
Postbus 232
3970 AE Driebergen
KvK Utrecht 30159219

T 088 - 789 67 00
F 088 - 789 67 01
info@ciz.nl
www.ciz.nl

datum 25 september 2012
onze referentie RvB-U-012.079
contactpersoon Boudewijn Faber
doorkiesnummer 088 - 789 44 79
e-mail Boudewijn.faber@ciz.nl

onderwerp Bijdrage aan betaalbaarheid AWBZ door onafhankelijke indicatiestelling

Geachte heren Bos en Kamp,

Graag wil ik u, vanuit mijn verantwoordelijkheid als bestuurder van het Centrum indicatiestelling zorg (CIZ) en vanuit mijn visie op de grote geldstroom en de AWBZ, enkele gedachten meegeven die een relatie hebben met de keuzes die voor het regeerakkoord van belang kunnen zijn.

De stijging van de uitgaven voor de langdurige zorg stelt de politiek voor de dilemma's van solidariteit en betaalbaarheid van de AWBZ.

Onafhankelijkheid

In de jaren negentig heerste alom veel frustratie toen de groeiende vraag naar een plek in een verzorgings- of verpleeghuis, of naar de thuiszorg tot schrikbarend lange wachtlijsten en torenhoge claims op budgetverhoging leidde. Mede door onafhankelijke indicatiestelling werd vervuiling in de wachtlijsten drastisch teruggedrongen. Dit was zowel in het belang van het voorkomen van onnodige kosten als vanuit een eerlijke verdeling van (AWBZ-)zorg voor iedere Nederlander.

Contact met de zorgvrager

In de afgelopen jaren heeft het CIZ waar mogelijk gewerkt aan vereenvoudiging van proces, reductie van doorlooptijden en aan kostenreductie. Dit heeft geleid tot een groot aantal Standaard Indicatie Protocolen (SIPs), ruim 250.000 op jaarbasis, zoals bijvoorbeeld voor het aantrekken van steunkousen, wondverzorging of voor palliatieve zorg. Deze vormen van zorg kunnen direct worden ingezet en op rechtmatigheid worden getoetst. Daarnaast hebben digitale aanvragen door zorgaanbieder en cliënt geleid tot versnelling en efficiency. In tegenstelling tot de door de SER vermeende vertraging en bureaucratie bij de onafhankelijke indicatiestelling wordt 48% van de aanvragen binnen twee dagen afgehandeld en ruim 80% binnen twee weken. Ook de herindicaties via taakmandaat hebben geleid tot sneller werken en meer verantwoordelijkheid/vertrouwen naar zorgaanbieders. Uiteraard vormen toetsing en sanctionering hierbij belangrijke taken.

Door optimaal gebruik te maken van de professionaliteit van zorgaanbieders en de beschikbare medische informatie, is de afstand tot de cliënt in fysieke betekenis sterk verminderd. Dit was inherent aan de wens van de politiek.

Countervailing power

De onafhankelijke indicatiestelling vormt de poortwachter voor de AWBZ. Diverse keren is door het CPB benadrukt dat het CIZ de enige zogenaamde 'countervailing power' vormt om de stijging van de kosten voor de AWBZ te beteugelen. Daarbij wordt aangegeven dat de organisatie hiervoor (nog) niet met voldoende instrumenten is toegerust. Het CPB en het CIZ hebben gedachten over het versterken van de rol van poortwachter. Om bewuste keuzes te maken in de niet-verzekerbare zorg die leiden tot een beoogd effect is het van belang gedachten van CPB te benutten om de werkelijk bedoelde functie te bereiken. Ook de SER geeft in het recent aan u gepresenteerde ontwerp-advies aan om deze beteugelingskracht nader te onderzoeken.

Een omvangrijke vraag naar 'simpele' zorg stuwt ook de kosten op. Ook de registratie van kleine kostenposten, vormt essentiële informatie om op macroniveau beslissingen te kunnen nemen. Inmiddels worden de rapportages van het CIZ, die mogelijk werden door investering in registratie en onderzoek, gebruikt door VWS/SCP/CBS/CBP en RIVM. Ook gemeenten worden gefaciliteerd met oog op de veranderingen in de AWBZ/Wmo/ZvW. Van de 1 miljoen aanvragen voor AWBZ-zorg worden door onafhankelijke indicatiestelling circa 30.000 niet gehonoreerd met een positief besluit voor AWBZ-zorg. De juiste toepassing van de beleidsregels van VWS voor onafhankelijke indicatiestelling voorkomt een fors bedrag aan niet bedoelde claims.

Ik wens u veel succes en voortvarendheid in deze voor het land zo belangrijke opdracht. Daarbij hoop ik van harte dat de visie op en de investering door de politiek in onafhankelijke indicatiestelling/besluit wordt behouden. De binnen het CIZ opgebouwde ervaring is essentieel voor zowel de beheersing als de voorspelbaarheid van het (gemandateerde/overgehevelde) AWBZ-budget en het vertrouwen van de cliënt in een onafhankelijke beoordeling van zijn of haar zorgaanvraag.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'D. Hoefsmit', written over a white rectangular area.

Ing. D. Hoefsmit, MBA
Voorzitter Raad van Bestuur

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer ing. D. Hoefsmid
Centrum Indicatiestelling Zorg
Postbus 232
3970 AE Driebergen

Kenmerk: 201200144

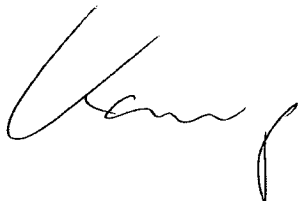
Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Hoefsmid,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer mr. A.C.C.M. van Heesbeen
Nederlandse Vereniging van Rentmeesters
Postbus 222
6700 AE Wageningen

Kenmerk: 201200146

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Van Heesbeen,

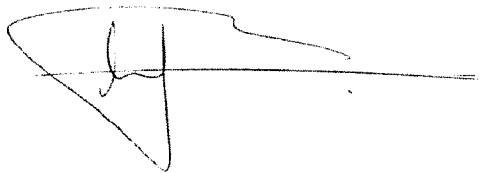
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven,
nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons
onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan het Ministerie van Algemene Zaken
T.a.v. Informateurs
Postbus 20006
2500 EA Den Haag

Wageningen, 24 september 2012
Betreft: Renderende Ruimte

Geachte InformatEUR,

De Koninklijke Nederlandse Vereniging van Rentmeesters (NVR) is de beroepsorganisatie voor de Rentmeesters NVR. Rentmeesters NVR zijn gespecialiseerd in o.a. planvorming, ontwikkeling, realisatie en beheer in en van de fysieke leefomgeving. Zij werken in het rode, blauwe en groene domein, in opdracht van overheden, bedrijven, terreinbeherende organisaties en particulieren.

Vanuit dit brede werkkterrein zijn Rentmeesters NVR zeer goed bekend met de huidige knelpunten en problemen die leven in de maatschappij ten aanzien van "ruimte" in algemene zin, waarvoor concrete acties zouden moeten worden ondernomen om de ruimtelijke ontwikkelingen van Nederland gaande te houden.

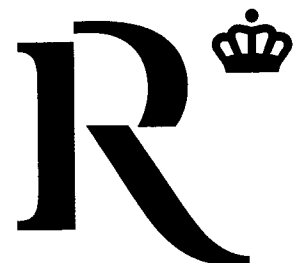
Vanuit deze praktijk brengen we graag vijf punten onder uw aandacht:

1. Omgeving

De reeds ingezette lijn om het omgevingsrecht eenvoudig beter te maken verdient opvolging met aandacht voor de gevolgen voor de praktijk. Het tijdspad moet aansluiten op de realiseerbaarheid. De NVR is nu al betrokken bij de ontwikkeling van het omgevingsrecht en biedt aan een uitvoeringstoets te doen, om te zien of de ideeën in de praktijk gaan voldoen.

2. Natuur

De natuur is onderdeel van onze leefomgeving en bepaalt ook de kwaliteit ervan. Integratie van de regels voor gebiedsbescherming in het omgevingsrecht ligt voor de hand en bevordert de eenvoud in regelgeving. Verstandige benutting biedt een prima basis voor goede bescherming.

-2-

3. Grondgebruik

Pacht en erfpacht zijn veelvoorkomende instrumenten voor het gebruik van grond wanneer eigendom en gebruik niet in één hand zijn. Modernisering van de vergoedingssystematiek is noodzakelijk voor een optimale inzet van grond als kapitaalgoed. De NVR is bekend met de huidige knelpunten uit de praktijk en kan hierbij als objectief klankbord helpen om de noodzakelijke modernisering een vliegende start te laten maken.

4. Vergoedingen

De realisatie van ruimtelijke plannen vergt de inzet van particulier eigendom. De Rentmeester NVR is als geen ander betrokken bij de bemiddeling tussen partijen over het gebruik van benodigde gronden voor nieuwe rode, groene en blauwe bestemmingen. Als ultimum remedium beschikt de overheid over verouderde juridische instrumenten zoals onteigening en gedoogregelingen. Deze zijn complex, hetgeen leidt tot frustratie bij overheden en belanghebbenden. Graag denken we mee om hiervoor een andere systematiek te ontwikkelen.

5. Regie op Rijksniveau

Binnen één Ministerie kan effectief worden gewerkt aan de inrichting en het beheer van onze fysieke leefomgeving. Verdeling van het thema ruimte over verschillende Ministeries ware te vermijden.

De Nederlandse Vereniging van Rentmeesters denkt en werkt graag mee aan het renderend houden van Nederland. Desgewenst geven wij graag een nadere toelichting. Contactpersoon is Andreas Dijkhuis, directeur NVR, rechtstreeks bereikbaar op 06-22529938 of adijkhuis@rentmeesterNVR.nl.

Met de meeste hoogachting,
Nederlandse Vereniging van Rentmeesters,

Mr. A.C.C.M. van Heesbeen
voorzitter Hoofdbestuur NVR

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer P. van der Neut
Adviesbureau Van der Neut-Enting
Gruttolaan 7
3645 KN Vinkeveen

Kenmerk: 201200148

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Van der Neut,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

adviesbureau van der neut-enting

fiscale en bedrijfseconomische adviezen

201200147

Aan de beide informateurs van VVD en PvdA
=====

(H. Kamp)

Vinkeveen, 21 september 2012

Op 2 september 2012 heb ik bijgaande "" OPEN BRIEF "" gezonden aan alle leden van de Tweede Kamer.

Daartoe hoorde niet de heer Wouter Bos, dus voor hem is dit exemplaar expliciet bedoeld.

De in die brief vermelde voorstellen leveren vele miljarden op en zijn niet beschadigend voor de zg hypotheekrenteaf trek, die door de VVD min of meer heilig is verklaard.

In elk geval moet het huurwaardeforfait weer belast worden. Ik doe jaarlijks ongeveer 95 aangiften en daarvan zijn er een tiental met een woning ,die tot hoofdverblijf dient, met een waarde van tussen de 1 en 5 miljoen en niemand begrijpt dat zij daarover niets behoeven te betalen.

Ik zou toch willen voorstellen om deze woning niet in box 3 op te nemen,(zoals een andere prominente heer voorstelde) want dan brengt het weliswaar meer op, maar dan worden de kleine luiden te veel benadeeld.

Voorstel is dus :

1. De volledige rente aftrekken in box 1 tot een bedrag van € 400.000 (geleidelijk afbouwend na 10 jaar tot € 320.000; na 15 jaar tot € 240.000 etc.
2. Voor het excedent boven dit bedrag de forfaitaire rente aftrekken ic 3% rente.

Maar aanvullend wil ik voorstellen :

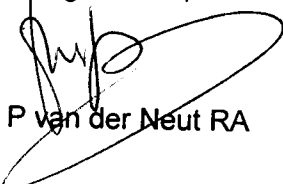
1. Leningen van familie (t/m de derde graad) ook alleen maar 3% aftrekken, want feitelijk betalen ze nooit meer. En denk eraan : ook indirect lenen via BV van opa maar soms ook via BV,s van vrienden.
2. Belastingplichtigen die in de 52% schaal zitten, ook alleen maar 3% rente aftrekken en ze bovendien verplichten om het excedent boven de € 400.000 (etc) in box 3 op te laten nemen. Zij verdienen zoveel, dat ze veelal voldoende vermogen hebben opgebouwd in box 3 om het daarvan af te kunnen trekken als schuld.

En dan is dat een regeling die ook voor bestaande gevallen kan gelden.

Dit is volgens mij voor de VVD een goed uitgangspunt , want de hypotheekrente aftrek blijft gegarandeerd en voor de PvdA is dit een goed uitgangspunt, want er wordt zinnig aan gesleuteld .

Veel succes met uw werk.

Hoogachtend,

P van der Neut RA

adviesbureau van der neut-enting

fiscale en bedrijfseconomische adviezen

Beconnummer 34 31 34

Vinkeveen, 2 september 2012.

Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Geachte dames en heren,

AA .Mijn voorstel betreft in eerste instantie het opheffen van de vrijstelling van belasting over het ""EIGENWONINGFORFAIT"" met ingang van 1 januari 2013.

Op 1 januari 2005 is deze vrijstelling ingevoerd als tegemoetkoming aan eigenaren van een eigen woning , die geen beroep doen op de zg ""hypotheekrenteaftrek"".

Een voorbeeld : Iemand bouwt een eigen woning voor een bedrag van € 5.000.000 en financiert dat uit eigen middelen voor € 3.000.000 en leent bij een bank nog € 2.000.000.

Hij voert de woning onder punt 12 van de IB-aangifte : waarde eigenwoning € 5.000.000 en hij trekt geen rente af, want de lening brengt hij onder in box 3.

Hij onttrekt dus € 3000.000 aan zijn belastbaar vermogen en bespaart hiermee € 36.000 aan belasting (30% van forfaitair-rendement van 4% is 1,2% belasting)

En hij bespaart door de lening in box 3 nog eens 1,2% van € 2.000.000 is € 24.000 aan belasting.

In totaal kost dit de staatskas jaarlijks € 60.000 , maar omdat hij geen beroep doet op de hypotheekrenteaftrek behoeft hij geen belasting te betalen over het zg ""huurwaardeforfait""

Nog een Voorbeeld : Een bewoner in ons dorp bezit een woning met een WOZ-waarde van € 12.000.000 en die zegt "" ik krijg jaarlijks een subsidie van Balkenende (thans van Rutte) van € 120.000 per jaar. Hij vindt wel dat je over een stulpje van € 2.000.000 geen belasting zou moeten betalen , maar dat hij over de resterende € 10.000.000 niets hoeft te betalen komt hem zeer onbegrijpelijk voor.(lid van de VVD) .

Bij de invoering van het boxenstelsel in 2001 is besloten om de ""eigenwoning, die tot hoofdverblijf dient"" niet in Box 3 te belasten met 30% van 4% dus 1,2 % , maar om die - vooral in goedkopere woning groep - veel lager te belasten, in samenhang met een huurbeleid en voor de lagere inkomens zelfs met ""huursubsidie"", thans ""huurtoeslag"" genoemd..

Er zijn wel 5000 woningen in die groep van € 5.000.000 en meer. Deze vrijstelling kost de staatskas enorm veel geld, ik veronderstel zelfs dat het veel meer is dan de ""renteaftrek van de eigenwoningleningen"" aan belasting kosten.

Wat zijn de kosten van een Eigenwoninglening. Per saldo ??

Als de koper van een woning geld leent, dan is er een leningverstrekker, die in box 1,2% belasting betaalt.. Als de woningbezitter over deze lening forfaitair 3% rente zou mogen aftrekken, dan bespaart hij aan belasting (meestal 42%) iets meer dan 1,2%. (1,26%)

De aftrek van 3% rente is dus financieel budgettair voor de fiscus neutraal.

adviesbureau van der neut-enting

fiscale en bedrijfseconomische adviezen

-2-

BB .Mijn voorstel betreft in tweede instantie te overwegen om het rentepercentage van 30% in box 3 iets te verhogen, met ingang van 1 januari 2014.

Ik zou die verhoging in eerste instantie zo beperkt mogelijk willen houden b.v. naar 32 ½ %, zodat de belastingheffing in box 3 dan uitkomt op 1,3%.

Dat is een verhoging met 8 1/3 %

Het renteforfait bij de hypotheekrenteaftrek kan op 3% blijven , want 42% IB van 3% is 1,26 % dat zit tussen de 1,2 en de 1,3 % in.

Beide voorstellen AA en BB leveren ettelijke miljarden aan extra belastinginkomsten op, zodat de bezuinigingszorg iets gemakkelijker is op te brengen.

CC. Mijn derde voorstel betreft de HYPOTHEEKRENTE-problematiek.

De basis daarvoor is al gelegd in de voorgaande voorstellen.

De uitwerking is in het kort :

Dat betreft dan :

- Stimulering van het eigenwoningbezit houdt op boven de € 400.000.
- Tot dat bedrag de werkelijke rente aftrekken, daarboven de forfaitaire rente van 3%, dat op hetzelfde neerkomt voor de fiscus als de schuld opnemen in box 3.
- Wel stimuleren tot aflossing, maar geen bedreiging, want als je geen geld hebt om af te lossen verliest de keizer zijn recht.
- Het bedrag waarover de volledige rente aftrekbaar is zal in 30 jaar geleidelijk dalen tot nul vb : Huis gekocht op 1 juli 1990. Eerste 10 jaar alle rente volledig aftrekbaar
- En van 01-01-2000 tot 01-01-2005 € 320.000 (over restant 3% rente aftrekbaar)
- 01-01-2005 tot 01-01-2010 € 240.000   ,,
- 01-01-2010 tot 01-01-2015 € 160.000   ,,
- 01-01-2015 tot 01-01-2020 € 80.000   ,,
- Daarna (na 30 jaar) € 000   ,,

De forfaitaire rente blijft wel aftrekbaar. En een overgangsregeling is niet nodig.

Er is geen beperking in het leenbedrag; wel maximaal de waarde van de woning.

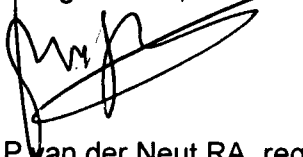
In die gevallen waar het leenbedrag hoger is dan de WOZ-waarde dient de waarde van de woning te worden verhoogd ten behoeve van de berekening van het huurwaardeforfait.

Hopelijk kunnen alle partijen zich vinden in deze uitgewerkte voorstellen.

Er blijven voor alle partijen nog ruim voldoende problemen over om van mening te kunnen verschillen. Let wel : Voorstel AA vind ik strict noodzakelijk, want dat is nu onrechtvaardig.

En voorstel BB levert veel geld op en voorkomt dat de rijken niet steeds veel rijker worden

Hoogachtend,

P van der Neut RA registernr 3631 (iets ouder dan de fractievoorzitters van tussen de 45 en de 50 jaar, want ik ben van 1930 en ben nog voor 50% als belastingconsulent werkzaam).

(bijlage : een voorbeeld van een belastingplichtige met een woning van € 308.000)

12 Eigen woning

f	Eigenwoningschuld op 31 december 2011	€	0
g	Waarde van de eigen woning		
	Meerkoetlaan	Periode 01-01-2011 t/m	31-12-2011 (WOZ-)waarde € 308.000
h	Eigenwoningforfait		€ 1.694
i	Belastbaar deel van een uitkering uit een kapitaalverzekering of een spaarrekening eigen woning		€ 0
j	Inkomsten uit tijdelijke verhuur van de eigen woning		€ 0
k	Tel op: h t/m j. Totaal inkomsten uit de eigen woning		+ € 1.694
l	Aftrekbare rente en financieringskosten eigen woning	€	0
m	Periodieke betalingen voor erfpacht, opstal of beklemming	€	0
n	Tel op: l plus m. Totaal aftrekposten eigen woning		+ € 0
p	Trek af: k min n. Saldo inkomsten en aftrekposten eigen woning		- € 1.694
r	Als bij i gebruik is gemaakt van een vrijstelling voor een uitkering uit een kapitaalverzekering eigen woning, een spaarrekening eigen woning, de in 2011 gebruikte vrijstelling		€ 0
s	Aftrek wegens geen of een kleine eigenwoningschuld		€ 1.694

Bespaarde belasting

€ 32.479 *Belastbaar inkomen*
1.694
 € 34.173

2 ^a schyf	1.006	à	24,05%	=	€	242
3 ^a "	600	à	42,00%			209
	<u>1694</u>				€	<u>531</u>

adviesbureau van der neut-enting

fiscale en bedrijfseconomische adviezen

Beconnummer 34 31 34

Vinkeveen, 2 september 2012.

Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Geachte dames en heren,

Bijgaande brief, gericht aan de leden van de tweede Kamer der Staten-Generaal, is verzonden aan:

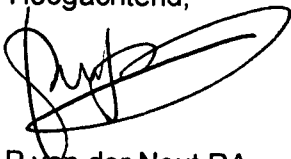
--De leden van de fracties van	p/a Binnenhof 1a 2513 AA Den Haag
De VVD	"
De PvdA	"
De PVV	"
De SP	"
D66	"
De ChristenUnie	"
De SGP	"
De Partij voor de Dieren	"
Groen Links	Postbus 20018 2500 EA Den Haag
Het CDA	" 30805 2500 GV Den Haag
--Knevel & van den Brink p/a de EO	Oude Amersfoortseweg 79 1213 AC Hilversum
--De minister van Financien	Korte Voorhout 7 2511 CW Den Haag

Deze brief behelst een voorstel tot opheffen van de vrijstelling van belasting over het "EIGENWONINGFORFAIT".

En een wat duidelijker en minder krampachtige regeling van de zg HYPOTHEEKRENTE-problematiek.

En voorts een advies om het rentepercentage belasting over box 3 dat sinds 2001 altijd 30% is gebleven enigszins te verhogen naar 32 ½ % van 4% forfaitair-rendement uitkomend op 1,3 % van het Box 3 vermogen.i.p.v 1,2 % thans.

Hoogachtend,

P van der Neut RA registernr 3631 (iets ouder dan de huidige fractievoorzitters van tussen de 45 en de 50 jaar, want ik ben van 1930 en ben nog voor 50% als belastingconsulent werkzaam).

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer drs.ing. P.F. Hartman
Koninklijke Luchtvaart Maatschappij nv
Postbus 7700
1117 ZL Schiphol

Kenmerk: 201200150

Den Haag, 9 oktober 2012

Geachte heer Hartman,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Koninklijke Luchtvaart Maatschappij nv

201200149

President-directeur

Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. de heer H. Kamp
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Amstelveen, 26 september 2012
AMS/DA.258

Betreft: formatie

Geachte heer Kamp,

Hierbij wil ik uw aandacht vragen voor de KLM visie op de ontwikkeling van de Nederlandse luchtvaart in de komende kabinetsperiode.

Luchtvaart is essentieel voor de Nederlandse economie en werkgelegenheid

Het herstel van de economische groei in Nederland is in grote mate gerelateerd aan een succesvolle deelname van Nederland aan het internationale handelsverkeer. Een concurrerende mainport Schiphol is voor Nederland van uitermate groot belang. Onderzoek van Boston Consulting Group en McKinsey uit 2011 wijst uit dat inclusief het katalytisch effect de bijdrage van de luchtvaart aan het BNP €26 miljard bedraagt en dat de luchtvaart 290.000 mensen werk verschaft.

Een prachtige luchthaven is niets zonder de verbindingen met de wereld die tot stand worden gebracht door de luchtvaartmaatschappijen. De positie van Schiphol als 4^e luchthaven van Europa wordt gedragen door het routenetwerk van KLM. Met 169 rechtstreekse bestemmingen verbindt KLM samen met haar partners ons land met alle belangrijke economische regio's in de wereld. Dit maakt de mainport meer dan een luchthaven: vitale infrastructuur.

Schiphol: kwaliteit boven volume

Om het belang van luchtvaart voor Nederland goed te verankeren is een integrale langetermijnvisie, zoals deze is vervat in de Luchtvaartnota en het Alders-akkoord, cruciaal. Het is van belang dat de luchtvaartnota eendrachtig wordt uitgevoerd. De keuzes die zijn gemaakt versterken de concurrentiepositie van de luchtvaart en geven maatschappelijke ruimte om de mainport verder te versterken.

Het is uniek dat overheden, luchtvaartsector en omwonenden in 2008 aan de Alderstafel afspraken hebben gemaakt over de ontwikkeling van Schiphol. Er is hierin een balans gevonden tussen de belangen van alle betrokkenen. Alle deelnemers hebben zich gecommitteerd aan de gemaakte afspraken.

KLM is een van Nederlands grootste werkgevers en neemt haar verantwoordelijkheid

De KLM Groep heeft 37.169 medewerkers in dienst, en is met 27.426 FTE's in grootte de derde particuliere werkgever in Nederland. Daar waar diverse bedrijven hun productie grotendeels naar het buitenland hebben verschoven, biedt de KLM Groep veel arbeidsplaatsen in Nederland. Dit kan alleen als KLM in staat blijft om concurrerend te zijn in een wereldwijd opererende sector. Dankzij een vernieuwende en sociale aanpak heeft KLM in de afgelopen crisisjaren geen mensen gedwongen hoeven te ontslaan.

De Nederlandse koplopersrol op het gebied van duurzaamheid en innovatie versterken

Luchtvaart is een van de aanjagers van het Nederlandse kennis- en innovatiecluster. KLM is op nationaal en internationaal niveau betrokken bij het vormgeven van de luchtvaart van de toekomst. Als vice-voorzitter van het EU platform ACARE, het adviesorgaan van de Europese Commissie voor luchtvaartonderzoek, beleid en innovatie, zet ik me hiervoor in. Belangrijk is om de vervuiling aan de bron te verminderen door technologische en operationele verbeteringen (brandstofgebruik, motoren, routes).

Een gemeenschappelijk Europees luchtruim (Single European Sky) dient daarom zo snel mogelijk tot stand te komen, het kan tot 12% van de uitstoot van de Europese luchtvaart besparen, oftewel 16 miljoen ton CO₂.

KLM is als eerste luchtvaartmaatschappij ter wereld gestart met commerciële vluchten op biokerosine. Met het Wereld Natuur Fonds heeft KLM vanaf 2007 een partnerschap dat gericht is op verduurzaming van de luchtvaart door het verminderen van de CO₂ emissie, het vergroten van brandstofefficiëntie en het creëren van een internationale markt voor duurzame biobrandstoffen. Hierbij is eind 2011 de KLM ambitie vastgelegd om de totale KLM-vloot in 2015 op gemiddeld 1 procent duurzame biobrandstoffen te laten vliegen.

Air France-KLM heeft recentelijk opnieuw erkenning gekregen voor haar inzet op verduurzaming van de luchtvaart. Dit maakt dat wij nu acht jaar achtereenvolgend koploper zijn in de luchtvaart in de Dow Jones Sustainability Index.

Level playing field en groeiperspectief zijn cruciaal - nationale of Europese (milieu)heffingen werken averechts

De concurrentie en consolidatieslag in de luchtvaart zijn actueel en ongekend hevig. Uniforme regels en uniforme handhaving van regels in de EU markt zijn voor ons cruciaal. De luchtvaart dient verschoond te blijven van verdere kostenverhogende maatregelen om internationaal te kunnen blijven concurreren. Let wel: de Nederlandse luchtvaart is de enige transportsector die volledig haar eigen infrastructuur en het grootste deel van haar beveiliging betaalt. De KLM groep betaalde in 2011 voor infrastructuur €260 mln., beveiliging €175 mln., verkeersleiding €58 mln. en geluidsisolatie van woningen €16 mln.

Vanaf 2012 valt de luchtvaart bovendien onder het EU emissiehandelssysteem (ETS). ETS is een middel, geen doel; het dient dus bovenal doelmatig te zijn en mag het gelijke speelveld niet verstoren. Anders wordt niet alleen de Europese industrie en werkgelegenheid bedreigd, maar ontstaat ook *carbon leakage* doordat mondiale verkeersstromen buiten Amsterdam en de EU om gaan. 23 landen waaronder de VS, Rusland, China en India verzetten zich tegen EU-ETS voor de luchtvaart. Om sancties en vergeldingsmaatregelen tegen Europese landen te voorkomen dienen er zo snel als mogelijk internationale CO₂ afspraken gemaakt te worden in het kader van VN luchtvaartorganisatie ICAO.

In de komende kabinetsperiode wil KLM met u werken aan versterking van de Nederlandse economie en de kwaliteit van de Nederlandse luchtvaart.

Graag ben ik bereid om een en ander in een persoonlijk gesprek nader toe te lichten.

Hoogachtend,

Drs. Ing. P.F. Hartman